

REV. NORMAN M^c LEOD D.D.

OF S^T COLUMBA PARISH, GLASGOW

Nor^r. M'Leod

×

CARAID NAN GAIDHEAL

(THE FRIEND OF THE GAEL.)

A CHOICE SELECTION OF THE GAELIC WRITINGS

OF

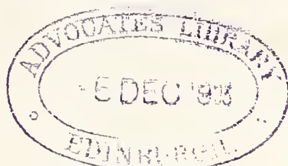
THE LATE NORMAN MACLEOD, D.D.,

OF ST. COLUMBA PARISH, GLASGOW.

SELECTED AND EDITED BY THE LATE
REV. A. CLERK, LL.D., MINISTER OF KILMALLIE.

WITH A MEMOIR OF THE AUTHOR BY HIS SON,
THE LATE NORMAN MACLEOD, D.D.,
OF THE BARONY PARISH, GLASGOW.

NEW EDITION.

Edinburgh
NORMAN MACLEOD, 25 George IV. Bridge.
MDCCCXCIX.

EDINBURGH

PRINTED BY LORIMER AND GILLIES,

31 ST. ANDREW SQUARE.

NOTE.

WHILE this work was passing through the Press the Editor had the valuable assistance of the late Dr. C. R. M'GILLIVRAY in correcting the sheets. It is therefore hoped that the book will be found among the most accurately printed specimens of the language which have hitherto been issued, and to contain a rich store of idiomatic Gaelic.

A. CLERK.

KILMALLIE MANSE, *September*, 1867.

CLAR-INNSIDH.

AN TREAS' EARRANN.

MU NITHEAN CRABHAIDH.

BIOGRAPHICAL SKETCH OF THE AUTHOR:

BY HIS SON,

THE REV. DR. NORMAN MACLEOD.

I HAVE been requested by those in whose judgment I have confidence to write some account, however brief, of my father's life for the readers of this volume. I thankfully accept the task, believing that every one able to appreciate his writings must have an interest in the writer, apart from any other claims which he may have to be known and affectionately remembered by his Highland countrymen.

In the following sketch I shall notice, almost exclusively, those incidents in his life which are most likely to interest the readers of this volume.

My father was born in the manse of Morven, Argyleshire, on the 2nd of December, 1783. In 1806, when in his twenty-third year, he was licensed by the Presbytery of Mull to preach the gospel, and delivered his first sermon in the church of Kilmore, in Mull. In the same year he was appointed assistant in the parish of Kilbrandon. In 1808 he was ordained minister of Campbelton, Kintyre, as successor to Dr. Smith, one of the most eminent of our Highland clergy. In 1811 he was married to Agnes Maxwell, eldest daughter of James Maxwell, Esq., chamberlain of the duke of Argyle. In 1824 he

received the degree of D.D. from the University of Edinburgh. In 1825 he was appointed minister of Campsie, Stirlingshire. In 1836 he was elected to the Gaelic congregation in Glasgow, formerly called the Ingram Street Church, from its place of meeting, and latterly St. Columba's Church. He was elected Moderator of the General Assembly in 1836. He had also the honour of being a dean of the Chapel Royal, and one of her Majesty's chaplains for Scotland, in which capacity he preached before her Majesty and her royal consort at Blair Athole, on their first visit to Scotland; and from both of them he received the most condescending and considerate kindness then as on subsequent occasions.

He died on the 25th of November, 1862, his funeral day being the day before the anniversary of his birth; and had he survived it he would have entered on his eightieth year. He was thus fifty-seven years an ordained minister.

His father was, comparatively speaking, a poor man. I believe his income when he became a parish minister was not above £40, with a very humble house to live in, and two more wretched churches to preach in. He ministered to 2000 souls, scattered over a parish extending to 130 square miles, with a seaboard of 100. His income, after a time, was raised to £80, and for some years before his death it reached £150, which princely sum has been enjoyed since his death by his able son and successor, Dr. John Macleod, also, like his elder brother, an ex-moderator of the Church of Scotland. The Morven glebe was a good one, and so was the farm, which was given at a low rate by the kind John, duke of Argyle. The glebe and farm,

united, would not, however, increase the value of his income two-fold. But the minister had, as his wife, one who was in all respects an helpmeet for him, and between them they were able to rear and educate a large family of sons and daughters, and to keep a most hospitable house. At this time of day, one can hardly understand how all this was possible; but so it was. The good old man himself realized the difficulty, and knew also the secret, as the following extract from one of his letters addressed to a daughter, will show :—

"I bless God for my children ; but the thought, I cannot provide for them! Take care, minister, that the anxiety of your affection does not unhinge that confidence with which the Christian ought to repose upon the wise and good providence of God. What though you are to leave your children poor, friendless : Is the arm of the Lord shortened that it cannot help? is his ear heavy that it cannot hear? You yourself have been no more than an instrument in the hand of his kindness ; and is his goodness, pray, bound up in your feeble arm? Do what you can , leave the rest to God. Let them be good and fear the Lord and keep his commandments, and He will provide for them in his own way and in his own time. Why, then, wilt thou be cast down, O my soul, why disquieted within me? trust thou in the Lord. In the multitude of the thoughts within me, thy comforts, O my God, delight my soul."

My father was the member of as happy a family as ever gathered round a manse fireside. He had a very deep love for his parents, which but reflected their love to him. The expressions in his father's letters to him when minister of Campbeltown are full of touching expressions of love, as in one now

before me, where, apologising for delay in writing to him, he says, "I have not forgot you, nor ever will. I would, were it possible, remember you in the grave, and all the dear ones under your roof." The family in Morven manse thus breathed an atmosphere of constant affection, and of genial, cheerful piety. While prayer and praise were never forgotten, the dance and the song were not uncommon; for the minister was a fair performer on the violin, and delighted in the innocent amusement of his children.

When my father married, and had a family, his ideal seemed to be to reproduce the old manse of Morven in his own; with what results it is not for me to say, further than that his children look back to their home days with the same feelings of thanksgiving as he did to his.

His preaching, too, as a minister was unconsciously modelled on that of his father. The same peculiar pleading of tender affection, touching pathos, simple, clear statement, with bursts of fervid eloquence. The familiar and hearty intercourse which he cultivated with his people in Glasgow was what he had been accustomed to in his early years in Morven.

My father was fond of amusement, as most lads of strength and courage are, having, as he had, the means of indulging their tastes in athletic exercises, in fishing, shooting, and above all, in boating. When old enough to be a volunteer, he entered the ranks, and rose, I believe, to be a corporal! The health of body he thus acquired, the intimate acquaintance he formed with the habits and feelings of the people, the indelible impressions made by the noble scenery among which he was reared, along with the influences of a home of truth and reality, moulded his whole

future life. To those early days he owed, under God, his years of health, his genial and happy temper, his intense Highland feeling, which remained unchanged in all its pristine strength and freshness through life.

My grandfather was an admirable classical scholar, and, along with such tutors as he could command, prepared his sons for college.

I may here state that my father, in the latter years of his life, when laid aside from active work and averse to write, dictated to one of my sisters, at her earnest request, some reminiscences of his life, for the use of the members of his family only. These did not come into my hands until after his death. I shall afterwards have occasion to quote from them.

Speaking of his occupation when at home during his college vacation, he makes the following confession:—

"I became an ardent sportsman and also an enthusiastic boatman, and I must confess that I spent much more of my time in wandering over the mountains of Morven in quest of game, or in sailing on the Sound of Mull with Old Rory, my instructor at the helm, than at my classics." His habits afterwards became more studious.

Some of our readers may be interested by the following remarks characteristic of the changes that have taken place in the Highlands:—

"There was in my youth a company of volunteers in every parish of Argyleshire. There were eight companies in the district of Mull and Morven, under the immediate command of Major Maxwell, the duke's factor, afterwards my father-in-law, and a most admirable disciplinarian. I may be permitted to say that handsomer men than these volunteers never

were embodied, chosen as they were from the whole population. There existed then a most loyal and martial spirit in these countries, forming an extraordinary contrast to the spirit that now I fear characterizes many of them. Besides the company of volunteers in each parish, I have still in my possession the names and designation of 110 officers, natives of Mull, Morven, and Coll, who held commissions in the army, and with each of whom I was personally acquainted. Many of these were highly distinguished and attained to high rank, and many more, alas! perished during the great war. I lament to be obliged to admit that those clearances, which for years have been most extensively and injudiciously carried on in the Highlands, have contributed very much to bring about a very different state of things. The Highlanders have been expatriated; and if we look for the descendants of those brave, loyal, and virtuous people, who once inhabited our glens, we must look for them among the forests of America, or the prairies of Australia.

'Ill fares the land, to endless ills a prey,
Where wealth accumulates and men decay.'"

But I must pass rapidly to a later period of his life. After having finished his studies with considerable credit to himself at the universities of Glasgow and Edinburgh, he was licensed to preach the gospel in 1806. He was in the same year appointed assistant at Kilbrandon, where he lived in the contiguous parish with his cousin, Dr. Campbell, of Kilninver (the father of the Rev. John Macleod Campbell, late minister of Row), for whose memory and worth he retained a grateful recollection to the day of his death. All who ever knew the good old man loved and revered him as the loyal friend

and the Christian gentleman.* The Rev. J. M. Campbell, his son, still remains the beloved friend of our family.

As to his sphere of labour in Kilbrandon, he says:—

"There were many sects in that parish, but I must say that from all of them I received the kindest and most affectionate attention."

He was appointed in 1808 to the important charge of Campbelton. He thus writes of this appointment:—

"Dr. Smith, late minister of Campbelton, my immediate predecessor, had been assistant in this parish of Kilbrandon previous to his going to Campbelton, and the effect of his ministry remains, I believe, even to the present day.† From his vigorous and ardent manner of preaching, and from his own devotedness of character, he produced great results. He was the means of introducing family worship very generally into the parish, and of awakening strong religious affections in the minds of the people, so that it might be truly called a time of revival. Dr. Smith, when on his death-bed, asked all his elders to come to him. He told them that he had not many weeks to live, that it was in vain for them to attempt to have a temporary assistant, and that they must look out immediately for a successor. Being asked if there was any one he

* Dr. Campbell insisted that my father should pay him board, which he rigidly exacted every quarter from him, but every penny of which was returned to him when furnishing the manse of Campbeltown, his kind friend then remarking, with a smile, "I thought it would be safer, Norman, in my keeping than in yours!"

† It is said that Dr. Smith was converted by the impression made on him by Alleine's "Alarm," while translating it into Gaelic at the request of Lady Glenorchy, and that a great and lasting effect was produced by his preaching the contents of the same volume to his people.

could recommend, he at once suggested that they should apply for me, and he authorized them to state to the resident heritors that such was his dying advice to them. Immediately after the funeral of this admirable man, application was made on my behalf to the duke of Argyle, the patron. It was signed by all the heritors of the parish, and also by the kirk-session in name and authority of the people. I received a very flattering letter from a meeting which they held, communicating, to my surprise, the application that had been forwarded."

He resolved not to accept of the proposed appointment, most conscientiously feeling, as he says, that he was not fit to be the successor of such a man as Dr. Smith. But though he communicated his resolution both to the duke and to the heritors of Campbeltown by letter and in person, neither of them would accept his refusal. "I at last," he says, "consented with a very heavy heart." He was introduced to his new charge by his cousin Dr. Campbell, and by his father. On their leaving him he says, "I accompanied them as far as Saddell on their return, where Sir Robert Turin and his wife, my cousin, then lived. I shall never forget the feeling of despondency, amounting to despair, with which I returned to Campbelton after parting from my friends. However, I can truly say, that I encouraged myself in the Lord, and the cold reception I met with from my brethren in the Presbytery only served to stir me up to greater activity in the work of the ministry. I knew that I had all the people upon my side, and from none of them did I meet with greater sympathy than from the dissenters, the members of the Relief congregation. With the ministers, elders, and members of this most numerous and respectable body, I lived on

terms of the greatest intimacy and friendship until the time of my removal from the parish."

Dr. Macleod was minister of Campbelton for seventeen years. His colleague during the latter period of his ministry was Dr. Macnaughton, now minister of Lesmahago, with whom he lived on the best possible terms, and whom he truly describes in his reminiscences as "a ripe scholar, profound theologian, and a very able preacher."

I shall here extract from his autobiography an incident illustrative of the sincerity with which, at all times and in all circumstances, he sought the good of the Highlanders from the commencement of his ministry.

"The time for the administration of the Lord's Supper came on a few Sabbaths after my admission to the parish; and at a meeting of Presbytery held very shortly before then, all the ministers present refused to assist me on that solemn occasion, except on condition that there should not be any service in the open air, or 'Tent preaching,' as it was called. To this I would not consent, knowing the feelings of the people, and the controversy it gave rise to in the time of my admirable predecessor, Dr. Smith. The Gaelic church had not been finished during his day, and he resolved on administering the Sacrament in the open field. This gave great offence to the brethren in the Presbytery; but good Dr. Smith was not daunted, nor would he yield; and it is a fact that this zealous man administered the Sacrament of the Supper in the open field, *without one minister to assist him*, and concluded the service from an old ricketty tent, which was never used afterwards. My venerable colleague, Dr. Robertson, did all that he could to dissuade me from

reviving the tent service; but I had made up my mind. My brethren having declined to assist me, I firmly stated to them that, being minister of the parish, I should postpone the day of the sacrament, and tell my people the reason for my so doing, and that I could find abundance of assistance from my friends in the upper part of Argyleshire. Mr. Mackeich, minister of Southend, who had ordained me, and who had no great love for some of the brethren, came boldly forward and said that he would not see his 'young son' (as he called me) oppressed, and that although he was not strong he would assist me, if he should fall in the act. A report of this dispute got abroad, and was of the greatest advantage to me, as the whole Gaelic congregation (remembering the efforts of Dr. Smith) were to a man determined to stand by me. There being no tent to be found, I sent for a wright, and ordered him to get up a tent as rapidly as he could, and to let it be of the handsomest kind. Dr. Robertson laughed very much at what he called my 'juvenile folly,' asking me how I meant to pay for the tent, as he would not allow any of the funds of the church to be given for that purpose. I brought all this before the notice of my Gaelic congregation, stating that the elders and others appointed along with them would call on the congregation, and would receive a subscription for the payment of the tent from such as were willing to give it, but that no individual was to give more than a shilling. Well did I know from the expression of their countenances that the money would be soon forthcoming; and so it was, for in the course of a few days £14 more than the price of the tent were subscribed. This tent was used on the Thursday previous to the

Sacrament Sabbath; for so great was the excitement in the parish at the time that, large as the church was, it could not contain the crowds that came. I preached on Thursday, and also on Saturday, as I reserved worthy Mr. Mackeich for Sabbath. On Sabbath morning crowds came from the neighbouring parishes; and I preached the Action Sermon from our tent. It was calculated that there could not be fewer than 4000 hearers when the sermon was concluded. The minister and elders, followed by the mass of intending communicants, marched into the church by the front door in the quietest and most solemn manner, singing the 24th Psalm. Old Ronald Macalester, the precentor, not a great musician certainly, but an ardent, pious Christian, led the way, then the minister and elders bearing the sacred vessels; and the old precentor had so well calculated the distance, that as he entered the door he gave out the 7th verse—

> 'Ye gates, lift up your heads on high;
> Ye doors that last for aye,' &c.

My reverend assistant returned to the tent, and I commenced the communion tables; and in five services 1100 people partook of the Supper. Mr. Mackeich still officiating in the tent, the communion services were necessarily short. I had prepared one table service with great care, as also the concluding address; and just as I was retiring to exhort the last table, my colleague, Dr. Robertson, accompanied by four of his brethren, entered the church, and proposed that he, or one of his friends should relieve me of the remaining part of the service. This I declined. The service of the tent being now concluded, Mr. Mackeich and as many of his hearers as the church would contain entered, so that

all the passages and stairs were overcrowded. I exhorted the last table with great comfort, and afterwards gave the concluding address from the pulpit in the hearing of my colleague and his friends; and never to the moment of my death can I forget that solemn hour, and the grateful and joyful feeling with which I pronounced the 'Amen.'"

The stipend of Campbelton was the minimum (£150), and that portion of it paid in grain by the landward heritors was paid in the most unsatisfactory manner, each tenant paying the amount of grain which appertained to his possession, so that the ministers had from 100 to 130 people to settle with, and they never could calculate to a day for £5 at a time to meet the demands made upon them. Some of the agents for the smaller heritors acted in a very cruel and unhandsome manner towards them, throwing every obstacle in the way of payment, in order to retain the money in their own hands. The duke of Argyle and his agent, Mr. Stewart, were always liberal and considerate.

It is an interesting fact that, having at this time declined the presentation by the duke of Hamilton to Kilmorrie in Arran, a much better parish, his Gaelic congregation having proposed to raise his stipend, the managers of the Relief congregation offered to contribute a share equal to that given by his own people! When again shall we see such evidence as this of Christian goodwill among all our churches, rising above their conscientious differences in judgment!

Another and different struggle is also recorded by him, proving how willing he was, at a much later period, to sacrifice all party interests in favour of the good of his countrymen :—

"In the spring of 1824 a contention of much warmth took place among the leading men in Edinburgh about the election of Moderator to the ensuing Assembly, when my friend Principal Baird, Dr. Inglis, and others, the leaders of the Moderate party of the Church, applied to me for my support and influence. I replied that I would on no account whatever support them as a party, for they had never given me any support in matters connected with the Highlands, which I had repeatedly brought under their notice; and especially they had declined to assist the efforts we were then making to obtain a quarto edition of the Gaelic Scriptures, although it had repeatedly been brought under their notice: that after having explained to them the grievance of having only a Bible of so small a text as a 12mo edition, which no one advanced in life could read, I received for answer from the leader of that party, on whom I thought I had made some impression (as we walked in his drawing-room before breakfast), 'That is the breakfast bell; just advise your Highland friends to get spectacles!' In the course of that very day the subject was brought under discussion in the Assembly, and it ended in the 'Society for the Promotion of Christian Knowledge' most generously coming forward and offering to give us the long-wished-for quarto volume, to our great joy, and somewhat to the annoyance of our opponents. Dr. Stewart, of Luss, was chosen convener of the committee to carry out the resolution; and no better man for the purpose could be found in the Church. I and several others were associated with him in the work; and I did my best to aid him, but *to him* belongs the praise for the excellent manner in which it was executed. It was during the sittings

of this Assembly that I resisted all the applications made to me by Principal Baird to throw in whatever little influence I possessed in support of the Moderate interests, except he and his party would aid us in promoting the education of the people in the Highlands and Islands, where a melancholy destitution of the means of education existed. We got up a public supper, at which all the members, lay and clerical, from the Highlands were present, and drew up an address to the Principal and his friends to institute a scheme for the promotion of education in the Highlands and Islands, as several overtures to that effect had been forwarded to the Assembly, and would be discussed in the course of the following week, when Dr. Inglis was to bring forward his motion for what has been since then known as the India Mission Scheme. The worthy Principal instantly consented to be the chairman of an Educational Scheme for the Highlands and Islands, on condition that he should not be asked to speak in the Assembly. I was in possession of all the facts connected with educational destitution in the Highlands. He put into my hands the 'Educational Statistics' by Lord Brougham, which were very voluminous and valuable, and I agreed at once, at his request and that of my Highland friends, to bring the matter under the notice of the General Assembly. I locked myself up for several days, and prepared with great care my address to the Assembly on that subject. When the day fixed for the discussion arrived, the overtures for the Indian scheme and for the Highland scheme were both read, when a controversy got up as to the priority to be given to either. Dr. Cook, of St Andrews, who was the disappointed candidate for

the Moderatorship, and a deservedly popular leader in the Assembly, insisted that the Highland scheme should be first discussed; while Dr. Inglis and his friends argued in favour of the Indian scheme. After a lengthened discussion, it was carried that I should be first heard. I was then called upon, when I stated that out of personal respect for Dr. Inglis, who was my senior, and a father of the Church, I should at once give him the precedence, provided that the Assembly came to no resolution about the Hindoos until they heard what we had to say about the Highlanders. After the worthy Doctor had concluded his able speech, I brought forward our case at great length, which was listened to with the most marked attention, and our statements were enthusiastically cheered. Never did a chairman enter upon the duties he had undertaken with more enthusiastic devotion and ardour than did the venerable Principal; nor did his efforts for one moment cease till the hour of his death. I had very much cause of thankfulness for having been enabled to bring this most important subject under the notice of the Church."

I may here introduce an extract from a letter addressed to me on this subject by my much valued, and able friend Mr. Gordon, H.M. Inspector of Schools, who knows more of the history and actual condition of education in Scotland than any man living. Mr. Gordon was the first secretary to the Education Scheme.

"Your father's speech was not only at the time convincing by its eloquence and the knowledge it discovered of the actual state of the Highland people, but it gave a lasting impulse to what has since become one of the chief educational institutions

of the country. Principal Baird, whose devotion to the same cause must ever be remembered, would often remark how fortunate it was for the Highland Education Scheme to have been thus inaugurated by Dr. Macleod. The speech was at once appreciated by Dr. Andrew Thomson, and by him inserted in the Edinburgh Christian Instructor (July, 1824).

"The proceedings of the church in this matter of Highland education rest from the first on certain principles which have been generally acted on. The proprietors were to provide the school buildings, and a portion of ground for cultivation and for pasture; the schools were to be placed where they were most needed; the acting committee were to learn from time to time, by such means as they appointed, whether and with what various degrees of success the schools were answering their purposes. For these reasons it was seen that a visit to the Highlands, deputed by the acting committee, was indispensable. Principal Baird accordingly proceeded on a tour to the West Highlands, and had the benefit of being accompanied by Dr. Macleod. It was owing not a little to the very exact knowledge of the country possessed by the latter, that the Assembly schools in that quarter have been so remarkably well placed. At the same time, the intercourse with proprietors to which this visit gave occasion, had the best effects upon the object of the mission, by inclining them to its effectual support. In one instance, after the lapse of ten years, a proprietor in the west aided the Assembly Committee in a way not to be forgotten: they had petitioned government for an endowment of parish schools in the parliamentary church districts of the Highlands, and the success of that effort was more owing

to the persevering influence of Walter Frederick Campbell, of Islay, than to any other individual. The grant was confirmed, and the mode of its application settled soon after by Act of Parliament.

"Dr. Macleod often recommended to the Education Committee to secure some amount of fixed capital, against the accident of occasional shortcomings in the supply from voluntary contribution. This object he himself furthered in 1838, by presenting from a committee for the relief of Highland destitution, a surplus sum of £3300 contributed at a late date from the East and West Indies, and then transferred, with the proper authority, for the kindred purpose of Highland education.

"Dr. Macleod could not be so much connected with any undertaking without leaving upon it impressions of his sound sense and sagacity. In other relations, courtesy and kindness to all were at once the natural and the principled habit of his mind. You know how great a portion of his time was given to unnoticed acts of beneficence; and not the least welcome to his help were the humblest of those that came about him. Of all these qualities the Education Scheme in some manner felt the benefit."

The Education Scheme became rapidly one of the most successful, as it was unquestionably one of the most important, connected with the Church of Scotland. It now embraces 233 common schools, attended by upwards of 22,000 pupils, with 110 sewing schools besides.

Although the visitation of the Western Isles, along with Principal Baird, for the establishment of schools, took place upon my father's removal from Campbeltown, I will conclude this notice of his

labours in this field in behalf of the Highlanders by an incident which will show the catholic spirit in which this blessed work was conducted :—

"We waited," says my father, "at Lismore upon the Roman Catholic Bishop Macdonald, who received us with great cordiality, and gave us letters to all his priests in the north, recommending us and our object to their special attention. We explained to him at great length the nature of our Education Scheme, assuring him that our schools should always be open to the Roman Catholic priests, and that the catechism of the Church of Scotland would not be forced on Roman Catholic children, nor any books disapproved of by them."

But I must return to the conclusion of his ministry in Campbeltown.*

He was very unexpectedly offered the parish of Campsie in a letter addressed to him by all the principal heritors, whose recommendation the Crown, the patron, had pledged itself to comply with. It

* I may mention here, before passing from Campbeltown, an anecdote illustrative of the tact and humour with which my father often averted disagreeable disputes, which arise, too frequently, from the peculiarities and *crotchets* of good men. An old and most worthy elder of his felt aggrieved at the dial of a clock having been painted in the space reserved for a real one in the steeple of the Gaelic church. He expressed very great regret in his being compelled by his conscience to bring the matter before the kirk-session, on the ground that nothing false should ever be connected with a church. The minister made no objections to his proposed motion, but in the course of the conversation which ensued, took an opportunity of complimenting his old elder on the youthfulness of his looks, especially on the fine dark head of hair which adorned his venerable head. "Hoot, toot!" replied the elder, "you are going too far, sir; for you know it is a new wig." "A wig!" exclaimed the minister; "you an elder, to wear a wig! Is not false hairs on the head of an elder of the church worse than a false clock on the steeple of a church?" "Aweel, aweel," said the old elder, "ye hae me there, minister; and I think we'll let baith alane!"

is unnecessary to state the many reasons which induced him—chiefly a rising family with increasing expenses and a miserable living—to leave Campbeltown for Campsie. It was a sore and trying struggle to leave. But he did so, and never saw cause to regret his having done so. He says in his autobiography :—

"I shall not attempt to describe the feelings of heartfelt sorrow with which I came to the resolution of parting with the people of Campbeltown. I was the first minister since the Reformation who had removed from it; while there have been since then no fewer than seven clergymen who have been ministers of that parish. I called on all my friends in the country, especially on my worthy elders, and a painful trial it was. I preached my farewell sermon; and could I have known beforehand the scene which I then witnessed, and the feelings that I myself experienced, I do believe that no inducement would have tempted me to leave them; indeed, I was brought to feel as if I was committing sin in doing so."

It was no wonder, indeed, that leaving Campbeltown was such a wrench to my father's heart. In spite of all his difficulties, it had been the scene of a successful ministry; where he had made many warm friends, had lived in perfect harmony with all parties, and had spent the first years of his long and happy married life.

He was succeeded in Campbeltown by the Rev. Donald Smith, the talented and admirable son of his predecessor, Dr. Smith, and he had the great satisfaction of having been in no small degree the means of obtaining for him this appointment. Mr. Smith was, to the grief of his people and of all

who knew him, prematurely cut off in the midst of his successful labours. His colleague, Dr. Macnaughton, was translated, first to Arran, and subsequently to his present parish of Lesmahagow.

My father was admitted minister of Campsie, 11th August, 1825; and as he records, "he received a most hearty welcome from his parishioners of every rank. The heritors were chiefly resident; and by one and all of them both I and my family were ever treated with the utmost kindness." The parish was a very large one, extending several miles in length and breadth, with a population of upwards of 6000, including a highly respectable class of farmers; while the great majority were connected with various manufactures. There were but two churches in the whole parish;* one belonging to the Relief—presided over by a very simple-minded good man—situated in the centre of the large village of Lennoxtown; and the parish church, a small dilapidated building, the grass growing on its floor, and its light feebly glimmering in "the clachan," near the manse, but far removed from the bulk of the population. After many difficulties, which need not here be recorded, the heritors, whom he found engaged in a lawsuit on the subject, were at last induced to build a new and commodious church, worthy of the parish, in Lennoxtown; and which, though removed nearly two miles from the manse, was placed where it should be—in the midst of the people. He now found himself ministering to a large congregation, aided by an attached eldership, and amidst as warm friends as those whom he had left behind him.

Though my father was in a lowland parish, his

* Since then a small Free church and Catholic chapel have been added to the number.

heart was in the Highlands; or, as I once heard Lord Cockburn say of him, "If his heart was seen, I am sure it would be dressed in a kilt!" There were many Highlanders in Campsie, and he had as often as possible a Gaelic service for their benefit. Among many valuable "presentations" in the possession of his family, each testifying to the kind and grateful sense entertained of his labours by the donors, there is one from the Highlanders of Campsie.

It was also during this period of his ministry that he engaged in those literary labours in behalf of his countrymen, some of which are published in this volume. The first which he undertook was the Gaelic "Collection," for the use of Highland schools. And what more valuable contribution could a wise and good man give to his country than a schoolbook in every respect thoroughly adapted to meet the educational wants of each succeeding rising generation of its people?

Then followed the "Mountain Sketch-book," and those Gaelic monthly periodicals, which mark a new and important era in modern Celtic literature. There was "The Gaelic Messenger" (*Teachdaire Gaelach*), begun in 1830, which was continued for two years; followed in 1840 by "The Traveller of the Glens" (*Cuairtear nan Gleann*), which lasted three years. A third, "The Mountain Visitor," was undertaken in 1848 by his son-in-law, the Rev. Archd. Clerk, now minister of Kilmallie, to which my father contributed several articles. The first magazine was suggested by his dear friend, Dr. Baird, well called "the Highlander's friend," who drew out the prospectus, and the plan on which he thought it should be carried on, which was intended not so much to satisfy as to stimulate the Highland mind, through the Gaelic lan-

guage, to seek in literature what could be afforded through the English language.

In these publications appeared not only original articles both in prose and poetry by himself; but also some of the most inimitable translations ever made from one language into another, such as "The Burial of Sir John Moore," Logan's "Ode to the Cuckoo," "John Gilpin," and others. He had intense delight in those literary labours, not only as furnishing useful and stimulating knowledge to his countrymen, but as reproducing in a new form, and with, I may be permitted to say, hitherto unrivalled genius, the manners of a people and a time with which he was so familiar, and with which he so deeply sympathized, but which have almost passed away "on their wings from Morven." If they find a refuge anywhere from the encroachments of reckless, and in not a few cases unprincipled clearances, it is in some favoured spots under the old landlords, or in our vast colonial empire; for of our Highland emigrants it may be said—

"From the dim shieling on the misty island
Mountains divide us and a world of seas;
But still our hearts are true, our hearts are Highland,
And we in dreams behold the Hebrides."

How well I remember my father's happy smile, and quiet enjoyment visible in every feature, while writing those "Dialogues," here reprinted: and how often between laughter and tears he tried in vain to read them aloud to my mother, or to his venerable friend and amanuensis, Mr. Patrick Macfarlane, one of the best Gaelic scholars of his day. Those alone who can appreciate their marvellous pathos and humour can understand the feelings of the author of such inimitable produc-

tions. There are not many more touching stories than "The Emigrant Ship," for example—which few can read without tears—though it is impossible to convey through the medium of a translation into English the exquisitely picturesque descriptions or touching expressions of the original.

My father was ably assisted by many friends, such as the Rev. Mr. Maclean, now Free Church minister of Glenorchy; Rev. Mr. Clerk, of Kilmallie; Rev. Mr. Maclean, Tiree; Rev. Mr. M'Gregor, Inverness; the late Mr. Lachlan Maclean, &c.; and though last not least, by one of like genius with himself, his brother, the minister of Morven.

But I must here quote, without asking permission to do so, from a kindly paper sent to me some years ago by a layman of great intelligence, belonging to a dissenting church, and one in all respects highly qualified to give his opinion on Highland literature. He says:—

"Although the 'Gaelic Messenger' was looked for with great interest, yet the Highlanders could scarcely believe their eyes and ears when they either read or heard read, in pure idiomatic Gaelic, articles written with great spirit on almost every subject that could interest them. With the exception of a trifling effort that was made in 1802, this was the first attempt to give the Celt a monthly periodical in his own vernacular. Month after month the 'Gaelic Messenger' paid his welcome visits, and touched chords in Celtic hearts till then untouched, and created a thirst for knowledge yet unquenched. Although there was a good deal of original poetry, both religious and secular, printed and circulated before 1828, yet there were scarcely any original prose works; nearly all the books in circulation

were translations. When this is taken into consideration, it can easily be imagined how acceptable all the variety of information that was supplied must have been.

"The matter given in the 'Messenger' may be arranged under three heads, viz., the Serious, the Instructive, and the Amusing. Under the head Amusing, I include those inimitable dialogues on popular subjects, which convulsed with laughter so many fireside circles, and which are so truly characteristic of Highland customs and manners, and through which so much useful information has been conveyed. The manse of Campsie (*Clachan Champsie*) is endeared to Highlanders as the place from which emanated such instruction and amusement.

"Dr. Macleod may also be looked upon as the connecting link between the oral and the written literature of the Celt. Perhaps some will smile at our oral literature, but such we have; and any one who is sceptical on this point, let him glance at the four bulky volumes of 'West Highland Tales' collected and translated by J. F. Campbell, and be convinced. Many well meaning men would throw all such aside as pernicious and trashy; but the Doctor had too high an appreciation of the wisdom of our ancestors to do that. On a public occasion, more than thirty years ago, he uttered the following expression, which brought heavy censures upon him from various quarters:—'The superstition of the Highlands, dark and wild as it may appear, had a happy tendency in forming the character of the Gael.' Any one who is disposed to controvert this, I would refer him to Mr. Campbell's introduction to the 'West Highland Tales,' already mentioned, and

he will find this matter placed in a light that cannot fail to make him at least look with interest on our oral literature. Dr. Macleod has preserved one specimen of these tales, with its excellent moral, in the 'Mountain Sketch-book;' and would that the legions of immoral stories issuing weekly from a profane press were superseded by stories so moral in their tendencies as either this one, or those collected by Mr. Campbell. But while Dr. Macleod had used his pen to preserve what was really worth preserving, yet no one has done more by his teaching—witness, for example, his tale of *Coire-na-sithe*—to explode the belief in witchcraft and ghost stories."

In addition to those works for the Highlanders, my father published a Gaelic dictionary, his object being to afford facilities to the Highland youths when leaving school to acquire a better knowledge of the English language.

Another important contribution of his to his Celtic brethren was a metrical version of the Psalms of David for the use of the church in Ireland. It is a noteworthy fact that the Irish Established Church, with some millions in Ireland speaking the Irish language, had never published any edition of the Psalms for their use! My father was induced to undertake this work by what he had seen and heard during, to him, a memorable tour in Ireland; and more especially by the representations made, and the encouragement given to him by the Synod of Ulster, which he had addressed, and with whose members, especially with Drs. Cooke, Morgan, Kilpatrick, &c., he enjoyed an intercourse which was a source of gratification to him all his life afterwards, and which I rejoice to know was cordially

reciprocated on their part. While arranging this version of the Psalms he had the benefit of the assistance of Mr. Thaddeus Connellan, a most remarkable man, and whose long and useful life ought to have found a biographer before now in Ireland. "Taddy," as he was familiarly called, lived for months in the manse of Campsie, not only as a useful transcriber, but also as a most agreeable companion, an enthusiastic Irishman, and one who by his labours had done more than any then alive for the moral improvement of the Irish-speaking population, Catholic or Protestant. This edition of the Irish Psalter was dedicated by permission to King William IV., and was cordially accepted by the highest ecclesiastical authorities of the English and Irish Church.

But I must bring this portion of his life to a close.

Campsie witnessed the first break in his numerous and happy family. He lost a dear son at seventeen. His mother also died suddenly, in his house. She greatly loved him, and was greatly beloved by him. The impassioned loud cry of distress from the grey-haired man evidenced the sense he had of the precious link which connected him with his birth.

While he was in Campsie the first outbreak of cholera which occurred in this country made its appearance in the parish. It is as difficult now as it was to reflective people then, to comprehend the strange feelings which it excited among the more ignorant of the people. They became the slaves of what might be called hysterical delusions. A spirit of wild fear and deadly hate seemed to be roused. They accused the physicians even of poisoning the wells. In one of the villages of the parish where a

death had occurred, a crowd of ignorant people gathered and threatened to oppose the removal of the dead body! My father went to the village, entered the house, assisted to get out the coffin, placed it in a cart, and when a formidable line was formed across the road to obstruct the funeral, and the rein of the horse was seized, he commanded silence and addressed the people. He said that this was the body of a poor stranger, an Irishman; that he himself, as a Highlander, was equally a stranger; that as such he would protect his poor brother; and he warned them that if any man dared to hinder his burial, he would give orders that the coffin should be left at that man's door! I need not add that the funeral was allowed to proceed, and that no mob ever afterwards assembled to exhibit their folly.

But another, and the last of his ministerial changes now took place.

For many years my father had been in the habit of assisting his friend Mr. Maclaren at the dispensation of the sacrament of the Lord's Supper in the old Gaelic church, Ingram Street; and when a vacancy occurred in that congregation by the death of Mr. Maclaren, he was unanimously called to be its minister. The call was accepted. He left Campsie with the regret which could not but be felt by one who had been so happy as its minister. But he judged, and judged rightly, that all his talents as an English, and especially as a Gaelic preacher, could be employed with greater advantage to his church and country in a city like Glasgow, in which the Highland population alone numbered probably fifty thousand.

He was succeeded in Campsie by Dr. Robert Lee,

whose learning and ability have since then made his name so well known.

And now began that last period in my father's life, which was employed as actively as ever for twenty years, until he reached his jubilee in 1858.

This period embraced the most stirring times in the later history of the Church of Scotland. It saw the beginning of the great "Voluntary" controversy, and its ending in the New Secession of 1843, with all those years of ecclesiastical war, which caused "disruptions" in almost every parish, and in thousands of families. No part of the country was so affected as the Highlands, where, from the fervid genius of the people, a spirit was generated, and scenes took place, which to the next generation, and indeed to many in this one, might seem incredible.

My father was thrown necessarily into the seething current, which swept through every part of the land. While holding decided and consistent views in State and Church politics, being from his very nature a conservative in both, yet he was essentially "moderate," in the best sense of the word. He never was bitter in his opposition—never personal in his animosities—never advocated extreme measures, but such as might reconcile rather than divide parties. He was too sympathetic to be a violent partizan.

It would be utterly in vain to attempt in a sketch so brief as this to do more than allude to his public labours during those years. His eloquent speech at the great Peel banquet is not forgot by those who heard it.* His attempts at a later period to

* Sir Robert Peel had a great regard for my father, and showed it in a way that speaks volumes for his kindness of heart. One of the older

effect a fair and liberal settlement of the Church question, the evidence of which—though preserved chiefly in a large private correspondence—is known to those who took a part in those discussions and attempts at preventing a separation.

His public appearances were many, and always eloquent and impressive, whether in behalf of the church, and her ample freedom as a church of Christ, with a constitution established and protected by law, or in advocating her various schemes of usefulness.

The heaviest and most difficult work imposed upon him at this time, in connection with the church in the Highlands, was the filling up of vacant parishes, in most of which the great majority of the people naturally left the church with their pastors—who alone had been their instructors in church politics as well as in the gospel—pledging themselves in a way which by not a few has been recognized almost as binding as an oath, never to return to the old church, but to oppose it by all the means in their power. The preachers qualified to instruct in Gaelic are always comparatively few; but when even their ranks were thinned, the difficulty of selection was immensely increased, and never could be made, on the whole, satisfactory to patrons or people. The incessant labour of this time, with its pain and anxiety, told upon his health and strength more than any work in which he had ever been engaged.

He published at this time a most effective dia-

members of Parliament now alive, kindly communicated to me a few years ago, the following anecdote:—"I was sitting beside Sir Robert on the opposition side of the house, when he turned round to me and said, 'Your friend Dr. Macleod dines with me to-morrow; will you come and meet him? He is a noble character and is in my opinion the very beau-ideal of what a clergyman ought to be.'"

logue in Gaelic on the Church question, which, to say the least of it, must have convinced even opponents, who were able and willing to read it, that there was another side of the question, vexed and intricate as it was, which intelligent, well informed, and pious ministers, as well as the judges of the Court of Session and of the House of Lords, could honestly receive. But this dialogue is not reprinted, as I have no wish to associate his name with a controversy which like many others will pass, and indeed is rapidly passing, into new and different forms; and which certainly he and others who were engaged in it, see now only in the light of heaven's perfect knowledge, peace, and love, as we ourselves expect one day to do.

It was during this latter period also of his ministry that another great, and in many respects more pleasing and satisfactory work than controversy, was given him in God's providence to accomplish; and that was, aiding to find supplies of the necessaries of life for his starving countrymen.

As those for whom I chiefly write well know, the Highlands was visited with two grievous famines, the first in 1836–37, and the second ten years later, in 1846–47. These famines were caused by the failure of the potato crop, which necessarily affected that portion of the population whose chronic state of poverty was such that, when the potato failed, they had nothing to fall back upon.*

* This poverty did not arise from any marked increase in the population. In Argyleshire the population, which in 1801 was 81,277, was half a century later but 89,298. In Inverness-shire the population, which in 1801 was 72,072, was half a century later 96,500. In neither county did any poor-law exist during the former period, or until very many years afterwards; while at the end of the half century the rates

To relieve his starving countrymen, my father, along with Mr. John Bowie, W.S., Edinburgh, visited England (in 1836–37), and addressed large and influential meetings in the principal towns, ending with a great meeting in London, presided over by the Lord Mayor. Never were more eloquent appeals made; and the result, aided, of course, by the energetic co-operation of very many, but chiefly through the vivid impressions conveyed by him of the terrible famine, was the raising ultimately of a princely sum from subscriptions sent from every part of the world, including some from even the natives of China and of Hindostan. In 1846–47 a Central Board was formed in Edinburgh, made up of previously existing committees, and having branches in Edinburgh and Glasgow—the former managing the relief distribution for the Northern, the latter for the Western counties. My father's labours in connection with the Glasgow section were incessant, and entailed upon him an incredible amount of correspondence. I have before me one list of subscriptions amounting to upwards of £3300 sent to the fund through him, and contributed by hundreds of individuals.

It is unnecessary here to discuss what effects, socially and morally, were produced by the dispensing to the Highlands a charity amounting to some hundreds of thousands of pounds. The tendency to produce the dependent and beggarly spirit,

amounted to upwards of £18,000 in Argyleshire, and to upwards of £15,000 in Inverness-shire. The poverty was intensified by the emigration of the able-bodied, and by the slow absorption of small farms into great sheep-walks and deer forests, and by the cotters being thereby deprived of their small stock, and of work also, or driven into unproductive sea-side villages.

and to foster sloth, was acknowledged and deplored by all. As a stimulant to wisely-regulated emigration, it was a blessing; as encouraging a rash and reckless depopulation of the country, it was the source of much needless and covetous oppression. The few thousand pounds of the surplus funds collected in 1837 which were set apart for education, and which again, in 1847, as proposed by my father, purchased admission into the hospital of Glasgow for a certain number of suffering Highlanders, were perhaps the results which are least alloyed with any regret.

In the year 1847 he was deputed by the General Assembly, along with his brother and another clergyman, Mr. Ross, minister of Tobermory, to visit Skye and the more distant Hebrides, with regard to the spiritual state of these districts, consequent on the secession of 1843. An elaborate report was prepared and submitted to the ensuing Assembly, containing most important statements regarding the past and then condition of several parishes. But from some cause or other of which I am ignorant, no action was taken by the Assembly upon it, to the great astonishment and disappointment of the deputies.

But I have said nothing regarding that work for the benefit of the Highlanders which was specially his as minister of the new church of St. Columba. He necessarily from his position and influence took a chief part in erecting this large and handsome church from the proceeds of the sale of the ground, opposite the present Royal Exchange, on which the old one was built. He had the happiness ere long of seeing it not only free of debt, but endowed; partly through the wise investment of the surplus

money remaining from the price of the sale of the old church, and partly from voluntary subscriptions raised by himself. He also obtained a special clause in an Act of Parliament, giving churches in cities, erected for the benefit of Highlanders, legal jurisdiction, not over any district, but over the hearers in every district who demanded the services of the Gaelic minister.

St. Columba congregation, from first to last, in every struggle and conflict, nobly and enthusiastically stood by him, giving him every encouragement and support possible. No secession affected them—more than waves beating against a rock. He was proud of them, and they of him; or more truly, they were mutually thankful to God for their peace and prosperity. Managers, elders, and people were his leal and loyal friends. Sufficient evidence of this cordial support on the part of the congregation was afforded by a great meeting held in the City Hall. What occasioned it was the attempt of half-a-dozen young men, with possibly twenty adherents, to create the impression that St. Columba congregation was seriously divided by the controversy which ended in '43. A "St. Columba Church Defence Association" was largely placarded over the city, and met in a neighbouring Gaelic church to receive addresses, &c., from leading clergymen, as if it was the sign of a great and important movement. The insignificance of this miserable attempt to disturb a united congregation, and the real feeling of the congregation itself towards their pastor, and their adherence to the cause which he represented, were proved by an address, signed by upwards of 1200 seat-holders, which was presented, along with a handsome service of plate, in name of the congregation, by his friend

the excellent and learned Professor Ramsay, of the University, and one of the members of his church. Never was there a more enthusiastic meeting, and never did he value more the friendship of his people, nor enjoy more the testimony of a good conscience towards God and man.

But it is impossible to give any one beyond the members of his own family any adequate idea of how each day in Glasgow was occupied by the demands made upon his time, labour, and influence, not by his large congregation chiefly, which would have been only what he had cause to expect, and what he would have cheerfully attempted successfully to meet; but the whole Highlands seemed to claim him as their own. Every forenoon filled his lobby with innocent, confiding souls from distant glens and islands, who seemed to think that he had only to "speak," and whatever they asked was done, more especially as they "had never asked a favour before," and had brought letters to him from laird, factor, schoolmaster, minister, or old friend of his own. The requests made were as varied as their wants:—Strong men to get into the police; infirm men or women to get into the hospital; parents with their boy looking for a "situation," or their daughter for service; crofters or farmers ejected from their "holdings," and wishing to emigrate, but where, and how?—seekers after relatives at home or abroad, lost in unknown recesses among the wynds of Glasgow or woods of Canada; the poverty-stricken stranger, solitary as a wandering sheep in the great city, and craving assistance to get back to the hills, or to obtain as his last resource legal charity and redress from poor's boards, who had paid no heed to his complaints; old soldiers

and sailors anxious for an increase of their pensions; hundreds seeking "lines" to get work; eager hunters after fabulous legacies, whose heirs among Macleans, Camerons, or Campbells, &c., had, "as they were told," been advertised for—all and sundry came to him to tell their long stories and obtain his aid. It was more than flesh and blood could stand! It was enough to wear out the most patient spirit; for it was itself a severe labour to convince many that he had neither the time nor the power to aid them; while the number which he did aid was verily not small! It is such nameless and endless details as these, that are never known, and that leave no visible trace behind, which make the life of a city minister so distracting and wearying, specially one so well known as he was, and with his peculiar relationship to the Celtic population in Glasgow and in the Highlands.*

* One day a Highlander presented a letter of introduction requesting my father to get the bearer into the police. My father assured him that he had exhausted all his influence in that quarter, and could not obtain any such situation for him. Another and another letter was produced with a smile, each succeeding epistle being delivered like an additional shot to make sure of his game. My father, much amused by this, and being at the same time well assured of the man's respectability, at last consented to testify the fact to the captain of police. While writing the note, the urgent applicant drew quietly near, whispering to him, "Noo that you're writing, tell him to mak me a sergeant at once!"

On another occasion a sick Highlander who applied to him to procure medical advice was offered a bed by him in the hospital. The invalid refused, on the ground that the doctors would kill him for the sake of obtaining his body, make "saw" (salve) of his bones, &c. But his scruples were overcome by my father promising to visit him regularly. He at last brought his patient the good news of his being pronounced convalescent, and able to return home. The Highlander seemed much cast down by the intelligence; and taking my father aside, whispered to him, that since he had *got* him in, he hoped he would be able to *keep* him in until the term day, as he "had such good meat and drink for nothing, and was so extraordinar comfortable!"

My father had now reached, in the good providence of God, the fiftieth year of his laborious and faithful ministry. This event was celebrated by his congregation by a great meeting held in the City Hall, the last, I need hardly say, which he ever attended. Such celebrations as this are always affecting; for there are few more solemn and touching sights than that of a good man, more especially a faithful Christian minister, about to finish half a century of a useful life. When this, as in the instance before us, can be done with the thorough respect and hearty affection of those who have known him best, and in all the varied scenes of their own life have come into closest contact with him, whether as a teacher, a pastor, a friend, or as a near and dear relative, it is one of the most striking and solemn evidences which earth can afford of the grand result of a right improvement of God's munificent talents for the good of our fellow-men and for his own glory. Such a meeting as this was as the sailing into port for the last time of an old ship ending her many long and perilous voyages, after having encountered and successfully overcome every storm; or the welcome given to a warrior on his return from a perilous campaign, in which he has fought and conquered with unflinching courage and chivalrous constancy. It is also, in such a case as his, like a farewell to time, with all its noble duties and manifold trials; and a gentle transition into eternity, with its blessed rewards from grace and its perfect rest in God. This jubilee was in some respects peculiarly pleasing. No sun could set with greater brightness than his. He was surrounded by those whom he best loved on earth—by his wife, the loving, wise, faithful, and devoted

sharer of his long life, with all its joys and sorrows; by his four sons, all filling honourable positions in society, and two of them, like himself, in the holy ministry;* by four daughters; by two sisters; by his well-known brother, Dr. Macleod, of Morven, and his two sons, both able ministers of the church; by a son-in-law in the ministry; and by loving daughters-in-law and his children's children; with brother ministers, some of them of other denominations; and by "troops of friends!" What a glorious reward was this! An old poet has said—

> "How seldom doth a good man get what he merits;
> How seldom doth he merit what he gets."

But my father had the satisfaction of having received from the people in every parish in which he had ministered, substantial tokens of kindness which expressed a sense of his merits on their part such as he could not himself have thought of. At this great jubilee meeting, his family were presented not with loving words only, though so precious, but also with the highly valued gift of his portrait, a beautiful work of art by the late Mr. Graham Gilbert. And thus, amidst all that could cheer, and soothe—all that could fill his heart and the hearts of those to whom he was most dear with deepest thanksgiving to God—he retired from public life into that holy quiet within the bosom of his family, which is the most blessed path in old age to the family above, and to the perfect rest in God.

After this time he preached occasionally in St. Columba church, though his able assistant, elected

* His beloved widow still remains. His sons are:—Dr. Macleod, minister of the Barony; John Macleod, Esq., manager of the Union Bank, Kirkcaldy; Dr. George Macleod, surgeon, Glasgow; and Rev. Donald Macleod, minister of Linlithgow.

also as successor, Mr. Strachan, took upon him the work of the congregation, with great acceptance. His premature death was felt by all who heard him, or who knew him. My father during those last few years was able to conduct family worship, and never with more tenderness and *unction*, though never able to rise from his chair. His thoughts and interests slowly receded, in the advance of bodily weakness, from the circumference of public and outside things, becoming more and more concentrated on the members of his family and his more immediate friends. The Highlands and Highlanders, and the many incidents and stories of his early life, with recollections of ministerial labours among his dear congregation, were subjects always fresh and new to him. This time of retirement was blessed indeed to his own spirit, and to all around him, in spite of the bodily infirmities so generally inseparable from the decade following the threescore years and ten.

But the end came at last; it came without any warning. In the middle of the night the cry was heard, low and soft, "Behold the Bridegroom cometh!" It was met by him in peace. No other words were heard from him by my mother, who watched him to the last with that true love which grows brighter with years, than "My darling," as she flew to his aid, and thus received his last loving embrace. Soon all the members of his family in Glasgow were round his silent form; and as we gazed on his noble face and snowy locks reposing on the pillow as in sleep, we all experienced, in the midst of deepest sorrow for his loss, unspeakable gratitude for the peaceful and painless ending of his life, and for our having so long been blessed by his

calm wisdom and never-failing love. No parent ever left behind him a family more devoted to his memory.

His funeral sermon in Gaelic was preached by his old and valued friend Dr. Macfarlan, of Arrochar; and in English by another highly valued friend, the son of his most attached elder in Campsie, the Rev. Dr. Mathieson, of Montreal.

The funeral was a public one. But there was one feature in it which those who noticed it will never forget—one to us more touching than even the long line of carriages in which leading citizens and men of every party kindly followed him to the grave; and that was the number of the poor Highland men and women who accompanied the procession until it left the city, very many tottering in their weakness, helped along by those stronger than themselves, and weeping as they went for their pastor and their friend.* He was buried in Campsie, beside the new church, which he had been the chief means of erecting, and beside more than one dear child and relative, and in ground which itself was a mark of love, because given by the heritors to himself and family.

There we left him. But he is not likely to be forgotten in this generation, least of all by those of his countrymen who know what he did for them. And I venture to say that as long as there exists a people upon earth speaking the Gaelic language, and able to appreciate its power and beauty, its

* A Highland woman one night came to the door of his house when he was lying in his coffin. She implored the Highland servant, who received her, with most earnest accent to see him; and rapidly following her, she embraced his coffin, kissed his face, and disappeared. Who she was we know not.

eloquence and pathos, linked to worthiest thoughts, so long will the name of "Norman Macleod" be remembered, honoured, and beloved—"An là a chì 's nach fhaic."

I trust I may be pardoned if my Memoir, from want of space, should seem to any to be meagre and imperfect; and also if, from the devoted admiration, reverence, and affection of a son, it should appear to some to be in the least degree exaggerated.

I have only to add, as the last of many blessings commenced with him, that he was succeeded by his nephew, Norman Macleod, the choice of the congregation and family, and that chiefly because "he is one of like spirit with himself:" and finally, that St. Columba congregation, anxious to the last to do honour to their old and beloved pastor, placed a noble marble bust of him in the lobby of his church, for ever to connect his name with the last and most important sphere of his long and happy ministry.

CARAID NAN GAIDHEAL.

A' CHEUD EARRANN.

A' LUCHD DUTHCHA AR CRIDHE AGUS AR GAOIL,

LE DEADH DHURACHD AR CRIDHE CHUIREAMAID A NIS FAILT' OIRBH.

BUIDHEACHAS do Dhia is mòr agus is sòlasach an t-atharrachadh a thàinig 'n ar là agus 'n ar linn fhéin air Gàidhealtachd agus air Eileanan na h-Alba, a thaobh sochairean spioradail agus meadhonan eòlais. 'S ann da rìreadh air an dùthaich a dh'éirich an latha grianach. Ach ged tha e againn a nis ann an tomhas mòr 'n a àird' a' mheadhon là, cha-n fhad' o'n a chaochail iad a chunnaic ùr mhaduinn an là so a' bristeadh os ceann nam beann; là 'n àigh! trìd am bheil lìonmhoireachd nan eilean ait, agus luchd-àiteachaidh nan creag a' seinn gu ceòlmhor.

Is fada, gu dearbh, o'n a shearmonaicheadh Soisgeul Chriosd ann an Gàidhealtachd na h-Alba. Is cian o'n a bha I Chaluim Chille 'n a h-àrd lòchran, cha-n e 'mhàin do'n rìoghachd so, ach mar an ceudna do dh'iomadh cèarn eile de 'n Roinn-Eòrpa. B'fhionnar an tobar de dh'uisge beò a dh'fhosgladh 's an eilean uaigneach sin, agus b'ìocshlaint do dh'iomadh dùthaich thiorainn, thartmhoir na sruthain fhallain a bha 'sgaoileadh uaithe gu fada farsuing.

Ach air I thàinig an dà latha; dhruideadh suas an tobar àghmhor so, chinn an droigheann agus an dris far an robh an giubhas agus am miortal air an suidhheachadh; sgaoil ceò agus aineolas air na beanntaibh agus air na h-eileanaibh sin air an d'éirich Grian na fìreantachd le leigheas fo a sgéith. Dh'fhàs an dùthaich gu luath mar fhàsach dorcha; bha àr, mort, agus fòirneart a mach air feadh na tìre; agus na thàinig a nuas a dh'eachdraidh na linne sin cha-n 'eil e comasach éisdeachd ris gun sgreimh, gun uamhas. Fad' an déigh do'n Chreidimh Ath-leasaichte 'bhi air a shocrachadh 's na cèarnaibh sin, cha robh ar sinnsir ach ann an cor muladach a thaobh sochairean spioradail: an uair a thòisich a' Chuideachd Urramach ann an Dun-éideann, chum eòlas Chriosd a sgaoileadh feadh Gàidhealtachd na h-Alba, o cheann sè fichead bliadhna,* 's gann a bha sgoil 's an dùthaich. A dh'aon chuid cha robh leabhar Gàelic ann, air chor 's gu-n robh an sluagh anabarrach aineolach air Dia, agus air an t-Slànuighear. Cha robh Biobuill aca. Cha-n 'eil os ceann seachd bliadhna fichead o'n a chrìochnaicheadh eadar-theangachadh an Leabhair Naoimh. Cha luaith' a thachair so na thog Dia suas Comunn a' Bhiobuill ann an Lunnuinn, chum am focal a chraobhsgaoileadh air feadh an t-saoghail, ann an cainnt gach dùthcha. 'S gu fìrinneach cha d'rinn iad dearmad air a' Ghàidhealtachd. Ach b'ainneamh iad fhathast a b'urrainn feum a dheanamh de'n Bhiobull, ann an coimeas ris an àireamh mhòr d'an robh e mar leabhar glaiste. Cha robh a dhìth orr' ach so a chluinntinn 's a' Ghalldachd, agus dh'éirich Buidheann nan Sgoilean Gàelic suas. Shoirbhich

* Sgrìobhadh so anns a' bhliadhna 1829.

Dia leo so air mhodh comharraichte; bha iad 'n am meadhon gu comas a thoirt do mhìltean air an fhocal naomh a leughadh 'n an cainnt féin. Rinn iad mòran; ach bha'n t-anabarr fhathast r'a dheanamh. Fa dheoidh dhùisgeadh Eaglais na h-Alba gu cuideachadh leo 's an t-saothair bheannaichte. Thug an duine cneasda, teò-chridheach sin, G. H. Baird, D.D., Prìomh-cheannard àrd Oil-thigh Dhun-éideann, a' chùis fa chomhair Ard-sheanaidh na h-Eaglais. Sheas cuid de Mhinisteirean na Gàidhealtachd air an àm sin r'a ghuaillibh; choisinn iad gean-maith na h-Eaglais agus na rìoghachd; agus a nis tha na mìltean air am fòghlum anns na sgoilean a tha iad o àm gu h-àm a' suidheachadh.

A bharrachd air na rinneadh air son na Gàidhealtachd ann an sgoilean a thoirt doibh, bha Eaglaisean ùr' anns a' bhliadhn' a dh'fhalbh air an suidheachadh air costas na rìoghachd, anns na cèarnaibh a's iomallaiche, far an robh an sluagh cho fad' air falbh o Eaglais na sgìreachd 's nach robh comas ac' (ach ainneamh) air an fhocal éisdeachd. Tha mu dhà-fhichead diadhair òg, dealasach a' saoithreachadh anns na h-Eaglaisibh ùra sin—Dia a shoirbheachadh leo. Agus thusa, I nan Deòraidh! no, mar thuirt do naomh ainmeil féin, "I mo chridhe, I mo ghràidh," thus' a cho-pàirtich solus an t-soisgeil ri dùthchaibh eile, b'fhada 's bu chian a bha thu fhéin gun fhear-teagaisg agus gun ionad-aoraidh—bu shàmhach do Shàbaidean, agus bu chianail an là naomh, gun aoradh no cruinneachadh sluaigh; na h-Eileanaich bhochda 'tarruing fòghluim mar a b'fhèarr a dh'fhaodadh iad, o leacaibh-lighe nam marbh; ach is ait a nis r'a éisdeachd do làraichean briste a' co-fhreagairt fonn nan salm—'s bòidheach air an réidhlean, dlùth do dh'Iomaire nan Righ, do

thigh-aoraidh ùr; agus is aoibhneach an guth a tha 'g ràdh, "Thigibh, rachamaid a suas mar bu nòs, a dheanamh aoraidh do Dhia."

'S grianach, da rìreadh, a luchd-dùthcha ion-mhuinn, an là a dh'éirich air Tìr nam Beann—fàilticheamaid e le dealas naomh, agus do Dhia thugamaid an taing. Anns a' bhothan a's ìsle tha'n Leabhar Naomh r'a fhaotainn, agus trìd nam meadhonan a tha air an cleachdadh, cha bhi, le beannachd Dhé 'n an lorg, an leanabh a's bochda 'n ar dùthaich gun a bhi 'n a urrainn a leughadh. Tha dòchas againn gu-n d'thàinig a nis an t-àm anns am faodar feum na's coitchionta a dheanamh de'n Ghàelic mar chànainn sgrìobhta, na 'rinneadh fhathast air son maith na muinntir aig nach 'eil cainnt ach i; agus air son riarachas inntinn gach aoin leis an ionmhuinn i, mar chainnt bhlasd' an òige. Dealaichte mar tha Gàidheil o 'chéile le monaidhean farsuing, no le caoil leathann, cuid diubh a mach air eileanaibh a' chuain, mòran 's na bailtibh margaidh, agus air feadh mhachraichean nan Gall, 's am barrachd mòr fad' o thìr an eòlais, fo ghréin loisgich nan Innsean, no fo dhubhar choilltean fàsail America, gidheadh thàinig ('n ar barail-ne) an t-àm anns am faod iad conaltradh taitneach a chumail r'a chéile ann an cainnt an dùthcha féin. Thàinig, ar leinn, an t-àm anns am faodar gach gnè de dh'fhiosrachadh feumail, a bha h-uige so glaiste o Ghàidheil ann an leabhraichean Beurla, a chraobh-sgaoileadh air feadh gach glinn a's tìoraile, agus gach eilean a's uaigniche. Ged tha 'Bheurl' air a labhairt le mòran 's na cèarnaibh sin, agus ged is ro iomchuidh gu-m buadhaicheadh i na's mò agus na's mò, gidheadh 's i 'Ghàelic fhathast cainnt na dùthcha: théid linntean seachad

mu-n caochail i; aosda 's mar tha i, bithidh i fhathast na's aosmhoire, agus fhad 's a tha i air a labhairt leis an t-sluagh, fhad 's a tha i ionmhuinn, toigheach leo—fhad 's is ann leatha 'mhàin is urrainnear an cinn a shoilleireachadh, an cridheachan a bhlàiteachadh, 's ann innt' a dh'fheumar eòlas a thairgseadh dhoibh; agus d'a rìreadh, bu neoshuairce, mi-cheanalta dhoibh-san aig am bheil an comas so a dheanamh, nach tugadh an oidhirp.

'S ann a chum an deuchainn so a thoirt, a tha'n leabhar ùr so, an TEACHDAIRE GAIDHEALACH, a nis air a chur a mach, cha-n ann fo ainm, no fo sgéith Moraire no àrd Thriath dùthcha, ach fo thèarmunn agus cùl-taic gach fìor Ghàidheil, anns gach cèarna de'n t-saoghal anns am faighear iad.

Is furasd a thuigsinn nach ann gun mhòran smaointean a ghabhadh an t-saothair so os làimh, agus da rìreadh cha-n ann gun mhòran iomaguin a tha sinn a nis a' dol a chur ar guala rithe. Tha e soilleir mur gabh sibhse r'ar teachdaireachd, nach fad' is dùth dhuinne saoithreachadh; ma dh'fhàilnicheas an oidhirp le dìth luchd-leughaidh, cha-n 'eil àrach air, ged nach tugamaid aon bhliadhn' a mach, fhad 's nach ann againn-ne 'tha 'choire cha bhi aon chuid aithreachas oirnn gu-n do thòisich sinn, ni mò bhios ar sùil 'an déigh ar saoithreach. Bithidh de thoileachas inntinn againn a smaointeachadh gur e maith ar dùthcha a bha 'n ar beachd. Ach c'ar son a chuireamaid a' chùis 'an teagamh? Ma ghabhas sibhse ris na tha sinne 'tairgseadh leis an aon deadh rùn, agus an dùrachd leis am bheil e air a chur a mach, cha dealaich sinn, ma's beò sinn, an dà latha so. Ma chì Dia gu-m bheil ar saothair air son leas ar luchd-dùthcha, soirbhichidh e leinn. 'N a ainm-san tha sinn a' tòiseachadh, a' guidhe gu

dùrachdach, air sgàth Chriosd, gu-n deònaicheadh e a bheannachd dhuinne agus dhuibhse.

Slàn leibh air an àm, a luchd-dùthcha gràdhach,
Is sinne 'ur càirdean dìleas,
Luchd-deasachaidh agus sgrìobhaidh an

T.—O.— TEACHDAIRE GHAIDHEALAICH.

COMHRADH NAN CNOC.

LACHANN NAN CEIST AGUS EOGHAN BROCAIR.

EOGHAN.—Tha thusa 'an sin a Lachainn, mar bu mhiann leis na seann daoine, a' leigeadh do sgìos, air chùl gaoithe 's ri aodann gréine, a' leughadh mar a b' àbhaist.

LACHANN.—An tu so 'Eòghain, le d' thoulair breac 'us le d' abhagan beaga, ruadha, a' feadaireachd 's a' gabhail an rathaid le crònan dhuanag a'd' bheul? Dean suidhe, 's mur 'eil naidheachd agad dhomh theagamh gu-n toir mi naidheachd dhuit.

EOGH.—'Fhir mo chridhe, 's mis' a ni sin gu toileach: b'fhèarr gu-n robh an cothrom agam na bu bhitheanta. Is iomadh là airsnealach a tha mi 'cur seachad, a' siubhal nan cnoc so féin, gun duine ris am fosgail mi mo bheul. Mur bhith Orain Dhonnachaidh Bhàin cha-n 'eil fhios agam ciod a dheanainn. 'S ann ag aithris "Oran an t-samhraidh" a bha mi 'n uair a thug mi 'n aire dhuit.

LACH.—Cha saoil mi gu-m bheil an saoghal a' cur mòr chùram ort: tha thu 'am bitheantas ann am fonn òrain, mar gu-m biodh do chridhe a' mire riut.

EOGH.—Tha thu fad' ann am mearachd: faodaidh

an cridhe a bhi trom agus guth an òrain 's a' bheul. Mar a thuirt a' ghruagach a bha 'caoidh a leannain—

"Is tric a bha mo chridhe 'caoineadh
Ged is faoin a rinn mi 'n gàire."

LACH.—Faodaidh sin tachairt air uairibh, ach far am bi togradh òran agus dhuanag cha-n fhaod mòran sprochd, no imcheist a bhi 'n a thaic.

EOGH.—Am b' àill leat mi 'bhi 'gearan ris na cnoic? Cha chomharadh air anabarr cridheal-ais cuid a dh'Orain Dhonnachaidh Bhàin aithris. Amhairc mu d' thimchioll o'n lagan fhasgach so, agus nach àillidh an saoghal? Nach e 'n diugh latha buidhe Bealltuinn? Bu toigh leam riamh e. Nach bòidheach na sòbhraichean le'n snuadh òir? Nach binn a' chòisridh cheòlmhor, 'am bun nam preas agus 'am bàrr nan dos! Am bheil e na's ceadaichte dhuinn amharc a mach air na nithean so, na 'tha e leughadh mu'n déidhinn ann an cainnt ghloin, thaitnich nam bàrd? Cha chùis fharmaid leam fhéin cridhe an duine sin, a tha cho trom, an-togarrach, 'an tùs a' Chéitein, 's a tha e ann an dùdlachd a' gheamhraidh: tha gach doire agus gleann an diugh a' seinn òran an t-samhraidh, 's am bac thu mise? Falbh, tog dheth a Lachainn!

LACH.—Air d' athais 'Eòghain—cha-n 'eil mis' a' di-moladh "Oran an t-samhraidh:" b' fhèarr gu-n robh gach òran 'n ar cainnt cosmhuil ris; ach is rud a tha 'cur doilgheadais orm a smaointeachadh, thus' aig am bheil cridhe cho blàth, agus mothachadh cho beò air àilleachd oibre an t-saoghail, nach 'eil thu 'g éiridh na's bitheanta a' d' inntinn os ceann an t-saoghail so a dh'ionnsuidh an Tì ghlòrmhoir a chruthaich e. Tha da rìreadh an saoghal an diugh àillidh, is bòidheach, mar a thuirt thu, na lusan

maoth', le'n còmhdach òir—is bòidheach na preasan a' fosgladh a mach an duillich òig—an snothach ùrar a' dìreadh ri fiùran nan crann, agus eòin nan geug a' seinn gu sùrdail, ach cò a sgaoil àilleachd a' Chéitein mu choinneamh ar sùl? Cò a chòmhdaich na cluaintean le culaidh uaine? Cò a dhùisg an saoghal á cadal marbhant' a' gheamhraidh, agus a tha 'toirt air guth an aoibhneis éiridh suas as gach càrna? Nach glòrmhor a' ghrian ud shuas a' dìreadh gu àirde nan speur gu buadhar, a' cur feirt anns gach ni, agus a' sgaoileadh neirt agus blàis o'n ear gus an iar? Gu deimhin cha b' iad Orain Dhonnachaidh Bhàin a chuireadh 'an céill smaointean mo chridhe, fhad 's a tha do leabhar-sa air mo shiubhal, a Bhàird naoimh, a Shalmadair bhinn Israeil!

Eogh.—Tha sin uile fìor, ach na smaointich gu-m bheil mise neo-thùrail mu na nithean sin; nach do gheall thu naidheachd dhomh? Ciod a bha thu 'leughadh cho dùrachdach 'n uair a dhlùthaich mi riut?

Lach.—Innsidh mi sin duit. Tha litir a chuir am Ministeir an diugh a'm' làimh, a thàinig dhachaidh o'n Ghalldachd, mu leabhar ùr a tha ri teachd a mach uair 's a' mhìos d'an ainm an Teachdaire Gaidhealach.

Eogh.—Cò e am fleasgach ùr so, agus cò as a tha esan a' teachd oirnn?

Lach.—A Glascho.

Eogh.—Ciod e nach tig á Glascho! Ach innis so dhomh: Ciod an teachdaireachd air am bheil an Gille-ruith ùr so a' teachd?

Lach.—A thoirt eòlais do na Gàidheil, agus a dhùsgadh déidh agus tograidh annta gu leughadh.

Eogh.—Obh! Obh! 'S ann orra tha 'm bàinidh

mu'n Ghàidhealtachd an tràsa, le'n càirdeas m'an sgoilean 's m'an leughadh; ach gabh air d'adhart —cluinneamaid ciod an seòrs' eòlais a tha iad a' tairgseadh.

Lach.—Tha iad ri fiosrachadh a thoirt duinn mu na h-uile ni a shaoileas iad a bhios taitneach no tarbhach, freagarrach do staid nan Gàidheal, no foghainteach a chum togradh a dhùsgadh annta gu leughadh; 'us cha-n 'eil e daor—a mhàin sè sgillean 's a' mhìos. An cuir mi sìos d'ainm, Eòghain?

Eogh.—Air d' athais a Lachainn. Innis dhomh 's a' cheud dol a mach, gu h-athaiseach, poncail, ciod na nithean a tha iad a' gealltuinn, a chum gu-n tuiginn an cunnradh a tha iad a' tairgseadh.

Lach.—Ni mise sin 'n an cainnt féin. Anns a' cheud àite, ma ta, tha iad a' gealltuinn mòran a dh'eachdraidh na Gàidhealtachd anns na linntibh a chaidh seachad. Am bheil sin a' còrdadh riut?

Eogh.—Tha gu maith; ach c'àit' am faigh iad i? Na-n cuireadh iad fios air Iain-dubh-mac-Iain-'ic-Ailein gheibheadh iad barrachd uaithe de'n t-seòrsa sin na tha ac' air a' Ghalldachd; agus ma's aithne dhuit cò iad, leig fios d'an ionnsuidh, ma thòisicheas iad air smàdadh Thèarlaich, 's na dh'éirich leis, nach ruig iad leas tighinn an taobh so le'n teachdaireachd; ach gabh air d'adhart.

Lach.—Tha iad ri mòran a thoirt duinn mu eachdraidh an t-saoghail—mu na tha 'dol air aghaidh anns gach cèarna dheth—mu na speuran, mu'n ghréin, mu'n ghealaich, lìonmhoireachd nan rionnag 's nan reul, mu'n chuan 's na bheil ann, mu eachdraidh nan eun, nan iasg, agus nam beathaichean.

Eogh.—Air nàile 's iad fhéin na gillean! cha chreid mi nach ann ac' a tha na cinn. Ach na-n gabhadh iad mo chomhairle-sa dh'fhanadh iad air

an talamh a bhos, gun 'bhi 'streap ri gréin no ri gealaich. Ann am bharail féin, tha mòran spleadhachais 's na bheil daoine 'nis a' cur 'am fiachaibh oirnn mu na nithean sin—cha chreid mi gu-m bheil iad na's mò eòlas air a' ghealaich na tha sinn fhéin; ach a thaobh eachdraidh bheathaichean, an nàduir agus an cleachdainnean, cha-n 'eil teagamh agam nach faod iad mòran innseadh a tha taitneach; agus is mi 'tha cinnteach, gu-m bi mo charaid an sionnach 'n am broilleach le 'chuilbheartan seòlta.

Lach.—Agus a thuilleadh air so tha iad a' gealltuinn dhuinn naidheachd nam bailtean mòra, agus cunntas mu na margaidhean. Nach 'eil sin a' còrdadh riut?

Eogh.—Ma ta, a ghoistidh, cha-n 'eil mi fhéin ro chinnteach; cha teichd na tha de naidheachd 's de chleachdadh nam bailtean mòr' a' tighinn oirnn mar tha; agus a thaobh cunntas nam margaidhean cha b' iongantach leam ged bhiodh e coltach ri naidheachd nan Dròbhairean, as nach faodar mòran earbs' a chur. Ciod tuilleadh?

Lach.—Tha iad ri sgeulachdan beaga, bòidheach, agus dàin thaitneach a shnìomh as an cinn fhéin, agus nithean a dhùisgeas fearas-chuideachd thùrail, thuigseach, agus a bhios 'n a rogha caitheamh-aimsir air an fheasgar gheamhraidh.

Eogh.—Na daoine ceanalta! Cha chreid mi nach Gàidheil a th'annta; ach cha b'fhuilear dhoibh cinn thomadach a bhi aca mu-n snìomhadh iad gach éideadh air am bheil thus' a' labhairt: cha b'iad a' chuigeal 's an fhearsaid a dh'fheumadh iad a chur r'a chéile gach cothlamaidh a tha 'n am beachd.

Lach.—A thuilleadh air so uile tha iad ri Searmoinean Gàelic a chur a mach uair 's a' mhìos nach cost ach dà sgillinn. An còrd sin riut?

Eogh.—Cha-n 'eil fhios agam fhéin—na-n tuiteadh dhoibh searmoinean a chur a mach a b' urrainn daoine bochd' a thuigsinn, gun teagamh bhiodh iad feumail. Ach air mo shon fhéin, cha do thachair searmoin Ghàelic orm, ach ainneamh, ann an leabhraichean, as an tugainn mòran maith: tha 'Ghàelic tuilleadh a's domhain air mo shon, agus na smaointean air an leigeadh ris air uairibh air dhòigh nach 'eil mi 'g an tuigsinn.

Lach.—Thoir thusa fainear nach 'eil searmoin againn ach na dh'eadar-theangaicheadh as a' Bheurla, agus gu-m bu dùth dhoibh beagan de bhlas na Beurl' a bhi orra; ach na searmoinean ùra so, tha iad air an cur r'a chéile air tùs anns a' Ghàelic, agus uaithe sin tha dòchas agam gu-m bi iad freagarrach do staid na dùthcha.

Eogh.—Chì sinn. Ach ar leam na-n deanadh daoine feum maith de na tha iad ag éisdeachd gach là Sàbaid 'n an sgìreachdan féin, nach b'ion doibh a bhi 'cur an airgid do Ghlascho a cheannach shearmoinean agus na bheil de nithean eil' a dhìth orra. Nach bu bhlasd' an t-searmoin a chuala sinn air an t-Sàbaid so 'chaidh?

Lach. Bha i mar sin da rìreadh, ach an robh e a'd' chomas a h-aithris do d' theaghlach an déigh dhuit dol dachaidh? Am bu mhisd thu i 'bhi agad 'am fasgadh an tuim? An tugadh tu dà sgillinn oirre?

Eogh.—'S mi gu-n tugadh, agus am barrachd. Bu taitneach leam i r'a h-éisdeachd, ach 's nàr leam aideachadh gur ro bheag a thug mi dhachaidh dh'i, agus b'i a' chéilidh thaitneach leam a bhi 'falbh o thigh gu tigh 'g a leughadh dhoibh-san nach d'fhuair cothrom air a h-éisdeachd.

Lach.—Sin thu 'Eòghain, tha thu 'nis a' labhairt

mar bu chòir dhuit, agus cha-n 'eil e eu-cosmhuil gu-m bi cuid de na searmoinean sin a tha cho taitneach leat-sa air an cur a mach ann an cuideachd an TEACHDAIRE GHAIDHEALAICH, agus bu chòir dhuinn a thoirt fainear ged tha deadh shearmoinean againn-ne, gu-m bheil iomadh cèarn anns a' Ghàidhealtachd far nach 'eil cothrom aig an t-sluagh air searmoin sam bith a chluinntinn: agus air an son-san nach bu chòir dhuinn misneach a thoirt do shaothair nan daoine sin?

EOGH.—Tha sin fìor. Ach innis so, an aithne dhuit cò 'tha 'cur a mach an leabhair ùir so?

LACH.—Cha-n 'eil mi fhéin ro chinnteach, ach tha iad ag ràdh gur e 'n seann duine mòr, liath a bha'n so o cheann dà bhliadhna mu na sgoilean ùra, 'bu chion-fàth air.

EOGH.—Gu dearbh 's mi a chreideadh, an duine beannaichte. Thàlaidh mo chridhe fhéin ris a' cheud sealladh a fhuair mi air; ach am bheil Gàelic aige?

LACH.—Cha-n 'eil focal 'n a cheann; ach gheibh e daoine aig am bheil i, 's cha-n 'eil teagamh agam nach toir iadsan a thòisich leis sàr oidhirp air a' chùis. Tha iad, 's a' cheud dol a mach, a' gealltuinn gu maith.

EOGH.—Cha-n 'eil dìth gheallaidhnean air na daoine; ach bha mi riamh fiamhach mu luchd nan geallaidhnean mòra. Is suairce dhoibh, aon chuid, 'fheuchainn; agus bu neo-shuairce dhuinne gun cho-aontachadh le'n saothair. Ciod a thuirt thu a chostas e?

LACH. — Sè sgillean air son an Teachdaire Ghàidhealaich uair 's a' mhìos, agus dà sgillinn air son na Searmoin.

EOGH.—Sè sgillean 's a' mhìos, agus dà sgillinn

's a' mhìos, agus dà mhìos-dheug 's a' bhliadhna—thig sin a Lachainn gu mòran airgid.

LACH.—Thig; ach ma gheibh thusa cuid de na daoine 'tha anns a' choimhearsnachd gu dol 'an co-pàirt riut cha bhi e ach suarach eadaraibh.

EOGH.—Tha sin fìor: a sìos m' ainm. Gabhaidh mi e le m' uile chridhe, agus 's e dùrachd m' anama gu-n soirbhicheadh leo-san a tha 'g a chur a mach. Mo bheannachd leat air an àm a Lachainn. Feumaidh mis' a' Chreag Mhòr a thoirt orm air tòir an t-sionnaich.

T.—O.—

COMHRADH NAN CNOC.

LACHANN NAN CEIST AGUS DONNACHADH MOR.

LACH.—Tha thusa 'an sin a' cur sgìos an latha dhiot, ann am fasgadh Chreag-nam-meann.

DONN.—Tha mi 'n so fhéin, a ghoistidh. Am bheil thu gu sunndach an nochd?

LACH.—Cha-n 'eil fàth gearain agam. O'n is tusa 's fèarr fradharc na mise: am faic thu 'm bheil Soitheach-na-smùid' a' tighinn?

DONN.—Ma ta tha i fhéin no àtha-cheilpe a' cur na smùid' dh'i aig cùl Chearara.—'S i fhéin gun teagamh a th'ann; tha i 'togail gu fuaradh a nunn gu Muile, 's ged nach ruigeadh i 'n Rudha 'm feasd 's iad na Portairean nach biodh diùmbach.

LACH.—An saoil thu fhéin an iarradh iad an t-aon ghoireas a's mò a thàinig riamh am measg dhaoine a mhilleadh, air son aon bhristidh a rinn i air a' chosnadh aca-san?

DONN.—Is furasda dhuit a bhi 'labhairt; ach ge foighidneach thu fhéin cha chòrdadh e riut Leabhar-

nan-ceist a thoirt uait agus do chur a ruamhar nan cnoc a'd' sheann aois. Ach innis dhomh, 'fhir mo chridhe, ciod an goireas mòr a tha i 'deanamh?

LACH.—Goireas!

DONN.—Seadh dìreach, goireas—no sochair, ma's e a's fèarr a thuigeas tu?

LACH.—Tha mi 'g ad thuigsinn gu maith. Ciod an goireas nach 'eil i 'deanamh? Nach 'eil nithean a' gabhail reic nach d'fhuair ruith riamh roimhe, agus 'an lorg so mòran airgid a' teachd am measg dhaoine.

DONN.—Air d'athais a Lachainn—mur gabhadh iad reic ghabhadh iad itheadh. Cha toir do bhean fiù an uibhe dhuit, no do mhac mogull as a' choille-chnò—ma 's iad na cudainnean fhéin feumar an tiormachadh air son na Galldachd: agus ni nach cualas riamh roimhe am measg dhaoine, maorach a' chladaich, duileasg nan creag, 's a h-uile ni air an dearg fiacail 'g a chur a mach. Tha e cho maith ceithreamh muilt iarraidh air do mhnaoi ri spòg coilich: cha luaith' a ghoireas e air an dùnan na dh'fheumar a reic. An e so an goireas mòr air am bheil thu 'labhairt?

LACH.—Nach mòr an goireas na tha de bhathar ùr a' tighinn air ais 'n an àite?

DONN.—Bathar na bochdainn, *Tea*, *Siùcar*, aran-cruithneachd, agus luideagan faoine, guanach, air bheag feum. Tha mis' ag ràdh riut gur e 'n rìomh-adh Gallda so a tha 'tighinn oirnn, milleadh na dùthcha. Roimhe so rachadh mnathan còire, tlachdmhor do'n eaglais le tonnag bhreacain, cais-bheirt dùthcha, agus currachd ciallach, grunndail m'an ceann; ach a nis o'n a thàinig an goireas mòr so, soitheach-na-smùide, 's ann a tha 'h-uile bean a' strì cò a's mò a chuireas suas de spleadhraich rìomh-

ach air là na Sàbaid, air chor 's gu-m bheil nàir' air mnathan còire eile suidhe làmh riu; agus 'an àm dol dachaidh cha chluinn thu uatha, ach am faca tu so, 'an àite 'bhi 'cnuasachd mu'n teagasg a chual' iad.

Lach.—Tha sin uile fìor, ach nach mòr an goireas gu-m faigh daoine bochd' aig am bheil gnothuch as an dùthaich, a mach agus dachaidh cho saor?

Donn.—Air son socair cha b'ann innt' a rachainn 'g a h-iarraidh, agus comas nan cas agam; 's de na h-uile àite 's an robh mi riamh 's i soitheach-na-smùid' a's deuchainnich' air mo sporan; tha de dh'othail, 's de dh'ùpraid, de phìobaireachd 's de ghleadhraich innte, 's gu-m bheil ceann duine 'n a bhreislich, fear-eòlais a' teachd ort as gach port, an stòp ri d' shròin, shìos 'us shuas, thall 's a bhos, air chor 's nach biodh e furasda dhuit fhéin, ge mòr do stuamachd a sheachnadh? Cionnas a dh'fhaodas duine fuireach uaithe, 's e fad na slighe ann an tigh-òsda.

Lach.—Tha buaireadh anns gach àite. Cha ruig thu leas òl innte-se na 's mò na ni thu a' d' thigh féin.

Donn.—Mur biodh an dris 's an rathad cha rachadh a chaor' innte. Cha bu mhisd an dùthaich ged nach biodh an cothrom air a fàgail cho minic; cha-n fhoghainn leis gach aon, ged nach bi ach cairteal tombac a' dhìth air, ach falbh air soitheach-na-smùid' a dh'iarraidh cunnraidh. Bha e cho maith dhoibh Dòmhnull a' bhùth fhéin a ruigheachd, daor 's mar tha e. An ann air tòir builinn chruithneachd a tha thus' a' dol an nochd?

Lach.—Cha-n ann: gabh ceum a sìos leam, agus innsidh mi dhuit. Tha mi 'dol 'an cò-dhail an duine 'tha 'dol a dh' fhosgladh na Sgoile Gàelic, air

an do labhair am ministeir air an Dòmhnach so 'chaidh.

DONN.—Nach b'e sin a bhi 'cur giubhais do Lochabar, a bhi 'cur sgoilean do'n dùthaich so a dh'ionnsachadh Gàelic dhuinn? Nach b'fhèarr a' Bheurl' a sparradh a dh' aon bheum ann an daoinibh; o'n is i 'nis a chuidicheas troi 'n t-saoghal iad; agus gu-m bheil i mar an t-airgiod, nach bi meas air an fhear aig nach bi i?

LACH.—'S i 'Bheurla, gu dearbh, cainnt na rìoghachd, agus tha e ro fheumail a' fòghlum; ach cha-n urrainnear a' Ghàelic a spadadh 'an cùl a' chinn, no 'Bheurl' a sparradh air daoinibh ann an tiota, mar gu-n tugadh tu 'n t-fhéile-beag 's am breacan diubh, agus casag agus brigis a chàradh orra. Tha dòigh r'a ghabhail, agus gabhaidh an dòigh sin ùine.

DONN.—Ud! ud! a Lachainn! a' Ghàelic a spadadh 'an cùl a' chinn! An i mo shean-mhàthair liath, mheasail; cha b' ann am chuideachd a bhuailt' an dòrn? Ach nach aidich thu fhéin gu-m b'fhèarr do dhaoinibh air am bheil a' Bheurl' a dhìth bualadh oirre 'an clàr an aodainn 's a' cheud dol a mach, na bhi 'fòghlum na Gàelic air am bheil iad cheana cho eòlach?

LACH.—An cuala tu na thuirt am ministeir mu'n chùis so, 'an àite ionnsachadh na Gàelic a bhi 'n a chulaidh-bhacaidh air ionnsachadh na Beurla, gur e sin an dòigh chum ruigheachd oirre?

DONN.—Chuala mi e 'g ràdh sin, ach tha fhios agad-sa gur iomadh ni a labhras na ministeirean air uairibh nach amais daoine bochd' air a thuigsinn, agus b'ann deth sin a' cheart chainnt sin; oir gu cinnteach 'n uair a tha daoine 'g ionnsachadh Gàelic, tha e doirbh a thoirt orm-sa 'thuigsinn cionnas a tha iad ag ionnsachadh na Beurla. Na-n tachradh am

ministeir orm, ghabhainn de dhànadas fheòraich dheth cionnas a b'urrainn sin tachairt?

Lach.—Bha thus' iomadh bliadhna 's an sgoil, a Dhonnachaidh, is coi-dheas leat Beurla no Gàelic a leughadh.

Donn.—'N e mise? Cha do leugh mise focal Gàelic riamh; agus de thaobh na Beurla, dh' fhaodadh i 'bhi agam, bha sàr chothrom agam oirre, na-m bithinn maith air a togail; ach am beagan a bh'agam tha i air meirgeadh gu cùl an droma le cion cleachdaidh. Tha cuimhn' agam, 'n uair a dh'fhàg mi'n sgoil, gu-n rachainn troimh aon chaibdeil de'n Bhiobull a'm' dheann-ruith cho luath ri duine 's an dùthaich, gun tuisleadh no stad aig an fhocal a's fhaid' a th'ann; ach chaidh mi á cleachdadh.

Lach.—An e nach 'eil thu cleachdta 'bhi 'leughadh a' Bhiobuill?

Donn.—Am b'àill leat mi 'bhi 'leughadh ni nach tuiginn? Ged a bha mi teòma na 's leòir air leughadh, dh'fhairtlich orm mòran tùir a thoirt á leabhar sam bith. Is iomadh là trom a thug mi thairis oirre air bheag tlachd—am maighstir-sgoile, an duine cneasda, 'g a dinneadh annam mar a dh'fhaodadh e, agus m'athair 'g am chumail a' leughadh moch agus anmoch; ged nach tuigeadh e focal de na leughainn.

Lach.—Ciod an tairbhe 'tha dhuit 'an lorg do shaoithreach an fheadh 's a bha thu 'g ionnsachadh leughaidh? Cha-n 'eil mi 'g ràdh a' bheag mu sgrìobhadh.

Donn.—Cha mhò a ruigeas tu leas, cha dean mi ach m' ainm a sgrìobhadh; 'n uair a tha litir agam ri 'chur uam, cha-n 'eil agam ach dol sgrìob sìos a dh'ionnsuidh a' mhaighstir-sgoile, an duine ceanalta, agus leigeadh leis a chur sìos mar is àill leis, ged is

tàmailteach do dhuine a theangadh mar so a bhi 'm pluic neach eile. Agus nach ìoghnadh leat-sa gu-m bheil an aon ghràin aig mo mhac air a bhi 'leughadh na Beurla 's a bha agam-sa, ged a fhuair mi'n sìochaire ri taobh an tuim a' leughadh leabhair Ghàelic, a thug mac a' Ghobhainn da, ged nach d'fhuair e riamh fòghlum 's a' chainnt sin.

Lach.—Tha sin dìreach mar a shaoilinn: nach b' fhèarr leat fhéin suidhe sìos ri taobh an tuim le fear-dùthcha a dheanadh seanachas riut a thuigeadh tu, na le bleideire Sasunnach a sgioladh sìos a chainnt, 's gun thu 'tuigsinn focail d'i. Cha-n 'eil cèarn de'n t-saoghal air an cuala sinn iomradh anns an ionnsaich iad cànainn choimheach mu-m fòghlum iad cainnt am màthar ach 's a' Ghàidhealtachd a mhàin. A mach air a' Ghalldachd na-m feuchadh daoine ri Laidinn no Fraingis a thoirt d'an cloinn mu-m biodh iad comasach air an cainnt fhéin a leughadh 'an tois-each, agus feum a dheanamh dh'i mar mheadhon gu ruigheachd air càch, shaoileadh iad gu-n robh am fear a dh'fheuchadh ris air bhàinidh. 'S fhad' o'n a theannadh ris an dòigh amaidich so 's a' Ghàidheal-tachd, agus is beag buannachd a thàinig 'n a lorg. C'uin a thòisich daoine 'am bitheantas air tlachd a ghabhail ann an leughadh a' Bhiobuill agus leabh-raichean maith' eile; nach ann o'n a thòisich leugh-adh na Gàelic? Cò iad a's dùrachdaiche a ni feum de'n Leabhar Naomh? Nach 'eil iadsan a tha com-asach air a leughadh ann an cainnt am màthar. Tha iomadh aon a nis air feadh na Gàidhealtachd aig am bheil Beurla gu leòir air son malairt no gnoth-uichean saoghalta, ach cha-n i sin a' chainnt a ruigeas an cridhe, no leis an dùisgear e gu diadh-achd. Faodaidh iad càileigin a dh'fheum a dhean-amh de leabhraichean eile anns a' Bheurla, ged nach

tuig iad an t-iomlan; ach ann an leughadh a' Bhiobuill tha suim mhòr agus cudthrom fuaighte ris an fhocal a's lugha; agus 's e dleasnas gach duine air aghaidh an t-saoghail a gheibh an Leabhar Naomh so, oidhirpeachadh a leughadh 'n a chainnt fhéin. Agus nach taitneach r'a smaointeachadh a liughad pàranta lag, aosda, dall, a tha 'nis a faighinn eòlais air slighe na slàinte, trìd a' chothruim a th'aig am pàisdean chum a' Ghàelic a leughadh. Agus a Dhonnachaidh, thoir thus' an aire, tha Biobull Gàelic a'd' thigh; tha cothrom agad fhéin agus aig do chloinn air ionnsachadh a leughadh, tha seann aois a' tarruing ort, leis gach iarguin agus laigse a tha 'n a taic. 'S bochd an leth-sgeul air son aineolais mu thimchioll leas d' anama 'an àm an saoghal so fhàgail gu-n d'rinn thu dearmad air, 's gu-n do cheadaich thu do d' chloinn dearmad a dheanamh air, air eagal gu-m bacadh e iad ann am fòghlum na Beurla.

Donn.—Cha-n 'eil teagamh agam nach 'eil mòran de'n fhìrinn agad; ach innis so dhomh—nach faodar an dà chuid fhòghlum 's an aon àm?

Lach.—Gun teagamh faodar; ach tha de dh'anabarr déidh aig Gàidheil air an cloinn a dh'ionnsachadh na Beurla 's gu-m feum na maighstireansgoile 'bhi furachar nach géill iad gu h-iomlan do thoil am pàrantan anns a' chùis so; gu h-àraidh far an i 'Ghàelic cainnt na sgìreachd. Tha dearbhadh againn cho ullamh 's a dh'ionnsaicheas muinntir an cainnt mhàthaireil a leughadh. Ge sean thu fhéin a Dhonnachaidh, dh'ionnsaicheadh tu ann an ràith' a dh'ùine, gach leabhar a th'anns a' Ghàelic a leughadh.

Donn.—'N e mise! Ma ta na-n saoilinn sin chitheadh tu mi ann an cuideachd nam pàisdean, le

m' fhòid-mòine fo m' achlais a' dol do'n sgoil, ged theireadh an dùthaich gu-n robh Donnachadh mòr air bàinidh. Cuiridh mi mo chlann do'n Sgoil Ghàelic Di-luain. Air mo shon fhéin, cha-n fhiach dhomh an t-saothair.

LACH.—Ciod e so a thuirt thu? Eisd rium: na-n iarrainn ort an cnoc ud thall a chladhach, a bhi 'saoithreachadh ris le fallus do ghnùis' o mhoch-thrà gu feasgar, agus na-n deanainn làn chinnteach thu ann an ceann bliadhna, le thu 'bhi adhartach, gu-m faigheadh tu ulaidh phrìseil òir, an saoil thu an abradh tu rium nach b'fhiach dhuit tòiseachadh air?

DONN.—'S mi nach abradh. Dean thusa cinnteach mi as an ulaidh, agus mu-n éirich a' ghrian am màireach bithidh mi a mach le m' chaibe.

LACH.—Aon fhocal mu-n dealaich sinn. Chuir Dia Mac a ghràidh a dh'ionnsuidh an t-saoghail so a thèarnadh d'anama. Bhàsaich e air do shon; cheannaich e le 'fhuil oighreachd ghlòrmhor dhuit-sa, ma chreideas tu ann. Rinn e Tiomnadh as do leth, agus anns an Tiomnadh sin tha nithean a's prìseile na òr an t-saoghail. Is beannaicht' iadsan a shaoithricheas trìd gràis air an son; oir mar a thuirt Criosd (Mata xiii. 44), "Is cosmhuil rìoghachd nèimh ri ionmhas air fholach 'am fearann." Gu là 'bhràth is beannaicht' iadsan a chladhaicheas gu dùrachdach air a shon, agus d'am bheil an saothair air a beannachadh le Dia, air chor 's gu-m bheil iad ag amas air.

"Is fèarr a stòr na'n t-ionmhas faoin
A ta 's an t-saogh'l gu léir;
'S is luachmhoire a dhuais gu mòr
Na òr a' chruinne-ché."

Smaointich air so a Dhonnachaidh. Slàn leat air an àm.

Donn.—Mo mhìle beannachd leat fhéin a dhuine ghaolaich, thug thu dhomhsa na chuireas gu smaointean mi an nochd: 's gu-n deònaich am Freasdal dhomh suim a ghabhail deth.

T.—O.—

COMHRADH NAN CNOC.

FIONNLADH PIOBAIRE, IAIN OG, AGUS LACHANN NAN CEIST.

Fionn.—Tha thusa 'an sin Iain òig, a' deanamh nan cliabh a thoirt dachaidh na mòine, obair a tha 'nis a' dol á cleachdadh. C'àit' an d'fhuair thu na slatan bòidheach caoil so?

Iain.—C'ait' am faighinn iad ach anns an doir' ud thall, o'n duin' uasal cheanalta, nach do dhiùlt riamh slatag do dhuine bochd a dheanamh chliabh no chroidhleag; agus tha 'bhuil, 's bòidheach, dosrach a tha 'choill' aige-san a' fàs, o linn gu linn, mar dh'fhàs a' choill' o'n d'thàinig i. Cha-n ionann 's an giubhas riobach, Gallda, a tha iad a nis a' cur air gach cnoc mu na tighean ùra, air an cumadh mar gu-n tigeadh iad o làimh tàilleir, agus a' seasamh 'n an sreathan dòigheil, guala ri gualainn, mar b' àbhaist duinn a dheanamh 'an àm nam *Volunteers* air an fhaiche. Am bheil cléibh-mhòin' agaibh-se ann an ceann shìos na dùthcha?

Fionn.—Cha-n 'eil, cha-n 'eil. Cha-n fhoghainn ach cuibhlichean air muir agus air tìr. 'S ann air muinntir an t-saoghail a nis a tha 'chabhag, an saoil mi fhéin cia mar 'fhuair na daoine còir' a dh'fhalbh troi'n t-saoghal le'n dòighean aitheasach, ciallach? Na-n creideamaid an t-àl so, cha robh annt' ach baothairean, ann an coimeas riu fhéin

Iain.—Is soirbh r'a thuigsinn cò iad na baothair-ean; mur bitheadh a' Ghalldachd cha-n aithne dhomh ciod a dheanadh iad. Cha-n fhaic thu fear 's an fhichead diubh a làimhsicheas tàl no toradh; no a's urrainn breaban no fraochan a chur air a bhròig, ach acfhuinn Ghallda air eich agus air daoine : 'nàile 's iadsan na baothairean, 's cha b'iad na daoine còire 'bha rompa.

Fionn.—Coma cò dhiubh, cha chluinn thu ach mar tha'n dùthaich a' teachd air a h-aghaidh, agus an neul bòidheach a tha 'tighinn oirre.

Iain.—B'e sin an t-ainm gun an tairbhe. Neul na bochdainn—cha-n fhaca mi mòran rath air an dùthaich, no cridhealas no sùgradh, o'n a thòisich an neul Gallda so fhéin ri tighinn oirre. Ciod i do bharail-sa, a ghoistidh?

Fionn.—Air m' fhocal tha'n fhìrinn agad. O'n a sguir na mnathan uaisle de labhairt na Gàelic, o'n a thòisich iad ris na tighearnan òga 'chur do Shasunn a dh'fhaighinn an ionnsachaidh; o'n a fhuair iad na gillean Gallda le'n deiseachan rìomh-ach, agus o'n a rinn iad na rathaidean lùbach, ùr' a dh'ionnsuidh an tighean, chaill mi mo thlachd dhiubh, cha-n aithnich iad mi, 's cha-n 'eil meas air mo phìob; tha i cho mòr á cleachdadh 's a tha na cléibh mhòine fhéin.

Iain.—Ged tha na cléibh á meas, 's maith is cuimhne leam-s' a' cheud *chairt* a thàinig riamh do'n dùthaich: cha robh duin' againn a chuireadh 'n a h-uidheam i ach fear a' bhaile, 's cha robh gearran 's an àit' a rachadh innte ach seann each bàn nan clach; cha luaith' a chluinneadh càch a dìosgan na bheireadh iad mullach a' mhonaidh orra; ach ma's iad na h-eich fhéin, tha iad a nis air fàs ciallach. Agus a thaobh nan daoine, cha-n 'eil suim aca de

mhire, de cheòl, no de shùgradh, ach a bhi 'leughadh, 's a' streap ri h-uaisle.

Fionn.—'S ann agam tha fhios; cha chruinnich a nis cuideachd nach toirear làmh air leabhar, 'us coma c'àite; ma's ann ri tìreadh no cruadhachadh 's an àtha, ma's ann a' bleith 's a' mhuileann, ma's ann an déigh na cabhruich air a' bhlàr-mhòine, ma's ann air oidhche Choinnle, no oidhche na Collainn, cha-n fhaicear fearas-chuideachd ach leughadh. Cha chluinnear sgeulachd, no duanag. Cha teichd na bha dheth so 'n ar measg roimhe so, ach chuir an Teachdaire Gàidhealach cinn dhaoine gu tur air aimhreit. Tubaist air fhéin agus air a theachdaireachd, mhill e mo chèird. Cha chuirear na's fhaide fios air Fionnladh pìobaire, no air Donnachadh nan aoirean, no bodach nan dàn, an duine truagh; cha-n fhaicear dannsadh, 's cha chluinnear òran; air mo shon fhéin, faodaidh mi balg-séididh a dheanamh de'n phìob; cha d'thug mi ràn aisde o'n oidhch' a phòs Iain eutrom 's Annag an dannsaidh. Cha bu ghearan mur tigeadh e ach air chuairt Shamhraidh, mar a ni 'bhana-charaid a' Chuthag, 's na Goill eile, ach a bhi 'maoidheadh tighinn oirnn cho tric ris a' ghealaich ùir, tha so leamh. An saoil thu an suidh buachaille ri taobh tuim le feadan 'n a làimh mar b'àbhaist da, ach a h-uile sìochaire dhiubh le leabhar 'n a làimh, gun suim a dh'fheur no dh'fhochann; iad a' leughadh, a' leughadh, mar gu-m b' ann air a' shon so a bhiodh iad a' faighinn an tuarasdail. Nach iongantach leat-sa 'n Siorram, duine grunndail, tuigseach mar tha e, 'bhi cho déidheil air sgoilean agus air leabhraichean a sgaoileadh feadh na dùthcha.

Iain.—Air d'athais Fhionnlaidh, mur 'eil mise meallta, tha'n Siorram cho sgìth dhiubh 's a tha thu

fhéin, no Calum fìdhleir. An cuala tu mar dh'éirich dha air Di-luain so 'chaidh, an uair a bha e 'dol a chumail mòid 'an ìochdar Mhuile, thachair dha tagh-al air an rathad, gus am pilleadh air an t-sruth; cha luaith' a thionndaidh e 'chùl ris na gillean, na 'mach a ghabh a' ghràisg a leughadh taobh na creige, agus thràigh am bàta gu tioram glan. Na-m biodh an Teachdaire Gàidhealach, cò air bith e, mar fhad a' bhata bhuidhe dha, 'n uair a thuig e mar bha 'chùis, cha 'tigeadh e'n dà là so a rithist air a theachdaireachd. Ach cò so a tha 'teachd a nall air a' chlachran?

Fionn.—Mur 'eil mi meallta, tha Lachann nan ceist, an duine cneasda, ged nach taitneadh ar cainnt ris. B' e sin a bhi 'teachd eadar a' chraobh 's a rùsg, a bhi 'cur eadar Lachann agus na leabh-raichean.

Lach.—Am bheil sibh gu sunndach, 'fheara? 'S e so a chòrdadh riut-sa, 'Iain, a bhi 'deanamh nan cliabh, agus am Pìobair' a' cumail seanachais riut. Am bheil Màiri 's na pàisdean gu maith?

Iain.—Cha mhisde leatha sibhs' fhaicinn 's an dol seachad, gabhamaid ceum suas a chum an tighe; thig leinn 'Fhionnlaidh, ged tha thu 'gearan gu-m bheil Lachann 's a chuid leabhraichean a' milleadh do chèird, tha 'fhios agam nach misde leat a bhi greis 'n a chuideachd.

Fionn.—Cha mhisde gu dearbh, ach 's minic a b'fhèairrd.

Lach.—O 'n a tha 'n cliabh gu h-inbh' bhig réidh, cuir thusa, 'Iain, crìoch air, agus gabhaidh mis' agus am Pìobaire ceum suas mu Chnoc-nam-meann, a sheanachas mu na gnothuichean sin.

Fionn.—Tha mi làn thoileach, ma gheallas sibh gun mo cheasnachadh.

Lach.—Ciod a tha thu 'nis ag ràdh mu na sgoilean? agus mu leughadh?

Fionn.—Cha-n'eil a' bheag. Tha sgoilean feumail, agus tha leughadh maith gu leòir 'n a àm agus 'n a àite fhéin; ach faodaidh daoine dol air muin an eich gun dol thairis air. Faodaidh duine 'bhi maith na's leòir gun fhuath a ghabhail air gach mire agus sùgradh, agus feala-dhà; bha 'leithid ann, agus bithidh—agus cha-n 'eil àit' an cuirear fios orm nach seinn mi dhoibh gun dà sgillinn, a dh' aindeoin cò 'theireadh e.

Lach.—Am bheil thu réidh, 'Fhionnlaidh?

Fionn.—Cha-n'eil mis' ag ràdh a' bheag, 's cha robh e ann am bheachd an uiread ud fhéin a ràdh.

Lach.—Eisd rium-sa 'nis tiota beag, agus na chanainn riut dheanainn e gu stòlda, suidhichte, mar neach a tha 'g iarraidh na fìrinn a chur 'an céill, agus maith d' anama 'chur air aghaidh. Tha 'fhios agam, 'Fhionnlaidh, gur duine blàth-chridheach, caoimhneil thu, nach deanadh lochd, le d'fhiosrachadh, air duine beò. Tha fhios agam gu-m bheil thu fo dheadh theist 's an dùthaich, agus gu-m bheil thu ann a'd' dheadh choimhearsnach; ach, 'Fhionnlaidh, tha *aon ni feumail*, agus o nach 'eil 'an so ach sinn fhéin, 's éigin a ràdh gu-m bheil thu dearmadach air an *ni* sin; tha thu ro dhéidheil air cuideachd, air òl agus air cridhealas saoghalta, air sùgradh amaideach; agus tha thu ann a'd' ìmpidh air daoin' eile a thoirt 'n am measg sin, agus an cumail ann air àmannaibh mi-iomchuidh, o'm bheil anabarr uilc ag éiridh.

Fionn.—Cha-n'eil mis' a Lachainn, tha dòchas agam a'm' mhisgear, no a'm' shruthaire; agus ged tha mi, ma dh' fhaoidte, na's trice na bu chòir dhomh ann an cuideachdan, cha chualas m' fhocal àrd, no mo thuasaid; agus am bheil thu fhéin a' di-moladh gach gnè shùgraidh, agus fhearas-chuideachd?

LACH.—Cha-n 'eil idir; ach tha mi gu deimhin a' dìteadh a' bhaoth-shùgraidh a tha 'tachairt air na cò-dhailibh sin, far am bheil òigridh ghòrach a' coinneachadh, ann an tighean òsda, agus far am bheil iomadh peacadh nach 'eil sinn ag ainmeachadh, 'ga chur 'an gnìomh, a tha 'tarruing maslaidh agus bròin 'n a lorg, do mhòran dhiubh-san a tha 'g an taghal. Cha-n 'eil mise, 'Fhionnlaidh, a dol 'gad cheasnachadh, ach is aithne dhuit a' cheud cheist, " Ciod is crìoch àraidh do'n duine ?" agus am bheil e comasach dhuit a smaointeachadh gu-m bheil thus' a' freagairt na crìche so, no a' glòrachadh Dhé air na cò-dhailibh amaideach sin air am bheil thu déidheil ? Am faodar cridhealas a chantuinn ri ni sam bith nach toir sòlas le amharc air ais air? An do mhothaich thu d' anam riamh air ghleus gu moladh a thoirt do Dhia, no do thaingealachd a chur 'an céill da, air na h-àmannaibh mu-m bheil sinn a' labhairt, far am bheil buaireas na dibhe agus gleadhraich nam mionnan a' fuadach gach deadh smuain o'n anam ? An d' thàinig thu riamh air d'ais uatha ann am fonn ùrnuigh ! Cia liugha h-aon leis an do shuidh thu air na cò-dhailibh sin a tha 'nis ann an siorruidheachd ? An saoil thu an d'thug a h-aon diubh riamh buidheachas do Dhia, air leabaidh am bàis, air son uiread 's a fhuair iad de shòlas o'n chridhealas air am bheil thus' a' labhairt ? Agus am bheil e eu-comasach gu-m bheil cuid diubh 'an ionad na dòruinn a tha 'caoidh uiread 's a chaill iad d'an ùine 's an dòigh sin. 'Fhionnlaidh, bi glic, tha'm bàs a' teannadh ort, tha'n t-àm a' tarruing dlùth, agus aig Dia tha brath cia dlùth 's a tha e, anns am mothaich thu an saoghal so a' sleamhnachadh uait, agus siorruidheachd a' fosgladh fa d' chomhair. 'N uair a thig an t-àm sin, ciod an sòlas a bheir e

dhuit, amharc air d'ais, air gach sùgradh faoin anns an d'iarr thu toileachas-inntinn? Tha mi 'rithist 'g ad earalachadh, bi glic, agus thoir fainear: gabhamaid ceum suas a chum an tighe, 's na cluinneam tuilleadh an aghaidh leabhraichean, no leughaidh, air an fheasgar so.

Fionn.—Gabh mo leth-sgeul, a dhuine ghaolaich, ged bha mis' a seanachas mar bha mi, cha-n 'eil focal a thàinig uait leis nach d' aom mo chridhe. Gu-n d'thugadh am Freasdal duinn smaointeachadh air a' sin na's mò na rinn sinn 's an ùin' a dh'fhalbh.

T.—O.—

COMHRADH NAN CNOC.

FIONNLADH PIOBAIRE, AGUS MAIRI A BHEAN.

Mairi.—Cha b'ìoghnadh leam fhéin, 'Fhionnlaidh, a ghràidh, ged bhiodh am fogharadh gu maith tràthail am bliadhna. Tha'n Teachdaire Gàidhealach ag ràdh, gu-m bi 'n cruithneachd abuich 'an ceann fhichead latha. Cha-n fhaod e 'bhith nach téid thu 'mach am bliadhna; b' fhèairrd thu fhéin, 'eudail, sgrìob a thoirt a dh' fhaicinn an t-saoghail, 's tha 'm figheadair, ma dh' fhaodar earbs' as, a' gealltuinn gu-m bi an Clò dhachaidh 'an ceann latha no dhà.

Fionn.—An do thòisich thu, 'Mhàiri? 'S e 'm fogharadh so fhéin a chaidh eadar thu 's cadal na h-oidhche; fhad 's a gheibh mise cosnadh maith 's an dùthaich, c'ar son a rachainn a mach gu Galldachd air a thòir.

Mairi.—C'àit' am faigh thusa cosnadh dùthcha a's fhiach a ghabhail?

Fionn.—Gheibh mi, agus gu leòir dheth. Nach

'eil Fear-a'-bhaile 'dol a chur suas gàradh-droma air a' bhliadhna so, far am faigh mi obair mhaith a' buidhinn chlach, agus cothrom agam air a bhi a' m' thigh fhéin gach oidhche?

MAIRI.—An e gu-n rachadh tusa a bhuidhinn chlach, a dh'fhaotainn do shùilean a smùideadh asad le fùdar, mar thachair do dh'Eòghan mòr clachair, ged b' eòlach e; agus a thuilleadh air sin, a mhilleadh do mheur? Cò an sin, 'Fhionnlaidh, a gheibheadh urram an latha am measg nam Pìobairean, agus do mheòir-sa, 'ghràidh, cho cruaidh ris na h-adhaircean?

FIONN.—Nach 'eil Ceilp r' a deanamh; cha-n olc an obair sin, ged tha mòran de 'n t-samhradh seachad?

MAIRI.—Ceilp! Cha b'e m' Fhionnladh fhéin a leiginn g'a deanamh; diù gach cosnaidh. Thus' a'd' Cheilpeir, 'Fhionnlaidh! cha bhi gu dearbh; is cuimhne leam duineachan beag, prabach o ìochdar Mhuile a bha 's an dùthaich a' deanamh Ceilpe o cheann bliadhna no dhà: cha luaithe thigeadh e stigh do chuideachd, na bhiodh na h-uile adharc shnaoisein a mach.

FIONN.—Cha chuala mi thu riamh, a Mhàiri, a' labhairt cho amaideach. Cha dubhairt thu focal a'm' aghaidh mu dheireadh an fhoghair a dh' fhalbh 'an àm a bhi '*smùradh* nan òisgean, ged bu shalach an obair i seach a bhi 'deanamh na Ceilpe.

MAIRI.—Cha-n ionann, gu dearbh, do'n dà chuid. 'N i'n teàrr ghlan, 's an t-ìm, agus fallus chaorach, 'g an cur 'an coimeas ri Ceilp shalaich?

FIONN.—Nach maith an cosnadh a fhuair mi an uraidh a' rùsgadh na coille; nach do phàigh mi mo mhàl, nach do chuir mi stigh min an t-samhraidh, agus bloidh-seiche leathair, le 'dlighe de leathar-iall? Cha-n 'eil fhios am faod Pàra mòr, le 'bhuain

Ghallda, an ni ceudn' a ràdh. Tha cunntas maith air an sgadan, mu thuath, agus b' fhèarr leam dol g'a iasgach, na 'Ghalldachd a thoirt orm, gun smid Bheurl' a'm' cheann, na's mò na tha ann an sionnsair mo phìoba.

Mairi.—A dh' iasgach sgadain! Ma ta 's tu a dh' amais air a' chosnadh fa dheireadh; is olc a chòrdadh e riut. Gabh thusa mo chomhairle-sa, agus thoir a' bhuain ort am bliadhna, a mach gu Galldachd, le Pàra mòr.

Fionn.—Am bheil thu cinnteach an do shocraich Pàra mòr a mhàl an uraidh, an déigh gach cosnaidh mhòir a rinn e?

Mairi.—Cha-n aithne dhomh cia mar tha sin; ach tha 'bhuil gu-m bheil Pàra mòr a' dol gu fogharadh; is rìomhach, eireachdail a' bhean aige air gach cò-dhail le 'cleòca sgàrlaid, agus le 'boineid chonnlaich; agus mis' air an tonnaig ruaidh bhreacain, agus boineid chonnlaich cha deachaidh riamh air mo cheann.

Fionn.—Cha deachaidh, a Mhàiri, agus ma dh'-fhaodas mise, cha téid. Cha leigeadh mo nàire leam d' fhaicinn ann an cuideachd, le sgùlan mòr connlaich air do cheann, mar a th' air bean Phàraig. Tha curraichdean maith na's leòir agad, gun bhi 'strì ri amaideachd.

Mairi.—Cha b' ìoghnadh leam ach thu bhi 'tighinn thairis orra. O'n a thuit duit labhairt mu na curraichdean, 's ann an uair a chuir mi Lachann beag bhàrr na cìche a fhuair mi ribein buidhe air mo churrachd àrd, agus tha uaithe sin a nis trì bliadhna. Cha-n 'eil mise 'strì ri amaideachd, ach feumaidh daoine 'bhi cosmhuil r'an coimpiribh.

Fionn.—Sin thu 'Mhàiri, cum thusa sin snas. Cha-n imir, agus cha-n fhaod iad a bhi 'strì r'an coimpirean amaideach; nach i a' cho-fharpuis so a

tha 'millleadh an t-saoghail. Cha b'iongantach leam ged bhiodh tu 'g iarraidh sgàileagain, no mar their iad fhéin, *umbrella*, mar a tha aig luchd nam boineidean connlaich.

Mairi.—Ged dh' iarrainn sin fhéin bu shuarach an gnothuch e; ach tha 'thios agad fhéin gu-m bheil cleòca dearg, agus ceanna-bheirt a dhìth orm; agus sud dà ni a tha dhìth ort fhéin, ad agus uaireadair.

Fionn.—Cha chreid mi nach 'eil a' bhean 'n a breislich; ad agus uaireadair! C'ar son nach do chuir thu spuir agus bòtainnean ris? Cha chuir mis' ad orm am fad 's is beò mi; agus do thaobh uaireadair, cha-n 'eil ionndrainn agam air. Mar thuirt Alastair dubh nan damh, Is maith an t-uaireadar mo shùil, mo bhrù, 's an coileach. Fuireamaid a Mhàiri, mar a tha sinn, gu sàmhach, seasgair: tha na mnathan, tha mise 'g ràdh riut, air bàinidh le rìomhadh.

Mairi.—Nach iad fhéin, mò thruaighe, 'tha 'g a chosnadh? Nach nàdurra, chiùiteach, gu h-àraidh, do mhnathan òga 'bhi eireachdail, tlachdmhor 'n an éideadh?

Fionn.—Aidichidh mi gu-m bheil e nàdurra, ach 's e nach 'eil chiùiteach. Bu mheasaile gu mòr dhoibh beagan d'an tuarasdal a chur seachad air son là 'n fheuma. Is cuimhne leam-sa 'n uair nach robh bana-chosnaiche 's an dùthaich leis nach bu ghnàth caileigin d'a tuarasdal a chur seachad, a' feitheamh an fheum ri teachd; agus bhiodh plaideachan agus aodaichean eile aca a' feitheamh là 'm bainnse: ach a nis ged tha 'm barrachd mòr tuarasdail aca, gabhaidh an druim, 's an ceann, agus na casan air fad e. Cha-n 'eil guanag 'n am measg a nis, a chaomhnas uiread 's a chuireas cist 'us anart oirr' aig àm a bàis. Coma leam iad.

MAIRI.—Obh! Obh! 'S tu 'leig ruith do d' theangaidh! Ciod a' choire 'rinn iad ort-sa?

FIONN.—Tha mis' ag ràdh riut gur anabarrach peacach an giùlan. B'urrainn domh an ainmeachadh a tha dol do'n eaglais fo dheise shìoda, agus gun an léine air an druim; agus is aithne dhomh na's gràineile na sin uile, feadhainn a tha dol do'n eaglais le rìomhadh uaisl' umpa, agus an athair agus am màthair, a thog agus a dh' àraich iad, a shaothraich iomadh là air an son, gu trom, airsnealach le fallus an gruaidhe, gun aodach, gun chais-bheirt leis an urrainn doibh dol do thigh an Tighearna. An saoil thu an sìn iad an làmh gu bonn-a-sè a chur 'am bocsa nam bochd. Tha iad cho uaibhreach, 's gu-m bu nàr leo an rathad mòr a ghabhail le 'm pàrantaibh air là na Sàbaid. Ni-maith a thoirt maitheanais domh, 'n uair a chì mi iad cho briagha, agus fhios agam an dearmad a tha iad a' deanamh orra-san a thug a dh' ionnsuidh an t-saoghail iad, is rud a dhùraichdinn an rìomhadh a shracadh bhàrr an droma. Is ìoghnadh leam nach 'eil am ministeir fhéin a' fosgladh orra as a' chrannaig. Na-m b'ann diubh thu, 'Mhàiri, cha dubhairt iad riamh, Sud agad leannan Fhionnlaidh Phìobaire. Togamaid de'n t-seanachas, tha 'm foghar' fhathast fad' air falbh.

MAIRI.—Cha-n e sin a tha 'n Teachdaire Gàidhealach ag ràdh: agus chunnaic mise Marsali mhòr o cheann là no dhà, agus tha togail an fhoghair 'na sùil. Aithnichidh Marsali air abachadh nan cnò ann an Ard-ghealladh, no air dath an eòrna 's an Aoineadh-mhòr c' uin is còir dh'i a' Ghalldachd a thoirt oirre, cho cinnteach 's ged thigeadh teachdaire g'a h-iarraidh. Mur 'eil mi meallta tha i 'deanamh deas gu falbh. Tha 'n t-iomaire buntàta air Croit-an-fhraoich air 'ùireadh—chuir i 'cearcan air àireachas

—chunnaic mi 'n coileach Eirionnach air dùnan a' Ghobhainn—rinn Eòghan greusaich' na brògan—chuala mi gu-n d'fhuair i 'teisteanas o'n Mhinisteir, agus tha so uile 'n a chomharadh cho cinnteach gu-m bheil a' bhuain 'an ùine bhig ri tòiseachadh air a' Ghalldachd, 's a tha sèideadh na muice-mara ann an Loch-Suaineart air teachd an sgadain. Faic thusa Marsali, 'eudail, agus cuir do chomhairle rithe; oir tha iad ag ràdh gur foghainteach air a' Bheurl' i 'n uair a dh' fhàgas i 'n dùthaich. Fuirich thusa 'n a taic fhéin 'us an taic Phàra mhòir, agus cha-n ionndrainn thu 'Bheurla: agus ged nach bi e goireasach dhuit an cleòca sgàrlaid, no a' bhoineid chonnlaich, a thoirt dhachaidh, feuchaidh mi ri bliadhn' eile 'thoirt as an tonnaig ruaidh, ged tha mi cinnteach, 'Fhionnlaidh, nach bu mhaith leat mi 'bhi air deireadh air càch.

Fionn.—Chì sinn, a Mhàiri. 'S e 'm màl a chur r'a chéile an t-aon ghnothuch; 's e so a fhreagairt gu poncail a chumas na maoir o'n dorus, agus an teaghlach gun imrich. Cha cheannaich mise aon ni dhuitse no dhomh fhéin, fhad 's a tha uallach màil no fiachan sam bith eile thairis orm. Bitheadh iad a' bruidhinn mar is àill leo, agus a' fochaid oirnn; ach a Mhàiri, creid thusa mise, gur measaile a' bhoineid ghorm so agam-sa, an tonnag ruadh agad-sa, leis an dà bhò bhainne, am badan beag ghabhar 'us chaorach, a' chroit bhòidheach ri taobh an uillt, far an d' rugadh ar pàisdean, anns an do chuir sinn a cho liugha latha sona seachad le 'chéile, na rìomhadh gòrach, na maoir gach là aig ar sàil, 's a' bhàirlinn crochta ris an àrd-dorus. A Mhàiri, 'eudail de mhnathan an domhain, bitheamaid gu sunndach, toilichte, a' fuireach gu seasgair, sàmhach, mar bha na daoine o'n d' thàinig sinn, gun bhi 'streap ri

nithean nach buin duinn. Tha na leanaban a' tighinn air an adhart. Gu-n cumadh am Freasdal sinn o ana-caitheamh a chuireadh as ar comas a bhi 'n ar dleasnas dhoibh-san.

T.—O.—

COMHRADH.—TIGH A' MHAOIR.

AM MAOR, A MHATHAIR-CHEILE, A BHEAN, AILEAN BAN, 'S AN GOBHAINN.

MAOR.—Tubaist air a' mhadadh ghrànda sin nach caisg sibh e, ciod a' chomhartaich a th'air 'aire? Fàilt' ort 'Ailein Bhàin, gabh a nìos, so agad àite-suidhe ri taobh na seana-mhnatha. Tha 'n gealbhan againn fhathast air meadhon an ùrlair.

AILEAN.—Is maith mar 'tha e. 'S e 'n suidhe bochd a ni 'n garadh beairteach. Am bheil sibh gu sunndach air fad? Cia mar tha sibhse, a bhean?

AN T-SEANA BHEAN.—Tha mi 'n eatorras, 'Ailean, cha-n fhaod mi bhi 'talach. Tha mo mheomhair, mo chlaisteachd, agus mo fhradharc agam; is urrainn domh an air' a thoirt orm fhéin; sùil a chumail air na pàisdean, agus car no dhà 'chur 's an fhearsaid; agus cha-n olc sin dhomhsa a tha ceithir fichead bliadhna 's a deich.

AILEAN.—Is taitneach leam, a bhean, a' chuigeal 's an fhearsaid fhaicinn. Is fad' o'n a chunnaic mi roimhe iad. Tha'n calanas a' dol gu mòr á cleachdadh; ma 's i 'chuibheal fhéin cha chluinnear ach ainneamh a crònan, agus air son srann na cuibhle mòire, cuairt shunndach an eachain, agus cnac na croise, cha-n aithne dhomh c'uin a chuala mi iad.

S. BHEAN.—Is dithis duinn sin, 'Ailein. Tha 'n calanas da rìreadh a' dol á cleachdadh. Is cuimhne

leam-sa nach rachadh bean do 'n bhuailidh, le cnò bhainn' air a druim, gun a' chuigeal 's an fhearsaid a bhi aice: agus nach neo-shunndach tigh gun 'bhi ri snìomh? Am bheil obair a's taitniche na 'chuibheal le crònan bòidheach, an ceann, 's an làmh, 's a chas a' falbh le 'chéile, a' co-fhreagradh do'n duanaig, agus an naoidhean fhéin air a thàladh gu suain leis a' mhànran bhinn.

Ailean.—A bhean, tha sibh a' togail mo chridhe. Is minic a shaoil mi nach robh obair eil' ann, 's am b' eireachdail' a shealladh boirionnach tlachdmhor na 'n a seasamh ris a' chuibhil-mhòir, a tarruing a mach a rolaig chlòimhe le ceum eutrom, uallach, a' gluasad air a h-ais gu meadhon an tighe, a' fiaradh a làimhe suas le mòr eireachdas, a' pilleadh air a h-ais air a ceum, agus a' ruith an t-snàthainn gu farumach suas air an dealgan le fonn òrain. Agus o'n a thuit duibh labhairt mu'n chrois, is cuimhne leam 'n uair a shaoil mi nach robh innleachd air an t-saoghal a bu mhò na i. Is minic a shuidh mi aig casan mo mhàthar a' feitheamh gus am buaileadh i; agus nach bu taitneach an crann-dealbhaidh ri taobh an tighe, gach cuman, mias, agus meadar 's an tigh fo na ceirslean; ach a nis cha-n 'eil iomradh air a' leithid.

S. Bhean.—Agus nach 'eil a' bhuil, tha 'chlann leth rùisgte, agus na mnathan fhéin cho seang, chaol ri mìol-chu, le'n luideagan tana Gallda nach cum a mach fras. C'uin a chunnaic thu gùn goirid no earasaid-uachdair de stuth làidir dùthcha, air a lios-radh gu bòidheach 's a' mhuileann-luaidh, air a h-aon diubh? Cha-n e coslas mhnathan dùthcha a tha orra 's an àm, ach coslas leth mhnathan uasal bochd, a' strì ri rìomhadh air nach urrainn doibh ruigheachd. An saoil thu ma's i mo nighean, Ceit, bean an tighe so fhéin, am faic thu obair 'n a làimh ach a' fuaigheal

faoineachd éigin: 's ann aic' a tha'n aon duine a's mò foighidinn air an do chuir mi riamh eòlas; cha-n e gu-m bheil e fhéin 's an làthair a tha 'toirt orm sin a ràdh.

Maor.—Tapadh leibh, a mhàthair-chéile, seasaibh-se na fir.

S. Bhean.—Seasaidh mi, is fhiach iad sin. Cha-n ann a' seasamh 's an dorus, no mach air a' chnoc, a dh'fhaicinn cò 'tha 'gabhail an rathaid, mar bhios na mnathan, a bhios iadsan. C'àit' am bheil thu 'Cheit?

Ceit.—Cha-n 'eil mi fad air falbh, a bhean, gabh-aibh-se air 'ur n-adhart, cha-n iarradh 'ur cliamhuinn an sin agus Ailean Bàn spòrs a b'fhèarr na 'bhi 'cur sìos air na mnathan.

Ailean.—Am biodh na mnathan, a bhean, ris a' phìob-thombaca r'ar ceud chuimhne-se?

S. Bhean.—Pìob-thombaca! ud, ud, cha bhitheadh, cha-n fhaca mi fhéin bean chliùiteach rithe riamh: obair nam bana-chèard; cha-n fhèarr e ann am bharail fhéin na 'n t-òl; agus tha iad 'an dlùth dhàimh r'a chéile.

Ailean.—Theagamh nach robh an t-òl ro bhith-eanta 's an àm sin, am measg nam ban, na's mò na 'n tombaca fhéin.

S. Bhean.—Gu deimhin cha robh, b'ainmic a gheibheadh tu bean 's an dùthaich a ghabhadh gloin' uisge-bheatha; agus do thaobh iad a bhi misgeach, cha b'aithne dhomh ach aon aigeannach ris an canadh iad Seònaid Nic Grìsinn, agus b'ainmeil i. Ach 's mòr m'eagal gu-m bheil a leithid no dhà a nis ann.

Ailean.—An saoil sibh a bhean nach sgob iad as gloine de'n treas tarruing a nis, cho sgiobalta ri aon fhear 's an dùthaich. Cha-n e sin uil' e, ach théid iad le chéile gun fhirionnach 'n an cuideachd, do'n

tigh-òsda, agus glaodhaidh iad air leth-bhodach, agus òlaidh iad e gu smiorail.

S. Bhean.—Na béistean! an saoil thu fhéin am bheil sin fìor? C'ar son nach 'eil iad a' cur tarrang 'n an cluais ri còmhla na h-Eaglais? C'ar son nach 'eil iad g'an cur anns a' bhrangas; chunnaic mi Ministeir a chuireadh gùn odhar na h-Eaglais orra.

Ceit.—Sin sibh a bhean! agus leigidh sibh leis na fir a dheanamh mar thogras iad; is coma ged bhiodh iadsan air mhisg.

S. Bhean.—Cha choma; cha-n 'eil e ceadaichte dhoibh-san na's mò na tha e do na mnathan, ach faodaidh mi so a ràdh air an son, gur iomadh duine 'tha air a tharruing gu h-òl nach 'eil gaolach air deoch, a tha stuama, furachar 'am bitheantas, ach cha-n 'eil leth-sgeul aig mnaoi ach dubh-ghaol na dibhe. Cha-n fhaicear té 's a' cheud diubh a tha aon uair toigheach air, a chuirear uaithe. Cùl mo làimhe riu; is uamhasach an ni cùram tighe agus leanaban a bhi 'n earbsa riu.

Maor.—Togamaid dheth, chì mi'n Gobhainn mòr a' tighinn a stigh. Fosgail an dorus, 'Iain bhig.

Ceit.—Gabhaibh a nuas a dhuine, is maith an t-àm 's an d'thàinig sibh. Cha d'fhàg iad so sgrid anns na mnathan bochda 'g an càineadh, agus ag ràdh gu-m bheil iad a' dol na 's miosa 'h-uile bliadhna.

Gobh.—Ma tha na mnathan a' dol na 's miosa, tha na fir a' dol seachd uairean na 's miosa.

Ailean.—Is bochd sin 's a' h-uile cothrom a th'aca.

Gobh.—Biodh an cothrom mar thogras e; ach 's i so an fhìrinn. Chì thu ma dh'fhaoidte, bean no dhà a ghabhas dram, ge tàmailteach e r'a innseadh, ach cia liugha bean bhochd 's an dùthaich a

tha gu stuama, foighidneach, a' strì fo iomadh doilgheadas gus an teaghlach àrach, le beag còmhnaidh o na daoine misgeach, stròdhail ris am bheil iad pòsda. Is beag dhiubh a théid do mhuileann, no do chèardaich, a reiceas boll' eòrna, no clach mhine gun dram agus dram a bhi ac' air a thàilleadh. Nach 'eil fir na sgìreachd so fhéin a' cur a mach ann an òl na chuireadh aodach air gach leanabh rùisgt' a th'ann, a bheireadh sgoil do gach dilleachdan, agus a chuireadh am Biobull 's gach làimh anns nach 'eil e? Nach iomadh bean bhochd, an déigh a pàisdean acrach, rùisgte 'chur a chadal, a tha 'suidhe taobh an droch ghealbhain, a' feitheamh a companaich, a tha mach gu stròdhail, gleadhrach 's an tigh-òsda, a' cost na chumadh iadsan gu cuanda aig an tigh; agus an uair a thilleas e a stigh, le mionnachadh agus le mallachadh, a mhaoidheas an dòrn, ma their i ris gur olc?

Ailean.—Cha-n 'eil teagamh nach 'eil beagan de sin ann, ach tha iomadh atharrachadh maith, m'a choinneamh sin, a' teachd air an dùthaich; agus tha na daoin' a' fàs na's fiosraiche agus na's eòlaiche na bha iad.

Gobh.—Air d'athais, 'Ailein, tha mi seachd sgìth de bhi 'cluinntinn dhaoin' a' labhairt mar sin. Tha eòlas o leabhraichean a' sgaoileadh na's mò air feadh na tìre: ach an cuir thu'm fiachaibh orm gu-m bheil tuath-cheatharna na Gàidhealtachd na's tuigsiche agus na's measaile na bha iad? Am bheil barrachd tlachd 'n an cuideachd, no tùir 'n an seanachas? Am bheil iad eadhon cho aoidheil 'n an coslas, cho tlachdmhor air faiche, cho eusgaidh, thapaidh air muir agus air tìr? Tog dheth; cha-n 'eil annt' ach na sìochairean bochda 'an coimeas ris na daoine còir' o'n d'thàinig iad.

Ailean.—Cha-n 'eil mi 'g ràdh gu-m bheil iad cho foghainteach, threun, cha-n 'eil fàth gu-m bitheadh; cha-n ann le neart nan dòrn a bheirear a mach a' chòir a nis; ach nach 'eil iad na 's diadhaidh, na 's eolaich' air am Biobull? bu bhochd mur bitheadh; agus na daoin' òga, dealasach, foghainteach a tha 'searmonachadh 'n am measg.

Gobh.—Do thaobh diadhachd, is doirbh a ràdh cò dha a bhuineas sin. Ma dhearbhas aidmheil àrd, agus teangadh bhinn, bhlasda agus a bhi 'labhairt mu theagasg agus mu'n Chléir, 's éigin domh aideachadh gu-m bheil mòran diadhachd feadh na dùthcha; ach tha giùlan ann a tha, ann am bharailsa, 'n a dhearbhadh air diadhachd na 's mò na cainnt, agus 's ann 'an so a tha iad ann an déighlaimh. An abair thu rium gu-m bheil iad fìrinneach 'n an cainnt, 'n an geallaidhnibh, 's 'n an giùlan, seasmhach r'am focal, gun fheum air fianuisean no sgrìobhadh. Am bheil iad fialaidh, seirceil, carthannach, gun fharmad no cùl-chàineadh, gun a' bheag de'n teangaidh leam leat? Am bheil an òigridh modhail, nàrach, màlda, beusach? 'Ailein, éisd rium; tha mi 'nis a' fàs sean, 's iomadh atharrachadh maith a chunnaic mi 'teachd air a' Ghàidhealtachd a dhùisg mo thaingealachd. Chì mi mòran sgoilean, agus tha aoibhneas air mo chridhe. Chì mi 'm Biobull anns gach bothan, agus buidheachas do Dhia air a shon, chì mi leabhraichean maith' ann an làmhan dhaoine, agus am Freasdal a shoirbheachadh leo-san a tha 'g an cur a mach. Tha mi 'cluinntinn mhinisteirean òga, diadhaidh, a's fhiach éisdeachd, agus gu-n robh beannachd an Tì a's àirde 'an cois an saoithreach; ach a dh'aindeoin so uile is cianail r'a smaointeachadh an ain-diadhachd chomharraichte a tha 'mach air feadh na tìre. Cha

ruig thu leas uime sin na h-uiread a ràdh mu'n atharrachadh mhaith a thàinig oirnn.

AILEAN.—Nach cuala tu am Ministeir fhéin ag ràdh gu-n d'thàinig atharrachadh beannaicht' air an t-sluagh.

GOBH.—Tha am Ministeir 'n a dhuine maith, ach is duin' òg e; cha robh e eòlach orra-san a dh'fhalbh. Ma tha'n sluagh cho ro mhaith 's a tha e 'g ràdh, c'ar son nach 'eil e 'cur air leth nam foirfeach sin air an robh e 'labhairt o cheann thrì bliadhna? ach 's duilich dha. Dh'fhalbh na daoin' a b'airidh air suidhe m'a chrannaig, agus cha d'thàinig ach pronnag bhochd 'n an àite. Agus a thaobh na thubhairt thu 'n nochd cho tric ann a'd' sheanachas, mu na Ministeir-ean ùra, òga, dealasach, a tha cho lìonmhor air feadh na dùthcha, tha mòran diubh, tha mi 'g aid-eachadh, mar sin, agus tha mi cho gaolach umpa riut-sa, no ri duin' eile; ach ann am moladh na tha beò, na cluinneam di-moladh air na mairbh. Is mi a chunnaic 's a chual' iad; b' aoidheil an coslas, agus bu bhuadhar an cainnt. Chunnaic mi'n co-thional mòr air ghluasad fo chumhachd an cainnt. Is minic a dh'fhairich mi reachd a'm' mhuineal le uamhann, agus a shaoil leam gu-n togadh clachan an tighe fianuis leo. Ann an càradh gràs an t-soisgeil fa chomhair a' pheacaich, O cumhachd agus blasdachd an cainnt! ach dh'fhalbh sibh, gaisgich nam buadh, agus iarram sòlas gu tric ann an sileadh mo dheur air na tulaichean uaine fo'm bheil sibh 'n 'ur suain. Ach tha sinn uile mar cheò air an t-sliabh.

T.—O.—

SORAIDH LE DURACHD.

Soraidh chum ar càirdean air Ghalldachd agus air Ghàidhealtachd; tha aobhar dòchais againn gu-m bheil iad lìonmhor, agus ni sinn ar

dìchioll a chum an cur 'an lìonmhoircachd. Cha d'thàinig fhathast an còmhnadh sin uatha ris an robh fiughair againn; ach an uair a thig 's dearbh leinn gu-m bi an Teachdaire Gàidhealach na 's miaghaile agus na 's fèarr airidh air a leughadh na tha 'cheud oidhirp. Ach mar a thubhairt an Sean-fhocal, "Is òg an Nollaig a' cheud oidhche."

Do'n Ghàidheal anns a' Bhaile, tha sinn fo chomain air son a chaoimhneis, agus chi e gu-n dean sinn feum de na Sgeulachdan a chuir e d'ar n-ionnsuidh.

COMHRADH NAN CNOC.

FIONNLADH PIOBAIRE AGUS A BHEAN, AM BROCAIR, AGUS AM MAIGHSTIR-SGOILE.

FIONN.—So! so! a Mhàiri, las an crùisgein, agus cluinneamaid na th'aig an Teachdaire Ghàidhealach r'a ràdh air a' chuairt so.

MAIRI.—Air d' athais, 'Fhionnlaidh, tha'n oidhche fada, agus an t-ùilleadh gann, da rìreadh air son na tha r'a fhaotainn 's an taisgleach sin fhéin, cha-n fhaic mi gu-n ruig thu leas an t-anabarr othail a bhi ort m'a dhéidhinn.

FIONN.—Nach bochd an gnothuch, a Mhàiri, nach urrainn duit ni air bith a dheanamh gun chonnsachadh beag a bhi uime.

BROC.—Sin agadsa, 'Fhionnlaidh, dòigh nam ban do ghnàth. Car beag a thoirt an aghaidh an t-srutha, ach ma leigear an driamlach leo, thig iad, ann an tiota, gu réidh, ciùin a dh'ionnsuidh na bruaiche.

MAIRI.—Tha sin cho maith dhoibh, mo thruaighe, 's gur righinn an dubhan a tha 'n an sròin. Ach coma cò dhiubh 'n uair a tha'n t-ùilleadh air a chost, tha 'fhios agam cò 'bhios a' gearan nach d'thug sinn an ùin' as a dh'fhaodamaid; agus aig am bi mìle leth-sgeul mu'n tarruing e'n sporan iallach a dh'fhaighinn tuilleadh. C'ait' an do chuir

thu'n Teachdaire? an leòb bhuidhe, is eòlach uime mi; agus d'a rìreadh dh' fhaodadh iad dealbh ùr a thoirt duinn a nis, tha mi seachd sgìth de bhodach nan glùinean mòra, le 'chromaig fhada; a charaid brònach 'n a shìneadh r'a thaobh, le 'làimh fo leth-cheann, mar gu-m biodh e 'caoidh a leannain, agus am madadh breac a' donnalaich r'a aodann. C'àit' an do chuir thu e?

Fionn.—Gheibh thu e 's a' bhòsdan ùr aig ceann adhart na leapa.

Mairi.—Sin agad e; ach a dh'innseadh na fìrinn cha-n'eil dà làn slige 'dh'ùilleadh a stigh. Nach b' fhèarr dhuinn toimhseagain fhaotainn o'n Bhrocair, no sgeulachd, agus gur iomadh té mhaith a th' aige? Eirich a Lachainn bhig, thoir a nuas croidhleag de na caorain a's cruaidhe á cùil na *mòine*, ni iad solus agus bheir am Brocair dhuinn sgeulachd.

Broc.—Tha na sgeulachdan a nis a' dol á cleachd-adh, tha cuid de dhaoine fada 'n an aghaidh; cha-n'eil mise na 's déidheile air cur as de na sionnaich, na tha Lachann nan ceist air cur as do na sgeulachdan. Ach cha b'iongantach leam Lachann, an duine còir, ach am Foirfeach mòr, am burraidh, tha esan 's an t-suidheachadh cheudna.

Fionn.—Gun teagamh 's ann de na Foirfich ùr' esan; ach da rìreadh bha barrachd 's a chòir de dh'ùin' air a buileachadh 's an t-seann aimsir ann an aithris sgeulachdan.

Mairi.—Tog dheth, agus leig leis a' Bhrocair tòiseachadh; cha-n'eil duine 'stigh a's toighich' umpa na thu fhéin, ged tha thu 'labhairt mar sin. Tòisich thus' a Dhonnachaidh, agus leig leis a bhi 'bruidh-inn; gheall thu dhuinn sgeulachd an Dòmhnaich.

Broc.—Rinn mi sin fhéin, agus bheir mi dhuibh i, ach feumaidh mi suidhe air m'ais, tha mo luirgnean

air an losgadh leis a' ghrìosaich so. Eisdibh ma ta sgeulachd an Dòmhnaich :—

Bha ann o shean Aireach bhò aig an robh triùir mhac agus aon nighean. Bha aig an duine so baidne ghabhar, agus bha'm buachailleachd 'an earbsa r'a nighinn, àilleag an fhuilt dhuinn. Là de na làithean, 'an uair a bha i 'mach a' buachailleachd mar bu ghnàth leatha, thàinig badan de cheò druidheachd, cho geal ri sneachd aon oidhche, a nuas o mhullach na beinne, agus air 'iadhadh mu thimchioll ainnir dhuinn nan gabhar, ghiùlaineadh air falbh i, 'us cha-n fhacas i na's mò. Latha agus bliadhn' an déigh sin—

Fionn.—Dean stad a Bhrocair, tha mi 'cluinntinn tailmrich chas a' dol seachad ceann an tighe, ruith a mach 'fhir bhig agus faic cò a th' ann.

Mairi.—Ma ta tubaist—

Fionn.—Uist, uist, a Mhàiri, na cluinneam a' leithid sin de chainnt.

Mairi.—Ciod a th' air aire 'n duine? An dubhairt mi ach gu-n d'thàinig tubaist air nighean duinn nan gabhar; mur 'eil mi meallta 's e'm Maighstir-sgoile 'tha 'bruidhinn a muigh, agus ge maith e, thàinig e oirnn, mar a rinn a' ghaillionn 's a' gheamhradh, gun sireadh gun iarraidh.

Maigh.—Fàilte 'us furan air a' chuideachd a tha mu'n chagailte chridheil; is furasd fhaicinn, 'Fhionnlaidh, gu-m bheil am blàr mòine dlùth dhuit. Thachair dhomh a bhi 'gabhail ceum leis na *Gàid-seirean* ùr' a thàinig do'n dùthaich chum an seòladh air an t-slighe, agus smaointich mi taghal a' stigh g'ur faicinn.

Broc.—Ma ta, ma's e sin a thug a mach sibh, bha droch ghnothuch agaibh.

Maigh.—Am bheil am Brocair an so?

Broc.—Tha e'n so fhéin, agus is maith do na *Gàidseirean* nach e is fear-iùil doibh an nochd troi 'n Ghleann-dubh; ach coma cò dhiubh, so dhuibhse àite suidhe.

Maigh.—Na caraich; suidhidh mi ann an so làmh ri Fionnladh.

Fionn.—Ma ta, a dhuine ghaolaich, 's e 'ur beatha. So dhuibh cathair na dà làimhe, agus thugaibh dhuinn a nis 'ur naidheachd.

Maigh.—Ciod so am fuath a th' agad do na *Gàidseirean*, a Bhrocair?

Broc.—Cha-n'eil a' bheag; ach gu-n leiginn leis a' cheart seòrs' an rathad-mòr fhaotainn mar a b' fhèarr a dh'fhaodadh iad. Cha-n'eil dìth fradhairc orra, neo 'ar thaing mur 'eil sròn aca. Na-m biodh boladh na bracha de na sionnaich is iad a dheanadh na deadh bhrocairean. A h-uile fear dhiubh 's a shròn ri athar, a' deothal fàile na bracha, mar tha na h-abhagan agam-sa 'togail ri luirg an fheòcallain.

Maigh.—Am bheil na daoine còir' ach a' deanamh an dleasnais a' togail cìs na rìoghachd, màl an righ?

Broc.—Iadsan a' togail màl an Righ! B'e sin marag 'earbsa ris a' chù dhubh, màl riu-san. Tha mi fhéin gle thairisneach do'n Righ, ach tha e 'cur iongantais orm e 'bhi 'cumail suas gràisg de'n t-seòrsa sin. Nach 'eil iad ag innseadh dhomhsa gu-m bheil os ceann ceud punnd Sasunnach aig gach fear dhiubh 's a' bhliadhna, agus gun fheum air bith annta ach mòran uilc. Leòmainn a tha 'milleadh na dùthcha: nach 'eil iad gràineil leis na h-uile duine? *

* Tha sinn gu mòr fo chomain d' ar caraid caoimhneil, an t-Eileanach. 'S i a chainnt agus a smaointean a tha againn ann an cuid mhòir de'n Chòmhradh so mu chìs-sheachnadh, agus mu fhiachan na rìoghachd. Mòran taing dha.

Maigh.—Cha-n'eil iad gràineil ach leo-san a tha 'bristeadh reachd na rìoghachd: na deadh reachdan sin fo 'm bheil sinn a' sealbhachadh dìon agus seasgaireachd o mhì-run gach nàmhaid. Tha 'chluipeireachd sin a tha iadsan a' cumail fodha, 'n a chosnadh mi-mheasail, cunnartach, agus peacach: 'n a pheacadh dànadais an aghaidh lagha Dhé agus dhaoine. Cuiridh mi sìos duit aon ni mar fhìrinn: cha-n fhìor Chriosduidh neach sam bith a tha rithe. Ma tha na *Gàidseirean* 'n am mi-thlachd do neach sam bith, is e fhéin an coireach. Cha-n urrainn iad dragh air bith a chur air an duine onorach, agus esan a tha mi-onorach tha e 'tarruing dragh' agus truaighe air fhéin, ged nach biodh *Gàidseir* an taobh so de rìoghachd an Turcaich. Cuimhnicheamaid gu-m bheil peacadh agus truaighe co-cheangailte, an dara cuid a' leantuinn na codach eile, mar tha d'fhaileas fhéin 'g a d leantuinn tre'n mhonadh.

Broc.—Am bheil sibh ag ràdh rium gu-m bheil duine bochd a' cur call air Rìgh no air rìoghachd le bolla no dhà de dh'eòrna 'bhrachadh, agus a thogail, ged nach ìocadh e cìs air a shon. Is duilich dhomhsa sin a thuigsinn, nach e 'chuid fhéin a th' ann? nach fhaod e 'chur gu buannachd mar a's fèarr is urrainn da? Nach bochd nach urrainn duinn tombaca, no giubhas, no buideal beag de'n Bhrandai dhearg, a cheannach gu saor o na luingis mhòr' a tha 'tighinn mu thuath, gun bhi 'g a chleth mar gu-m bu mhèirl' a bhiodh ann.

Mairi.—Cha-n fhaod, a Dhonnachaidh; tha'n *Tea* fhéin agus an sìod' air an toirmeasg, agus is cruaidh an gnothuch sin.

Maigh.—Cruaidh, no gun a bhi, 's e lagh na rìoghachd, gu-n dìoladh na nithean sin cìs. Tha sibhse fo na reachdan sin, agus ma bhristeas sibh iad tha

sibh buailteach do'n pheanas; agus le bhi 'reic no ceannach nithean air an do leagadh cìs, gun a' chìs ìocadh, tha sibh ciontach de mhèirle cho cinnteach, 's ged a ghoideadh sibh mult á Eignig, no craobh dharaich as an Aoineadh-mhòr.

Broc.—Falbh, togaibh dheth; is dàn' a rachainn gu cùirt air beulaobh an t-Siorraim ar son an dara ni seach ar son an ni eile.

Maigh.—Faodaidh sin a bhith, ach tha'n fhìrinn anns na thubhairt mi; tha fhios agam gu-m bheil cuid de dhaoin' a tairgseadh am bochdainn mar leth-sgeul, ach 's e sannt 'am bitheantas is màthair-aobhair air, ni a tha mallaichte leis an Tighearna: agus tha 'bhuil, is iomadh bochdainn agus aimlisg a tha'n lorg na cìs-sheachnaidh so. Cha robh buannachd 'an cois a' ghnothuich so riamh. Tha tòir orrasan a tha ciontach dheth air muir agus air tìr. Tha e 'tarruing dosguinn mhòr air daoinibh, agus is ainneamh a chuala mi riamh duine a rinn beairteas leis; agus ged a dheanadh, is fìrinneach an sean-fhocal, gur fèarr an t-ubh beag le beannachd no an t-ubh mòr le mallachd.

Broc.—Cha-n 'eil fhios agam fhéin am bheil sibh fad' a'm mearachd; ach an urrainn duibh so innseadh dhomh, Ciod an t-suim a tha 'g éiridh aig ceann na bliadhna o gach cìs a tha iad a' togail.

Maigh. — Tha mu leth-cheud muillein, agus cuimhnich gu-m bheil deich ceud mìle anns gach muillein.

Fionn.—Obh! Obh! Obh! 'Eudail a dh' fhearaibh an domhain, c'àit' am bheil iad 'g a chur; cha-n fhaod e 'bhith nach 'eil làn tighe de dh'òr aig an righ.

Maigh.—'S ann aige nach 'eil, 'an àite sin is ann a tha fiachan trom' air.

Broc.—Tha sibh a nis a' deanamh amadain dhiom.

Maigh.—Cha-n 'eil idir, is fad a ghabh e uam; cha chuir mi'n céill duit anns a' chùis so ach smior na fìrinn. Tha fiachan air an Righ na's truime na th'air aon duine air aghaidh an t-saoghail. Cha ghiùlaineadh na tha de bhàtaichean eadar so agus Steòrnabhagh ann an Leòghas, ann am buinn airgid, na tha 'dh' fhiachan air an Righ.

Broc.—Tha sibh a' cur iongantais mhòir orm: ach ciod an rosad a chuir fiachan air-san?

Maigh.—Tha'n rosad ceudna a chuir fiachan air iomadh aon, nach urrainn da an dìoladh.

Broc.—Am bheil fearann saor aige? Nach b' fhèarr dha cuid deth 'reic, agus na fiachan a dhìoladh?

Maigh.—Cha-n 'eil ploc fearainn aige na's mò na th' agad-sa. Tha 'n Rioghachd a' suidheachadh suim mhòr airgid air 'an comhair gach bliadhna.

Broc.—Tha mi 'tuigsinn; tha e fo chileadairean an duine còir, mar tha luchd nam fiach 'am bitheantas. C'ar son nach 'eil an rìoghachd a' dìoladh a chuid fiachan?

Maigh.—Cha-n 'eil sin cho soirbh r'a dheanamh; tha còrr agus (800,000,000) ochd ceud muillein de phuinnd Shasunnach a dh' fhiachan air ann an ainm na rìoghachd, agus is mòr air an rìoghachd an uiread sinn de dh' airgiod a bhi innte uile.

Broc.—Bristidh e gun amharus, cha-n urrainn e seasamh. C'ar son nach 'eil e 'deanamh *Notaichean?* Nan cuireadh e 'aodann còir fhéin orra, agus an leòmhan mòr craosach air an dara taobh agus an t-aon-adharcach air an taobh eile, tha mi cinnteach gu-n gabhadh iad ruith; 'n uair a chì sinn luideagan suarach eile a' falbh 'an àit' airgid air feadh na

dùthcha, air an cur a mach le daoinibh nach fhiach an ainmeachadh 'an coimeas ris an duine chòir; cuireadh esan a mach *Notaichean*, agus cha-n eagal da.

Maigh.—'S e barail cuid de dhaoine nach b'fhèairrd an rìoghachd gu-n do chuireadh an leithid sin riamh a mach; ach cha d'rinn esan a h-aon diubh, agus cha b' fhiù leis.

Broc.—C'ar son nach cuinneadh e gineachan, no na buinn ùra, bhòidheach sin ris an can iad na *Sovrains.*

Maigh.—Cuimhnich thusa nach 'eil an t-òr r'a fhaotainn 'an Sasunn mar gheibhear an gual, no 'n luaidhe. Thuit dhomh gu-m bheil agam ann an so, seòrsa de chunntas air fiachan na rìoghachd, a chuireas iongantas ort r'a chluinntinn, agus faodaidh tu làn earbs' a chàradh gu-m bheil na tha mi 'g ràdh fìor. Tha fiachan na rìoghachd, ann an òr, seachd mìle tunn' air chudthrom, air chor 's gu-n gabhadh e mìle bàta a ghiùlaineadh seachd tunna gach aon diubh, chum a thoirt thairis air a' chaol.

Broc.—'Fhir mo chridhe, nach b'e 'n sealladh iad air aon charraig! plod an àigh! 'us cha b'e plod dubh an sgadain; ach gabhaibh air 'ur n-adhart.

Maigh.—Na-m biodh na fiachan so 'n an sgillinnibh Sasunnach, agus na-n tòisicheadh duine air an cunntas, agus e 'shaoithreachadh sè làithean 's an t-seachduin, agus deich uairean gach là, agus deich thar fhichead a chur troi' làimh dhiubh gach mionaid, ghabhadh e dà mhìle agus còig ceud bliadhna 'g an cunntas. Na-m biodh an t-òr so air a thòrradh suas ruigeadh e seachd ceud mìl' a dh' astar air àirde, agus na-n leagadh tu iad taobh ri taobh 'an aon sreith, ruigeadh iad dlùth air naoi mìle de mhìltean air fad, agus chòmhdaicheadh iad trì cheud gu leth acair fhearainn. Ciod do bharail air a' so?

Broc.—Ud! Ud! Ud! Is ann a chuir thu mo cheann 'n a bhreislich. Ach cia mar a fhuair an Righ creideas anns na bheil an sin de dh' ainfhiach?

Maigh.—Cha-n e'n Righ ach an rìoghachd a chaith a' chuid a's mò dheth ann an cogadh ri Bonaparte, a bha 'g iarraidh làn cheannas fhaotainn air an Roinn-Eòrpa.

Broc.—Gille nan car! B'e fhéin an curaidh.

Fionn.—Biodh iad 'g a dhi-moladh mar a thogras iad ach b'e caraid nan dròbhairean e. 'S i mo bharail fhéin gu-m b'fhèairrd a' Ghàidhealtachd gu-n éireadh a leithid eile suas. Cha bu mhisd an dùthaich rongan beag cogaidh a chumadh spreigeadh ann an daoine.

Maigh.—Tha thu fad' a'm mearachd. Cha-n urrainn cogadh air dhòigh sam bith a bhi 'n a bheannachd do dhùthaich. B'fhèarr do 'n Ghàidhealtachd nach d' thàinig cogadh riamh air an rìoghachd, no luach cho àrd air an spréidh. Bha na tighearnan na b'fhèarr dheth, agus an tuath mòran na bu chothromaiche; chaidh na tighearnan 'an lorg a chogaidh gu ana-caitheamh nach urrainn doibh a sheasamh, agus an tuath gu màl a thairgseadh nach urrainn doibh a dhìoladh.

Broc.—'S ann agaibh a tha 'n fhìrinn; ach gu tilleadh a dh'ionnsuidh an righ a rithist: nach iongantach leam-sa nach 'eil e 'togail barrachd cìse, agus a' fàsgadh dhaoine gu cùl an droma los na fiachan so a chur dheth. Is truagh leam duine air am bi fiachan. Thachair dhomh fhéin gu-n robh geòtan beag aig a' mharsanta lùbach 's a' bhail' ud thall a' m' aghaidh, agus da rìreadh thigeadh fallus fuar orm an uair a chithinn an lùbairneach grànd' a' tighinn a dh'ionnsuidh an tighe. Is truagh leam an righ, an duine còir, ach theagamh gu-m bheil

nàir' orra dol a thagradh nam fiachan air. Bithidh sgàth orm fhéin dol a thogail càin a' Bhrocair o na tighearnaibh mòra. Ach is cneasd' esan, a dh' aon chùis, nach 'eil a' leagail barrachd cìse chum e fhéin a shaoradh o'n luchd.

MAIGH.—Cha-n ann a' gearan air a lughad a tha daoine. Cha-n ann aige-san a tha sin r'a dheanamh, ach aig na daoine a tha 'n dùthaich a' cur a suas chum Ard-chomhairle na rìoghachd.

BROC.—An i so a' chomhairle ris an abair iad a' Phàrlamaid? Cò 'tha 'suidhe innte?

MAIGH.—Tha dà chuideachd a' cruinneachadh ann an dà thigh fa leth, ris an can iad Tigh nan àrd Mhorairean, agus Tigh nan Uaislean. Anns an dara h-aon, tha Maithean na rìoghachd, agus Easbuigean na h-Eaglais Shasunnaich a' suidhe, agus a' cur an comhairle r'a chéile mu gach ni a bhuineas do'n rìoghachd. Anns an tigh eile tha iadsan a' suidhe a th'air an taghadh leis an dùthaich chum an còir a sheasamh. 'S iad so a tha 'leagadh na cìse, ach an uair a tha reachd ùr r'a shocrachadh, is éigin gu-n co-aontaich an dà Thigh, agus 'an déigh sin a dheanamh, cha reachd e gus an cuir an rìgh a làmh ris. 'N uair a thachras so, tha e'n sin 'n a reachd Pàrlamaid, agus feumar géilleadh dha.

BROC.—Mo bheannachd oirbh; ach innsibh so dhomh: cia meud a tha 'suidhe 's na h-àrd thighean comhairle sin?

MAIGH.—Tha na h-uile Diùc agus Iarla 's an rìoghachd, a thogras dol ann a' suidhe 's an dara Tigh, maille ris na h-Easbuigibh; agus anns an Tigh eile, tha Sasunn a' cur a stigh còrr 'us còig ceud; tha Eirinn a' cur a stigh ceud; agus Albainn còig agus dà fhichead.

BROC.—Fhalbh, tha na 's leòir ann. Ach innsibh

so dhomh, ciod an tuarasdal a th' aca sin? Gun teagamh is *posta* maith e.

MAIGH.—Cha-n'eil aon sgillinn, ach an onoir.

BROC.—Onoir na bochdainn; cha chreid mi nach 'eil ni-éigin aca r'a fhaotainn 'an Lunnuinn am measg na tha de stòras a' dol troi 'n làmhan. Chì mi 'n uair bhios daoin' am measg na clòimhe gu-n lean corra chèas beag riutha; ach aon uair 's gu-m faigh iad a stigh, am bi iad mar na ministeirean nach gabh cur a mach?

MAIGH.—Cha-n 'eil idir. Cha-n urrainn a' Phàrlamaid suidhe ach seachd bliadhna, agus faodaidh an Righ a sgaoileadh 'n uair is àill leis.

BROC.—Fàgaidh sin iadsan umhal dha-san, air eagal gu-n sgiùrs e dhachaidh iad.

MAIGH.—Air d' athais. Faodaidh an dùthaich na daoine ceudna a philleadh air an ais air a shròin, a rithist. Agus tha cuid de dh' àiteachan ann, agus is iad na daoin' a's dàine agus a's neo-eisimeiliche a's luaith'a chuireas iad air an ais.

BROC.—An saoil thu fhéin am bheil an leithid sin 'n am measg? Shaoilinn fhéin nach biodh fear ann a dhùraichdeadh a bheul fhosgladh an làthair an Righ. Bha mi fhéin là air beulaobh an t-Seisein, mar tha fhios agad, agus cha robh duin' an sin a dh'fhosgail a bheul ach am Ministeir. Thòisich e mu lagh na h-Eaglais agus chuir e dheth; mu dheireadh thug e 'mach a' bhinn. Nach e so, ars' esan barail an t-Seisein? Gun teagamh 's e, ars' an dara fear; 's e gun amharus, a deir am fear eile. Is ceart a' bhreth a thug sibh a mach, ars' am foirfeach mòr; a nis tha mi 'deanamh dheth gur ann mar sin a ni iad ann an Tigh na Pàrlamaid, ged bhiodh an Righ 's a' mhearachd.

MAIGH.—Cha-n ann; cha-n'eil an Righ idir a

làthair; agus cha-n urrainn do'n Righ dol 'am mearachd.

Broc.—Shaoil leam gur duine a bha ann, agus gu-m bu bhean a bu mhàthair dha.

Maigh.—Tha thu ceart; ach thoir so leat. Tha luchd-comhairle fo 'n Righ, agus tha iadsan freagarrach ar son gach ni a ni e mar Righ. 'S e fhéin a tha 'taghadh nan daoine so, ach ma théid iad 'am mearachd, le droch comhairl' a thoirt air, tha dòigh aig tigh nan Uaislean air an toirt gu riaghailt.

Broc.—Cluinneam e; shaoilinn nach biodh Cileadairean an Righ furasd' a chumail fo smachd.

Maigh.—Mar thubhairt mi riut cheana 's ann air riaghladh tigh nan Uaislean a tha sporan na rìoghachd.

Broc.—Far am bi riaghladh an sporain, gun teagamh 's ann a bhios an uachdranachd. Tha mi 'deanamh dheth, gu-m bheil an t-òr, do 'n rìoghachd, mar tha 'n teine do bhàta-na-smùid'; an uair a smàlar so, tha 'n ùpraid a stad; ach cò e àrd chomhairleach an righ air an àm?

Maigh.—An cual' thu iomradh air Diùc *Wellington?*

Broc.—An cuala mi riamh iomradh air a' ghealaich? Nach 'eil mi air mo bhòdhradh a' cluinntinn uime? Ach ma 's e so a chomhairleach, bithidh sinn ann an iorghuill gu h-aithghearr.

Maigh.—Cha-n'eil eagal duinn: cha b' urrainn da, le cogadh, urram a b' àird' a chosnadh, agus dh'fhaodadh e càileigin de na bh' aig' a chall; ach is mithich dhomh-sa 'bhi 'triall.

Broc.—Ma ta, mo mhìle beannachd agaibh, is ann 'n ur ceann a tha 'n t-eòlas

T.—O.—

FOCAL 'S AN DEALACHDH.

Tha sinn mòran 'an comain ar càirdean lìonmhor air son na misnich agus a' chòmhnaidh a tha iad a' toirt duinn 'n ar saothair. Dlighear ar taing do'n Fhìor Ghàidheal a tha 'thàmh, ma's maith ar barail, ann am Muile, air son na chuir e d'ar n-ionnsuidh. Fhuair sinn litir Eòghain òig, á Eilean Chola; agus bheir sinn àite dh' i 'an ùine ghoirid, 's ar comhairle cho tairis 's is urrainn duinn 's a' chùis a tha e 'cur fa'r comhair.

COMHRADH NAN CNOC.

PARA MOR AGUS DOMHNULL A' BHUTH.

DOMH.—Fàilt' ort a Phàra mhòir. Tha mi 'tuigsinn gu-n robh thu as a' bhaile; cha-n e 'h-uile là a chuireas tu suas am breacan uaine. Cò as a thug thu 'choiseachd?

PARA.—Cha bu mhaith leam droch fhreagairt a thoirt ort, ach ge nach can mi, mar a thubhairt Ailean nan con e, gu-n d'thug as mo chasan, faodaidh mi le fìrinn a ràdh, gur coma leam cò as. Bha mi 'n diugh 's a' bhaile-mhòr, 'us cha b' e baile na biatachd: cùl mo làimhe ris an dà latha so.

DOMH.—Shaoilinn thus'a tha 'chòmhnuidh ann an uaigneas a' Ghlinn-duibh, gu-m bu bheothachadh mòr dhuit sgrìob a thoirt air uairibh do'n bhaile-mhòr a dh' amharc an t-saoghail.

PAR.—Ma tha 'm baile ud 'n a shamhladh air an t-saoghal, cha-n ìoghnadh leam daoin' a chluinntinn ag ràdh, An saoghal bochd, mosach. 'S mi nach iarradh a chabhsair tioram, acrach a choiseachd ri m' bheò. Ged dh' fhàilnichinn air an t-sràid leis a' ghorta, cha-n'eil dùil agam gu-m feòraicheadh iad, Ciod a dh'fhairich an duine bochd?

DOMH.—An robh thu aig mòd an t-Siorraim an

diugh; no'n cual' thu cionnas a chaidh do dh' Iain bàn agus do Chailleach an òir?

Para.—Cha teichd olcas. Fhuair i 'n lagh air Iain bochd, 's cha b'e mo roghainn a bha 'n uachdar. Gnothuch nàr, càin a chur air an duine bhochd, air son ruith de 'n teangaidh a thoirt do'n Chaillich ghràinde; agus 's e 'chuid a's miosa, ged is ann ris na cnoic a tha mi 'g a ràdh, nach dubhairt e focal ach an fhìrinn.

Domh.—Tha'n fhìrinn fhéin air uairibh searbh; ach is maith gu-m bheil lagh ann; agus nach faod esan no duin' eile a dhroch nàdur a bhrùchdadh a mach a réir a mhiann, gun e 'dhìoladh air a shon. 'S e'n lagh fhéin an gille.

Para.—Is minic a chuala mi Gille nan car, agus b'e sin esan; lagh na dunach do gach duine a dh'-fheuchas ris. 'S e pailteachd an lagha, gorta na tìre. Bha càirdeas agus deadh choimhearsnachd, tlus, seirc, agus caoimhneas, onoir agus fìrinn eadar duine agus duine, gus an cuala sinn iomradh air na fithich chìocrach sin na Sgrìobhadairean; creachad-airean gun chogais gun iochd; spuinneadairean gun nàire—

Domh.—Thoir an aire dhuit fhéin, a Phàraig, cuimhnich mar dh'éirich do dh' Iain bàn; agus tha prìosan ùr a nis 's a' bhaile-mhòr.

Para.—Cha-n eagal domh, tha 'n lagh air mo thaobh, seasaidh a' bhreug mi. Dean a mach gu 'n dubhairt mi e; cha-n'eil dà fhianuis agad mar bha aig Cailleach an òir. Sin agad an lagh; agus mar thubhairt mi cheana, 's e milleadh na dùthcha e. Chunnaic mi là, agus bu tèaruinte do dhuine gleadhar de bhata daraich a thoirt do bhalach 'am fad an leth-chinn, no buidseach a ràdh a nis ri Cailleach an òir.

Domh.—Nach mòr am beannachadh sin, teang' Iain bhàin, agus bata Phàra mhòir a bhi fo'n lagh; agus gu-m faigh an duine a's bochda ceartas an aghaidh an duine a's saoibhire.

Para.—Air d' athais; cha-n'eil an lagh r'a fhaotainn a nasgaidh; mur biodh an t-òr aig a' Chaillich cha chluinnte iomradh air teang' Iain bhàin. An t-aon aig am bheil an t-òr gheibh e'n lagh; agus ma tha gamhlas aige ri duine bochd sam bith, cha-n 'eil aige ach a h-aon de dh'abhagan an lagha a stuigeadh ris, agus ma gheibh e as gun aileadh am fiacal a bhi 'n a shàil faodaidh se e fhéin a mheas fortanach. An cluinn thu, 'Dhòmhnuill, tha mis' ag ràdh riut, nach robh anns na *Gàidseirean* bochda ach feala-dhà 'an coimeas riu so; fhad 's a dh' fhanas duine o ghnothuichean mi-laghail, cha ruig e leas bonn-a-h-ochd a thoirt orra-san; ach 's gann is urrainn duine a nis e fhéin a ghiùlan saor o lagh, agus tha de chuir's de lùban ann, gu-m feumadh duine a tha 'n sàs ann a' bheag no mhòr de ghnothuichean, am Maor Ruadh a bhi 'n a chois gach ceum a théid e. Mo bheannachd air an àm a dh'fhalbh 'n uair nach robh Sgrìobhadair, maor-righ, no tèarraid 's an dùthaich. 'S mi 'bha thall 's a chunnaic e.

Domh.—'S beag 'tha fhios agad ciod a tha thu 'g ràdh. Na-m biodh tus' eòlach air eachdraidh na tìre cha labhradh tu mar sin: an uair nach robh lagh ann, ach focal an uachdarain, agus a dh'fhaodadh e le smèide na corraig leum air cheann a dheanamh air aon neach a thogradh e; agus an uair a bha 'cheatharna bhochd 'n an tràilleau. 'S e cothrom an lagha urram na dùthcha.

Para.—Air do shocair a Dhòmhnuill; bha thusa gu deimhin fad 'an Glascho, agus tha sgoil agad, agus comas labhairt: ach air a' shon sin uile,

feumaidh mi cur a' d' aghaidh; cha-n e cothrom an lagha urram na dùthcha; ach laghanna cothromach, agus ceartas, air am faod daoine bochda ruigheachd gun òr, gun airgiod; agus 's e so sochair a bh' aca 's a' Ghàidhealtachd mu 'm facas riamh Sgrìobhadair no bàta-smùide 'n ar measg. 'S an àm sin an uair a thigeadh eadar dithis (ni a's éigin tachairt air uairibh), rachadh iad gu h-earbsach 'an làthair uaislean na dùthcha, na daoine tuigseach, ceanalta, a thogadh, 's a bha chòmhnuidh 'n am measg, a bha eòlach air gnothuichibh na tìre, agus a b'urrainn labhairt ruinn 'n ar cainnt fhéin; bha focal nan daoine so dhuinn mar lagh; agus cha do chuir sinn riamh 'an ag e. Bha 'chùis air a socrachadh gun mhoille, gun chostas; bha réit' air a deanamh 's an àm, agus cha robh tuilleadh m'a dhéidhinn. Cha robh smaointeachadh aig duine sam bith, ann an cuid de ghnothuichibh, dol seachad air a' Mhinisteir agus air an t-Seisein, agus ann an gnothuichibh eile seachad air an uachdaran; ach a nis, ma chaogas fleasgach òg a shùil ri caileig, a suas a' bhoineid chonnlaich 's air falbh leatha gu fear-lagha, a' deanamh a mach gealladh-pòsaidh 'n a aghaidh; agus tha e cho maith do'n ghille bhochd a gabhail agus dol gu lagh leatha.

Domh.—Tha thu 'dì-chuimhneachadh gu-m bheil breitheamhnan anns gach cùirt, agus nach ceadaich iad fòirneart a dheanamh air daoinibh bochda. Nach 'eil thu earbsach as an t-Siorram?

Para.—'S mi a tha. Dh' earbainn r'a fhocal mo chuid de 'n t-saoghal, ged nach 'eil sin mòr; taing do 'n lagh air a shon. Cha-n eagal leam nach bi ceartas 'n a bhreth; ach is rud a tha mi 'gearan gu-m bi comas aig na Sgrìobhadairean daoine bochd' a shlaodadh m'a choinneamh gun fhios c'ar son. le

duine sam bith leis am miann a' choimhearsnach bochd a sgiùrsadh le lagh; agus a dhìolas dhoibh-san air son a dheanamh.

DOMH.—Cia mar a dh'fhaodas sin a nis a bhith? Cia mar a dh'fhaodainn-sa cur as duit-sa le lagh?

PARA.—Innseam-sa sin duit. Thoir thus' airgiod leat, agus rach do bhail' àraidh nach ainnich mi, agus abair ris an Sgrìobhadair leam leat, Cuir Pàra mòr gu lagh; agus 's meallta mise mur faigh esan dòigh air mis' a thoirt 'an làthair an t-Siorraim, ged nach biodh de leth-sgeul ann ach gu'n do chrath am mart maol agam a dà chluais riut. Lagh 'n a shochair aig daoine bochda! tha mi 'g ràdh riut, ged a spìonadh tu 'n còta breacain so o'n druim agam, a' cur an céill gu-m bu leat fhéin e, mur b'urrainn domh le cruas nan dòrn a chumail uait, b' fhèarr dhomh a thoirt duit, seach dol gu lagh, ni ged a bhuidhninn, a bhiodh dhomh 'n a chall.

DOMH.—Tha beagan de'n fhìrinn anns na labhair thu; ach air a shon sin, tha daoine na's poncaile 'n an gnothuichibh na bha iad; agus bha feum aig na Gàidheil air a' sin: cha-n 'eil iad comharraichte air seasamh r' an latha.

PARA.—Mo thruaighe, is duilich dhoibh! Ach an saoil thu an dean lagh na 's fèarr iad. Faodaidh e an deanamh gu lùbach, carach, seòlta, ach cha tig an là a ni e fìrinneach, onorach iad. Chunnaic mi latha a bha sgailc air a' bhois, cho maith ri *Bill* agus urras; ach dh' fhalbh an là sin; cha-n fhoghainn a nis ach *stamp* 'an ceann gach gnothuich. Am faic thu 'chorrag ud, a Dhòmhnuill; chuir mi ri *Bill* i aon uair, ach ma chuir, cha chuir a rithist; b' fhèarr leam a cur air an ealaig fo'n tuaigh; is mis' a thuig cionnas a tha na Sgrìobhadairean a' deanamh am beairteis.

Domh.—C' ar son a tha thu ri gearan 'n an aghaidh-san: ciod e *Bill*, ach gealladh fo d'làimh gu-n dìol thu na fiachan a tha e 'giùlan air latha àraidh; agus ma sheasas tu ris a' sin, cha ruig thu leas puinneag chàil a thoirt air an lagh. "Thig dàil gu dorus," agus bu chòir dhuit-s' an là a chuimhneachadh.

Para.—A chuimhneachadh! 'S mi 'bha 'g a chuimhneachadh; ma bha, b' iad mìosan a bu ghiorra 'dh fhairich mise riamh. Ach sheas mi mo latha.

Domh.—Ma sheas, ciod an smàdadh a tha agad air na Sgrìobhadairean?

Para.—Chuir thu stad a' m' sheanachas. Tha cuimhn' agad sinn a bhi air *Roupa* Fir-na-Creige an uraidh. Cò nach robh ann? bha an spréidh cho maith, an dàil cho fada, 's an t-uisge-beatha cho pailt. Chaidh riaghailtean na ceannachd a leughadh ann am Beurla; cha chuala mi aon fhocal a thuig mi ach aon ràn a thug am Maor Ruadh as, "Dàil bliadhn' a dhaoin'uaisle." Thuit am mart maol orm fhéin; agus mu fheasgar dh' iarradh orm dol a stigh maille ri càch. "Am bheil thu maith air an sgrìobhadh," ars' am fear-lagha? "Cha-n'eil," arsa mise, "b'fhèarr leam iomair a' bholla a tharruing dìreach leis an t-seisrich, na sgrìob, leth oirleach air fad, a tharruing le peann mar bu chòir dhomh; ach feuchaidh mi ris. Nach e seachd puinnd agus còig-deug a tha'n so?" "'S e sin do chuid-sa dheth," ars' esan, "ach le cion paipeir fhreagàrraich, b' éigin domh Lachann Mac Fhionnlaidh a chur 's an aon bhoinn riutsa, ach 's e'n aon ni e." "Cha-n'eil teagamh nach e," a deir mise; "ma dhìolas esan a chuid fhéin, cha bhi mis' air deireadh." "Tha mi cinnteach as a' sin," ars' an Sgrìobhadair: le 'pheann fada cùl a chluaise, agus fiamh ghàir' air a ghnùis. "Thugaibh dram

do Phàraig còir, agus cuiribh a stigh Lachann." Ciod a th' agad air, ach thàinig an latha, 's bha mise réidh air a shon. Ruigear Fear-na-Creige, agus tairgear luach a' mhairt mhaoil, "ruig" ars' esan, "an Sgrìobhadair aig am bheil na *Billichean*:" dhùin e 'n dorus air mo shròin, gun fheòraich an robh beul air m' aghaidh. Cha robh comas air. Thug mi fhéin am baile-mòr orm, agus ràinig mi mo charaid an Sgrìobhadair. Bha mòd an t-Siorraim gu suidhe, agus cha labhradh e focal rium gu h-anmoch. "Tha 'n sruth," a deir mis', "a' tilleadh agus an latha 'dol seachad." "Ma tha," deir esan, "tha latha, agus sruth eile a' tighinn." Cha robh comas air! Dh'-fhalbh mi 's a' bhabhdaireachd feadh a' bhaile, o uinneig gu h-uinneig. Fa dheireadh thachair am Maor Ruadh orm, agus dh' innis mi dha mar bha. "Marbh'aisg air an sgadan," ars' esan, "'s e 'tha saillte am bliadhna: tha mi air mo chlaoidh leis a' phathadh." Thuig mi fhéin mar bha 'chùis, 's gu-m bu luaithe deoch na sgeul. Chaidh sinn a stigh, bhuail mi fhéin am bòrd, agus glaodhar leth-bhodach de *Rum* dearg. Fhuair mi mòran seanachais o'n Mhaor, agus gheall e dol leam 'n uair a sgaoileadh am mòd. Rinn e sin, thachair an Sgrìobhadair oirnn, agus ultach phaipeirean aige. Lean sinn a stigh e, agus thairg mi dha luach a' mhairt mhaoil. "Nach 'eil e'n sin agaibh," arsa mise, "gun pheighinn a dhìth air." Thòisich e air a chunntas. Chuir am Maor cagar a' m' chluais, "Faigh d'ainm as a' *Bhill.*" "Tapadh leat," a deir mise. "Tha do chuid-sa de'n t-suim an so," a deir an Sgrìobhadair; "ach c'àit' am bheil Lachann?" "Is coma leam c'àit' am bheil e. Biodh gach fear a' toirt sgairbh a creagan dha fhéin; thugaibh m' ainm as a' *Bhill.*" "Sin rud, a bhobaig, nach 'eil a' m' chomas a dhean-

amh. Tha mi 'faicinn gu-m bheil e *conjunct.*" "Ma tha biodh aige, ciod e sin domhsa? Nach do dhìol mise mo chuid fhéin deth?" "Rinn thu sin, ach tha thu ceangailte air son cuid Lachainn cuideachd; agus mur bi thusa no esan an so 'an ceann seachduin cluinnidh tu uam-sa air dòigh nach bi ro thaitneach." "Cha-n 'eil comas air," a deir mise, "Slàn leibh!" Sin a nis, a Dhòmhnuill, an lagh, as am bheil thu 'deanamh na h-uiread mhòrchuis.

Domh.—Ciod eile ach an lagh, agus ceartas cuideachd.

Para.—Cluipeireachd, a dhuine, agus cha bu cheartas. Nach dubhairt e 'n làthair fhianuisean an là a chuir mi m' ainm ris nach robh mi 'stigh ach air son mo chodach fhéin. Ach ciod e am fàth 'bhi 'gearan. Cha robh sgillinn aig Lachann bochd air an àm, ach ràinig sinn caraid nam feumach, Fear Acha-da-seillean, mac an deadh athar. Fhuair sinn air ar focal uaithe-san na thog am *Bill*, ach ma thog, 's ann 'n a chois a bha 'n sgathadh; cunntas air a tharruing a mach le dubh agus dearg, cho bòidheach ri aon suidheachadh breacain a chunnaic thu riamh agus os ceann dà phunnd Shasunnach de chostas. Sin agad a nis an lagh anns am bheil na h-uiread thlachd agad.

Domh.—'N a dhéigh sin uile cha d' rinn am fear-lagha ach a dhleasnas. Bha 'n lagh air a thaobh.

Para.—Bha 'n rosad air a thaobh; ach cò 'bu shìobhalta na e 'n là a chaidh mi 'stigh a shocrachadh ris. Is duilich leam, ars' esan, mar a thachair, cha mhaith a fhuaras Lachann ort; ach ma thogras tu bheir mis' air a h-uile sgillinn a dhìoladh le costas." "Cha-n 'eil teagamh agam, 'ille mhaith; ach rachadh Pàra mòr a dh'iarraidh na déirc' mu'n leigeadh

e leat dol 'an sàs ann an Lachann còir. Gabh na fhuair thu," a deir mise, " agus slàn leat."

DOMH.—Sin agad maith an lagha; ni e thusa agus do leithid faicilleach ciod a ni sibh, gun gheall-adh a thoirt nach co-gheall sibh.

PARA.—Tog dheth, na cluinneam tuilleadh mu'n chùis. Na-n saoilinn gu-n ruigeadh mo ghuth gach cèarna de 'n Ghàidhealtachd, o mhullach Beinn-nibheis, dhìrinn i moch am màireach, agus mar so labhrainn:—"'Fheara, 's a dhaoine, sibhse a tha 'g àiteachadh Tìr nam Beann, nan Gleann, 's nam Breacan, éisdibh ri Pàra mòr, 'oir 's minic a thàinig comhairle righ á beul an amadain.' Seachnaibh an lagh. 'Uachdarana na dùthcha, seasaibh 'ur daoine, agus saoraibh iad o làmhan an luchd-lagha. Cha-n'eil sgillinn a bheir iad uatha-san nach fairich sibhs' a chall. A Mhinistirean an t-soisgeil, earalaichibh 'ur luchd-éisdeachd an aghaidh iad a dhol gu lagh, nochdaibh dhoibh a chall, agus comhairlichibh iad gu sìth agus réite. A mhuinntir mo dhùthcha, eadar thuath agus cheatharna, ma thig connsachadh 'n 'ur measg leigibh a' chùis gu ràdh dithis de dhaoine còire. Tha uaislean fhathast 'n 'ur measg, a sgoilteas an lagh, agus aig am bheil bàigh ribh, rachaibh d' an ionnsuidh: agus sibhse a luchd-lagha, agus a Sgrìobhadairean, cuimhnichibh gu-m bheil bàs a' feitheamh oirbh, agus breitheamh os 'ur ceann d'an éigin duibh cunntas a thabhairt."

T.—O.—

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Tha aobhar againn a bhi taingeil air son gach còmhnaidh a tha sinn a' faotainn o ar càirdean lìonmhor, agus tha dôchas againn gu-n téid iad 'an lìonmhoireachd. Fhuair sinn an litir a chuir Fionnladh Pìob-

aire g' ar n-ionnsuidh, agus tha sinn a' gealltuinn fios-freagraidh a chur d'a ionnsuidh 's an ath Theachdaire. Tha sinn fo chomain do S. C. ann an sgìreachd Chill-a'-Bhrèanainn, agus do O. T. ann am Muc-càrn, do Sheumas, agus do Mhac-talla. Cha bu mhisde leinn litir eile fhaotainn o'n Fhìor Ghàidheal.

COMHRADH NAN CNOC.

[Pàra mòr a' dlùthachadh ri dorus na cèardach, le màileid air a dhruim. Am Maighstir-sgoile, Fionnladh Pìobaire agus an Gobhainn a' gàir-eachdaich 's an dorus.]

PARA.—Gu-n neartaich am Freasdal 'ur n-aobhar-ghàire, ma's mis' e, a dhaoin' uaisle. Ciod so a dhùisg 'ur cridhealas?

FIONN.—Tha sac ort, a Phàraig—an iad cearcan-fraoich no coilich-dhubha 'tha thu'n diugh a' giùlan 'an déigh nan Sasunnach?

PARA.—Tog de d' sgeig, 'Fhionnlaidh. Ciod air bith a tha 's a' mhàileid, na-m biodh e ort-sa 's i pìobaireachd a bu lugha bhiodh air d' aire. Ach cuiridh mi mo sgìos anns a' chèardaich, ged rachadh na Sasunnaich chaol' air bàinidh. An do mhothaich sibh iad a' gabhail an rathaid.

FIONN.—Chunnaic sinn dithis chaola, chruadha 'dol seachad; ad gheal chonnlaich air fear dhiubh, cho leathann ri guit, stiall de ribein fad', uaine aisde, agus òrd beag ladhrach 'n a làimh.

PARA.—Ord an rosaid; is eòlach air mi; is oil leam nach robh tri òirlich dheth far nach abair mi; is mis' a dhiùbhail air a' cheart òrd ladhrach sin.

MAIGH.—Ach da rìreadh ciod a th'agad 's a' mhàileid?

PARA.—Ma ta, ge nàr r'a innseadh e, a leithid a

dh' uallach a bhi air dronnaig Criosduidh air bith, tha sac chlach!

MAIGH.—Ciod an seòrsa chlach a th'ann?

PARA.—Chuir thu ceist orm. Cha deachaidh sinn seachad air creig eadar so agus Sròn-an-t-sìthein as nach d' thug fear an ùird bhig spealg; agus 'an déigh dha amharc orra tre ghloine bhig chruinn, chuireadh e 'n sin r'a shròin iad, agus cha-n fhògh-nadh sin leis gun a theang' a chur orra; bheireadh e'n sin gloine bheag a mach, agus an déigh dha boinne spioraid làidir a dhòrtadh orra thilgeadh e uaith iad, no sparradh e 's a' mhàileid iad mar a bhuaileadh e 'n a cheann. Is mòr m' eagal gu-m bheil an dearg chuthach air an òganach bhochd—ged is laghach e—

FIONN.—Cha bu tu fhéin mòran a b'fhèarr 'n uair a leig thu 'leithid a dh' eallach ort; ach ciod e nach dean daoin' air son an airgid.

PARA.—Cuist, 'Fhionnlaidh mhìn; chunnaic mi do phluicean fhéin 'an impis sgàinidh air son duais a's lugha.

MAIGH.—C'àit' an do chruinnich sibh na clachan?

PARA.—Cha-n'eil amar aibhne, no sgrìodan, no sgàirneach, no càrn nach rannsaich fear an ùird; agus marbh'aisg air fear Dhunfhada, 's e 'thug dhuinn an cnap a's motha 'th'air mo ghiùlan á Tòrr-an-Fhomhair. Gun teagamh tha 'n cuthach air fear an ùird, ach da rìreadh 's glan e air a' shon sin.

MAIGH.—Bha coslas duine chiallaich maille ris, fear an aodainn dheirg. Tha mi 'deanamh dheth gur Dòmhnullach a bh'ann, bha bad fraoich 'n a bhoineid.

PARA.—Fraoch! Cha-n'eil seòrsa fraoich no rainich, no seileisteir, no luis a thig a mach á talamh nach 'eil aig an fhear ud 'n a shac. Tha'm fear ud

mu na lusan, mar tha fear an ùird mu na clachan. Cha-n 'eil fhios cò a's glice dhiubh; an saoil thu'n téid am fear beag sin seachad air seilcheig, no dearc-luachrach, no losgann, no am meanbh-chreutair a's tàire, gun an togail, agus a' ghloine bheag a chur riu. An saoil thu nach d'rinn e fionnadh-builg, an là roimhe, air nathair, agus nach 'eil craicionn na béist' aige 'n a leabhar cho cùramach 's ged bu litir o 'leannan a bhiodh ann.

Fionn.—Coma sin, a Phàraig, cha-n'eil teagamh nach robh pailteas de bhiadh agus de dheoch agaibh 's a' mhonadh, agus chumadh sin thusa ceart.

Para.—Mur ith iad ach mar a chunnaic mis' iad a' deanamh, cha-n ìoghnadh leam ged nach bi mòran feòl' orra. Cha robh greim bìdh 'n an cuideachd a b' airidh air an ainm, ach leòban beaga, tana de chruithneachd, agus sliseag fheòla eatorra cho tana ri paipeir, agus an t-ìm, (ma 's e ìm a bh'ann) mar gu-m biodh glaodh ann 'g an cumail r'a chéile. Chunnaic mi là a dh' ithinn làn cumain diubh. Cha-n'eil cuimhn' agam c' ainm a bh' orra, ach thus', 'Fhionnlaidh a tha cho tric 'an cuideachd dhaoin' uaisle, cha-n 'eil teagamh agam nach aithne dhuit an ainm.

Fionn.—An e *Sanndaich** a bh' ac' orra?

Para.—Tha thu ceart; ged nach iad a *shannd-aichinn* agus an t-acras orm; ach coma, bha na fleasgaich laghach, (amaideach 's mar tha iad,) gle shuairce mu na leòban beag' an fheadh's a mhair iad.

Maigh.—Coma cò dhiubh, a Phàraig, amaideach 's mar bha iad, theagamh gu-m bu chlann rìghrean a bh'annta. Bha mi 'g innseadh a dh' Fhionnladh an so mu-n d' thàinig tu, mu 'n Fhrangach ghlas,

* Sandwich.

liotach a bha 'n so an uraidh, agus a ghabh bàigh cho mòr air Fionnladh air son a phìobaireachd: gu-m bheil athair a nis 'n a righ air an Fhraing, agus gur e féin oighre a' chrùin.

Para.—'Eudail a dh' fhearaibh! an e so an Diùc Airtearach, no c'ainm so eile 'bh'air?

Maigh.—Tha Diùc *Charteris*, mac do Dhiùc *Orleans*, a tha 'nis 'an ionad an righ.

Para.—Cia mar thàinig so mu-n cuairt? Nach stad thu, Eòghain Ghobha, le d' bhuilg agus le d' ùird, gus an innis am Maighstir-sgoil' a naidheachd. Nach bochd nach biodh àite suidhe agad 's a' chèardaich so air am faodadh duine suidhe, ach gàta cruaidh, aimhleathan iaruinn, a's gann a b' urrainn do chirc seasamh air. So 'fhir mo chridhe, innis duinn ciod a thachair o cheann ghoirid 's an Fhraing.

Maigh.—Ni mi sin; ach feumaidh mi dol treis air m'ais ann an eachdraidh na dùthcha sin.

Para.—Ruig Noah, ma thogras tu.

Maigh.—Tha cuimhn' agad gu-m bheil a nis seachd bliadhna deug thar fhichead, o 'n a chuir muinntir na Frainge an righ aca gu bàs, agus a d'fhògradh a theaghlach a nall do dh' Albainn, far an d'fhuair iad aoidheachd ann an Dun-éideann air chostas na dùthcha so. An déigh mòran de mhort agus de mharbhadh 'n am measg fhéin, fhuair an saighdear ainmeil sin Bonaparte làmh-an-uachdar, agus chuir e'n Fhraing fo ain-tighearnas dha fhéin.

Para.—An Gille! 's e a fhuair a' chroit.

Maigh.—Coma sin, cha robh e toilichte leatha. Bha 'shannt neo-chrìochnach; dhùisg so corruich na h-Eòrpa 'n a aghaidh, agus an déigh aibhnichean fala 'bhi air an dòrtadh chuireadh fa dheireadh as a ghreim e, agus dh' fhògradh do Eilean Elba e. Ghairmeadh an sin an seann teaghlach rìoghail air

an ais; an déigh dhoibh a bhi bliadhn' air fhichead 'n am fògaraich 's an dùthaich so. Ach cha b'fhad a mheal iad an t-àrdachadh; fhuair Gille nan car a mach á h-Elba; thug e'n Fhraing air; dh'éirich an t-arm leis; agus ghrad thilg e an righ as a dhiollaid, mu-n robh e fad 'an seilbh. Bha'n tuasaid a rithist air bonn. Chruinnich maithean na h-Eòrp' am feachd r'a chéile, agus thugadh blàr iomraideach *Waterloo*, a thilg Bonaparte bun os ceann, a chur air an fhògradh dheireannach e do eilean *St. Helena*, as nach do phill e; agus chuireadh an seann righ a rithist a suas.

PARA.—Nach ann ac' a bha 'm falach fead air a' chéile 'mach 's a stigh, 's a stigh 's a mach. Ciod a nis a chuir ceann gun bhuaidh air an treas fògradh?

MAIGH.—Amaideachd, agus droch comhairle.

PARA.—Is minic a chaidh iad 'an caramh a chéile; ach cluinneamaid mar dh'éirich dha.

MAIGH.—An uair a ghairmeadh an righ a stigh fadheireadh, chaidh bann chòrdaidh a dheanamh eadar e fhéin agus a rìoghachd, leis an robh e air a shocrachadh eatorra gu-n robh àrd-chomhairle ri bhi aca 's an Fhraing, mar tha againn 's an rìoghachd so. Anns a' chumhnant so bha e air a shocrachadh gu-n robh saor chomas aig an t-sluagh an luchd-comhairle fhéin a thaghadh; daoin' as an robh iad earbsach, agus a shocraicheadh o àm gu h-àm a' chìs a bha ri bhi air a togail. Thuit e 'mach nach robh roghainn na dùthcha taitneach do'n righ, agus d'a chùirteirean. Chuir e dhachaidh iad, agus dh' iarr e iad a dheanamh roghainn de mhuinntir eile. Ma bha a' cheud bhuidheann neo-thaitneach, chual' e gu-n robh an ath roghainn na b'fhaid' air taobh nan daoine, agus uime sin cha do cheadaich e dhoibh cruinneachadh idir; agus air eagal gu-m brosnaich-

eadh paipeirean-naidheachd, agus leabhraichean eile an sluagh gu ceannairc, chuir e casg air clò-bhualadh; agus dh' àithn e nach rachadh leabhar a chur a mach ach iadsan a rachadh a rannsachadh leis fhéin agus le 'chùirteiribh. Dhùisg so corruich na rìoghachd, agus dh' éirich iad mar aon duine 'n a aghaidh, agus b' éigin do righ Tèarlach X. teicheadh.

Para.—C'ainm so a thuirt sibh a th'air?

Maigh.—Tha Tèarlach.

Para.—Tubaist air ainm gun bhuaidh. Nach mi-shealbhar an t-ainm sin do rìghribh. Nach e Tèarlach a bha air an righ a chaidh a dhì-cheannadh 'an Sasunn; agus tha fhios againn gur e Tèarlach a bha air an fhògarach bhochd a bha 'n ar measg fhéin.

Fionn.—Air d'athais, a Phàraig; théid neart thar ceart, agus is ann mar sin a dh' éirich do Phrionnsa mo ghaoil; agus thàinig an dà là air an dùthaich 'n uair a bhiodh a chridh' agad-sa fògarach bochd a ràdh ris.

Para.—Tha mi 'g iarraidh maitheanais, 'fhir mo chridhe; nach do chaill m'athair fhéin a cheann 'n a aobhar; ach cluinneamaid crìoch a' ghnothuich mu'n Fhraing. Ciod an seòrsa righ a thug iad a stigh a nis?

Maigh.—Tha duine tuigseach, tapaidh, agus saighdear foghainteach. Bha esan mar an ceudna car tamuill 'n a fhògarach 's an dùthaich so; ach chum se e fhéin suas le sgoil fhosgladh anns an do theagaisg e òigridh, agus anns an d'thug e mòr thoileachadh dhoibh-san a chuir an clann fo 'chùram.

Para.—Nach ann air a thàinig an dà latha. Ach cha-n'eil fhios agam an gabhadh e gu maith a chur 'n a chuimhne gu-n robh e 'n a Mhaighstir-sgoile.

Maigh.—'An àite sin 's ann a tha e 'deanamh

uaill as; agus mar chomharadh air sin tha a dhealbh aige air a tharruing, le 'sgoileirean mu'n cuairt da, anns a' cheart deise 'bha air 's an àm.

PARA.—'S maith an comharadh sin air-san, ach innis so dhomh, c' àit' an d'thug Tèarlach a theich, a cheann fodha?

MAIGH.—Cha-n'eil mi ro chinnteach, tha cuid ag ràdh gu-n deachaidh e dh' America.

PARA.—Ma ta cha-n 'eil teagamh agam; chì mi gach aon a chailleas croit no baile, a ghoideas mult, no 'bhuaileas Gàidseir, gu-n toir iad America orra, agus c'ar son nach rachadh esan ann cuideachd, o'n a chaill e 'ghreim? Am bheil teaghlach aige?

MAIGH.—Tha, mac agus oghachan.

PARA.—Air m' fhocal-sa cha-n'eil an obair seachad fhathast. Gleus do phìob, 'Fhionnlaidh, agus bi nunn, 'us feuch an dùisg thu as a leth na Gàidheil Fhrangach air an robh an Teachdaire a' labhairt 's an Aireamh fa dheireadh. Bi nunn agus tog "Failt' a' Phrionns' òig," ged tha eagal ormsa gur e 'm port a b' fhèarr a fhreagradh dhoibh, "Cha till mi tuilleadh." Ach innsibh so dhomh, c' àit' am bheil *Boni* òg? Ma's mac mar an t-athair e, bithidh a làmh 's a chaonnaig; ach is suarach sin mur téid sinn fhéin 's an eadraiginn. Tha na seòladairean tuasaideach, agus o's ann diubh a tha 'm fear a tha'n tràs air an stiùir, 's mòr m'eagal nach cumar casg air.

MAIGH.—Na biodh cùram ort, tha e fhéin glic, agus tha comhairlichean maith aige. Cha do chuir Breatunn sgìos a' chogaidh fa dheireadh fhathast as a cnàmhan; agus tha fhios aice gu-m bheil còir aig gach rìoghachd air a h-uachdaran fhéin a thaghadh, agus air a laghanna fhéin a dheanamh. Agus a nis, 'fheara, nach cealgach an saoghal so fhéin: so an ceathramh uair a bha 'cheart duine so 'n a fhògarach. O

cheann mìos cò a b'àirde na e thairis air aon de na rìoghachdan a's cumhachdaich' air thalamh, a' cur a mach a chabhlaichean a smachdachadh rìoghachdan eile; bratach gheal a theaghlaich a' snàmh air na mìltibh turaid; agus dà cheud mìle saighdear fo mhionnan a bhi dìleas da. Tha 'n duine ceudna an diugh gun mhùr, gun chùirteir, gun daoine. A bhratach air a tasgadh—agus bratach nan trì daithean a' mireadh 's a' ghaoith.

PARA.—Sin agad-sa sin; am fear nach amhairc roimhe amhaircidh e 'n a dhéigh. Thig a nall, 'Fhionnlaidh, agus tog orm an sac chlach so. Slàn leis a' Mhaighstir-sgoile! tha mi fad' a'd' chomain; agus air do shonsa, Eòghain Ghobha, séid do bhuilg, agus buail d'iarunn gus am bi thu sgìth. Leanaidh mise na Sasunnaich.

T.—O.—

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Thàinig mòran litrichean d'ar n-ionnsuidh air a' mhìos a dh'fhalbh; cuid 'g ar moladh agus cuid 'g ar di-moladh. Cuid a' gealltuinn gu-n seas iad leinn a dheòin no dh'aindeoin, agus fear no dhà, eadar fealadhà 's da rìreadh a' bagradh cùl a chur ruinn, mur dean sinn sud, 's mur dean sinn so. Is furasda coir' fhaotainn, agus is tric a shaoileas am fear a bhios 'n a thàmh gur e fhéin a's fheàrr làmh air an stiùir. An uair a leughas sinn gach comhairle agus scòladh a tha sinn a' faotainn, agus mòran diubh calg-dhìreach 'an aghaidh a' chéile, cha mhòr nach 'eil ar cinn 'n am breislich. Uime sin, o nach urrainn duinn gach comhairle a ghabhail, 's éigin duinn ar dòigh fhéin a ghabhail; mu'n tachair dhuinn mar a dh'éirich do'n duine bhochd aig an robh an asail:—

Bha roimhe so duine còir agus a mhac a' dol a dh'ionnsuidh na féille le asail. Bha iad a' coiseachd agus an asail ac' air thaod. "Nach tu am burraidh (ars' an ceud neach a thachair orra), nach 'eil a marcachd na h-asail." Cha luaith' a chual' an seann duine so na chuir e 'mhac air an asail, agus dh'fhalbh e fhéin gu sunndach, suilbhir r'a thaobh. Thuirt an t-ath fhear a thachair orra ris an òganach, "Am bheil e ceart, no

dligheach gu'm biodh tus a' marcachd na h-asail, an uair a tha t-athair aosda agus lag a' siubhal d'a chois ?" Cha bu luaith' a chual' an seann duine so na thug e air a mhac teachd bhàrr na h-asail agus chaidh e fhéin air mharcachd. "Am bheil sibh a' faicinn (thuirt an treas fear) mar tha 'n duine làidir, leisg so a' marcachd, an uair a tha a mhac òg, sgìth agus crùbach, ag imeachd d'a chois !" Cha bu luaithe chaidh so a ràdh na thog an seann duine a mhac suas air a chùlaobh. "Guidh-eam ort, (thuirt an ceathramh fear) am buin an asail so dhuit fhéin?" "Buinidh," thuirt an seann duine. "Cha smaointicheadh aon sin (thuirt aon eile ris), do bhrìgh gu-m bheil thu 'g a cur thar a luchd; tha thu fhéin agus do mhac na's comasaiche air an ainmhidh a ghiùlan, na tha 'n t-ainmhidh air sibhse a ghiùlan." "Ni air bith g'ur toileachadh," thuirt an seann duine; agus air tèarnadh dha fhéin agus d'a mhac bhàrr na h-asail, cheangail iad a casan agus thug iad oidhirp air a giùlan thar na drochaid a bha 'stiùradh chum a' bhaile. Chruinnich an sealladh iongantach so mòran sluaigh cuideachd; agus an uair a bha iad a' fochaid air an t-seann duine agus air a mhac, agus a' dlùth-achadh riu le h-iolach mhòir, ghabh an asail eagal—rinn i strì gu faotainn air falbh—bhris i 'n gad a bha 'g a ceangal, agus 'n a cabhaig gu dol as, chaidh i thar na drochaid agus bhàthadh i. Mar thachair do'n duine shocharach so, le bhi 'feuchainn ris gach neach a thoileachadh, 's ann ceart mar sin a dh'éireadh dhuinne 's do 'n Teachdaire Ghàidhealach na'n leanamaid na h-uile comhairle 'tha sinn a' faotainn.

Tha sinn 'an comain na muinntir a tha 'cur cômhnadh g'ar n-ionn-suidh. Na dealaicheadh an Gàidheal eudmhor a th'ann an Sruileadh ruinn gus an cruinnichear a' mhil. Is ann an diugh fhéin a fhuair sinn litir an Eileanaich, agus a Laoidhean bòidheach. Mìle taing dha; ach chuireadh e comain shònraicht' oirnn na'n innseadh e cia mar a gheibheadh litir g'a ionnsuidh.

Tha mòran d'ar càirdean ag iarraidh oirnn beagan a dh' eachdraidh nam Fineachan Gàidhealach a thoirt doibh, o nach maireann na Sean-achaidhean a b' àbhaist an aithris. Bho nach 'eil ar meomhair fhéin cho maith chuir sinn fios gu Mactalla, a tha cho sean ris na cnoic, e dh'uidheamachadh cuid do dh'eachdraidh nu na fineachan a's sine; ach 's ann an so a tha 'n oruaidh-chàs cò an t-aon diubh a's sine. Saoilidh Clann Ghriogair gu-m buin an t-urram sin dhoibh fhéin, "Uilc, 'us cnoic, 'us Ailpeinich." Tha fhios againn gu-m bheil bàigh àig Mac-talla ri Clann 'Illeathain, agus tha bàigh aig an Teachdaire ri Sìol Leòid; ach tha Iain mòr Dòmhnullach, 'an Glascho, ag ràdh mur toir sinn an làmh-dheas da Chinneadh-san gu n dean iad cleas Chùil-fhodair oirnn.

Fhuair sinn litir an Leinibh Bhig: mur 'eil sinn meallta tha 'fheusag

cho fada r'a fhiacail. Tha mòran againn r'a ràdh ris ann an càirdeas, na'n innseadh e dhuinn cò e. Is furasda do 'n Leanabh Bheag cuideachadh leinn m'as àill leis.

COMHRADH NAN CNOC.

[Fionnladh-Pìobaire 'n a shuidhe aig ceann an tighe, a' càradh seana bhrògan a mhnatha: na pàisdean a' cleasachd air an àilein: Eòghan Brocair a' dlùthachadh air an tigh, le 'choin air lothainn 'n a dhéigh, agus luinneag 'n a bheul mar bu ghnàth leis.]

BROCAIR.—Gur iad mo ghaol na fleasgaichean,
'Am feasda nach dean pòsadh;
Gur ann tha 'bheatha sheasgair
Aig na fleasgaichean an còmhnuidh.

PIOBAIRE.—Sin thu, 'Eòghain; hùg air na h-òrain mar is gnàth leat. Cò a's meamnaiche na thusa?

BROC.—Innsidh mi sin duit. An cual' thu 'n Sean-fhocal:—

Mac bantraich aig am bi crodh,
Searrach seann-làrach air greidh,
Nighean muilleir 'g am bi min,
Triùir a's meamnaich' air bith.

Agus cha-n 'eil fhios agam nach faodainn Pìobaire spreigeil air banais chridheil a chur 's a' chuideachd. Am bheil thu fhéin, 'Fhionnlaidh, agus do chuideachd gu sunndach?

PIOB.—Tha sinn mar a dh' fhaodas sinn, 's cha-n 'eil an righ fhéin mar bu mhaith leis.

BROC.—Cha-n fhiosrach mi gu-m bheil fàth gearain aig an righ againn-ne, sgiobair mòr na dùthcha; ach ma tha na Paipeirean-naidheachd ag innseadh na fìrinn; tha righ bochd na Frainge an déigh a chear-

call màis a thilgeadh: ach cha-n 'eil teagamh nach toirear oidhirp air a chur fhathast 'n a ghreim.

PIOB.—Tha 'm Maighstir-sgoil' ag ràdh gu-m bheil sin eu-comasach.

BROC.—Ge maith am Maighstir-sgoile faodaidh e 'bhi 'am mearachd, ach cha bhreugaichear an Sean-fhocal a thubhairt,

Na-m faighte ceud sagart gun bhi sanntach,
Ceud tàilleir gun bhi sunndach,
Ceud greusaich gun bhi breugach,
Ceud figheadair gun bhi bradach,
Ceud gobhainn gun bhi pàiteach,
Agus ceud cailleach nach deach' riamh air chéilidh,
Chuireadh iad an crùn air an righ gun aon bhuille.

Ach ciod a th'againn-ne r'a dheanamh ri rìghribh,

"Is coma leis an righ Eòghan,
'S is coma le Eòghan cò dhiubh."

Ciod so a tha thu fhéin a' deanamh le d' mhinidh 's le d' bhuaicein-iall? An do sgàin màla do phìoba?

PIOB.—Cha do sgàin, ach sgàin brògan mo mhnatha; agus tha mi ann an so a' cur fraochain oirre. Na-m biodh bean 'us clann agad-sa, Eòghain, cha bhiodh tu cho uallach, eutrom 's a tha thu, le d' dhuanagan agus le d' Shean-fhocail.

BROC.—'S ann agam a tha 'fhios: gu-m meal thusa, 'Fhionnlaidh, do bhean 's do phàisdean, ach cha-n'eil mo shùil-sa annta. An cual' thu 'n t-òran,

Na fleasgaichean bi'dh aighearach,
Na fleasgaichean bi'dh ceòlmhor;
Bi'dh drip, 'us donas, agus dris,
'Cur ris na daoine pòsda.

PIOB.—Deireadh nan seachd Sathurn' ort, a bhéist, is fad' a ghabh donas agus dris uam-sa. Is tus' agus do leithid a tha 's an dris air nach cinn blàth. A' d'

sgaomaire bochd, a' siubhal o bhaile gu baile le d' chuilbhear fada, caol air do ghualainn, agus donnalaich nan con a'd' chluasaibh, gun fhios ciod an t-aon toil-inntinn a th' agad.

Broc.—Cò dhiubh is binne donnalaich nan con 's a' mhaduinn, a' togradh gu Creig-nam-faobh, no burralaich nam pàisdean ag iarraidh am brochain; agus a thaobh mo chuilbheir fhada, chaoil, cha chuir i fhéin agus mis' a mach air a chéile, cha robh cànran-teallaich riamh eadar ruinn. M' eudail! 's ann aice nach biodh am focal mu dheireadh: is uallach a shiùbhlas mi 'm monadh leatha, a' gabhail mo dhuanaig:—

"Ho-rò mo chuid chuideachd thu,
Gur muladach leam uam thu,
Ho-rò mo chuid chuideachd thu,
'S mi 'dìreadh bheann 'us uchdanan,
B'ait leam thu 'bhi cuide rium,
'S do chudthrom air mo ghualainn."

Piob.—Tog dheth, 'Eòghain. An ann a' coimeas do ghunna grànda, meirgeach agus do chuid chon ri m' mhnaoi agus ri m' phàisdean lurach a tha thu? Marbh'aisg air an olc, na cluinneam a' leithid.

Broc.—Cha chluinn, cha chluinn. Gun teagamh sam bith is binne sglàmhruinn àrd do mhnà 's a' mhaduinn, no langan an fhéidh 's a' chreachann; ach so i 'tighinn, "Màiri bhàn òg, an òigh th' air d' aire:" tha uam dol 'n a cò-dhail.

"Hò mo Mhàiri laghach,
'S tu mo Mhàiri ghrinn," &c.

Fàilt' air bean a' Phìobaire, le 'cliabhan beag agus le' gràpa 'dol a thogail a' bhuntàta. Am bheil sibh, le'r cead a Mhàiri, 'n 'ur slàinte air an fheasgar bhòidheach so?

Mairi.—Am bi thu glic gu bràth? c'uin a sguireas tu de d' sgeig agus de d' òrain?

Broc.—Innsidh mise sin duit, 'n uair a gheibh mi bean 'us pàisdean. An sin suidhidh mi 'mach aig ceann an tighe, a' càradh bhròg, cho soirbh ri each Gallda agus cairt slaoda ris; gun fhocal as mo bheul, ach cho trom-cheannach, stuama ris a' bhodach chrom a th' anns a' ghealaich, no Fionnladh agad fhéin an sud a' càradh do sheana bhròg. 'S fhada mu'n cluinn thu luinneag no òran uaithe-san, ach ag osnaich mar dhuin' air chàrn; cha-n ionann 'us mise.

Mairi.—Cha-n 'eil m' Fhionnladh fhéin muladach no trom-chridheach, ged nach bi e ri gleadhraich òran agus amaideachd mar bhios tusa. Nach i so an fhìrinn, 'Fhionnlaidh, 'eudail?

Piob.—Nach gòrach thu, 'Mhàiri, c'ar son a bheireadh tu feairt air a' Bhrocair; ge mòr a sgeig 'an aghaidh pòsaidh, "Is minic a dhi-moil an ceannaich' am bathar a bu mhaith leis a bhi aige 'n a mhàileid;" agus is minic a rinn neach dochair air fhéin "a' buain nan àirneagan searbha, 'us e 'saltairt air na cìribh meala."

Broc.—Cìribh meala! 'S e sin am pòsadh, ma's fhìor: bitheadh e mar sin, ach 's fhad' o'n a chualas e, "Ge milis a' mhil cò 'dh'imlicheas bhàrr na dris' i?"

Mairi.—O'n a tha thu 'tighinn air na Seanfhocail, an cual' thu riamh, "Gur sona gach cuid an comaidh, 's mairg a shloinnear 'n a ònrachd?"

Broc.—'S mi 'chuala; ach an cuala sibhse, 'Mhàiri, "Gur trom dithis air an aon mhèis 's gun ac' ach an t-aon ghleus:" agus aon fhocal beag eile agus is fìor e, "Cha robh miann dithis riamh air an aon mhèis." Ciod a tha 'toirt oirbh-se 'tha pòsda 'bhi cho titheach air buarach a' phòsaidh a chur air daoin' eile?

Mairi.—Ciod ach càirdeas, agus deadh rùn: ach togded' chànran—b' fhèarr leam sgeul fhaotainn uait.

Broc.—Dean suidhe 'n sin air do chliabhan beag, agus gheibh thu sin. Bha sud ann roimhe so sionnach gleusda, agus chaidh e 'mach oidhche de na h-oidhchean a ruagadh nan uan mar a b' àbhaist da, agus mar bha mi-shealbh 'an dàn da, caillear 'earball dosach, ruadh ann an rib' a shuidhicheadh chum a ghlacadh. Cha robh comas air. Là no dhà 'an déigh sin choinnich na sionnaich eile e. Ciod an tubaist a dh'éirich dhuit, a deir iad, c'àit' am bheil d' earball? Tubaist! ars' esan—an t-earball grànda, sgud mi dhiom d' am dheòin e—ciod am maith a bh'ann? Gabhaibh mo chomhairle-sa agus deanaibh an ni ceudna, 's ann gu mòr a's fèarr a dh'amhairceas sibh, agus bithidh sibh cho sgiobalta, uallach, seach mar tha sibh. Am bheil thu 'g am thuigsinn, 'Fhionnlaidh?

Piob.—Tha, feuch am bheil coimeas eil' agad.

Broc.—Bha mi 'n sud uair 's a' Bhaile mhòr, agus chunnaic mi prìosanaich thruagha, mar shaoil mise, a stigh fo ghlais, le'n srònaibh a mach eadar tarsannain iaruinn a bha 's na h-uinneagaibh. Am bheil sibh seasgair an sin, 'illean? a deir mise. Is sinn a tha, ars' iadsan, agus gu-m bheil sàr chothrom againn air mòr àbhachd 's an àite so, thig thus' a stigh maille ruinn. Am bheil thu 'g a thuigsinn so 'Fhionnlaidh?

Piob.—'S mi 'tha: "Miann an duine lochdaich càch uile a bhi amhluidh." Am bheil tuilleadh agad r'a ràdh? Bheir mi dhuit leth-bhodach 's thoir dhuinn coimeas eile; chì mi gu-m bheil iad a' taitneadh ri Màiri.

Mairi.—Ma ta gu dearbh cha-n 'eil; bithidh mi 'g 'ur fàgail.

Broc.—Air d' athais, a Mhàiri. Bha mi 'n sud latha shìos ri taobh na fairge, far an robh balachain bheaga 'dol a mach air snàmh. Bha 'n latha gu maith fuar, agus bha leisg air cuid diubh dol a mach. Am bheil e fuar? ars' iadsan a bh'air tìr. Fuar! cha-n 'eil, tha e mar bhainne blàth na buaile, deir esan a bha air snàmh, agus fiaclan a' gharraich a' snagartaich leis an fhuachd. Am bheil thu 'g am thuigsinn, a Mhàiri?

Mairi.—Bi 'bruidhinn—théid mis' a thogail a' bhuntàta; ach ge don' thu, na falbh gus an till mi.

Piob.—Chuir thu 'n teicheadh air Màiri; ach o'n a thuit duin tighinn thairis air a' leithid so de chainnt, chuala mi gu-n robh sùil agad ris a' chaile Ghallda 'tha 's an tigh-mhòr. Mhothaich mi, ar leam, cuich-eanachd eadar ruibh an là roimhe. Cha d' innis mi do Mhàiri e, no chluinneadh tus' e 'n diugh air a' chluais bu bhuidhre.

Broc.—An i so an té a tha iad a' samhlachadh rium an trà so? B' fhad' o chéile crodh laoigh ar dà shean-athar. Tha 'chaile chòir maith gu leòir, ach na-n rachainn a dh'iarraidh mnatha cha b' ann g'a dùthaich-se :—

'S miann le triubhas a bhi 'measg aodaich,
'S is miann leam fhéin a bhi 'measg mo dhaoine.

Piob.—Tha mi 'g ad thuigsinn. Tha car eile 'an adharc an daimh.

Broc.—Car ann no as, cha tusa mo shagart, 's cha dean mi m' fhaoisid riut; ach da rìreadh, 's e pòsadh a's lugha 'th' air m' aire. Tha amadain gu leòir ann ged dh'fhuirinn-sa air m'ais. Nach 'eil pòsaidhean gòrach 'an déigh bochdainn a thoirt air Gàidhealtachd na h-Alba? A h-uile proitseach bhalaich a shaoileas gu-m bheil e ann an gaol air

guanaig air am fàs e eòlach air féill no banais, cha-n fhoghainn leo ach pòsadh, gun àit' an toir iad an cinn. Còrdadh aca, ma's fhìor, 's gun uiread na circe no 'choilich aca, gun tighinn air crodh no caoraich. Cuirear a' bhanais 'an sin air bonn. Cò ach iadsan! rìomhadh as gach bùth, ach ma's e fiach a' bhuideil e ('s e b'àill leam a ràdh am pige beag ruadh, oir chaidh am buideal còir á fasan), cha-n'eil aca na gheibh e, ach an dàil, gun chuimhne gu-n tig dàil gu dorus. Coma cò dhiubh, thàinig là na bainnse. Hùg air an dannsadh! hùg air an òl! hùg air na h-òrain. Cò ach iadsan! Stràiceag 's a sròn ri h-athar, le gùn sìoda 's le ribeinean rìomhach. Esan, am burraidh! a' breabadh nan cas, 's a' cur nan car dheth. Làmhainnean geala, 'an ainm an àigh, air a chrògan grànda! Fuiribh thall, 's e fhéin an gille! Hùg so fheara, ars' esan, suas e! Ach coma leat, thig an spagluinn so gu làr,

" 'N uair thig am bothan le' chraos càm,
Am màl, a' chlann, 's a' cheannachd orr'."

C'àit' an sin am bi iad? Guanag mo ghaoil 'n a luid bhochd, gun sgrid, gun sgairt :—

" Sin mar bhitheas luchd na stràic,
Le curraichdean àrd 's le calico,
Ni'm pòsadh bochd an toirt gu làr,
Mar shneachda bàn na gaillinne."

Cha-n 'eil comas air, am fear nach amhairc roimhe, amhaircidh e 'n a dhéigh. 'S éigin a nis am bothan a thogail air cnoc an acrais, no am baile mòr a thoirt orra, far nach dùraichd mi an leantuinn. Nach gasd', 'Fhionnlaidh, an ni am pòsadh? C'àit' am faigh thu dhomhsa bean fhasanta? té aig am bi Beurla, ban-dannsair sgiolta, cò dhiubh 'ni, no nach dean i snìomh no calanas. Mur bi sgillinn ruadh aice 's ann is

fasant' i. Ma tha an tochar a tha 'falbh aice fòghnaidh e dhomhsa, 's e sin, an gùn sìoda 's an ad chonnlaich, 's an t-*Shawl* rìomhach, 's an *Umbrella* bhòidheach, na brògan aodaich agus cliabh-beag nan cnàmh, a theannaicheas an cneas cho dlùth 's nach urrainn iad bar-iall am bròg a dhùnadh, no bonn òir a thogail o'n làr ged gheibheadh iad e air son an saoithreach. Sin agad, 'Fhionnlaidh, a' chaileag fhasanta, faigh dhomhsa té dhiubh sin, agus ni mise banais ghleadhrach, aighearach a chumas am feadan a'd' phluic fad seachduin!

Pιοb.—Ma ta ged is ann ri feala-dhà 'tha thu, tha mòran de'n fhìrinn agad.

Broc.—Smior na fìrinn. Tha mis' ag ràdh riut, gu-m bu chòir reachd rìoghachd a dheanamh 'an aghaidh nam pòsaidhean amaideach. 'N e mis', 'Fhionnlaidh, a rachadh a phòsadh, agus mo mhàthair bhochd, dhall agam r'a cumail suas? Cha chuir mis' an comas té eile a ràdh rithe, Tha thu'n rathad na cloinne, no'n solus nan eun.

Pιοb.—Mo bheannachd oirre, ged nach ann domhsa bu chòir a ràdh, nach dubhairt riamh ris an té nach maireann, gu-m b'olc.

Broc.—Tha mi 'g ad làn chreidsinn, ach cha-n'eil Màiri agad-sa r'a faotainn air taobh gach cnoic. Gur ro bhitheant' a chì mi an t-atharrachadh a' tachairt; agus is fad' o'n a chuala mi, "Is maith a' mhàthair-chéile am fòid;" agus ruigeadh e mo chridhe aon bhean a rugadh riamh a bhi 'labhairt gu sgaiteach ri m' mhàthair bhochd. Tha mnathan maith' ann, gun teagamh, ach tha droch mhnathan ann mar an ceudna, agus mar thubhairt an sean-fhocal,

Is diù teine fèarn ùr,
Is diù duine mi-rùn,
Is diù dibhe fìon scan,
Ach 's e diù an domhain droch bhean.

Pіов.—Gun teagamh 's i; ach 's i leug a's prìseile a fhuaras riamh deadh bhean. An cluinn thu mi, 'ghoistidh, tha treis a nis o'n a phòsadh mi, ach faodaidh mi le focal na fìrinn a ràdh, nach do ghabh mi riamh aithreachas. Cha-n'eil sonas eile air aghaidh an t-saoghail so cosmhuil ris an toil-inntinn sin a tha 'g éiridh o chéile dhìleis, phòsda, a tha gràdhach do dhuine, mar 'anam fhéin: té ris am faod e rùn a chridhe fhosgladh, gun eagal gun sgàth, gun chleth air ni.

Broc.—Na pàisdean! 'Fhionnlaidh, na pàisdean!

Pіов.—Ni-maith a bheannachadh mo mhàgaran gaolach. An t-aon stòras a's prìseile 'bha riamh aig duine bochd. Cha do chuir Ni-maith riamh beul chum an t-saoghail gun a chuid fa chomhair, agus is mis' a dh'fhiosraich e. Amhairc orra, mo chròilein gaolach, nach laghach iad a mach a' trusadh a' bhuntàta le'm màthair? Cò a's urrainn a ràdh, nach bi cuid de na balachain sin 'n an daoine measail fhathast, agus na caileagan beaga sin 'n am beannachadh cho mòr do chuid-éigin 's a tha am màthair bhochd dhomhsa.

Broc.—Chuir thu stad air mo bhòilich; tha do phàisdean bòidheach a' tighinn air an adhart, agus am Freasdal a shoirbheachadh leo: is iomadh iad a tha 'n diugh 'n an luchd fearainn a's cho beag a shaoil e.

Pіов.—Ma ta ged bhiodh iad mar sin fhéin, cha toir iad domhsa gu bràth am barrachd sòlais na tha iad a 'toirt an diugh, le'm briagail bhig, mhilis; ach cha-n fhad' is urrainn duinn fuireach le 'chéile. Ciod a's urrainn doibh a dheanamh 's an dùthaich bhochd so le fuireach innte.

Broc.—Chuala mi gu-n robh thu 'brath Lachann a chur ri cèird.

PIOB.—Gun teagamh 's e sin mo mhiann ; oir ciod a's fiù duine gun chèird? 'n a thràill bhochd, 'an eisimeil gach duine ; ach feuchaidh mi 's a' cheud dol a mach ri deadh sgoil a thoirt doibh. Tha iad fhéin teòm' air a togail, 's tha'n cothrom aca. Ged reicinn mo phìob, 's mo léine leatha, cumaidh mi 's an sgoil iad. Chuireadh e iongantas ort am fear beag ud leis an fhéile-bheag uaine éisdeachd a' leughadh ; an t-aon bhalachan a's tapaidh a chunnaic thu riamh.

BROC.—Chuala mi gu-n robh thu 'dol a dheanamh pìobaire dheth.

PIOB.—Ma ta cha-n'eil ; tha là na pìobaireachd seachad. Tha na tighearnan mòra suarach uimpe. Tha 'm bladaire ronnach a's mò 's an dùthaich cho taitneach leo ri Mac-Cruimein. Cha bu mhisde leam gu dearbh ged a b' urrainn doibh cuairt a' chluich. Is minic a thug ceòl faochadh do m' chridhe fhéin. Tha mise 'g ràdh riut, 'Eòghain, gu-m bheil cuairt cheòlmhor air feasgar tlàth, ri taobh na h-aibhne sin shìos, do m' anam-sa mar aiteal an earraich do'n euslainteach bhochd ; mar chiùran uisge, no mar dhrùchd an anmoich do na lusaibh maoth. Cha luaithe thogas mi "Fàilt' a' Phrionns' òig," no "Baile Dhun-éideann," na thig taisleach' air mo chridhe ; tha 'n òig' a' tighinn air a h-ais le cuimhne nan càirdean caomh' a dh'fhalbh. Cha mhò orm an saoghal air na h-àmannan sin na 'n cluaran a tha 'falbh leis an oiteig. Tha mi air mo thogail mar fhiadh 's a' chreachann ; ach cha-n'eil togradh a' m' chridhe, ach togradh gu càirdeas agus gnìomhara fiùghantach. Cha-n aighear e, agus cha bhròn e; ach mo bheannachd air, is iomadh là a sheas e mi.

BROC.—Mo bheannachd ort,—thoir dhuinn aon chuairt; théid mise sìos a chuideachadh Màiri leis a'

chliabh bhuntàta, agus thoir thus' a mach a' Phìob.

PIOB.—Ma ta ni mi sin, na-n cuirinn aon ghreim 'am bròig Lachainn bhig.

T.—O.—

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Fhuair sinn litir 'an ainm Marsali Oig' anns am bheil mòran Gréigis agus Laidinn. 'S i ar barail gu-m bheil barrachd de dh'fhòghlum no de thuigse 'an ceann an fhir a sgrìobh i.

Fhuair sinn litir Dhonnachaidh Ruaidh, ag innseadh dhuinn gu-m bheil e 'fàs gaolach air an òl : bha fhios againn air a' sin mu'n d'thàinig a litir.

Dh'fheuch sinn ri litir Chaomhain a leughadh, fada 's trom mar a bha i. Chuimhnich sinn air an t-Sean-fhocal, Is maith an latha 'ni am madadh ruadh searmoin.

Fhuair sinn na Laoidhean taitneach a chuir ar caraid o Thom-nam-buachaillean d'ar n-ionnsuidh. Bu mhithich dha smaointeachadh air. O'n a chaidh a' Chailleach 'n a ruith, tha dòchas againn gu-n téid i 'n a deann ruith.

Cha-n 'eil againn r'a ràdh ri Calum Bàn, ach mur toir e 'chuid do'n duine bhochd na bitheadh e 'fochaid air.

Cha-n 'eil comhairle air bith againn r'a thoirt air Seònaid Oig—pòsadh i 'n Tàilleir, no diùltadh i e, mar is deònach leatha fhéin ; ach cuimhnicheadh i an Sean-fhocal, gur fèarr an giomach na 'bhi gun fhear.

Tha sinn fo chomain do'n Mhaor ghlas air son a dheadh bharail ; ach bu taitniche leinn cuideachadh fhaotainn uaithe na sodal. Cha dean a' ghlòir bhòidheach an t-amadan sàthach.

Fhuair sinn an litir a chuir *Celticus* d'ar n-ionnsuidh. Gabhadh e ar leth-sgeul. Cha do chaill sinn idir Oran bòidheach an Earraich a chuir O. T. d'ar n-ionnsuidh,—thig e 'mach toiseach an Earraich. Tha dòchas againn nach do chuir O. T. am balgan suain fo 'cheann. Mo bhannag air.

Ciod a tha 'n t-Abrach a' deanamh ? Taing do'n Earra-ghàe'lach.—Mìle taing do I. M'L. Buaidh 'us piseach leis an Eileanach, am Fìor Ghàidheal, Mac-talla, Seumas, agus Dìleas, Seana-cheann, agus Seana-ghiullan, Rob Dona, agus Iain Dubh, Caomhan Ciar, agus Calum Cille, agus na ficheadan eile nach urrainn duinn, air an àm, ainmeachadh.

'S i 'n litir a thàinig oirnn as a' Ghlasdrum luach-a-peighinn air son

tastain cho bochd 's a fhuair sinn riamh. Is olc an ni do Chalum mòr beum a thoirt dhuinn, 's nach d'thug e fhathast mìr dhuinn; cha b'ionann 's ar caraid ann an Gleann-Chàradail—taing dha-san.

Tha sinn seachd sgìth de Lachann Sgoileir—dheanadh a' cheart duine teadhair de ròineig.

Fhuair sinn litir Uisdein Oig, agus litir Anabla. Is ro choltach r'a chéile an gèadh breac 's a mhàthair; agus cha-n 'eil e comasach an coslas a chleth. Tha sinn suarach mu mhaoidheadh Uisdein,—bagradh e mar is àill leis, cha-n fhaigh e na tha 'mhiann air. Tha sinn na's eòlaich' air coille na bhi fo eagal na Caillich-oidhche. Obh! Obh! Uisdein! 's ann ort a chaidh uisge nan uibhean an là a sgrìobh thu 'n litir chrosda, gun fhios c' ar son,—agus cha-n fhèarr thusa, 'Anabla. Ach fhad 's a tha stiùir an Teachdaire Ghàidhealaich anns an làimh 's am bheil i, cha leig e le sgainneil no tuaileas 'an aghaidh coimhearsnaich no bana-choimhearsnaich, dol a steach ann. Gabhadh Uisdean agus Anabla sanas, 's biodh iad sàmhach—is fios duinn gu maith cò iad—lùdag 'us òrdag na h-aona ghlaice.

COMHRADH NA CEARDACH.

[An Gobhainn, am Marsanta mòr, agus luchd-dùthcha 'tha 'gabhail fasgaidh 's a' chèardaich, 's am Maighstir-sgoile 'dluthachadh air an dorus.]

GOBHAINN.—Tha e fhéin a' tighinn ann an so, agus cluinnidh sinn cia mar 'tha 'chùis. An duine gaolach, 's e nach meallamaid. Thigibh a stigh, 'fhir mo chridhe, thug na clacha-meallain fead oirbh.

M. Sgoile.—Theab iad na sùilean a chur asam.

Gobh.—Ma ta bu mhòr an diùbhail sin—'s iomadh aon d' am bheil iad a' deanamh sochair. B' fhèarr gach dara duine 's an dùthaich a bhi càm na 'm Maighstir-sgoil' a bhi dall. Cò an sin a leughadh na Paipeirean-naidheachd, agus a sgrìobhadh ar litrichean?

M. Sgoil.—Air son na tha de naidheachdan a'

falbh air an àm cha bu mhòr an call e; ach cha b' iongantach leam ged robh naidheachdan againn 'an ùine ghèarr.

GOBH.—An saoil sibh am bheil coslas cogaidh air an t-saoghal. Ciod a tha na Rusianaich a' deanamh? Tha dòchas agam, nach téid iad-san gu cogadh.

M. SGOIL.—Cha-n fhaodar 'àicheadh nach 'eil neòil dhorcha bhagarrach a' cruinneachadh 's an àirde Tuath, ach 's dòcha gu-n sgaoil iad: a dh'aon chuid cha-n'eil dùil agam gu-n téid sinne 's an eadraiginn.

GOBH.—Ciod so an losgadh 's am bristeadh air muillean 's air acfhuinn innleachdaich, ealanta, a tha 'falbh le neart deathaich, a tha daoine 'nis a' deanamh ann an Sasunn? Tha 'm Marsanta mòr 'an déigh teachd dhachaidh á *Paisley*, agus tha 'cheann cho làn de ghnothuichean ùra 's a tha 'mhàileid. Ma tha'n fhìrinn aige-san tha gnothuichean mòra 'tòiseachadh gu luath 'mach air Galldachd.

Cha-n'eil mise 'tuigsinn gu ro mhaith gach gnothuich air am bheil e 'tighinn, ach tha ùpraid mhòr air na Goill mu laghannan ùra, 's mu Phàrlamaid ùir, 's mu mhòran atharrachaidhean, tha—c'ainm so e—*Reform* r'a thoirt mu'n cuairt, ar leam gur e sin a's ainm dha. Ma ni e 'n dara leth 's a tha 'm Marsanta mòr ag ràdh, b' e leigheas gach creuchd e. Tha e ris an rìoghachd ath-ùrachadh—ri cosnadh, pailteas, 'us saorsa 'thoirt do gach duine 's an tìr; ach ma's e *Reform* a tha 'toirt orra na beairtean, 's na muillean mòra 'losgadh ann an Sasunn, cùl mo làimhe ris. Cha-n fhaic mi cia mar 'tha 'leithid sin air son maith na rìoghachd.

MARSANTA.—Cha-n ionann idir an dà ghnothuch,—ged 'tha mòran 'am barail gu-m bheil an dara ni

cho feumail air son maith na rìoghachd ris an ni eile.

M. Sgoil.—Seadh, a bhobaig, cia mar tha iad 'g a dheanamh sin a mach?—Gu-m bheil e chum maith na rìoghachd gach acfhuinn agus innleachd a tha 'toirt beairteis 'us òir a stigh o gach cèarna de'n t-saoghal a losgadh agus a bhristeadh?

Mars.—Tha e soilleir, ged tha na h-oibrichean mòra sin a' deanamh anabarr beairteis do chuid a dhaoine, gu-m bheil iad a' toirt cosnaidh á làmhan an t-sluaigh; a' cur nam mìltean 'n an tàmh, agus leis a' so a' toirt anabarr bochdainn air an dùthaich. Tha cuid de na beairtean, no na muillean mòra sin a tha 'falbh le cumhachd na deathaich, a' figheadh barrachd ann an aon seachduin na dheanadh ceud figheadair ann am mìos, agus fòghnaidh balachan no dhà, agus dithis no triùir a dhaoine air fad. Nach 'eil muileann ann air son a' chruithneachd a bhualadh, a tha 'falbh le uisge, agus eich, a ni barrachd oibre ann an latha, na dheanadh fichead sgalag leis a' bhuailtean? Nach 'eil so uile 'toirt a chosnaidh o dhaoinibh bochda—'g an cur 'n an tàmh, ged tha iad, gun teagamh sam bith a' cur beairteis ann am pòc' iomadh duine mhòir, shaoibhir?

Gobh.—An t-urram do dh'fhear na màileide, nach e'n gille am Marsanta mòr; ach coma cò dhiubh, cha-n'eil innleachdan no beairtean de'n t-seòrsa sin againn-ne 's 'a Ghàidhealtachd ach soitheach-na-smùide—'s ma loisgeas sinn ise cha bhi againn ach na h-aisig a ghabhail mar a b'àbhaist duinn.

M. Sgoil.—Tha iomadh beairt agus innleachd againn a thug cosnadh o na daoinibh bochda, agus ma ghabhas sibh comhairl' a' Mharsanta mhòir 's còir am bristeadh. Tha aon innleachd bheag, sheòlta

ann a rinn mòran cron do chosnadh—'s e sin an Crann-araidh—a' bheairt-threabhaidh—nach iomadh duine 'chuir i o ruamhar? Tha bh'uainn a losgadh agus an caibe biorach, 's a' chas-chrom a ghabhail a rithist; ach 's innleachdan iad sin fhéin; cha robh aig daoine 'n tùs ach an corragan, an crògan 's an ìnean. Sud innleachd eile 'chuir iomadh cailleach bhochd, dhìchiollach 'n a tàmh—na muillean-mine—'s còir an grad bhristeadh, agus gheibh gach cailleach 's an dùthaich cosnadh le brà eadar a dà ghlùn, a' bleith mar a b' àbhaist doibh o cheann fhada. Loisgeamaid na buailteinean, 's deanamaid gradan—loisgeamaid na cuibhlichean, 's gabhamaid a' chuigeal 's an fhearsaid—ach 's innleachdan iad sin fhéin—loisgeamaid iad gu buileach, 's cuireadh a h-uile fear air, bian féidh, no earba, no sionnaich, no gaibhre, mar a b' àbhaist leis na daoinibh o'n d' thàinig sinn—loisgeamaid gu grad màileid a' Mharsanta mhòir, oir 's ann le innleachdan a rinneadh gach ni a th' aig' innte.

Gobh.—Neo'ar-thaing mur 'eil sibh 'g a losgadh gu cùl a dhroma—ach gabhadh e sud.

Mars.—Cha-n' eil mise 'tighinn air a' leithid sin a dh' innleachdan feumail—ach sud tha mi 'labhairt mu na muillean mòra—na h-oibrichean mòra 'tha 'mach air Ghalldachd a tha 'cur nam mìltean 'n an tàmh.

M. Sgoil.—Tha mi 'g ad thuigsinn—'s aithne dhomh a h-aon diubh—'s e sin an dòigh a tha aca air leabhraichean a chlò-bhualadh, seach a bhi 'g an sgrìobhadh mar a b' àbhaist doibh le pinn. So an aon acfhuinn a's mò is aithne dhomh. Tha i a' deanamh uiread oibre 'n Glascho fhéin 's a chumadh gach duine 's a' bhaile mhòr sin (agus O! 's lìonmhor iad) a' sgrìobhadh o thoiseach gu deireadh na

bliadhna. Tha mi eòlach air aon leabhar a thàinig a mach air a' bhliadhn' a dh' fhalbh. Ghabh e sgrìobhadair cho ealanta 's a tha'n Glascho còrr maith thar bliadhna gu aon dùblachadh dheth a sgrìobhadh. Thig, ma dh' fhaoidte, dà mhìle dheth a mach.—Ghabhadh e leis a' sin dà mhìle cléireach fad bliadhna an aon leabhar sin fhéin a chur a mach, agus chostadh e dlùth do cheud bonn òir, 'an àite fichead sgillinn Shasunnach, an t-suim air am bheil iad 'g a reic. 'S ann mar sin a tha gach beairt eile. Tha aon obair mhòr chotain fo chumhachd deathaich a' deanamh barrachd oibre 's a dheanadh mìle figheadair; agus 'an lorg so tha mìle bean a' caitheamh aodach cotain, air am biodh a' chùrainn mur bhith iad. Mur bhith na muillean mòra sin cha bhiodh tusa 'siubhal na dùthcha, 's cha mhò bhiodh currachd cho geal, àluinn, 'us deise cho rìomhach air bean a' Ghobhainn air latha féille no Dòmhnaich. Tog, a Mharsanta mhòir, de d'amaideachd 's na bi 'cur faoineis 'us bhreugan 'an cinn dhaoine còire; tha thusa 's do leithid a' deanamh mòran coire le'r fòghlum Gallda—bu chòir 'ur bogadh ann an lub nan gèadh air son 'ur baothaireachd.

Gobh.—Cuir sud a' d' mhàileid, 'fhir mo chridhe, ach o'n thuit dhuinn a bhi 'tighinn thairis air gnothuichean de'n t-seòrsa sin, nach innis sibh dhuinn ciod a's ciall do'n *Reform* so tha ann am beul a' Mharsanta mhòir agus a leithid. Tha e 'g ràdh gu-m bheil atharrachadh mòr ri bhi air a' Phàrlamaid—gu-m bheil dòigh ùr r'a ghabhail air daoine 'thaghadh air son dol a stigh—gu-m bi *vote*, no guth taghaidh agam-sa agus aig Alastair mòr, 's Maol-Moire ruadh, 's a h-uile duine eadar dà chloich na dùthcha. Nach sinn a bhiodh uasal! a' togail oirnn gu ceann-bhaile na siorramachd, Fionnladh Pìobaire air ar ceann—

'fheara 's a ghaoil! nach ann an sin a bhios an othail; 's iomadh fear a sheinneas an t-òran,

> " An toir thu dhomh do bhrigisean
> A dhol a dh' Inbher-aora ?"

MARS.—Bi thusa 'magadh, ach cha-n'eil an latha fad' as—dhùisg na daoine, seasaidh iad an còir fhéin 's bu mhithich dhoibh sin—tha luchd-comhairle ùr aig an Righ, agus gheall iad *vote*, no guth taghaidh do gach duine 'tha os ceann bliadhna thar fhichead a dh' aois.

M. SGOIL.—Air d'athais, a fhleasgaich, na bi 'g innseadh ni nach 'eil fìor—cha do gheall iad. Gheall iad gu-m feuchadh iad ath-leasachadh a dheanamh air an dòigh roghnachaidh, agus air costas na dùthcha; ach cha do gheall iad riamh na tha thusa 'g ràdh, 's cha mhò bha e 'n am beachd, ged tha cuid a dhaoine gòrach a' glaodhaich a mach air a shon—daoine, mòran diubh a tha suarach ged rachadh an rìoghachd bun os ceann. Cha-n fhaic an Gobhainn no Alastair mòr Inbher-aora 'n dà latha so a thaghadh fear Pàrlamaid, 's tha sin cho maith dhoibh.

MARS.—Nach mòr an onoir a th' aca 'an Sasunn agus 'an Eirinn, far an coinnich na mìltean a thaghadh duine freagarrach air son na Pàrlamaid.

M. SGOIL.—A thaghadh, ma dh'fhaoidte, an aon t-slaightire a's cealgaiche 's an dùthaich—an duine 's mò 'bheir dhoibh de bhrosgal, agus a dh'innseas am barrachd bhreugan—ach 'am bitheantas am fear a's àirde 'cheannaicheas an guth, air chor's gur e truimead a sporain a choisneas an latha, 's nach e feabhas no gliocas an duine. Bha coinneamh aca o cheann ghoirid ann an *Liverpool*, agus bha guth aig na mìltean 's a' ghnothuch. Cia mar chaidh an latha? Tha leis an uasal bu truime sporan. Thràigh

sporan an dara fir an déigh dha trì-fichead mìle Punnd Sasunnaich a chost. Sheas am fear eile 'mach, agus choisinn e'n latha le duais a dhìoladh do gach fear a thug a ghuth no a *vote* dha, agus ré na seachduin nach robh am baile-mòr sin mar gu-m bu deamhain a bha 'g a àiteachadh, le misg 'us mi-bheus, agus gach gràinealachd a b' oillteile na chéile.

Gobh.—Cha robh fhios agam gu-m faodadh iad a' *vote* aca a reic.

M. Sgoil.—Cha-n fhaod—na'm biodh cneasdachd annta; oir tha iad bòidichte nach do ghabh iad duais, ged tha fhios aig gach aon gu-n do ghabh. Thig esan, mar gu-m b'ann, a dh'iarraidh do ghuth-sa, stigh do 'n cheardaich, e fhéin no fear eile air a shon—feòraich-idh e 'm bheil seana chrudha eich agad r'a reic? "Tha" ars' thusa. "Ciod a tha thu 'cur m'a choinneamh," ars' esan? "Cha reic mi mo chrudha bòidheach a nuas o leth-cheud bonn òir," ars' thusa.—"Tha sin daor," ars' esan; "ach 's leam e air chumhnant nach reic thu ni sam bith r'a leithid so do dhuine." "So mo làmh," ars' an Gobhainn. Théid thu 'n sin 's bheir thu do bhòid nach d' fhuair thu duais air bith, ach gu-m bheil thu 'toirt do ghuth gu saor; ach ciod a tha 'n sin ach mionnan-eithich?

Gobh.—Ciod eil' ach mionnan eithich, 'an clàr an aodainn.

Mars.—Amhaircibh air Eirinn,—nach 'eil focal an sin aig a h-uile fear?—na mìltean agus na deich mìltean diubh cruinn a thaghadh fear Pàrlamaid dhoibh fhéin, mar is iomchuidh do dhaoine saor a dheanamh.

M. Sgoil.— Ma ta thuit thu air na daoine saora! na tràillean bochd' a's mò an diugh 's an rìoghachd. Ach a bhobaig, cha-n 'eil focal aig duin' an Eirinn

's a' chùis so; no aig fear 's a' cheud diubh. Bha o cheann ùine ghèarr focal aig a h-uile fear a b' fhiach dà Phunnd Shasunnach 's a' bhliadhna, agus chitheadh tu 'h-uile uachdaran fearainn, le 'Bhàillidh, agus le 'Mhaor ag iomain nan daoine truagha rompa, mar gu-m biodh greidh each a' dol gu faidhir no féill—'g am biadhadh air an rathad, 's gun fhios aig fear 's an fhichead dhiubh c'àit' an robh e 'dol, agus caoin shuarach cò a chuirear a stigh, ach mar a dh' iarras an t-uachdaran no an sagart orra. Cho luath 's a tha 'chùis seachad leigear an taod mu cheann gach fir dhiubh, agus leigear dhachaidh e mar is àill leis, a dh'ionnsuidh a' bhothain neo-chuanda. Cha toirear dhoibh aonta fearainn 'an earalas gu-n rachadh iad an aghaidh an uachdarain. Tha màil thairis orra nach 'eil e 'n an comas a chur dhiubh. Tha fiachan mòra aig a' Bhàillidh 'n an aghaidh 'n a leabhraichean —agus ma tha 'chridhe aig fear dhiubh a bheul fhosgladh ach mar dh'iarrar air, reicear na tha aige ris an t-saoghal, agus cuirear e fhéin agus a mhuirichinn bhochd a shireadh na déirce. Sin agad an t-sochair mhòr a tha 'n lorg guth a bhi aig na daoine ann an taghadh luchd na Pàrlamaid: agus mar tha e ann an Eirinn, ceart mar sin bhiodh e 's a' Ghàidhealtachd na'm faigheadh gach fear focal 's a' chùis. Cha bhiodh aonta o cheann gu ceann na dùthcha, agus bhiodh na ceudan 's na mìltean air an tarruing a mach o'n tighean fhéin gu ceann-bhaile gach Siorramachd a sheasamh còir an fhir bu mhiannach le 'n uachdarain a chur a suas.

Gobh.—'Fhir mo chridhe, 's ann agad fhéin a tha 'n ceann: ciod a tha aig a' Mharsanta mhòr r'a ràdh a nis? Fhuair do charaid, *Reform*, a bhuille 'm bun na cluaise.

M. Sgoil.—Cha d' fhuair idir—tha iomadh ath-

leasachadh maith a dh'fhaoidt' a dheanamh, agus gun teagamh a nithear, ach cha'n ann diubh na bha esan ag ràdh. Ma sheasas sìth eadar na Rìoghachdan, tuitidh na cìsean, cuirear mu sgaoil mòran de na saighdearan, agus tuitidh costas na Rìoghachd; ach gu truagh tha Eirinn ann an cor bochd. Tha muinntir na dùthcha sin air am mealladh le daoine sèolta, cealgach, a tha 'feuchainn fuil agus fòirneart a thoirt air an Rìoghachd—Tha daoine aingidh mi-dhiadhaidh, slaightirean gun tlus, gun ghràdh-dùthcha, ag iarradh cogaidh agus aimhreit a dhùsgadh eadar Eirinn agus Sasunn. Cha-n'eil a' bheag aca fhéin r'a chall, agus theagamh gu-m faigheadh iad ni-eigin 's an iorghuill. Tha na daoine truagha 'toirt creideis da so, agus anns a' cheart àm so tha'n dùthaich àluinn sin air a buaireadh. C'àit' an stad iad cha-n'eil e soirbh r'a ràdh, ach tha dòchas againn gu-n caisg am Freasdal iadsan a tha 'g am brosnachadh gu olc. Ach an cluinn thu mi, 'fhir na màileide, 's tusa agus do leithid a tha 'cur amaideachd ann an inntinn dhaoine bochda—a' labhairt mu nithean air nach 'eil eòlas agad, agus a' cur 'nan ceann gu-m bheil eucoir agus fòirneart 'ga dheanamh orra: gu-m bheil dìth saorsa agus ceartais aca, 'n uair nach 'eil Rìoghachd air an t-saoghal cosmhuil ris an Rìoghachd d' am buin sin. Bu chòir ceangal nan trì chaol a dheanamh ort agus air do leithid a tha 'g iarraidh daoine 'dhùsgadh gu gòraiche; agus bu chòir do chur a nunn do 'n Spàin, no 'am measg nan Rusianach—thuigeadh tu 'n sin luach nan sochairean air am bheil thu deanamh tàir.

'S bochd a' chùis ma's tusa agus do leithid a tha 'dol a chur 'ur làmh air Màthair-riaghlaidh Bhreatuinn, an aitreabh àluinn a thog ar n-athraichean—air son an do dhòirt iad am fuil. 'S iomadh làmh a

bha m' a cur suas—'s iomadh doinionn a sheas i—'s iomadh linn a chunnaic i—'s iomadh latha 'bha na daoine o'n d'thàinig sinn sona fòipe, agus seasaidh i a dh' aindeoin cò 'theireadh e. Aosda 's mar tha i, bithidh i fhathast na 's aosmhoire.—Tubaist air an làimh a dh' iarradh clach a thoirt aisde.—Soirbheachadh le gach aon leis am maith gu maith i.

T.—O.—

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Le fìor bhlàs, agus deadh dhùrachd ar cridheachan, thairgeamaid soraidh na Bliadhn' Uire do na càirdean lìonmhor a tha, o àm gu h-àm, a' toirt còmhnaidh dhuinn.

Taing do 'n Mhuileach.—do'n t-Seana-cheann, do F. M. R.—gun iomradh a thoirt air mòran a thòisich leinn 's nach do thréig sinn fhathast. Tha iomadh ni taitneach againn cùl ar làimhe a' feitheamh air an latha fhliuch.

Fhuair sinn litir a chuir Iain Gallda, ann am Beurla chruaidh, Shasunnaich, d'ar n-ionnsuidh, 's dh'fhaodadh e 'ràdh mar a thuirt an t-Oran,

"Faicill oirbh an taobh sin thall
Nach tig an ceann a thiota dhibh!"

'S e 'n gearan a's truime 'tha aig Iain Gallda 'n ar n-aghaidh, an spéis a tha againn do Shean-fhocail; agus gu-m bheil e leamh, mi-mhodhail dhuinn litrichean ar càirdean a fhreagairt le Sean-fhocail. Do réir coslais tha Iain sgìth dhiubh, Mar bha 'n losgann de'n chleith-chliata. A nis, 'Iain, air son fearas-chuideachd dhuinn fhéin freagraidh sinn do litir le Sean-fhocail, a dhearbhas dhuit cia freagarrach 's a tha 'n dòigh so, air am bheil thu 'gearan cho trom. Cho luath 's a thàinig do litir, thuirt sinn, "Is mithich a bhi 'bogadh nan gad." An cuala tu riamh, 'Iain Ghallda, "Ged a dh'éignichear an Sean-fhocal cha bhreugnaichear e?" 'S e 'n ath ghearan a th'agad, gu-m bheil sinn ro ghaolach air na tha sinn fhéin a' sgrìobhadh. An cual' thu riamh, "Gur toigh leis an fheannaig a garr-isein fhéin," agus "Gur e 'leanabh fhéin a's luaithe 'bhaisteas an sagart." Tha thu 'gearan gu-m bheil anabarr spéis againn do chàirdean àraidh, agus gu-m bheil sinn ri tàir air muinntir eile a tha airidh air barrachd meas. 'Iain Ghallda—"Tha 'n càirdeas

mar a chumar e," agus " Na cuir thusa do làmh eadar a' chlach 's an sgrath."—Tha thu 'g ràdh gu-n cum thusa sùil oirnn, agus gu-n dean thu faire oirnn. Dean sin'Iain,—tha sùil iongantach agad ma chuireas i eagal oirnn-ne ; agus do thaobh faire 'dheanamh oirnn, " B'e sin gleidheadh a' chlamhain air na cearcan." Tha thu 'maoidheadh gu-n dean thu tuill 's an Teachdaire ! Eirich air—ach " Cha dean thusa toll anns nach cuir sinne cnag." Tha thu 'g ràdh nach fiù leat sgrìobhadh air son an Teachdaire, nach d'fheuch thu ris, agus nach feuch. An cual' thu riamh leth-sgeul na Caillich,

" A Chailleach an gabh thu 'n Righ ?
Cha ghabh o nach gabh e mi."

A thaobh an leabhair a tha thu 'g ràdh 'tha 'tighinn a mach, a smàlas an Teachdaire bochd, fuirich, 'Iain, gus an tig e ; ach gabh thusa comhairle, agus " Na h-abair *bìd*, ris an eun gus an tig e as an ubh." Tha 'chuid fa dheireadh de d' litir na's taitniche na 'toiseach.—" 'S i 'cheud taom a thig as an taigeis 'am bitheantas a's teotha."

Slàn leat, 'Iaiu, na tig na's dàine, agus na buail na's truime, no tuigidh do thuadh an Sean-fhocal, " Gur maith an ealag a' chlach gus an ruigear i : ' agus tuigidh tu fhéin, mar thachair do dh' Eòghan, " An uair a shaoil e 'bhi air muin na muice gur ann a bha e làmh rithe anns an lub."

Taing do'n Leth-Ghàidheal air son a chaoimhneis ; ni sinn feum 's an ath Aireamh de na chuir e d'ar n-ionnsuidh.

Tha sinn fo chomain A. F. S. agus bu ghean-maith leinn gu-n cuireadh e d'ar n-ionnsuidh an Dàn a dh'ainmich e.

Mìle taing do A. B. R. Fhuair sinn litir a' Ghleannaich, cha-n 'eil feum aig an t-Seana-Ghiullan air fear-còmhuaidh ; ach taing do'n Ghleannach air son a dheadh dhùrachd.

Ma thuiteas do Mharsali Oig so fhaicinn bu mhaith leinn i 'thuigsinn nach i idir a bha 'n ar beachd, ach Marsali Latharnach, boirionnach crosda.

Bheir sin Oran an Earraich, agus " Tha'n Geamhradh gruamach uainn air falbh," anns an ath Aireamh.

Taing do A. L. air son a Laoidh, do'n Mhuileach, agus do N. M'L.

Fhuair sinn Dàn na Smeòraich : gu dearbh cha-n 'eil i fhathast ro cheòlmhor, ach theagamh ma dh' fheuchas i rithist ris, air feadh an Earraich, gu-m fàs i na's binne.

Fhuair sinn na Rannan a chuir an Dreathan donn d'ar n-ionnsuidh, " Is fàs a' choill as nach goirear ;" agus tha sinn a' faicinn gur fìor an Sean-fhocal, " Nach d'thàinig ubh mòr riamh â nead an Dreathain."

COMHRADH NA H-ATHA.

[Lachann Bàn a' tìreadh 's an àth, an sgalag agus na buachaillean a' rùsgadh caoil—Seòras nan Long ag innseadh naidheachd air a thurus cuain do Cheann Tuath an t-saoghail.]

LACHANN.—An cluinn thusa mi, 'ille bhàin, gabh mo chomhairle 's dean suidhe, fuirich a mach no 'stigh, 's tog de d' fhalbhanachd, mar gu-m biodh cearc ag iarraidh nid; an saoil thu an leig mi'n tìreadh 'an cunnart air do shon-sa. Dean suidhe, a gharraich, cha-n 'eil thu cho eusgaidh an uair a dh'iarrar ort gluasad.

SEORAS.—Gabh ceann buill dha; an t-urram dha seach aon ni 'chunnaic mi riamh gu smachd a chumail air a leithid.

SGALAG.—Theagamh, a Sheòrais, gu-n d' fhiosraich sibh fhéin sin latha 'g an robh sibh.

SEOR.—'S coma sin dhuit-sa—ma dh'fhiosraich thoill mi e. Gheibh an lunndaire 's gille-nan-car, théid mise 'an urras air, am feuchainn ann an luing-chogaidh: ach bitheadh duine 'n a earalas, eusgaidh, tapaidh, umhal air ceann a ghnothuich, 's cha-n 'eil àite 'm faigh e giullachd a's fèarr. Bha mi còig-bliadhna-ficheadair luingeis-chogaidh de gach seòrsa—bha mi air mo leaghadh fo ghréin loisgich nan Innsean, fo theas nach d' fhairich fuachd, agus air mo reothadh 'an lag na gaoithe tuaith', am measg sneachd air nach d'thàinig aiteamh, 's bha mi sona anns gach àite. Na-m bithinn a rithist òg cha-n 'eil mi ag ràdh nach i 'n long-chogaidh a bheirinn orm. Fhuair mi mo chuid fhéin de dheuchainnean an t-saoghail—'s iomadh rudha garbh air an robh mi, agus 's iomadh sealladh eagalach a chunnaic mi:

ach 'dé dheth sin, tha mi 'n diugh làidir, fallain. Thàinig mi gu cala sàmhach mu dheireadh: tha mo thastan geal, glan agam 's an latha, agus am fear-dìolaidh a's fèarr air aghaidh an t-saoghail, an Righ, an duine còir, nach dubhairt riamh, "Cha-n 'eil e goireasach dhomh an diugh, a Sheòrais—ach thig air d'ais a rithist." Buaidh leis fhéin 's le 'luingeas! So, a Lachainn, gabh greim tombac' air a thàilleadh. —'S e fhéin a chumadh spliùcain a chuid ghillean làn.

Lach.—C' àit' an d'fhuair thu 'n spliùcan bòidheach so, a Sheòrais?

Seor.—Fhuair mi sin 'an dùthaich nan ròn, fada mu thuath, 's a' mhuir reòta, far an robh mi leis a' mharaiche ainmeil, *Parry*, a chaidh na b' fhaide mu thuath na aon duine eile a dh'fheuch riamh ris.

Lach.—So, 'illean, ma tha'n gràinne caoil sin réidh, gabhaibh a nall agus suidhibh 'an so mu 'n aingeal, 's bheir Seòras còir dhuinn eachdraidh air a thurus-cuain do dhùthaich nan ròn.

Seor.—Ma ta ni mi sin gu deònach, ach 's éigin do'n bhalach bhàn suidhe.

Lach.—Dean suidhe, a shìochaire lachduinn, 's na cluinneam smid o d' bheul fhad 's a tha Seòras a' labhairt. Cuir an crann air a' chòmhla, Eachainn òig, 's lìon an cliabh mòine 'n so làmh rium. Tha sinn a nis deas, a Sheòrais, tòisicheadh sibhse.

Seor.—'S ann a thrì-bliadhna-deug an earraich so a dh' fhalbh mi air a' cheud turus-cuain le *Parry*, sgiobair cho gleusda 's a dh' amhairc riamh ri uchd fuaraidh, agus maraiche cho misneachail, eòlach 's a sheas air clàr luinge. Chuir sinn fa sgaoil 'an Sasunn deireadh an earraich, agus ràinig sinn an cuan reòta mu latha Bealltuinn.

Sgal.—Gabhaibh mo leth-sgeul, a Sheòrais, ach

innsibh dhomh so, c'àit' an robh sibh a' dol, agus ciod a bha 'n 'ur beachd?

SEOR.—Tha thu ceart; bu chòir dhomh bhi air sin innseadh 's a' cheud dol a mach. Tha fhios agam gu-n robh am baothaire sin, Calum seòladair, a' cur amaideachd 'n 'ur cinn mu'n chùis so. Bha e aon bhliadhna ag iasgach nam mucan-mara, agus ar leis gur aithne dha gach ni.

SGAL.—Bha 'cheart duine 'g innseadh dhomhsa gu-n do chuireadh a mach sibh air tòir cridhe na gaoithe tuaith', a dh'fheuchainn am faigheadh sibh a mach cò as a tha na fir-chlis a' tighinn, agus ciod bu ghnè dhoibh.

SEOR.—Am bumalair truagh! Cha-n 'eil ann ach sgonn gun tuigse—innsidh mise dhuit ciod a bha 'n ar beachd. Tha fhios agad, ma ta, a Lachainn, o'n is tu a's sine 'n am measg—tha fhios agad gu-m bheil an saoghal cruinn, no air cumadh uibhe, na's gairbhe mu'n mheadhon no m'a dhà cheann—ceart mar gu-m biodh ubh ann.

LACH.—'S e sin, 'fhir mo chridhe, a tha iad ag ràdh—ciod am fios a th'againn-ne. Am bheil sibh fhéin 'g a chreidsinn sin?

SEOR.—Gun teagamh tha mi 'g a chreidsinn—nach deachaidh mi mu-n cuairt ceithir thimchioll an t-saoghail—'suas air an dara taobh dheth, 's a nuas air an taobh eile.

LACH.—Ubh! Ubh! a Sheòrais, an ann da rìreadh a tha sibh?

SEOR.—Cha tig focal as mo bheul an nochd ach smior na fìrinn—'nall a' cheirsle-shìomain sin o chùl an doruis agus mìnichidh mis' a' chùis dhuit. Ni sinn a' cheirsle-shìomain sin 'n a samhladh air an t-saoghal, o nach 'eil dealbh a' chruinne againn air an àm na's fèarr.

Sgal.—Nach mi fhéin an gille a' giùlan an t-saoghail! Sin i agaibh a nis, agus feuchaibh an toir sibh oirnn-ne cumadh an t-saoghail a thuigsinn.

Seor.—Gabh a h-aon de na slatan sin, 'ille bhig, 's dean leth-dusan pinne dhomhsa. Sin thu, mo ghille tapaidh—dean suidhe 'nis—agus feuchaidh mi a' chùis a mhìneachadh. 'S i a' cheirsle-shìomain so, ma ta, an saoghal. Cuiridh mi pinne ann an so air a mullach, agus pinne eile gu h-ìosal m'a choinneamh. Nach soilleir, ma ta, na-m biodh tu ann an luing a' seòladh air falbh o'n phinne so 'tha air mullach na ceirsle, a dh'ionnsuidh a' phinne eile, gu-n cailleadh tu sealladh air bun a' phinne air tùs—an sin air a mheadhon, agus fa dheireadh air bàrr a' phinne. Gabh air d' aghaidh 's an luing mar a tha mo làmh a' dol, agus ri ùine thig bàrr a' phinne ìosail 's an t-sealladh, agus mu dheireadh tha thu aig a bhun. Gabh air d' aghaidh mar sin mu thimchioll na ceirsle, agus thig thu 'dh' ionnsuidh a' cheud phinne 'dh'fhàg thu—a nuas air a chùl a chum a' cheart àite 's an do thog thu do shiùil an latha 'dh'fhàg thu'n cala. 'S ann ceart mar so a tha e 'tachairt air a' chuan. Caillidh tu air tùs an cladach, agus ri ùine bàrr nam beann. Mar tha thu 'gabhail air d' aghaidh tha bàrr croinn a' tighinn 's an t-sealladh—tamull beag an déigh sin chì thu siùil àrd na luinge—an sin na siùil ìosal, agus mu dheireadh slige 'n t-soithich. Gabh thairis gu tìr chéin agus chì thu binnein nam beann a's àirde 'tighinn 's an t-sealladh, agus uidh air n-uidh gu ruig an cladach.

Lach.—Ar leam gu-m bheil mi 'g ar tuigsinn—ach nach robh sibh a' dol a dh'innseadh ciod a chuir Captain *Parry*, agus feadhainn eile chum a' chuain reòta?

Seor.—Air d' athais. Faic far am bheil mo làmh

dheas air a' cheirsle: cuiridh mi pinne 'n so.—'S e sin Eilean Bhreatuinn, agus a suas mar tha mo làmh a' dol air a' cheirsle tha 'n Roinn-Eòrpa 'sìneadh a mach gus am bheil i 'ruigheachd ceann tuath Asia, ann an so far an cuir mi pinne eile. So agad ceann mu thuath an t-seann t-saoghail. Calg dhìreach mu choinneamh a' phinne so tha ceann tuath America, agus an sin cuiridh mi pinne eile. Tha America a' sìneadh suas gu fada mu dheas fa chomhair na Roinn-Eòrpa, agus cuan mòr ris an can iad an Cuan *Atlantic* eadar riu. 'Nis, tha thu 'faicinn an dà phinne so fa chomhair a' chéile—a h-aon 'an ceann tuath America agus a h-aon eile 'an ceann tuath Asia. Bha 'mhiann oirnn fios fhaotainn an robh caolas fosgailte eadar an dà phinne, eadar America agus Asia. Bha fhios daonnan gu-n robh gach caolas agus muir anns na cèarnaibh sin reòta; ach bha toil aig Breatunn fios fhaotainn an robh e comasach slighe seòlaidh fhaotainn troi' na cuantan reòta sin, agus air an t-slighe sin dol a nunn o'n chuan *Atlantic* a tha eadar America agus an Roinn-Eòrpa 'dh'ionnsuidh a' chuain a tha taobh eile an t-saoghail—an Cuan Sìochail.*

LACH.—Tha mi 'tuigsinn; ach innsibh so dhomh, ged a gheibheadh sibh troi' na caoil sin, agus ged a dh'aimiseadh sibh air slighe fhaotainn rompa, ciod a' bhuannachd a bhiodh ann 'n a dhéigh sin gu léir? C'áit' an rachadh sibh an déigh dol a mach?

SEOR.—Tha do cheist poncail. Amhairc ma ta ris a' cheirsle-shìomain. So agad, mar thubhairt mi, Breatunn. Taobh eile na ceirsle tha àiteachan a bhuineas do Bhreatunn. Tha Innsean na h-Aird-an-Ear—tha rìoghachdan mòra eile, mar tha *China* as am bheil an *Tea* a' tighinn, agus buidhnean de

* Pacific Ocean.

dh'eileanan ris am bheil sinn a' cumail malairt. Aig an àm so 's ann mu dheas is àbhaist do luingeis seòladh do na cèarnaibh sin; ach tha 'n t-astar mu dheas anabarrach fada. Nach soirbh dhuit a nis a thuigsinn na-m faigheamaid a mach eadar an dà phinne sin, 's e sin eadar America mu Thuath agus Asia, gu-m buannaicheamaid ath-ghoirid mòr, 'us gu-m faigheadh ar luingeis a nunn do na h-Innsean an Ear 'an ùine ghoirid. Agus nach 'eil so a rithist a' dearbhadh dhuit gu-m bheil an saoghal cruinn. Falbh thus' agus fear eile 'mach air blàr còmhnard —gabhadh fear agaibh mu dheas agus fear mu thuath, agus c'àit' an coinnicheadh sibh? Cha choinnicheadh gu dìlinn na-m bu chòmhnard an saoghal; ach amhairc air a' cheirsle-shìomain, dealbh an t-saoghail, agus tuigidh tu na-m falbhadh dà chuileig o'n aon àite, na-n gabhadh a h-aon diubh mu dheas agus an t-aon eile mu thuath, agus na-n siùbhladh iad leis an aon luas, gu dìreach air an aghart, choinnicheadh iad, gob ri gob, calg-dhìreach taobh eile na ceirsle, fa chomhair an àit' a dh'fhàg iad.

Lach.—Air m' fhocal fìrinneach tha mi 'g ad thuigsinn—bha toil agaibh ath-ghoirid fhaotainn troi' na cuain reòta mu thuath 'nunn gu taobh eile an t-saoghail, 'an àite dol mu dheas—do bhrìgh nach 'eil an t-astar cho fada 'n dara rathad 's a tha e 'n rathad eile. An t-urram do'n cheirsle-shìomain! Tog do shiùil ma ta—gabh mu thuath; cia mar a bhuadhaich na bha 'n 'ur beachd?

Seor.—Ràinig sinn a' Mhuir Reòta toiseach an t-samhraidh, agus fhuair sinn sinn fhéin 'am measg eileanan eighe 'bha àillidh ri amharc orra, ach 'n an culaidh uamhais ri tighinn tarsuing orra. Tha 'n eigh so 'tha 'snàmh nan cuantan mòra sin mar dhùthchannan farsuing, fo shneachd a' gheamhraidh. Tha

cuid de'n eigh reòta sin ceithir cheud mìle air fad, agus dà cheud mìle air leud. Tha i còig 's a sè ceud slat air tiughad, 's a' chuid a's mò dh'i fo shàile. Tha cuid de na h-eileanan reòta sin air uairibh ag éiridh gu àirde mhòr, mar bheanntan corrach, àrd. Tha e anabarrach cunnartach a bhi 'seòladh eadar na mill oillteil sin. Tha iad a' snàmh air falbh leis an t-sruth a tha 'dol mu dheas; agus an uair a thig iad 'an caramh a' chéile tha 'n toirm a ni iad uamhasach r'a h-éisdeachd, mar gu-m biodh an saoghal a' spealgadh as a' chéile 'n a bhloighdibh. 'S minic a chuir sinn ar n-acair orra, ged a b' fhèarr leinn gu mòr fuireach uapa. Ri dealradh gréine tha iad àillidh, boillsgeanta: cha-n 'eil cumadh, no dreach nach gabh iad. Saoilidh tu air uairibh gu-m bheil càbhlach mòr luingeis fo làn uidheam a' gabhail a nìos ann a'd' choinneamh: saoilidh tu an ath uair gu-m bheil baile-mòr a' tighinn 's an amharc. Chì thu, ar leat caisteil, turaidean, eaglaisean, agus stìopuill a' boillsgeadh ri gathaibh na gréine leis gach dath 's a' bhreacan; air chor 's gu-m bheil iad ciatach, dreachmhor ri amharc orra—ach am Freasdal a thèarnadh mo chàirdean o theachd eatorra!

Sgal.—Thuirt sibh gu-n robh iad a' snàmh leis an t-sruth—c'àit' am bheil iad a' dol, no c'àit' am bheil iad a' stad?

Seor.—Tha iad a' snàmh mu dheas, a dh'ionnsuidh a' chuain mhòir a tha eadar America agus an Roinn-Eòrpa; agus ann am blàs nan uisgeachan tlàtha sin, agus fo theas gréin' an t-samhraidh, tha iad a' leaghadh; ach tha cuid diubh a' fuireach anns na cèarnaibh fuara anns an d' fhàs iad, o linn gu linn, a' sìor mheudachadh.

Lach.—An d' fhuair sibh an seachnadh?

Seor.—Dh'fheuch sinn ris mar a b' fhèarr a b'

urrainn duinn ach fhuair sinn iomadh fàsgadh cruaidh eatorra. Ghabh sinn air ar n-aghaidh, a' tolladh a suas mu thuath, o latha gu latha. Air uairibh bhiomaid reòta, gun chomas car: ach thig-eadh 'n a dhéigh sinn lunn trom fo'n eigh a sgàin-eadh i le fuaim oillteil—air falbh rachadh i, a' fàgail slighe fhosgailte againn-ne. Air iomadh uair rachadh stad a chur oirnn le eigh nach biodh ach ceithreamh a' mhìle air leud, agus chitheamaid o bhàrr a' chroinn a' mhuir fosgailte an taobh thall d'i. Cha bhiodh air an sin ach a h-uile mac màthar a bhi 'mach gu rathad (mar gu faiceadh tu *Canal*) a dheanamh troi'n eigh, leud na luinge, agus a tarruing troi'n t-slighe sin le buill. Chaidh sinn mar sin air ar n-aghaidh o àite gu h-àite—sgaoileamaid a h-uile bréid a b' urrainn dhuinn an uair a leigeadh an t-sìd leinn,—a' fàgail dùthaich 'us dùthaich 's na h-eileanan mòr' eighe. O! 's iomadh maol mhòr, gharbh air an deachaidh sinn seachad, a' gnàth-smaointeachadh gu-n robh sinn 'an déigh an caol ceart fhaotainn, 's gu-m biomaid a nunn gu taobh eile an t-saoghail a thiota. Ciod a th' agad air, ach seachduin 'an déigh seachduin gu-n robh sinn a' cothachadh ris—a' dol mu thuath 'an cois fearainn nach 'eil a choimeas air aghaidh an t-saoghail mhòir—gun lus, gun chraobh, gun duilleach, gun bhlàth—gun duine beò, no creutair ceithir-chasach r'a fhaicinn.

Sgal.—Am faca sibh idir aon duine o'n a dh'fhàg sibh 'ur dùthaich fhéin?

Seor.—Leig dhomh air an àm 's na cuir grabadh orm—innsidh mi dhuit 'n a dhéigh so mu luchd-àiteachaidh nan dùthchannan eagalach sin, agus mu na beò-chreutairean a th'ann, air muir 's air tìr.—Ach dh' fhàg sinn iad sin fhéin a nis 'n ar déigh, agus ràinig sinn tìr an dòlais agus na fàsalachd anns

nach robh eun r'a fhaicinn air iteig, no iasg a' snàmh, ach seòrsa de mhucan-mara beaga, geala, a dh'iasgaich sinn air uairibh. Ach 's e 'chuir iongantas 'us càileigin de dh'eagal oirnn, gu-n do chaill snàthad na Combaist, no mar theirear rithe, an Tarunn-art, a buaidh. Tha fhios agaibh gu-n seas an t-snàthad iùil so, no an Tarunn-art, do ghnàth anns na cèarnaibh so ris an taobh tuath.

Buachaille.—Nach e sud an ni 'chunnaic sinn ann am bocsa beag iaruinn fo ghloine air soitheach na Ceilpe?

Lach.—Cum do theanga, 'gharraich, na cuir stad air a sheanachas.

Seor.—Cha-n amhairceadh ma ta an Tarunn-art na bu mhò chum na h-àirde tuath, no chum na h-àirde deas; chaill i a buaidh 's a h-éifeachd gu buileach glan, agus cha robh stàth sùil a thionndadh oirre. Ach 'n a dhéigh so uile ghabh sinn air ar n-aghaidh —caoil ùra, agus muirean ùra 'fosgladh romhainn, agus maol air chùl maoile a' tighinn gach latha 's an t-sealladh. Latha de na làithean ràinig sinn àite àraidh far an d'thàinig an Tarunn-art, no snàthad na Combaist, a rithist beò, agus gu a buaidhean; ach an ait' a gob a chumail ris an àirde tuath, sheas i calg dhìreach ris an àirde deas; a' dearbhadh leis a so gu-n deachaidh sinn seachad air fìor chridhe na h-àirde tuath; a' chuid sin de 'n t-saoghal ris an cum an Tarunn-art a ceann, c'àit' air bith an càirear i. Air an latha so, mu mheadhon an fhogharaidh, dh'innis ar sgiobair gasda dhuinn ('s b' e sin esan), gu-n do choisinn sinn an còig mìle bonn òir a gheall-adh do'n cheud luing a ruigeadh an t-àite so. Cha ruig mi leas innseadh gu-n do thog sinn iolach gàirdeachais. Ceithir-là-deug 'n a dhéigh sin chunnaic sinn nach robh stàth 'bhi 'strì na b' fhaide. Bha

'n geamhradh a nis a' tòiseachadh, eigh ùr a' tighinn air na h-uisgeachan. B' éigin pilleadh, agus cala acarsaid fhaotainn anns an cuireamaid seachad an geamhradh. Cha b'e sin an fheala-dhà, ach chuir sinn ar guala ris, agus shoirbhich leinn. Thilg sinn acair, sinn fhéin agus an long eile 'bha 's a' chuideachd, 'an àite fasgach. Phaisg sinn na siùil, agus 'an ceann dà latha bha sinn cho teann, reòta 's nach robh cumhachd air thalamh a b' urrainn ar fuasgladh.

Lach.—An d' fhan sibh an sin fad a' gheamhraidh?

Seor.—Is sinn a dh' fhan; agus ged a bha 'm fuachd coimheach 's gann a bha dìth no deireas oirnn. Bha ar sàth bìdh againn—de dh'fhèoil a phronnadh 'an Sasunn agus a chuireadh a suas ann an soithichean dìonach, le innleachd cho mòr 's ged nach robh gràinne salainn oirre, gu-n do sheas i fallain, blasda ré na h-ùine. Bha eanaraich againn gach latha—fìon 'us beòir,—ach, cha tugadh iad deur spioraid dhuinn, a thaobh nach robh sin tèaruinte dhuinn.

Lach.—An robh 'ur leòir connaidh agaibh—teine maith agaibh?

Seor.—Cha-n fhaod mi ràdh nach robh, 's bha feum air. Chitheadh tu an deò analach mar thigeadh e 'mach as a' bheul, a' tuiteam 'n a cheòthraich reòta 's 'n a shneachd, air an ùrlar. Na-m beanadh tu do dh' iarunn le d'làimh, gun ni eadar thu 's e, dh'fhàgadh tu a leud de d' chraicionn air, mar gu-n glacadh tu gàta dearg, teinteach.

Lach.—A mhic chridhe! Nach bi dùthaich na h-oillt i? ach cia mar a chuir sibh seachad an aimsir?

Seor.—Bha cuid a' leughadh, cuid a' sgrìobhadh; agus bha mar fhiachaibh oirnn a h-uile latha, moch 'us anmoch ruith an déigh a chéile air clàr na luinge,

cho luath 's a b' urrainn ar dà chois ar giùlan, a chumail lùis 'n ar casan, agus bhiomaid a' dannsadh 's a' leum, 's a' feuchainn a h-uile cleas a b' fhèarr na 'chéile chum am fuachd a chumail air falbh.

Lach.—Ach an robh teas idir 's a' ghréin air a' mheadhon latha?

Seor.—Teas 's a' ghréin! a mhic chridhe—sin a' ghnùis nach fhaca sinne fad thrì mìosan maith agus deich làithean!

Lach.—Ciod a tha thu 'g ràdh? 'N e nach faca tu a' ghrian fad thrì mìosan 'us deich làithean?

Seor.—Cha-n fhaca—bu doirbh dhomh, 's gun i ann. Chaidh i fodha oirnn air latha deireannach an fhogharaidh, agus cha-n fhaca sinn an t-ath shealladh dh'i gus an deicheamh latha de cheud mhìos an earraich.

Lach.—'Fheara 's a ghaoil! an cuala duine riamh a' leithid? An robh sibh ann an dorchadas fad trì mìosan a' gheamhraidh?

Seor.—Cha robh idir. Tha freasdal an Tighearna caoimhneil anns na dùthchannan sin mar anns gach àite. Ré nan trì mìosan sin tha a' ghealach làn againn, gun dol as an t-sealladh a latha no dh'-oidhche; agus ni 'chuireas barrachd iongantais ort, 'an déigh a' cheathramh-là-deug de'n Mhàgh, cha téid a' ghrian fodha tuilleadh, no as an t-sealladh a latha no dh' oidhche gus an téid i fodha gu buileach deireadh an fhogharaidh: air chor agus fad chòig mìosan nach'eil dealachadh sam bith eadar latha agus oidhche.

Lach.—An robh na speuran soilleir, glan, fad nam mìosan dorcha sin?

Seor.—Bha mi 'dol a dh'innseadh dhuit, gu-n robh iad na's soilleire na chunnaic thusa riamh oidhche fhoghair 's an dùthaich so. Bha na fir-chlis a'

cur nan car dhiubh fad na h-ùine—agus b'iad sin na fir chlis mhòra, aighearach. Cha-n 'eil cainnt agamsa 'bheir dhuit am beachd a's faoine air gluasad boillsgeanta, siùbhlach nan solus iongantach so. Chì thu na speuran, o thaobh gu taobh, làn diubh—fo dheich mìle cumadh agus dreach. Tha iad an tràs' buidhe, 's 'am priobadh na sùl' tha iad dearg, lasrach. Tha iad 's an aon leumnaich chlis, bhrisg an tràs'—'s an ath mhionaid cha-n 'eil coslas dhiubh r'a fhaicinn. Cluinnidh tu iad a' spreadhadh 's a' fuaimnich le srann àrd, a chuireadh oillt air duine nach robh eòlach orra.

Lach.—Cò sud a mach a' bualadh aig an dorus? Ciod tha dhìth air a' bhanaraich?

Banarach.—Cuiribh a mach na buachaillean a bhiadhadh a' chruidh—tha 'm buntàta air tighinn deth—gabhaibh a nall, a Sheòrais.

Lach.—Cha-n 'eil comas air. Tha dòchas agam gu-m bheil oidhche eile 'tighinn. Cha bhi mi fhéin toilichte gus an cluinn mi deireadh a' ghnothuich.

Sgal.—'Eudail, a Sheòrais, na h-innsibh focal tuilleadh gus an suidh sinn air fad a rithist 'an so le 'chéile.

Seor.—Cha-n innis focal, a laochain—tha mòran agam r'a innseadh dhuibh fhathast mu luchd-àiteachaidh nan dùthchannan sin—mu na h-*Esgemothaich*—mu na ròin—na sionnaich gheala—na madaidh-alluidh—na math-ghamhna—na tairbh-uisge, agus iomadh ni iongantach eile a chunnaic mi. Ach tha bh' uainn a bhi 'gabhail a nunn. Och! Och! 's e sin an t-aingeal suilbheara, taitneach a tha agadsa, 'Lachainn. Bu phrìseil e 's an àite mu'n robh sinn a' labhairt, ged is dì-chuimhneach sinn air beannachadh an Tighearna 's an dùthaich shona so.

Campsie, 1831. T. M'L.

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Fàilte 's furan air an Oigfhear. Bha 'n Aireamh so 's a' chlò mu'n d'thàinig a Dhàin bhòidheach.

Le deòthas ar cridhe chuireamaid fàilte air ar Seana-charaid o Innis nan Tonn; mar a thubhairt e,

'S tric a bha sinn, 'fhir mo chridhe,
Gun phìob, gun fhìdheall a' dannsadh.

Na dì-chuimhnicheadh e so, agus cuidicheadh e leinn o àm gu h-àm.

Fhuair sinn an litir mhòr a chuir Murchadh Donn d'ar n-ionnsuidh. Cha-n 'eil e 'n ar comas àit' a thoirt d'i. Tha i coslach ri casaig Iain Ruaidh Bhuidhe, "Gun chumadh, gun eireachdas."

Fhuair sinn litir Mhurchaidh, ag iarraidh oirnn beagan de'n Ghàelic ùir sin a tha iad a' fuine ann an Glascho an tràs', a chur dhachaidh, a dh'fhaicinn cia mar a chòrdas i riu.

Cha-n 'eil againn mar fhreagradh dha so, ach nach 'eil am *bonnach-beag* bruich fhathast: agus deanadh e cleas na brigisc glaise air an t-seana Ghàelic, leanadh e rithe gus am faigh e na's fèarr.

Tha mòran againn r'a ràdh 's an àm r'ar càirdean lìonmhor, ach cuiridh sinn dàil ann gus an ath Aireamh.

Taing do'n *Bhodach liath* taobh na h-aibhne; chi e am meas a tha againn air na chuir e d'ar n-ionnsuidh. Mòran buidheachais do'n *Leth-Ghàel;* cha di-chuimhnich sinn an deadh chomhairle 'thug e dhuinn. Cluinneamaid uaith cho tric 's a bhios e goireasach.

Fhuair sinn o A. B. R. na nithean a chuir esan d'ar n-ionnsuidh mu'n Chruinne. Mòran taing dha.

Fuireadh Eachann ruadh na Coille far am bheil e. Gabhadh e ar comhairle 's na tigeadh e gu Galldachd am bliadhna B'e *gàir na Caillich 's a chùil dìonaich* dhasan a bhi 'gearan. Cuimhnicheadh e an Sean-fhocal,

Mol an lombair, 's na ruig e,
Di-moil a' choille, 's na fàg i.

Cha téid sinn cadar an t-òganach agus an Seana Mhinisteir, eatorra fhéin bitheadh e; ach cagar beag ann an cluais an òganaich; thugadh e'n aire nach tachair dha, mar eadar an *long nodha 's an seann rudha.* Cha-n'eil comhairl' againn r'a thoirt air Calum Cianail, a ni mòran maith dha. Eisdeadh e ri gaoith nam beann gus an tràigh na h-uisgeachan.

Do thaobh A. Z. X. tha 'litir cho càm chrosda ris an ainm a ghabh e; mur 'eil sinn meallta, dheanadh a' cheart fhleasgach caonnag r'a dhà lurgainn.

Fhuair sinn litir o Bhodach nan speuclairean. Ciod i so a' bhoile 'th' air a' Bhodach? An dubhairt sinne riamh gu-n robh an leabhar againn saor o mhearachd? Ciod an leabhar a tha? Na-m bitheadh speuclairean a' Bhodaich saor o mhearachd, chitheadh e iomadh mearachd 'n a litir fhéin. Ach ge mòr *aintheas na poite bige, cha tig e seach an luath*, 'us cha mhò thig aintheas a' Bhodaich.

Chuir fear nach ainmich sinn fios air Dàn beag, suarach a chuir e d'ar n-ionnsuidh, o nach d'thug sinn àite dha 'n uair a dh'iarr e oirnn a dheanamh. Rannsaich sinn a mach e á lìonmhoireachd nan nithean sin a tha againn fa chomhair an Teachdaire, agus chuir sinn air ais e, ag ràdh, "Is bigid e sud, 's bigid e sud," mar a thuirt an dreathan an uair a thug e làn a ghuib as a' mhuir.

[O 'Chuairtear nan Gleann, a thòisich 's a' mhìos Mhàirt, 1840, agus a sguir aig meadhon an t-Samhraidh, 1843.]

AN ROIMH-RADH.

A Ghaidheil Shuairce,

Le dealas gràidh agus deadh dhùrachd ar cridhe, chuireamaid fàilt' air gach Gàidheal air feadh an t-saoghail mhòir a dh'fhosglas an leabhar beag so, agus chanamaid ris. "Slàinte gu-n robh dhuit—air ar barrachd eòlais, agus mar a's fhaid' ar n-eòlas gu-m b'ann bu toighich' ar càirdeas!" "Mar sin," ars' thusa; "ach cò sibh fhéin a tha 'cur fàilte cho suilbhir, agus a' cur 'an céill 'ur deadh dhùrachd le uirghioll cho taitneach?" "'N e m'ainm-sa b'àill leat? Ma ta, 'fhir mo chridhe, 's doirbh 'innseadh. Tha ainm agam, cha-n fhaod mi àicheadh, agus cha chùis chromadh cinn m'ainm, mo shloinneadh, no mo dhreuchd; na-n deanadh e maith 'innseadh cha cheilinn e, ach 's éigin domh ainm eile 'ghabhail a fhreagras do gach fear a thig 'am àite; tha mi 'n

diugh air stiùir na birlinn ùire so 'tha 'dol air sàile; ach 'an ceann ràithe theagamh nach bi àite 's measaile agam na aig sgòd an t-siùil thoisich, no 'bhi 'cumail fodha na taoim' le spùidseir leth-chluasach. 'S e 'n t-ainm turuis a ghabh mi, Cuairtear nan Gleann agus cha-n ainm cealgach so, do bhrìgh gur ann 's na glinn a fhuair mi m' àrach, am measg ghleann agus bheann na Gaidh-ealtachd a chuir mi seachad a' chuid a b' fhaide 's a' chuid gu mòr a bu chridheile 'chunnaic no 'chì mi de m' aimsir 's an t-saoghal so. Tha greis fhada 'nis o'n a dh' fhàg mi tìr m' òige; tha mo thuin-eachadh 's a' bhaile-mhòr; 's e 's fasgaiche do'n aois, agus 's e a chabhsair leacach a's freagarraiche do m' cheumanna goirid na garbhlach agus farsuing-eachd nam beann. Ach ged 'tha mo dhachaidh 's a' Ghalldachd, tha mo chridhe 's mo bhàigh 's na glinn; ged tha mo shaothair-latha agus obair mo chuirp 's a' bhaile-mhòr, tha mo bhruadair-oidhche agus aisling mo shuain ann an àite tuineachais m' òige. 'S gann gu-m bheil oidhch' anns an sìn mi mo thaobh gu tàmh, ag iarraidh fois do'n choluinn chlaoidhte, nach 'eil mo spiorad ann am beothalachd na h-òige 'gabhail a chuairt eutruim, ghuanaich gu tìr ghràidh a cheud eòlais. 'S minic a tha mi air mo ghrad dhùsgadh o luingearachd a' chaoil—sealgair-eachd an t-sléibh—camanachd na faiche—saodach-adh nan gabhar 's nam meann—cruinneachadh nan àirneagan 's nan cnò, no suidhe le cròilean mo ghràidh mu theintein mo mhàthar, le gleadhran tart-arach luchd-faire na h-oidhche, ag innseadh ('s gun neach 'g a fheòraich dhiubh) gu-m bheil an latha 'glasadh, air neo gu-m bheil tigh ri 'theine ceann eile 'bhaile, mìle o m' dhorus. C' ar son, arsa mise, 's mi 'dusgadh, a bhithinn mar so mar Chuairtear

nan Gleann a mhàin ann am bruadair na h-oidhche? C' ar son nach gabhainn sgrìob air m'eòlas ann a'm' fhaireachadh cho maith 's ann a'm' chadal; agus ged nach 'eil e comasach dhomh dol a mach o eilean gu eilean, o ghleann gu gleann, no idir sgrìob a ghabhail thar chuantan mòra gu dùthchannan céin taobh eile 'n t-saoghail, ciod a tha 'g am bhacail o sheanachas a chumail riutha le m' pheann? C' ar son a leigear le m' ghaol 's le m' dhùrachd do m' luchd-dùthcha dol as mar cheò? C' ar son a bhiodh e air a chumail fodha, dh' aona chuid le gleadhraich a' bhaile-mhòir, no le leisg lunndaich? Tha anabarr leabhraichean ùra 'nis a' tighinn a mach mu gach ni fo'n ghréin; cha-n urrainnear am ficheadamh cuid diubh a leughadh, no idir an lòn inntinneil a thàirngear uap' a chnuasachadh. Am bheil e ma ta ceanalta, am bheil e càirdeil, am bheil e ceadaichte dhuinn an cothrom so a shealbhachadh agus gun oidhirp a thoirt air a cho-pàirteachadh riu-san air am bheil e dhìth? am bheil e ceadaichte do neach a bhi o thoiseach gu deireadh bliadhna a' sparradh eòlas agus culaidh-thaitneachais 'n a eanchainn beag fhéin gus am bheil e'n impis sgàineadh, fhad 's a tha 'luchd-dùthcha le ìota mhòr a' glaodhaich a mach gu togarrach, iarratach, déidheil air eòlas, agus gun neach ann a ghabhas truas diubh? Chuireadh sgoilean a mach 'n am measg; dh' fhòghluim iad an cainnt mhàthaireil a leughadh; am bheil e ceanalta, dh'fheòraichinn a rithist uile ionmhas na Beurla 'chumail fo ghlais 'us iuchair 's gun a' bheag no 'mhòr dheth a sgaoileadh am measg na feadhnach sin a ghabhadh ris gu taingeil, toilichte? Deanadh daoin' eile mar thogras iad, ach air mo shon fhéin dh' iarrainn, coslach ris an t-seillein bheag, riabhach, a bhi 'siubhal le m' chrònan o bhlàth gu blàth, a' mhil a thrusainn a

chur 'an cìribh beaga, cha-n ann air mo shon fhéin, ach o àm gu h-am g'a cur a mach am measg mo luchd-dùthcha mar a's fèarr is urrainn domh. Mur fairich iad gu-m bheil i blasda, no fallain cha bhi sinn 'g a coiteachadh orra. 'S e so 'tha ann a'm' bheachd 's an leabhar so, a h-uile deuchainn a tha a' m' chomas a chleachdadh chum eòlas agus fiosrachadh a thoirt do m' luchd-dùthcha mu dhéidhinn gach ni a shaoil-eas mi 'bhiodh taitneach no feumail, dh' iarrainn mo dhìchioll a chleachdadh chum cuid de'n fhiosrachadh a tha cho coitchionn 'g a mhealtuinn ann an cèarn-aibh eile na rìoghachd a roinn am measg nan Gàidheal.

Feuchaidh sinn naidheachdan follaiseach an t-saoghail o àm gu h-àm a chur a mach—seòrsa de bheachd aithghearr a thoirt air na nithean a tha 'tighinn fo riaghladh àrd-chomhairle na Pàrlamaid—Naidheachdan—Margaidhean—Malairt agus Marsantachd; a' toirt sanais o àm gu h-àm mu gach cosnadh freagarrach do'n Ghàidheal anns na h-oibrichean mòra feadh na Galldachd, no air na slighean iaruinn. Leigeamaid ris gu h-àraidh gach eòlas a's urrainn duinn a thoirt seachad mu na dùthchannan céin sinn g' am bheil Gàidheil a' dol air imrich; America mu thuath; *Australia* agus *New-Zealand* mu dheas. Tha aobhar againn a smaointeachadh nach 'eil an imrich mhòr so ach a' tòiseachadh, agus gu-m bheil na mìltean agus na deich mìltean a tha 'n diugh a' tuineachadh ann an Gàidhealtachd na h-Alba, 's ag iarraidh cosnaidh 's na bailtean-mòra, a bhitheas mu-n téid mòran bhliadhnaichean seachad fad' o thìr an òige, ann an àiteachan far am bheil mi 'an dòchas am bi barrachd cothruim, barrachd rath agus soirbh-eachaidh a' feitheamh orra na a shealbhaich iad, mo thruaighe! 'n an dùthaich fhéin. Cha-n 'eil leabhar

no litir mu dhéidhinn nan cèarnan iomallach sin nach feuch sinn a rannsachadh, an fhìrinn a tharruing asda agus so a chur fo bheachd ar luchd-dùthcha. Tha luchd-eòlais measail againn anns gach cèarna de 'n t-saoghal d' am bheil Gàidheil a' triall, agus uapa-san feuchaidh sinn fiosrachadh fhaotainn as am faodar earbsadh, agus a chuireas sinn a mach anns a' Mhìosachan bheag so—na litrichean a thig dhachaidh uapa-san a dh' fhalbh gheibh gach aon a's airidh dhiubh, àite 's a' CHUAIRTEAR. Mar so cumar suas eòlas agus seanachas ann an Gàelic eadar cèarnan iomallach an domhain.

Ach ged tha 'n imrich so air am bheil sinn a' labhairt a' feitheamh air mòran, agus air mòran a's beag a tha 'nis a' smaointeachadh oirre, cha-n fhaod sin a dhì-chuimhneachadh gu-m bheil imrich gu mòr a's cudthromaich' ann a' tha 'feitheamh oirnn gu léir; imrich air an éigin duinn uile dol, agus o nach 'eil saorsa aig neach a rugadh le mnaoi. Tha sinn uile 'n ar luchd-cuairt 's an t-saoghal so, 's eilthirich sinn gu léir, dachaidh bhuan cha-n 'eil aig a h-aon. Uime so, 's éigin duinn dol thar aiseag Iordain a tha romhainn uile; 's e so aiseag nach urrainnear a sheachnadh. Tha bàs, agus 'n a dhéigh sin breitheanas, a' teachd: c' uin no cia luath, aige-san a mhàin a chruthaich sinn tha fios; tha so a' feitheamh oirnnne 'tha 'cur r'a chéile 'n leabhair so, agus oirbhse 'tha 'g a leughadh; dh' fheuchamaid so a chumail gu seasmhach 'n ar beachd, agus gach duilleag a tha 'dol uainn dh' iarramaid an cur a mach fo mhothachadh gu-m bheil againn ri freagairt Dhasan a tha os ar ceann agus a chronaicheas sinn ma théid sinn a nunn no nall o'n fhìrinn. Ged bhiodh e 'n ar comas eòlas air gach ni 'tha fo'n ghréin a thoirt seachad, bu shuarach e ma ni sinn dearmad air an

eòlas sin a bhios tarbhach 'an déigh do'n ghréin fhéin a bhi air a smàladh ann an dubh-dhorchadas. Am bheil e ceart eòlas a thoirt d' ar luchd-dùthcha mu na cèarnan céin sinn do'm bheil a mhiann air mòran diubh dol air imrich, agus gun a' cheud àite 's an t-àit' a's cudthromaiche 'thoirt do'n eòlas sin a tha trìd beannachadh an Spioraid Naoimh feumail chum an uidheamachadh air son na h-imrich dheireannaich do'n t-saoghal àillidh, ghràsmhor sin as nach bi imrich no dol a mach gu siorrudh? B'i 'n amaideachd gu dearbh, anns an oidhirp a tha mhiann oirnn a thabhairt air son maith ar luchd-dùthcha, an t-eòlas sin a thoirt doibh a bhios feumail fad thrì fichead bliadhna 's a deich, agus dearmad a dheanamh air an eòlas a tha feumail chum beatha nach teirig gu suthainn. 'N ar n-uile shaothair chumamaid 'n ar beachd gur ann a dh' ionnsuidh chreutairean neo-bhàsmhor a tha sinn a' sgrìobhadh agus 's i ar n-ùrnuigh ris-san a's urrainn a dheanamh, gu-n soirbhicheadh agus gu-n stiùradh e sinn chum so a dheanamh air dhòigh cho dìleas, cho fìrinneach agus cho stòlda 's nach bi aobhar-aithreachais againn air leaba bàis air son aon fhocail a chaidh a mach o'r peann.

Cha-n'eil sinn cho amaideach 's a smaointeachadh gu-n toilich no gu-n riaraich sinn a h-uile aon; cò a rinn, no cò a ni so? B'i 'n amaideachd 'fheuchainn. Cha gheall agus cha mhò a dh' iarras sinn mòran; cha gheall sinn ach ar dìchioll a dheanamh, agus cha 'n iarr sinn ach foighidinn agus suairceas. Na tugadh ar luchd-dùthcha barail bhras; cha-n 'eil sinn fhathast fo uidheam; cha-n 'eil aon duilleag deas an taobh a mach de'n àit' am bheil am peann air a' mhionaid so, cha deachaidh fasdadh fhathast air a h-aon de'n sgioba; tha fear na stiùrach a mhàin

'n a àite; agus is dòcha gu-n imir e air a' cheud thurus a h-uile seòl a thogail, a h-uile sgòd a cheangal, agus a' bhìrlinn bheag oibreachadh car tamuill 'n a aonar. 'S furasda dhasan a tha 'n a shìneadh taobh nan cnoc, air chùl gaoithe 's ri aodann gréine, mar tha e 'gabhail beachd air an eithear bheag so a' gabhail a' ceud thuruis troimh na caoil, coire fhaotainn agus smaointeachadh, mar is tric leis-san a tha 'n a thàmh, gu-m b' fhèarr e fhéin air an stiùir, agus gidheadh ma dh' fhaoidte nach b' fhèarr. Thugadh ar luchd-dùthcha dhuinn beagan ùine, deanadh iad foighidinn; cha-n 'eil Cuairtear nan Gleann ach air 'aineol fhathast, agus 'an àite fochaid ged dheanadh e tuisleadh no clibeadh beag 's a' cheud dol a mach, no ged rachadh e fodha gu ruig na h-aobrain ann an clàbar, no gus a' chruachainn ann an sùil-chrithe, ann an spiorad a' chàirdeis, le dùthchas an fhìor Ghàidheil agus suairceas an duine mhaith, thoir sanas agus faireachadh, thoir aoidheachd dha marchoigreach, cuidich agus fòir leis, agus gus an toill e an t-atharrachadh, creid, a' Ghàidheil shuairce, gur e, le mòr mheas, agus le fìor dhùrachd a chridhe, do charaid dìleas,

Cuairtear nan Gleann.

DO MHINISTEIRIBH AN T-SOISGEIL AIR FEADH NA GAIDHEALTACHD.

A Dhaoin' uaisle urramaichte,

Chuireamaid fàilt' oirbh le mòr mheas. Tha sinn làn chinnteach nach gabh a h-aon agaibh gu h-olc an dànadas leis am bheil sinn a' sgrìobhadh do'r n-ionnsuidh. Chuir sinn 'an céill ann an

tùs an leabhair bhig so ciod a tha 'n ar beachd agus ciod ar miann. Cia mar a shoirbhicheas leinn 's an t-saothair so 's doirbh a ràdh. Faodaidh sinn le fìrinn a chantuinn gu-m bheil ar rùn càirdeil, agus gu-m bi ar n-oidhirp dùrachdach; làn chinnteach gu-m bheil an t-aobhar-brosnachaidh a dh' aom sinn gu deuchainn a thabhairt, fiùghanta, bàigheil, cha-n 'eil sinn gun dòchas soirbheachadh. Tha sinn ag amharc ri Cléir na Gàidhealtachd air son còmhnaidh agus deadh rùin. Mur toill sinn sin tha fhios againn nach fhad' a ghleidheas sinn ar casan; ach 'n uair a bheir sinn fainear gur e maith 'ur luchd-dùthcha fhéin, 'ur luchd-éisdeachd a tha 'n ar beachd, cha-n urrainn duinn géill a thoirt nach seas sibh sinn 's nach fàiltich sibh sinn mar chàirdean. Tha fhios againn gu-m bheil e duilich anns na h-àmannaibh so do dhuine air bith, biodh e cho tuigseach, faicilleach 's a thogras e, an t-iomlan de Chléir na Gàidhealtachd a thoileachadh. Tha iad dìreach mar tha Cléir na Galldachd, cuid diubh a dh'aona bharail 's cuid de bharail eile mu nithean air am bheil na daoine 's fèarr agus na daoine 's fiosraiche 's an rìoghachd a' tarruing 'an aghaidh a chéile; daoine a thogadh 's a bhaisteadh 's an aon eaglais, a tha 'n am ministeirean agus 'n am foirbhich innte, aig am bheil gràdh mòr dh'i, a dhòirteadh fuil an cridhe air a son, cha-n'eil iad a dh'aona bharail air an àm mu nithean a bhuineas do riaghailtean eaglais agus gnothuichean Cléire. Tha iad mar dhaoine 's an aon luing, an t-aon iarrtas gus an long a thoirt troimhe, an t-aona chunnart doibh air fad ma dh'éireas olc no beud dh'i, an t-aon togradh dùrachdach air son cala ciùin, tèaruint' a ruigheachd; an t-aon earbs' as an Tì aig am bheil na gaothan an glaic a làimhe, agus a tha 'gluasad air aghaidh nan uisgeachan; ach an uair

a tha cuid a' comhairleachadh na caoil a stigh, tha cuid eile 'smaointeachadh gur iad na caoil a muigh bu tèaruinte. Tha cuid a' smaointeachadh gu-m bheil an long a' giùlan tuilleadh 's a' chòir de shiùil àrda, 's ma chumar oirre gu-n téid na croinn thairis; cuid eile 'am barail gur e sin dòigh a's fèarr—gu-m bheil an fhairge cho trom 's nach 'eil tèaruinteachd eile dh'i; cuid air son tarruing air falbh roimh 'n doininn, agus cuid air son cumail oirre. Tha daoin' air tìr-mòr ag amharc oirre, càirdean agus naimhdean, cuid a' guidhe leatha, 's cuid a' guidhe 'n a h-aghaidh; cuid a smaointeachadh gu-m bheil i 'n impis a bhi air a slugadh a stigh do bhras-bhuinne garbh Choire-bhreacain as an tig i 'mach 'n a clàraibh briste, agus cuid eile gu-m bheil i mar a' mhiotailt a chuirear 's an teine chum a glanadh, as an tig i 'mach na's luachmhoire. Gu-m b' ann mar sinn a thachras! 'S dearbh chinnteach ged tha am preas r'a theine nach caithear e. Esan a bha maille ris an eaglais o shean, cha tréig e 'nis i; ged tha ma dh'fhaoidte, neula dorcha m' a timchioll, fosglaidh iad, thig i 'mach o chùl nan neul sin mar a 'ghrian ann an àilleachd a neirt, agus soillsichidh agus blàitichidh i ar dùthaich mar a rinn i anns na làithean a dh'fhalbh, agus fad' an déigh dhuinne 's do'n àl a tha 'làthair a bhi 'n ar suain fo'n fhòid.

Mur 'eil sinn uile 'còrdadh mu na nithean ciogailteach sin a tha 'nis a' dùsgadh connsachaidh agus eadar-dhealachadh baralach, tha aon ni anns am bheil gach aon leis am b' àill gu maith d' ar Sion a' co-chòrdadh, 's e sinn ann an ùrnuigh dhùrachdaich aig cathair gràis gu-n deanadh àrd Cheannard ar n-eaglais a thoirt air a h-uile ni co-oibreachadh le 'chéile air son a maith, agus gu-n suidhichear air bunachar fìrinneach, seasmhach agus tèaruinte 'n

eaglais, air dhòigh 's gu-m mair i ré linntibh a tha ri teachd mar a rinn i 's na linntibh a dh' fhalbh,—a h-aon de na beannachdan a's mò a bhuilich Dia riamh air an dùthaich.

Cha ruig sinn a leas taobh seach taobh a ghabhail anns a' chonnsachadh so: ach tha nithean eil' ann bu mhaith leinn o àm gu h-àm a thoirt air aghaidh; 's e sinn an t-saothair mhòr a tha eaglais na h-Alba 'cleachdadh air an àm aig an tigh agus ann an dùthchannan céin air son maith spioradail dhaoine. Tha eaglaisean ùra 'g an togail air feadh na dùthcha; tha ministeirean agus luchd-teagaisg air an cur a mach a nis do gach cèarn agus eilean air feadh an t-saoghail; tha bratach Chriosd 'g a fuasgladh agus a chrann-ceusaidh air a leigeil ris anns gach àit' anns am bheil bratach Bhreatuinn air a togail ri crann. Tha'n fhàistneachd ghlòrmhor a nis a' fosgladh a mach m'ar coinneamh :—

"'San talamh cuirear dòrlach sìl
Air bhàrr nan sliabh 's nam beann;
'Us bi'dh a thoradh trom air chrith
Mar Lebanon nan crann."

Tha rìoghachdan a' dlùthachadh r'a chéile; tha cumhachd ùr buadhmhor na deathaich, leis gach acfhuinn innleachdaich a tha i 'cur fo ghluasad, a' sgaoileadh eòlais gu luath air feadh an t-saoghail; tha iarraidh agus forghais as déigh seana phobuill Dé—na h-Iudhaich, tha iomaguin mu'n déidhinn agus tha eòlas air fhaotainn orra 'tha anabarrach taitneach. 'S e ar miann o àm gu h-àm saothair Eaglais na h-Alba anns na nithean so a leigeil ris, agus mar so a bhi 'n ar co-shaothraichean maille ribh fhéin. 'S e maith 'ur luchd-sgìreachd fhéin, a dhaoin' uaisle urramaichte, a tha 'n ar beachd, iadsan d'am bheil sibh a' sear-

monachadh, iadsan a tha sibh a' giùlan air 'ur cridheachan aig cathair gràis. 'S e fiosrachadh agus eòlas feumail, fallain a thoirt doibh a th'againn 'n ar beachd. Ma chì sibh sinn a' dol am mearachd, comhairlichibh sinn—ma chì sibh sinn lag, cuidichibh sinn; air son sgillinn ruadh faodaidh sibh litir a chur d'ar n-ionnsuidh. 'S coma cò esan a tha mar so a' labhairt ribh, is suarach ciod is ainm dha. Theagamh gu-m bheil uiread aige r'a dheanamh ri h-aon agaibh, agus uime sin leigibh leis a ràdh gur mi-shuairce sibh mur cuidich sibh leis. A dh'aona chuid na deanaibh claon-bhreth air a shaothair roi' làimh: leigibh dha a chasan a ghabhail, agus a shùilean a dheanamh; thugaibh aoidheachd dha mar choigreach aineolach; ged tha ar n-oirdhirp ìosal na deanaibh tàir oirre; is suarach an t-saothair nach dean maith no olc; tha'n comas air a thoirt duibhse maith a dheanamh, agus na diùltaibh e; mar a dh'fhàiltich sinn ann an suilbhearrachd chàirdeil sibh, fàilticheadh sibhse 's an spiorad cheudna 'ur caraid dìleas agus 'ur fear-dùthcha caidreach,

CUAIRTEAR NAN GLEANN.

COMHRADH,

EADAR FIONNLADH PIOBAIRE, MAIRI, AGUS PARA MOR.

PARAIG.—Fàilte, fàilte, 'Fhionnlaidh, a mhic chridhe, 's beag a tha 'm feasgar fuar, earraich a' cur ort a'd' shuidhe taobh a' ghealbhain shuilbhearra, cho tioram, sheasgair ri spuing, a' seanachas ri Màiri mar a b' àbhaist.

Fionnladh.—Gabh a nìos a ghoistidh, cha mhisd' ar seanachas thus' a theachd. So, so, a Mhàiri, tog air falbh do rolagan as a' chathair mhòir 's dean àite do Phàraig.

Par.—Na gluais, a Mhàiri, tha suidheachan ìosal, socrach 'an so, agus tha fhios agad 'Fhionnlaidh gur e 'n suidhe bochd a ni 'n garadh beairteach. Cia mar tha Màiri? na chunnaic na mnathan riamh, ach " a bhi 'càreadh 's a' clàdadh 's ag àireamh nan ceud."

Mairi.—Ma ta mo thruaighe 's beag taing a tha ac' air a' shon air uairibh; ach coma cò dhiubh, cha chluinnear sgeig no fochaid an latha 'théid an clò ùr air faiche. Bu mhithich dhuit tighinn a dh' amharc Fhionnlaidh.

Fionn.—Bha fadal orm d' fhaicinn; cha-n fhaod e bhith nach 'eil naidheachdan agad; mur 'eil thu eòlach a nis air an Oban c'uin a bhitheas?

Par.—Tha cho eòlach 's a tha 'n ladar air a' phoit—ach tha sin seachad a nis—tha dùil ris an luing mhòir an sin mu mheadhon an earraich, agus tha m' àite fhéin agus àiteachan mo theaghlaich air an gabhail, 'us dara leth an airgid-aisig air a dhìol.

Fionn.—'N ann da rìreadh? chuala mi beagan seanachais uime, ach cha robh mi 'g a chreidsinn—theagamh a ghoistidh—

Par.—Cha-n 'eil teagamh tuilleadh 's a' chùis; bha mi ann an ioma-chomhairle fada gu leòir, 's iomadh oidhche airsnealach, throm a chuir mi seachad gun lochd cadail. Ni-maith a thoirt maitheanais domh, ach a' tionndadh 's a' gluasad le iomaguin agus le cùram; ach tha sin seachad, ciod am feum a bhi 'tighinn thairis air?

Fionn.—Ma ta na-m b'e toil an Fhreasdail chaoimh

e, b' fhèarr leam thu 'dh' fhuireach: tha eagal orm gu-n robh thu bras; cha-n ann gun smaointeachadh 's gun toirt fainear bu chòir do dhaoine 'n saoghal a ghabhail fo 'n ceann agus tìr an eòlais 'fhàgail; gu sònraichte do dhuine a ràinig d'aois-sa, 'Phàraig, a dhùthaich fhàgail. 'S i 'n éigin chruaidh a bheireadh orm dol thairis, no imrich air astar a bu lugha a dheanamh; tha mi 'n déigh mo fhreumhan a sgaoileadh a mach mu bhruachaibh an uillt ud shìos, ar leam na-m faighinn mo thoil nach 'eil oiteag ach oiteag fhuar a' bhàis, a spìonadh as am bun iad. Tha mo ghràdh do na creagan ud shuas a h-uile là a' meudachadh: b'e 'n eidhionn a spìonadh o'n chreig mo chur air imrich uapa; tha iomadh ni a b' fhèairrd a leasachadh, ach sin cor an t-saoghail. Cha-n'eil maith air thalamh nach 'eil 'olc fhéin 'n a chois, agus is glic an Sean-fhocal, "Is fèarr an t-olc eòlach na'n t-olc aineoil;" a Phàraig, tha eagal orm gu-n robh thu bras.

Par.—Cha robh; cha sgaomaire balaich mi 'bheir leum gun amharc romham. Fuirich thusa, 'Fhionnlaidh, bi taingeil gu-m faod thu; agus gu ma fada mhealas tusa, 'Mhàiri, do thigh beag seasgair; ach tha fhios agad ciod a chuir an earb' air an loch—an éigin, 'Fhionnlaidh—chuir an éigin a làmh neo-iochdmhor orm 's cha-n 'eil cur 'n a h-aghaidh; tha an nead anns an d' àraicheadh mis' agus m' àl, air a chreachadh, tha e fo bhinn, tha 'bhàirlinn ann: 's éigin 'fhàgail, 's éigin ar sgiathan a sgaoileadh agus creag na's àirde iarraidh air nach ruig am maor. Do réir coltais tha i fad' as; ach cha-n'eil comas air. Cha-n fhad, 'Fhionnlaidh, gus am faic thu an eanntag ghlas agus a' chòinneach uaine 'fàs ann an làraich luim far am b' àbhaist do thigh Phàraig seasamh. 'S beag a shaoil mi gur ann air mo shon fhéin

a rinn bàrd milis ar dùthcha 'n dàn leis am bheil mi 'nis a' togail mo chrònain thiamhaidh :—

A ghlinn mo ghràidh 'rinn m' àrach òg,
An éigin d' fhàgail 's mi gun treòir?
An éigin domh 's do chlann mo ghaoil
Falbh gun dùil ri tionndadh 'chaoidh?

Leig leam, 'Fhionnlaidh, cha-n urrainn mi sgur dheth : aon rann eile 's bi'dh mi 'g ad fhàgail—

An éigin domh fa dheireadh triall,
'Us falt mo chinn 'n a dhualaibh liath?
Earr mo làithean 'ruith gu luath,
Mar chloich 'n a deann o àird' nan cruach.

Slàn leat, 'Fhionnlaidh, 's éigin domh falbh : gheall mi greasad dachaidh—gu fìrinneach gheall.

FIONN. Dean suidhe, 'Phàraig—a Mhàiri, 'eudail, thoir dhomh an neapaicin bheag, ruadh a chì thu thall 's an uinneig. Dean suidhe, 'Phàraig.

MAIRI.—Cha charaich thu ceum, 's minic a thubhairt thu nach robh té 's an dùthaich a dh' fhuineadh breacagan eòrna na b' fheàrr na bean a' phìobaire; cha téid thu 'mach an nochd gus am feuch thu 'h-aon diubh le bainne nan gabhar—dhomhsa do bhoineid.

FIONN.—A Mhàiri, thubhairt thu gu maith—thoir thusa sùil ceann eile 'n tighe: tilg boitein 'am buaigheal a' mhairt cheanainn, 's faic am bheil an t-agh ruadh sàmhach; cha robh nasg riamh air, 's tha e rud-eigin ceannsgalach. A nis, a Phàraig, tha duilgheadas orm—cha bu mhaith leam focal a ràdh a chuireadh trioblaid ort, ach da rìreadh 's i 'n dubh éigin a chuireadh air imrich do dhùthaich chéin mi.

PAR.—Cò 'tha 'cur a' d'aghaidh? ach nach aidich thu gu-n d'thàinig an uair? mur d'thàinig cha tig—nach 'eil an dùthaich air dol a dh'ionnsuidh na dubh bhochdainn; a h-uile ni 'dol air ais—nach 'eil an

t-sìd fhéin air atharrachadh? Cha chreid mi nach e toil an Fhreasdail sinn g'a fàgail—nach d'thàinig plàigh air a' bhuntàta fhéin—cha chinn lus no bàrr mar a b' àbhaist da; cha-n urrainn sinn a' mhòine a chaoineachadh; nach d'fhàg an sgadan ar cladaichean? nach 'eil gort' agus ganntar 'an déigh feòil dhaoine bochda 'chnàmh? Nach robh na mìltean a' tighinn beò air min-bhàin na déirce o cheann bliadhna no dhà? Mur biodh Dia air a cur 'n ar rathad ciod a dh' éireadh dhuinn? An téid gaoir nam pàisdean as mo chluais fhad 's is beò mi? Nach do chuir mi fòid 's gach uinneig a chumail a mach an latha mu-n dùisgeadh na pàisdean? Am faca tu mnathan truagha gun chaisbheirt, gun chòmhdach, 'n an crùban taobh creige, a' feitheamh tràghadh na mara gus an ruigeadh iad air a' mhaorach, na pàisdean a' cruinneachadh nam bioran agus an fhraoich —a' choille-chonnaidh fhéin air a toirt uainn? Nach tugadh o'n bhàthaich ud thall an t-aona mhart, 's na dilleachdain a' glaodhaich 'n a déigh? C'àit' am bheil mo bhaidne chaorach, 's mo chuid ghabhar? Cha-n 'eil mise 'coireachadh neach air bith; b' e 'n cuid fhéin a bh'ann, cha d' rinn iad ach ceartas— ach O! tha 'n ceartas air uairibh cruaidh; ach c'ar son a tha mi 'gearan—cha robh còir agam air iochd.

Fionn.—Cha robh; cha-n iochd e far am bheil còir; ma tha còir againn air iochd 's ceartas a' chòir sin a sheasamh; ach mar a thubhairt thus' e, 's cruaidh an ni air uairibh ceartas. Ma bhuineas an Tì a's àirde ruinn do réir a cheartais, cò a sheasas 'n uair a thig a' bhàirlinn fa dheireadh? Ach a Phàraig, ged a tha na thubhairt thu fìor, 's ann agam a tha fhios, gidheadh cò 's urrainn innseadh na deuchainnean goirt agus an truaighe 'tha daoine 'fulang ann an dùthchannan fad' as. Is beag a tha fhios agad

na tha romhad: aon ni, cha tig an dùthaich sin riut-sa gu dìlinn cho maith ris an té a dh'fhàg thu. Gabhaidh am pòr òg ri fearann coimheach, agus fàsaidh am fiùran maoth far an cuirear e, ach thusa no mise, 'Phàraig, cha fhreagair e dhuinne, agus da rìreadh cha-n fhiach e 'n t-saothair dol thar chuantan air tòir dachaidh; cha-n 'eil an t-àm fad' as anns an uidheamaichear tigh caol, cumhann duinn 'n ar dùthaich fhéin. 'N uair a smaointicheas tusa air an turus-chuain a tha romhad—at na fairge, uamhas na doininn, tuineachadh ann an coille fharsuing, far nach fhaic thu ach na speuran os do cheann agus an talamh fo d' chois: am measg choigreach—cuid mhòr de'n bhliadhna air do thiodhlacadh fo shneachda, a' leagail chraobh gu àit' a dheanamh do dh'iomaire buntàta—gun fhear-eòlais, no fear-dùthcha, ma dh'fhaoidte, mar fhichead mìle dhuit, gun uiread 's an uiseag fhéin a' seinn 's an fhàsach neo-chrìochnach, gun mhèilich chaorach, no miogadaich ghabhar—thu fhéin 's do chlann a' leagadh chraobh, g' an losgadh, 's a' tolladh a stigh air 'ur n-adhart "fo dhubhar na coille nach teirig gu bràth;" agus 'n uair a thig am bàs, do thilgeil ann an sloc! Coma leam e! Ma 's e toil an Tighearna mo thoirt gu falbh o dhorus gu dorus gu-m b' ann ann an tìr m' eòlais! Ma tha ana-cothrom againn ann an iomadh càs 'an so, tha air an làimh eile iomadh sochair againn; cha-n'eil eagal oirnn roimh luchd-spùinnidh no murtairean, roimh dhaoine borba fiadhaich; agus tha againn beannachadh a's dòcha nach 'eil 's an àite do'm bheil thusa 'dol; tha eaglaisean againn, ministeirean agus sàmhchair na Sàbaid; soisgeul an Tighearn' air a shearmonachadh 'n ar cànainn fhéin, gu bàigheil, càirdeil, drùighteach, agus cothrom air son uidheamachadh trà a dheanamh

mu choinneamh na h-imrich nach faodar a sheachnadh. A Phàraig, 'fhir mo chridhe, smaointich air na nithean so, 's na toir an leum 's an dorcha. Cò ris a chuir thu do chomhairle?

Par.—Am bheil thu réidh,'Fhionnlaidh? Smaointich mi air na nithean sin gus an robh mo cheann, cha mhòr, 'n a bhreislich; chuir mi mo chomhairle ris gach neach a shaoilinn a b'urrainn comhairle 'thoirt domh, agus ghabhadh e oidhch' fhada gheamhraidh innseadh dhuit gach comhairle neo-chòrdail a fhuair mi. Ma théid thu d'a leithid so a dh'àit', ars' a h-aon, meilichear le fuachd thu; ma théid thu do'n àit' ud eile, arsa 'n ath-fhear, bàsaichidh tu le tart; ma théid thu do'n treas àit' ithidh na daoinedubha thu. Cha-n ann a mhàin ri daoine 'chur mi mo chomhairle, chur mi Ris-san i 'tha comasach air mo stiùradh; agus tha mi 'n dòchas gu-m bheil mi air mo stiùradh leis; ach tha'n gnothuch air a shocrachdh a nis, agus o'n a chuir thu thuige mi cha-n e uile' gu léir a' bhochdainn, no eagal gu-n leigeadh Dia leam bàsachadh air an rathad-mhòr a thug orm cur romham falbh. Sheasainn a' bhochdainn, dh'fheuchainn bothan a thogail ann an àit-eigin 's cha bhithinn fo chùram; tha spéis agam de thìr'm òige cho làidir 's a bhuail riamh ann an cuisle; cha-n fhaic mise tìr gu dìlinn cho àillidh ri tìr mo cheud eòlais. Ged a labhrainn focal air uairibh a bheireadh air coigreach smaointeachadh gu-m bu duine gruamach, garg Pàra mòr, tha mo chridhe cho tais ri cridhe eile; tha blàs agam ris an eaglais, ris a' chladh, 'us ris a' mhinisteir; blàs nach fuaraich fo shneachda Chanada; agus cha-n iongantach ged tha cuimhn' agad mar a bha mi, tha fhios agad mar a tha mi; do Dhia gu-n robh an taing! Ach 's éigin falbh; tha mo chridhe, creid mi, 'n impis sgàinidh; ach 'Fhionnlaidh, cha-n

fhan mo theaghlach 's cha-n iarr mi orra. 'S urrainn mi, ge cruaidh e, dealachadh ri m' dhùthaich, 's urrainn domh cead deireannach a ghabhail de gach beinn agus sliabh, agus allt agus caol; 's urrainn domh cead a ghabhail de'n chladh 's de gach lic a th' ann, 's urrainn domh dealachadh riut-sa, 'Fhionnlaidh, seadh ris-san a bha air a bheannachadh le Dia chum mo spìonadh mar aithinne as an teine; ach dealachadh ri m' theaghlach, dealachadh ri m' phàisdean dleasnach, 's leigeil leo falbh, a ràdh riutha, Slàn leibh! thusa, 'Eòghain, mo cheud duine cloinne, thusa 'Eachainn, agus thusa mo Dhònullan beag a tha 'dol leo, agus ri Anna, samhladh a màthar, cha-n urrainn mi, cha dean mi e, gheall mi falbh; cha toir mi iadsan gu bhi 'g iarraidh na déirce; thug an Tighearna dhoibh neart, agus innleachd agus cèird; thug mi mo làmh dhoibh; na can focal di-molaidh. Slàn leat! na h-iarr orm fuireach ach innis do Mhàiri nach b' urrainn domh; thig mi oidhch' eile. Slàn leat! 'Fhionnlaidh, Ni-maith a bhi maille riut!

FIONN.—Mar sin duit-sa, cha-n iarr mi ort fuireach, ach thig cho luath 's is urrainn duit.

"Tha muinntir eil' air teachd d'ar tìr,
'Us sìol nan treun 'g an cur a dhìth—
Sìol nan treun a ghléidh le buaidh
Ar beanntan àrd 'us tràigh a' chuain.

"Ach thréig iad fhéin 's gach euchd a rinn;
'S tha sinne 'n diugh, an sliochd, gun sgoinn.
Mar chuiseig fhaoin, fo thaom gach sian,
Air call ar neart, ar meas, ar miagh

"Gluaisibh, 'chlann na muinghinn thréin,
'S gu-m faigh sibh iochd fo chaochladh gréin';
Ge caomh leibh beanntan àrd 'ur n-òig',
'S gann gu-m faic sibh iad ri'r beò.

" Triallaibh dh'ionnsuidh cuan nan stuagh ;
Ach, och ! mo chreach ! cha b'e mo luaidh ;
B' annsa luidhe sìos gu ciùin,
Mar ri m' dhàimhich anns an ùir."

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Cha luaith' a chualas gu-n robh " Cuairtear nan Gleann " ri teachd a mach na thàinig litir 'an déigh litreach—cuid diubh càirdeil, caidreach—cuid diubh càm, crosda, trasda ; ach do bhrìgh gu-m robh a' chailc-dhearg clàr an aodainn, 's nach robh dad r'a phàigheadh 's gnothuch modhail an aideachadh.

'S maith leinn gu-m bheil " Eòghan òg " beò—chi e gu-n d' thug sinn àite dha 's an àireamh so.

Taing do'n " Ileach "—tha na chuir e g' ar n-ionnsuidh cùl ar làimhe a' feitheamh an latha fhliuich.

Deanadh " Iain-ruadh-na-creige " air 'athais—cha d' thàinig an t-àm fhathast—fòil bheag, 'Iain—air do shocair—'s òg an Nollaig a' cheud oidhche.

Tha " Aonghas " a' gearan nach d' thug sinn am t-ainm ceart air an leabhar so. Nach bochd nach leigeadh e leinn aon ainm a thogramaid a thoirt air ar leanabh fhéin ? Nach 'eil Cuairtear cho maith ri Seanachaidh ? Ciod is fiach Seanachaidh mur 'eil e 'n a Chuairtear ? Ma shuidheas e taobh a ghealbhain fhéin, gun dol air chuairt no air chéilidh, 's beag is fhiach gach seanachas a th' aige ; ach tha fhios againn nach 'eil Aonghas còir ach ri feala-dhà.

Fhuair sinn littir an " Eileanaich " a' foighneachd cò 'tha 'sgrìobhadh a' Chuairteir, agus am bheil am fear so 's am fear ud eile 'sgrìobhadh ann ; agus a' maoidheadh mur 'eil, nach gabh esan e ! Cò 'tha 'g a choiteachadh air ? ciod a' chòir a tha aige-san fheòraich cò 'tha 'g a sgrìobhadh ? An cual' e riamh an Sean-fhocal, " An ni nach cluinn thu 'n diugh cha-n aithris thu 'm màireach."

Fhuair sinn litir chrosda " Dhùghaill." C' ar son a chreideadh Dùghall na chluinneadh e, gun dà thaobh na cùise 'chluinntinn? An cual' e riamh gu-n robh " Dà thaobh air bean a' bhàillidh 's dà thaobh air bàta 'n aisig." 'S i 'n aon fhreagairt a's urrainn duinn a thoirt da, nach 'eil focal fìrinn anns na chual' e, agus nach d' rinneadh a' leithid de thairgse dhuinn riamh.

" 'Ailcan-na-Beinne " fàilt' ort ! rùn do chridhe air do chuisle—dean mar tha thu 'g ràdh, 's e sin an dòigh 's am faod thu maith a dheanamh dhuinn, an Cuairtear a ghabhail.

Tha 'm " Bleidire " ceart. Faodaidh e 'n Cuairtear a chur leis a' Phosta 'n déigh a leughadh do dh' àit' air bith is àill leis ; ach atharraicheadh e'n t-ainm grànda 's togadh e ainm a's cliùitiche ; 's maith a sgrìobhas e 'Ghàelic. Cluinneamaid uaithe.

Fàilt' air òganaich shuairce Chill-Rìbhinn ! Chuala sinn an dùrachd as ar leth, taing dhoibh ! ach 's éigin doibh barrachd 'us dùrachd a thoirt duinn—tha sinn air an àm fo chomaine dhoibh.

'S an àite mu dheireadh, fhuair sinn litir iongantach " Iain-o'n-àirde-tuath," an aon litir a's fuaire 's a's reòta 'fhuair sinn riamh : da rìreadh 's ann as an àirde-tuath a thàinig i, mar o chuithe shneachda. Tha seòrsa de dh' amharus againn cò e Iain ? Nach gòrach do bharail gur urrainn thusa 'n Cuairtear a smàladh le anail do bheòil ? Feuch ris, 'Iain—séid gus am bi thu sgìth—cha smàl thu as e. Tha thu 'g ràdh ma chuireas sinn mar sud no mar so ann, no mur dean sinn mar sud 's mar so, gu-n saltair thu fo d' chois sinn ! Ubh—ubh ! nach tu fhéin an gille ! Tha thu 'g râdh nach 'eil connspoid agad ris a' Chuairtear, tha thu 'g râdh nach 'eil fhios agad cò e : cia mar thachair dhuit ainm àraidh a chur air cùl do litreach ? Cô dhiubh tha no nach 'eil aobhar connspoid agad ris, tha thu 'cur romhad gu-n itheadh tu suas e eadar fheòil 'us chnàmhan; ach feuch nach tac thu thu fhéin 's an oidhirp. Innsidh mi sgeul beag dhuit, 'Iain. Bha ann o shean sionnach ruadh agus uan òg ag òl deoch-uisge as an aon allt ; bha 'n sionnach gu h-àrd os ceann an àite 'n robh an t-uan. " A bheathaich pheallagaich, leibidich idhir," ars' an sionnach, " cia mar 'tha chridh' agad an t-uisg' a shalachadh mar so orm-sa ?" Ghabh an t-uan eagal. " 'N e mis' " ars' esan, " nach 'eil an sruth a' teachd a nuas o'n àit' am bheil sibh ? cha-n'eil e comasach dhomhsa 'shalachadh." " Coma cò dhiubh " ars' an sionnach, " biodh sin mar thogras e, ach tha mi ann am mi-thlachd mhòr riut." " C' ar son ?" ars' an t-uan. " Tha do bhrìgh gu-n cuala mi gu-n d' innis thu an dubh-bhreug, gu-n do thog thu tuaileas gamhlasach a' m' aghaidh o cheann shè mìosan ; cha ruig thu leas 'àicheadh, tha fianuisean agam." " 'N e mis' " ars an t-uan, " cha d' rugadh mis' o cheann shè mìosan ; " Tha mi suarach " ars' an sionnach, " mur tus' a rinn e 's e d' athair, reithe nan adhaircean mòra, air neo do sheanair an rùta maol Gallda ;" agus le sin, ghrad leum e ann an amhaich an uain, agus dheoghail e fuil a chridhe !—Minich so 'Iain.

'S i 'n fhìrinn a thàirngeamaid â so, gur faoin an ni 'bheir air neach cur a mach air neach eile 'n uair tha fuath aige air ; mur 'eil aobhar aige gur soirbh dha aobhar fhaotainn.

COMHRADH.

AM MAIGHSTIR-SGOILE AGUS CALUM POSTA.

MAIGHSTIR-SGOILE.—Tarruing do cheum, a Chaluim, cha fhreagair do ghillean na Bàn-ri'nn a bhi cho màirnealach, leisg; tha thu fad' air deireadh an diugh.

CALUM.—Tha—'s ann agam a tha fhios; ach na-m bitheadh mo mhàileid air do dhronnaig-sa, agus d' anail a' d' uchd, mar thachair dhomhsa, cha bhitheadh tu cho ealamh gu achmhasan a thoirt do'n t-seana Phosta.

M. SG.—'S ann da rìreadh a tha mi. So, so! tarruing ort—bha gille beag a' Bhàillidh 'an so o cheann dà uair a' feitheamh ort—thug e 'chèardach air a shéideadh a' bhuilg, a dh' fheuchainn blàs a chur air fhéin; ach 's mòr m' eagal gu-n deachaidh e dhachaidh.

CAL.—Ma chaidh, turus maith dha: tha mo bhalg-sa cho mòr air a shéideadh ri aon bhalg cèardach 's an duthaich. Ged robh am Bàillidh fhéin 'an so, agus am ministeir còmhla ris—gun tighinn air gille na brigise buidhe, cha robh comas air.

M. SG.—Ma ta o'n a thachair dhuit 'ainmeachadh, bha 'm ministeir an so cuideachd—chaill e 'fhoigh-idinn agus chaidh e dhachaidh—cha robh e idir toilichte.

CAL.—Nach robh? 'S neònach leam sin! 'S iomadh latha 'thug daoin' eile 'breabadh an sàiltean aig ceann na h-eaglais a' feitheamh ris-san, an duine còir, 's gun a' chridh' agad fhéin, ged is seòrsa de phears'-eaglais thu, a ràdh ris gu-m b' olc; agus a thaobh 'fhoighidinn a chaill e, is suarach an ulaidh

i dha-san a dh'amaiseas oirre—bha i gu maith air a caitheamh.

M. Sg.—So, so! fosgail do bhroilleach 's thoir dhomh na litrichean.

Cal.—Mo bhroilleach! 'Fhir mo chridhe chaidh e bh' uaithe sin a nis: cha deachaidh cliabh mòine riamh air mo dhronnaig cho trom ris a' mhàileid ùir so.

M. Sg.—Màileid, a Chaluim?

Cal.—'S eadh, màileid—no sac, ma 's e 's fèarr a thuigeas tu—sac eich, 's cha shac air son Criosduidh. Cha b'ionann 's an leòbag bheag leathraich a b' àbhaist a bhi agam le sreing m'a muineal, cho soirbh r'a giùlan ri aon spliùcan tombaca 'chuir duine riamh 'n a phòca; 's ged nach robh mòran litrichean innte bha iad luachmhor—céir uasal, dhearg orra, cho cruinn, leathann ri bonn crùin; trì no ceithir air son a' mhinisteir, agus leòbag bheag 'an ceann gach ràithe air son a' Cheannaiche bhàin; agus da rìreadh b' fhiach e a prìs a' bhraoisg fhaicinn a chuireadh e air 'g a leughadh. Chunnaic mi sinn a' tarruing barrachd airgid air son trì litrichean 's an àm sin na ni sinn a nis air son làn cumain de 'n t-seòrs' ùr a thug mi 'n diugh leam—cailc ruadh air a h-uile aon diubh, mar a chì thu air na seotaichean uan—"pàighte," "pàighte," air clàr gach aodainn diubh: agus air son phaipeirean-naidheachd! cha-n 'eil balach a thug fòid mòine fo 'achlais do'n sgoil an diugh nach faod paipeir-naidheachd a thoirt dachaidh 'n a àite. Cha-n fhòghnadh an t-seann fheadhainn, ach fear ùr—fear Gàidhealach ma's fhìor—Cuairtear nan Gleann! Cuairtear—ach cha-n abair mi tuilleadh. Sin agad a' mhàileid—sè fichead litir, agus cuid diubh air son feadhainn nach d' fhuair litir riamh.

M. Sg.—Fuir'ibh air 'ur n-ais gus an seòrsaich mi na litrichean—cha-n fhaodar làmh a chur air a h-aon diubh.

Cal.—Cha chuir sinne corrag orra, ach faodaidh an cat amharc air an righ. Cò dha tha i sud? a h-uile litir air a cùl cho reamhar, gharbh ri m' lùdaig, 's cho càm ri iomaire 'n amadain.—Stad, fhuair mi e—*Donald M'Lucais, Esquire, Shooter of Wild Beasts, Big-Craig. Esquire!!* 'Fheara 's a ghaoil! Dòmhnull Brocair 's a' Chreig-mhòir 'n a *Esquire!* thug so bàrr air na chunnaic mi riamh; ach cò i so? *Miss Christiana Mac O' Shenag, Old Wife's Point, Mull.* Ubh! Ubh! Ubh! cò i so? Feuchaidh so riut fhéin, ge h-eòlach thu. An aithne dhuit i? *Old Wife's Point;* sin àite nach cuala mise ri m' linn, no fear eile romham.—O! 'Bheurla, 'Bheurla, mar a tha i 'tolladh a stigh!

M. Sg.—Nach cum thu do theanga, 'Chaluim; an nach aithne dhuit i? Cairistìona mhòr aig Rudha na Caillich.

Cal.—Rudha na Caillich! *Old Wife's Point.* Mo chreach, mo chreach! C'àit' an stad so? 's culaidh-spuirt so gun teagamh; ach stad—tha mi 'tuigsinn cò bh'uaithe tha litir Cairistìona. Cuiridh mi geall gur e bodach na brigise cainbe 'bha 'g iasgach nan crùban 's nan giomach air son an t-Sasunnaich mhòir 's a' Chaisteal, a dh'fhàg a chléibh 's a lìn ann an tigh Cairistìona; ach tha i 'mach a' cladadh, 's bi'dh greis mu-n ruig an litir i.

M. Sg.—Uist! a Chaluim, air neo cuiridh tu fhéin 'us mise 'mach air a' chéile, 's cha bhi sin freagarrach.

Cal.—Cha chuir—gu dearbh cha chuir; b' e sin an òrdag an aghaidh na glaice mise 'bhi 'strì riut-sa. So agad Eòghan figheadair ag iarraidh litreach.

Eoghan.—Feuchaibh am faic sibh té air mo

shon-sa bho Ailein mo mhac; 's fhad' o na chuala mi bh'uaithe. Bha e ann an Sasunn 'n uair a thàinig an té mu dheireadh, 's tha mi fo mhòr iomaguin.

M. Sg.—Tha i ann an so, 'Eòghain—am fosgail mi i?

Eogh.—Ciod eile, 'fhir mo ghràidh; nach sibh fhéin mo pheann 's mo shùilean?

M. Sg.—Tha e slàn, fallain, gun dìth, gun deireas, agus gu dearbh 's e fhéin aig am bheil an gnothuch ri sgrìobhadh; an gille gasda, tha sodan orm litrichean cho poncail, cheart, agus làmh-sgrìobhaidh cho réidh, eireachdail fhaicinn bh'uaithe. Fuirich an déigh chàich agus leughaidh mi air fad i.

Eogh.—So agaibh na dh'fhuasglas i. Reic mi 'n coileach ruadh ri Cailleach nan uibhean, 's ar leam gur e trì-sgillean-deug 's bonn-a-sè 'bha n té mu dheireadh a thàinig.

M. Sg.—Cum d' airgiod a' d' sporan, 'Eòghain, cha-n 'eil dad r'a phàigheadh: dh'fhalbh an latha sin, 's thàinig latha 's riaghailtean a's fèarr.

Cal.—Chì sinn, mar a thuirt an dall.

Eogh.—Cha-n 'eil mi gu ro mhaith 'g ar tuigsinn. 'N e nach 'eil dad r'a dhìoladh air son litrichean?

M. Sg.—Phàigh do mhac i, 's cha robh sin 'n a uallach dha; thug an sgillinn ruadh á Sasunn i, agus cuiridh sgillinn eile fios-freagairt air ais. Sin agad an riaghailt ùr. Nach còrd sin riut?

Eogh.—Cha chuala mi riamh a' leithid; cha b' fhèarr a nasgaidh iad—riaghailt an àigh! an t-aon luacha-peighinn a's fhèarr a chuala mi riamh. Cò 'thug a stigh an riaghailt cheanalta?

Cal.—A' Bhàn-righinn, 'Eòghain; caileag laghach, 'Eòghain; ach tha i òg; 's beag tha fhios aic' air a' liughad ceum eadar so 'us Lunnuinn. Cha seas

an riaghailt ùr so, cha-n urrainn i seasamh; cha-n 'eil ann ach amaideachd!

M. Sg.—Uist! a Chaluim; cha tig e dhuit-sa bhi 'labhairt mar sin mu 'n Bhàn-righinn a tha 'cumail na spàine 'm beul do theaghlaich. Am bheil duil agad nach 'eil luchd-comhairle maith aice?

Cal.—Theagamh gu-m bheil—theagamh gu-m bheil—ach cha do choisich iad riamh an Leathar Muileach, 's cha mhò bha iad air an aiseag ri sneachda 's ri gaillinn mar bha mise 'n dé, air neo cha smaointicheadh iad aon litir a chur an rathad so air son sgillinn.

Eogh.—A' bheannachd sin orra-san a chuir ann am chomas seanachas a bhi agam ri Ailein bochd air son sgillinn. Chì sibhse 'mhaighstir-sgoile gu-m bi fichead litir a nis air son an aoin a bh' ann roimhe so. Cha chaidil mi 'n nochd gus an sgrìobh mi litir a dh'ionnsuidh Ailein, agus tha iomadh aon 's an sgìreachd a ni 'n gnothuch ceudna. 'S mithich do na sgoileirean a bhi 'cur nam peann air uidheam—litir do Shasunn air sgillinn!

Cal.—A' pheic air an sgillinn 's gun an sgillinn ann.

Eogh.—Tha 'n sgillinn ann. Tha mi 'm dhuine bochd, ach 'dé dheth sin, am bheil agam ach gun ghreim tombaca 'chur fo m'fhiacail fad latha, 's tha mi leis a sin a' caomhnadh na chumas suas eòlas air mo mhac, na leigeas domh mo chridhe fhosgladh dha, suidhe le m' ghaoilean mar gu-m b' ann taobh nan cnoc, no taobh a' ghealbhain; tha mise 'g ràdh riut gu-m pàigh mi sgillinn cho togarrach 's a rinn mi rud riamh ged nach robh agam r'a innseadh dha ach gu-m bheil Robag bheag, an abhag, beò, 's mar a mharbh i 'm feòcallan an là roimhe. Sgillinn ann!—cha-n 'eil tigh as am bheil smùid nach faod cearc eile ghleidheadh, agus beiridh i de dh'uibhean air

son na cailliche Gallda na chumas seanachas r'an càirdean feadh an t-saoghail. Biodh iad a' bruidhinn, ach ma 's e 'n *Reforum*, no ciod a's ainm dha, an *Reform* a rinn so, 's maith na rinn e—an riaghailt ghasda.

Cal.—'S oil leam nach robh do dhà shlinnean air an rùsgadh mar tha iad agam-sa; 's cha bu ghearan na-m pàigheadh an gnothuch. Tubaist air na h-amhlairean gun tuigs' a smaointich air a' leithid! Ma tha 'h-uile comhairl' eile 'tha iad a' toirt do 'n Bhàn-righinn cosmhuil rithe so, cha seas ise no iadsan fada; bithidh iad cho bhriste ri long mhòr an iaruinn, no ri marsant' a' ghuirmein.

M. Sg.—Ciod so 'n gearan a th' ort? Fhad 's a gheibh thusa 's mis' ar tuarasdal cha bhuin e dhuinn a bhi 'faotainn coire dhoibh-san a tha thairis oirnn.

Cal.—'Fhir mo chridhe, 's fhurasda dhuit a bhi 'labhairt aig nach 'eil a bheag r'a dheanamh ach do sgian bheag, bhòidheach a thoirt a mach á d' phòca 's gob ùr a chur air do pheann; 's ionann duit-sa mìltean litrichean ris an fhichead; ach na-m biodh a' mhàileid agad r'a giùlan, dh' atharraicheadh tu do chainnt. Cha phàigh e gu dìlinn, tha mi 'g ràdh riut.

M. Sg.—Stad thusa, 'Chaluim; ged nach'eil a' bheag r'a fhaotainn air son na thàinig, cuimhnich gu-m bheil sgillinn air son gach fios-freagairt.

Cal.—Nach iongantach leam siblise, duine tuigseach! c' àit' am faigh iad an sgillinn? C' àit' am faigh *Miss Christiana Mac O' Shenag* an sgillinn, té nach do shìn a làmh riamh ri ladar nam bochd o'n a rugadh i, 's nach 'eil a' faotainn air son a cìridh 's a clàdaidh ach rùsg clòimhe, no sliasaid bhragsaidh? Tha mise 'g ràdh riut nach 'eil de dh' airgiod odhar 's an duthaich na dhìoladh fios-freagairt do na tha

'n sin. Faodaidh na foirfich ùra ladair nam bochd a chur air na sparran taobh carbaid nam marbh. Abradh am ministeir mar a thogras e "Cuimhnichibh na bochdan," no mar thubhairt am ministeir òg a leugh dhuinn an t-searmoin thioram, chutach a sheachduin o'n Dòmhnach so 'chaidh, "Cuimhnichibh na buic;" ach coma, cuimhnichidh iad na litrichean. Ar leam gur léir dhomh Eòghan figheadair 's an sgillinn ruadh 'n a ghlaic, 'n uair tha 'm foirfeach mòr a' cur a nunn an ladair, tha Eòghan a' toirt sreothairt àird agus a' cromadh a chinn mar le nàire gus an téid an ladar seachad, am ministeir ag ràdh "Cuimhnichibh na bochdan," ach guth beag eile 'g ràdh, "Cuimhnich litir Ailein, 's na dealaich ris an sgillinn."

Eogh.—Ma ta, 'Chaluim, 's mi nach deanadh e; 'an àite sin 's ann a bheir mi barrachd 's a thug mi riamh. Bu neo-shuairce mi-thaingeil mi mur tugadh. Cha robh mo bhonn-a-sè riamh air deireadh 's tha dòchas agam nach bi; 's beag tha fhios cia luath 's a bhios mi 'n a eisimeil.

M. Sg.—Togamaid d' ar seanachas faoin; ach 'fheara, o'n tha na litrichean a nis air an seòrsachadh, nach mòr an t-sochair so da rìreadh? Comas aig daoine bochd' eadar dà cheann na rìoghachd air seanachas a dheanamh r 'an càirdean, agus eòlas a chumail orra; daoine bochda 's éigin dealachadh r' an cloinn a dheòin no dh' aindeòin, 's an cur gu Galldachd gu cosnadh, gu-m faod iad iomradh fhaotainn orra uair 's a' mhìos fad na bliadhna air son fiach an leth-bhodaich ghràinde; agus cluinn mi, 'Chaluim, thoir thusa leat gu-m faod gillean bochda, no caileagan blàth-chridheach 'tha aig cosnadh a nis, leth-chrun no crùn, no 'bheag no mhòr mar a thogras iad a chur dhachaidh a dh'ionnsuidh an càirdean le

dol do'n *Phost-Office* a's dlùithe dhoibh agus leis an airgiod a thoirt a stigh an sin, gheibh iad litir-chreideis a dh'ionnsuidh *Post-Office* an àite 's am bheil an càirdean a chòmhnuidh, agus dìolar dhoibh e cho poncail, fhìrinneach, 's ged thigeadh iad fhéin a h-uile ceum air bonnaibh an cas leis dhachaidh; agus cuimhnich so, cha-n urrainnear a ghoid no 'thoirt as an litir; cha dean an litir-chreideis maith do neach ach dha-san d' am buin i. Faodaidh mac Eòghain dà sgillinn-deug Shasunnach, no punnd Sasunnach, beag, mòr mar a thogras e 'chur dhachaidh á Sasunn g' a ionnsuidh gun chunnart a chall no dol 'am mearachd; agus so le fìor bheagan a phàigheadh air son an saoithreach; cuiridh sè sgillean mar so dhachaidh dà phunnd Shasunnach.

Cal.—Cha-n fhaod mi ràdh nach 'eil seòrsa de thuigse 's a' chùis sin; cha robh fhios agam air a' sin; ach coma, cha-n fhaic mi fhéin ciod am mòran rath 'tha 'n lorg an airgid a tha na gillean gaolach 's na caileagan laghach a' cur dhachaidh; cha-n iad na daoine bochda 'bu mhiann leo-san fhaotainn a tha 'g a shealbhachadh, ach coma cò dhiubh cha-n abair mi tuilleadh air an àm. 'S fhad' o'n a chuala mi, "Mar a leagas Murchan ithidh Mearchan."

M. Sg.—Nach taitneach an ni 'bhi 'mothachadh mar tha 'n saoghal a' dol air aghaidh le innleachdan ùra, mar tha eòlas a' craobh-sgaoileadh feadh an t-saoghail; rìoghachdan a' dlùthachadh r'a chéile. 'S usa gu mòr dol a nis do Lunnuinn na bha e 'n làithean m' òige dol do Ghlascho; agus air son Ghlascho nach 'eil e aig an dorus? Na carbadan iaruinn a' siubhal deich-mìle-fichead 's an uair; litir o Lunnuinn ann an trì làithean; am paipeir-naidheachd againn fliuch o'n chlò-bhualadh! Cò 'nis a bhiodh a' ruith gu bàta-deathaich no soitheach

seòlaidh le litir? cò a dh' earbadh litir ris a' Cheannaiche mhòr e fhéin, no ri fear eile a chailleadh i air an rathad, ma dh' fhaoidte, air neo a bheireadh dhachaidh 'n a phòc' i; 'n uair a dh' fhaodar air son aon sgillinn a cur leis a' phosta, 's e cho cinnteach gu-n ruig i'n t-àite 'tha air a shònrachadh dh'i 's gu-n ruig a' ghrian ud shuas an cuan mòr a tha cùl Irt nan eun fionn an nochd mu'n caidil i. Mo bheannachd air an riaghailt ghasda, agus soirbheachadh dhoibh-san a smaointich oirre. Cha-n fhaod an riaghailt so gun chinneachadh.

Cal.—Cha-n abair mi diog, ach chì sinn; air mo shon fhéin cha léir dhomh am mòr fheum a th' anns a' chabhaig so 'tha 'sgaoileadh thar an t-saoghail a nis, a h-uile h-aon agus a h-uile ni 'n a chabhaig; carbaid iaruinn a' falbh leth-cheud mìle 's an uair; gu dé dheth sin? Am bheil so ach a' mealladh dhaoin' o'n dachaidh. Nach fhaic thu daoin' a b' àbhaist a bhi glic, a nis mar gu-m biodh teinesionnachain air an earbaill: cha-n fhan iad seachduin aig an tigh, ach air an ais 's air an adhart; a mach 'an Dun-éideann an diugh, 's 'an Lunnuinn am màireach; àiteachan nach fhaca na daoine còire bho'n d' thàinig iad, riamh; agus nach 'eil a bhuil, a h-uile sgillinn a chruinnich iad aig an tigh 'g a chost air falbh. Am bheil ar tighearnan a nis na's fèarr na iadsan o'n d' thàinig iad? am bheil iad na's fialaidh, na's iochdmhoire, na's càirdeile? Cha-n fhiach leo am màl fhéin a thogail a nis, ach Bàillidh mòr 's Bàillidh beag, sgrìobhadairean 's luchd-lagha: maorcoille, maor sratha, agus iad fhéin, uachdarain na tìre 'siubhal leth-cheud mìle 's an uair, troimh Shasunn no'n Fhraing. Ma thig so gu rath 's iongantach leam-s' e; agus innsibh so dhomh. Am bheil na tuathanaich na's cothromaiche? mo chreach

's mo léireadh 's ann agam a tha fhios nach 'eil. Am bheil ar fleasgaich na's foghaintiche, ar maighdeanan na's modhala, na's màlda, na's beusaiche? Am bheil an co-thional a mach air an fhaiche sin shìos air latha na Sàbaid na's tlachdmhoire na bha iad 'an linn d' òige? Ach coma cò dhiubh, ars' thusa, tha Glascho aig an dorus, thig litir á Lunnuinn 'an trì làithean; siùbhlaidh daoin' air rathaidean iaruinn na's luaithe na ni gobhlan-gaoithe air iteig —'s mòr a' chulaidh-bhòsd sin. Thig cnap feòla dhachaidh á Glascho 'n àite 'bhi 'marbhadh a' mhairt reamhair; gheibhear slinnean tana caorach o'n bhùth 'an àite bhi 'feannadh nam mult mòra—nach mòr an t-sochair sin? Coma leam an spìocaireachd thruagh! Tha'n saoghal a' dol air aghaidh!! Tha mi cho sgìth de'n t-seanachas so 's a bha 'n losgann de'n chléith-chliata! Cha robh 's na daoine bho 'n d'thàinig sinn ach na baothairean—ud, ud, cha robh! a chionn nach robh aca litrichean saora; ach bha fearann saor aca, agus càirdeas saor, agus biadhtachd shaor; agus mur robh na paipeirean-naidheachd lìonmhor bha paipeirean a bu luachmhoire, lìonmhor. Gheibhinn iasad chòig puinnd Shasunnach air m' fhocal, far an diugh nach fheòraichear, An tu so, a Chaluim? Gabhaibh mo leth-sgeul, ach sin agaibh-s' an fhìrinn—thug sibh fhéin a mach i 'lìon beagan 'us beagan, mar a dh' ith an cat an sgadan; ach slàn leibh—cuiribh a' mhàileid far nach ruig na radain oirre.

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Tha sinn fada 'n comain ar càirdean lìonmhor, mòran diubh cudmhor, dùrachdach, caoimhneil. Taing do 'n "Fhìor Ghàidheal!" Bha e fada 'tighinn, ach thàinig e gu h-eireachdail.

Taing do'n "Leòdach" air son na h-eachdraidh a chuir e d'ar n-ionnsuidh mu mhurt nan Eigeach. Tha i tuilleadh a 's fada, ach faodar a' giorrachadh.

Fhuair sinn litir a' "Ghiullain-Chasruisgte." 'An àite bhi 'sgrìobhadh litrichean, chomhairlicheamaid do 'n ghiullan so an aire thoirt d'a chosnadh, agus cais-bheirt mhaith, sheasgair a cheannach dha fhéin air son a' gheamhraidh. Ciod am maith a dheanadh e d' ar luchd-leughaidh, sinn a dh'innseadh cò a b' fhaide 'thilg an t-òrd, agus a chaith a' chlachneart, air a' chò-dhail mu 'm bheil e a' sgrìobhadh—no cò 'fhuair urram nam pìobairean air an là sin? Ach tha 'n giullan-casruisgte a dh' aona chuid modhail, càirdeil, sìobhalta; agus ma thig e do Ghlascho, cuidichidh sinn leis brôgan a chur air a chasan.

Mòran taing do'n uasal shuairce, chaoimhneil "D. Mac-a'-phearsain" ann am Pimlico, air son a litir thuigseach, chàirdeil. Tha 'n dàn a chuir e d' ar n-ionnsuidh mu thobar Thêarlaich an IV. 'n a dhearbhadh, cho snasmhor, ealanta 's a sgrìobhas e a' Ghàelic. Tha e ceart—'s ann am Bohemia tha 'n tobar ainmeil, agus cha-n ann 's an t-Suain mar a thubhairt sinn; ach c' ar son a tha Mac Mhuirich a' leigeil le 'ribheid tiormachadh? 'S mairg a chunnaic 'an Sasunn i, far nach 'eil meas oirre! Bithidh sùil againn ri cuideachadh uaithe. Dhearbh e gu-m bheil e comasach—cha chreid sinn nach 'eil e toileach.

Taing d'ar caraid dìleas 'an Sruileadh. Tha 'chomhairle maith agus ro mhaith; ach bu mhiann leinn barrachd air comhairle. Tha ar sùil ris a' so—'s na mealladh e sinn.

Thàinig litir d' ar n-ionnsuidh o fhear-eigin a tha 'g a ainmeachadh fhéin 'n a mharsanta ann an ait' àraidh 'an Latharn'-ìochdrach, ris an can esan "Bealach-an-Sporain." Cha-n 'eil teagamh againn nach robh a' chuirm a thug Moraire Bhraid-albann d'a thuath agus d'a dhaoine mar bu chôir dh'i bhi, air gach dòigh a bhuineadh do riaghladh agus do phailteas, agus gach ni 'bha measail agus uasal: ach air son a' Mharsanta a sgrìobh an litir, is éigin duinn a ràdh gur ùmpaidh balaich e, cho mi-mhodhail, ladarna 's a thog peann—a h-aon de na bumalairean sin a tha r'am faotainn anns gach àite, aig nach 'eil uiread thùir 's a thuigeas feala-dhà no fearas-chuideachd, o fhìrinn agus o eachdraidh chinntich. Mur 'eil an Cuairtear a' còrdadh ris a' Mharsanta cò tha 'g a choiteachadh air? Thugadh am Marsanta an aire d'a bhùth.

COMHRADH

EADAR CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN TIRISDEACH.

CUAIRTEAR.—'N e so Eachann?

EACHANN.—'S e so fhéin, le 'r cead, na tha 'làthair dheth; am bheil sibh fhéin 'n 'ur slàinte?

CUAIR.—Cha-n fhaod mi 'bhi 'gearan. Cò e 'n t-òganach a tha leat an so, 'Eachainn?

EACH.—Sgonn balaich a's mac dhomh, aig am bheil toil seanachas a bhi aige ruibh. Thàinig sinn a mach á Tirithe le làn bàta, le cead duibhse, de mhucan gràuda; agus ma tha leth-uair an uaireadair a dh' ùin' agaibh r'a sheachnadh, tha sinn fìor thoileach 'ur comhairle 'fhaotainn.

CUAIR.—Dean suidhe, 'Eachainn; cia uime tha thu 'g iarraidh mo chomhairle-sa?

EACH.—Ma ta, gun dol a nunn no nall o'n chùis, innsidh mi sin duibh. Chuala sibh gu-n robh muinntir na Gàidhealtachd fo thogail mhòir air an àm so mu'n imrich air am bheil àireamh mhòr dhiubh a' smaointeachadh dol do rìoghachdan fad as. Tha feadhainn a nis a' falbh o àite gu h-àite, air tòir dhaoine gu dol thairis, mar gu-m bitheadh na dròbhairean air tòir dhamh agus aighean air son margaidh; a h-uile fear a' moladh na dùthcha gus am bheil e fhéin ag iarraidh an tabhairt, agus a' di-moladh gach àit' eile. Tha daoine bochda 'n am breislich leis na tha iad a' cluinntinn, agus gun fhios ciod is còir dhoibh a dheanamh, no c' àit' a b' fhèarr dhoibh dol. 'S éigin do mhòran aca dol taobh-eigin, ach cò dhiubh 's ann mu dheas no mu thuath, cha-n 'eil fhios aca, 's bha mise 's mo mhac an so ag iarraidh ar comhairle 'chur ruibh fhéin mu'n chùis.

Cuair.—C'àit' an robh sibh a' smaointeachadh dol?

Each.—'Fhir mo chridhe, ciod am fios a th' againn-ne? Ma's éigin domh fhéin nead m' òige 'fhàgail, agus mo sgiathan a sgaoileadh, is suarach leam fhad 's a théid mi, na-m bithinn cinnteach á h-àite maith mu dheireadh; ach tha mi ann an ioma-chomhairle bhochd, leis gach sgeul agus iomradh a tha mi 'faotainn. Cha toir dithis an aona bharail domh. Thachair duin' uasal tlachdmhor orm o cheann latha no dhà, agus thuit dhuinn a bhi 'seanachas mu na nithean so; dh' fheòraich mi dheth ciod a' chèarn a chomhairlicheadh esan dhomh dol ann, agus an saoil sibh ciod an fhreagairt a thug e dhomh? "Cò dhiubh," ars' esan "a b' fhèarr leat a bhi air do mheileachadh leis an fhuachd, no air do losgadh le teas?" "Ma ta," arsa mise "cha-n 'eil mi fhéin ro chinnteach—'s coi-dheas leam cò dhiubh." "Innis so dhomh," ars' esan a rithist, "cò dhiubh a b' fhèarr leat a bhi air d' itheadh leis na madaidh-alluidh, no leis na daoine-dubha?" "Ma ta," arsa mise, "'s gnothuch sin mach do ghabh mi fhéin gu maith fo m' bheachd." Dh'amhairc mi 'n a aodann a dh'fheuchainn an tuiginn cò dhiubh bha e da rìreadh no ri feala-dhà. Rinn e glag gàire, agus dh'fhalbh e. 'Nis, 'fhir mo chridhe, a Chuairteir rùnaich, innsibh-se 'n fhìrinn domh. Thug sibh cunntas anabarrach taitneach dhuinn mu'n eilean uaine taobh eile an t-saoghail, far am bheil na craobhan mòra, 's na h-eòin àillidh; ach ciod an seòrsa dhaoine 'th' ann,—ma tha daoine idir ann?

Cuair.—Tha daoine feadh an dà eilein ris an abair iad *New Zealanders*, tha ochd fichead mìle dhiubh ann eadar shean 'us òg; 's e sin, tha iad a' deanamh dheth, àireamh sluagh na dùthcha. Bha iad aon uair mòran na bu lìonmhoire, ach leis gach cogadh

fuilteach a bha eatorra fhéin, chaidh anabarr niubh a mharbhadh. Tha luchd-àiteachaidh nan eilean sin 'n an treubhan fiadhaich air leth o 'chéile dìreach mar bha na fineachan Gàidhealach o cheann ceithir cheud bliadhna, a' cath 's a' cogadh r'a chéile; cinn-fheadhna thairis air gach treubh no cinneadh, a tha 'faotainn urraim mar rìghrean uapa, agus d' am bheil iad dìleas, gu h-àraidh 'an àm cogaidh. Tha luchd-àiteachaidh nan eilean so 'n an daoine all-mharra, fiadhaich, borb', gu tur aineolach. De gach seòrsa dhaoine borb' air aghaidh an t-saoghail cha-n 'eil an leithid r' am faotainn air son tapachd, teòmachd, spionnaidh agus treuntais, na-m b' aithne dhoibh an cumhachdan nàdurra 'chur gu feum. Tha dath an craicinn eadar a bhi dubh agus buidhe-odhar. Tha iad anabarrach salach, mosach agus gràineil 'n an cleachdainnean, ged nach 'eil daoine sam bith a's eireachdaile 'n an cumadh agus 'n am pearsachan. 'Am bitheantas tha iad dlùth air sè troidhean air àirde, agus garbh, calma, foghainteach, lùghmhor. Tha cuid de na mnathan òga taitneach ri amharc orra, maiseach, eireachdail 'n an dealbh, le sùilean dubha, bàigheil; am falt fada 'tuiteam sìos 'n a dhualan bachlach, camagach m 'an guaillibh. Tha e 'n a chleachdadh 'am measg nan daoine so an aodainn agus an cuirp gu léir a ghearradh le sporan agus sligeachan geura, chum coltas na's eagalaiche thoirt doibh ann am beachd an naimhdean, agus 's àbhaist do na fir 's do na mnathan a' cholunn uile 'smiùradh le h-ùilleadh 's le saill ròn agus éisg, agus criadh ruadh, ni 'tha 'togail bola sgreamhail diubh anns an dùthaich ghrianaich, theith so, agus a' toirt orra amharc uamharra, oillteil.

Each.—Na trusdair! ach am bheil a' bheag de thuigse no dh'eòlas aca?

Cuair.—Tha iad geur agus soirbh r'an ionnsachadh; agus a' chuid diubh a dh' iompaicheadh chum a' chreidimh Chriosduidh, mar a chì sinn 'n a dhéigh so, tha iad riaghailteach agus beusach 'n an giùlan. An fheadhainn a dh' fhòghluim cèird, tha iad teòma, seòlta, innleachdach. Tha cuid diubh 'n an seòladairean cho tapaidh, sgiobalta, ealanta 's a sheas air clàr luinge, 'n uair a bhios iad bliadhna no dhà air loingeas Shasunnach, ris am bheil iad a' deanamh muinntearais, agus a' tighinn air uairibh dhachaidh do 'n duthaich so 'n an seòladairean.

Each.—An saoil sibh am bheil iad mar sin? 'S mi nach earbadh am falmadair fo 'n achlais ghràinde ri latha gaillinn.

Cuair.—Cha ruigeadh tu leas eagal a bhi ort; tha ministeir urramach a thàinig dhachaidh air luing mhòir o'n eilean sin, ag ràdh ruinn, ann an leabhar a chuir e 'mach, nach robh stiùradair 's an luing a b' fhèarr na eileanach dhiubh so a bh' aca. "B' iongantach an sealladh" arsa *Dr. Lang*, "*Taki* (oir b'e sin a b' ainm dha) 'fhaicinn a' stiùradh na luinge anns an doininn a bu ghàbhaidh, air druim a' chuain troimh stoirm, agus an sgiobair 'g a shònrachadh a mach o mheasg nan seòladairean uile, mar an t-aon as an robh barrachd earbsa aige, agus a bu làidire 'bha aige 's an luing: eileanach bochd a bha o cheann ghoirid a' ruith rùisgte feadh na coille, cho fiadhaich, aineolach ri eilid nam beann, cho borb ri madadh-alluidh an fhàsaich."

Each.—An gille! Air m' fhocal, 's ann a th' annta daoine tapaidh. Cha duine gun tùr a stiùras bàta ri droch latha, tha fhios agaibhse, gun tighinn air luing mhòir; ach am bheil bàtaichean aca fhéin?

Cuair.—Tha, sgothan fada aimhleathan, air an

cladhach á h-aona mhaide mòr, cuid diubh ceithir fichead troidh, air fad, agus a ghiùlaineas ceud pearsa, 's a théid troimh mhuir a chuireadh iongantas ort; dà fhichead ràmh aca air uairibh annta so.

Each.—Thug iad bàrr air bìrlinn Mhic Nèill Bharra, no sgoth mhòr thighearna Chola.

Cuair.—Tha iad fìor ghaolach mu cheòl, agus tha puirt aca 'tha milis, taitneach r'an éisdeachd. Tha iad mothachail, léirsinneach mu ghluasad na gréine, na gealaich, 's nan reultan; luidhidh iad a mach fad oidhche shamhraidh a' beachdachadh air na rionnagan; tha ainmeannan ac' orra, agus ainm air gach craoibh agus preas, gach lus agus blàth 'tha 'fàs 'n an dùthaich; 's cha-n 'eil eun air iteig, no iasg air snàmh nach 'eil ainm ac' orra.

Each.—Le cead duibhse, ciod an seòrsa bìdh a th' aca: cia mar tha iad air am beathachadh?

Cuair.—Tha iad gaolach air iasg, agus tha iad fhéin 'n an iasgairean sònraichte; tha mucan lìonmhor aca, agus tha 'm buntàta 'nis a' cinntinn anns gach cèarn de'n eilean; tha aon seòrsa buntàt' ac' a dh' fhaodar itheadh gun a bhruich idir.

Each.—Gun a bhruich! Sin agaibh an seòrsa 'bu chòir a thoirt do Thirithe, far nach 'eil gual no mòine, no connadh. Bu chòir do'n Bhàillidh fios a chur air a thiota.

Cuair.—Tha iad fìor ghaolach air seòrsa de mheacain, agus luibhean a tha 'fàs 's an dùthaich; 's àbhaist doibh bun na rainich ùir a bhruich agus 'itheadh, agus seilcheagan mòra 'tha cumanta, agus durragan no boiteagan na h-ùrach.

Each.—Fhalbh, fhalbh! Tha mi 'faicinn nach 'eil iad deacair a thoileachadh; cha-n fhèarr iad na na mucan. Am bheil dad de nàdur dibhe làidir aca?

CUAIR.—Cha-n 'eil. Tha iad, cha-n e 'mhàin suarach mu dheoch làidir, ach fuathach agus gràineil air ni sam bith de ghnè spioraid làidir a chur 'n am beul; ach far am bheil daoine geala fo ainm Chriosduidhean, a' toirt a stigh fasain pheacaich mhilltich 'n am measg.

EACH.—Innsibh dhomh am bheil a' bheag no mhòr a dh' fhiosrachadh aca mu thimchioll sior-ruidheachd agus saoghail eile 'n déigh bàis? 's e sin, am bheil gnè air bith de chreidimh aca?

CUAIR.—Tha; ach 's duilich innseadh ciod is nàdur dha. Tha iad a' deanamh aoraidh do 'n ghréin, do 'n ghealaich, 's do na reultan. Tha iomadh dia bréige aca; ach tha 'n am barail aon spiorad àrd ann os ceann chàich ris an can iad *Atua*, d' am buin 'n am barail-san, cumhachd mòr. 'S ro iongantach r'a thoirt fainear gu-m bheil iad a' creid-sinn gu-n do chruthaicheadh an saoghal 's na bheil ann le trì diathan mòra, co-ionann ann an urram; agus tha e air aithris 'n am measg o linntean a chaidh seachad, gu-n robh a' cheud bhean air a cruthachadh o aisne 'thugadh o thaobh an duine; agus 's e 'm focal a th' aca air a son 's a' chànainn a tha iad a' labhairt, *Evee*. Tha sagartan ac' aig am bheil cumhachd mòr 'n am measg, agus 's iad so a's lighichean doibh anns gach tinneas. Tha iad bàigh-eil r 'an càirdean; ach le saobh-chràbhadh eagalach agus oillteil, 'n uair a their an sagart gu-m bheil a thinneas-bàis air neach air bith, athair no màthair, piuthar no bràthair, òg no sean, cuirear a mach as a' bhothan an duine uireasbhuidheach no an leanabh maoth, càirear air leaba rainich e a mach air a' bhlàr, gun iochd, gun truas, agus leigear leis bàsach-adh, gun fhurtachd, gun chaoimhneas, fo theas loisg-each na gréine, no fo'n dìle mhòir.

EACH.—Marbh 'aisg air na béistean!

CUAIR.—Na bi thusa 'guidhe 'n an aghaidh. Mo thruaighe! cha-n 'eil ann ach aon ni a chuireas gach droch cleachdadh air falbh; agus 's e sin an toirt á làmhan an sagartan mealltach 's an lighichean amaideach, a dh' ionnsuidh àrd-shagairt agus léigh mòr an t-saoghail. Tha iad anabarrach dìoghaltach, feargach, fuilteach, seòlta, cealgach, ma chuirear mì-thlachd orra. Ma bhuailear iad, eadhon ann am feala-dhà, buailidh iad air ais, agus cha-n i sin a' bhuille fhaoin. Tha iad teò-chridheach, rùnach r'an dàimhich. 'N uair a choinnicheas no 'dhealaicheas iad r'a chéile, cuiridh iad sròn ri sròin, an àite pògadh le 'm bilibh mar a ni sinne; agus seasaidh iad mar so, sròn ri sròin, fad ùine mhòr a' gul 's a' caoineadh gun charachadh; cluinnear an caoineadh air uairibh fad' air astar. Tha iad anabarrach teòma, deas, le 'n teangannaibh ann an labhairt, 'an seanachas, no 'an smàdadh; labhraidh iad fad uair gun stad, a' cur dhiubh gu foghainteach, agus gu h-àraidh na mnathan.

EACH.—An t-urram do na mnathan air a' shon sin anns gach àite! Teòma mar 'tha iadsan air an robh sibh a' labhairt, tha mnathan againn-ne ann an Tirithe, a chumaidh riutha latha 'g an robh iad riamh. Ach am bheil na daoine furasda chumail fo smachd?

CUAIR.—Tha e anabarrach ciogailteach do dhuine 'bheag no mhòr de ghnothuch a bhi aige riutha. Cha seas iad droch cainnt, no smàdadh. Thachair do sgiobair Sasunnach a bhi 'dol air astar ann an aon de na sgothan fada, le sgioba de na h-eileanaich, ach cha-n iomaireadh iad ach 'n uair a thogradh iad fhéin, agus an sin luidheadh iad air ùrlar na sgoth' a chadal, no leumadh a h-uile h-aon diubh mach air a' mhuir gu snàmh. Ghabh e fearg, agus smàd e

iad. Ghrad dh' amhairc iad air a' chéile 's thug iad gu tìr orra, tharruing iad a suas an sgoth gu bràigh' a' chladaich; thug iad fhéin a' choille orra 's dh' fhàg iad an Sasunnach gus an rathad fhaotainn air ais mar a b' fhèarr a b' urrainn da.

EACH.—Rinn iad gu gasda, dìreach mar a thoill e; bheir e 'n aire air a theangaidh an ath uair a théid e a luingearachd leis na daoine buidhe. Tha cuid de na Sasunnaich gle ealamh le'n teangaidh, agus 's i sin an teangadh shleamhainn nach 'eil furasd' a tuigsinn. Tha mi cinnteach gu-n iomair na sgothan fada, aimhleathan, gu maith.

CUAIR.—Gu h-anabarrach maith. Seasaidh fear 'n a teis-meadhoin 'g am brosnachadh, a' bualadh a bhas, agus a' togail seòrsa de dh' iorram, mar a chluinnear air uairibh 'n ar dùthaich fhéin, agus mar a bhuaileas esan a bhasan, iomraidh iadsan.

EACH.—Am bheil dealachadh eadar na daoine—cuid ìosal agus cuid uasal, mar a chìtear ann an àiteachan eile?

CUAIR.—Tha ceann-cinnidh aig gach treubh fa leth, ris an abair iad an righ, do'm bheil iad umhal 'an àm cogaidh; ach anns gach obair agus saothair, ma 's ann a' ruamhar no 'gearradh coille, no 'cur a' bhuntàta, cha-n 'eil eadar-dhealachadh air bith. Chì thu a' Bhàn-righinn le sac buntàta air a muin, agus an Righ le 'chaibe 'g a leantuinn, agus aon de na prionnsachan òg' air a dhruim, agus fear no dithis eile fo 'achlais.

EACH.—Nach laghach, ceanalt' iad! Ach ciod an seòrs' aodaich a th' aca?

CUAIR.—Tha 'n léine 'bha orra 'n oidhch' a rugadh iad—an craicionn buidhe lom, gun ni tuilleadh, ach seòrsa de phlaide, no brat thar an guaillibh, agus seòrsa de dh' apran beag timchioll nam ban, ach

gun chòmhdach de sheòrsa sam bith air na leanaban, ach air an smiùradh le h-ùilleadh 's le saill, chum an tèarnadh o losgadh na gréine. Bhiodh e cho maith dhuit greim a dheanamh air èarr na h-easguinn 's air a h-aon de na h-uirceanan beaga, buidhe so.

Each.—Ach innsibh so dhomh: am bheil cuid a dhaoin' ann a's beairtiche na feadhainn eile?

Cuair.—Ma ta 's duilich a ràdh. Tha gach ni mar gu-m biodh e 'an cumantas aig a' chinneadh uile; ach tha cuid a tha 'n an tràillean do na cinnfheadhna, ach cha bhi dìth no uireasbhuidh air a h-aon, fhad 's a tha 'bheag no mhòr aig na daoine, no aig a' chinneadh do 'm buin e. Cha-n 'eil biadhtaichean air thalamh a's fialaidh na iad; roinnidh iad an greim mu dheireadh ri neach a tha 'n a éigin. Ma 's e 'n tombaca fhéin, an t-aon ni a's taitniche 's a's prìseile leo air thàlamh, fhad 's a mhaireas e roinnidh iad e ri feadhainn air am bheil e dhìth. 'S e 'n tombac' an tuarasdal o na Sasunnaich air son obair latha; air a shon so bheir iad iasg 'us mucan 'us buntàta, 's dealaichidh iad ri ni air bith, air son an tombaca. Thairgeadh a h-aon de na rìghrean té d'a chuid ban, no bàn-righinn òg air son rola tombaca.

Each.—Ubh, ubh! a' bhéist, a' bhéist; ach gabhaibh air ur n-aghaidh.

Cuair.—Na chunnaic iad riamh ach greim tombaca; bheir iad muc reamhar air son punnd dheth, agus 'n a dhéigh sin uile, cho luath 's a théid iad gu tìr cha ghléidh iad, ma dh'fhaoidte, ach fad na lùdaig dhoibh fhéin, ma thachras neach sam bith orra air am bheil greim a dhìth. Mur 'eil ac' ach an t-aona bhrat no plaide, cha dealaich iad rithe air son ni sam bith, ach thoir dhoibh dithis, agus a' cheud duine

lomnochd air am bheil brat a dhìth, 's e làn dìth a bheatha.

Each.—'S ann a th' annta daoine ceanalta; 's iomadh aon gle bhriathrach fo ainm Criosduidh nach deanadh a' leithid, ge bòsdail iad as an aidmheil. Ach innsibh dhomh ciod an seòrsa thighean a th' aca.

Cuair.—Tha bothain cho bochd ri amharc orra 's a chunnaic thu riamh; tha na dorsan cho ìosal 's gur ann air am màgan a théid iad a stigh, no 'mach. 'S ann a mach aig ceann no cùl a' bhothain a tha iad a' deasachadh am bìdh; cha-n ith iad greim ach a mach air a' bhlàr, agus ged robh iad tinn no lag, 's éigin an toirt a mach mu-n urrainnear aona ghreim a thoirt doibh—cha leig iad biadh de sheòrsa sam bith a stigh air an dorus. Tha aig cuid diubh seòrs' àite taobh a mach an tighe, air a thogail le cabair, agus air a thuthadh le rainich, anns an deasaich iad an cuid bìdh agus anns an ith iad e. Tha 'n seòl còcaireachd furasda ionnsachadh; tha sloc air a chladhach 's an talamh, agus leac 'n a ghrunnd agus leacan m'a thimchioll, dà throidh air leud 's air doimhneachd, air am bheil iad a' deasachadh na dh'-fhòghnas doibh; cha-n ith iad ach dà uair 's an latha, moch 'us anmoch; ach ithidh fear dhiubh air aon lomadh na dh'fhòghnadh do sheisear dhaoine 's an dùthaich so. 'S ann a mach air a' bhlàr 'am fasgadh creige no fo sgàil chraobh, is bitheanta leo luidhe agus cadal 's an oidhche. Tha aig cuid de na cinn-fheadhna daoranaich no tràillean fòpa, d' an eigin deanamh mar is àill leo, agus a chuireas iad gu bàs 'n uair a thogras iad, air son an rud a's faoine. Tha aon soitheach creadha aca anns gach tigh, as an òl iad deoch, ach cha-n fhaodar leigeil leis beantuinn d' am bilibh, ach a chumail àrd os an ceann, agus an deoch a dhòrtadh 'n am beul; ma bheanas an

soitheach d' am beul grad bhristear e. Cha leig iad deur de dheoch bhlàth 'n am beul; gu dearbh cha-n 'eil deoch eile aca ach uisge fionnar an fhuarain. 'S taitniche leo sin na aon deoch eile 's urrainnear a thairgseadh dhoibh.

EACH.—Ach so an ni 'bu mhiann leam gu-n innseadh sibh dhomh, am bheil e fìor gu-m bheil iad air uairibh ag itheadh a chéile, a' marbhadh dhaoine geala 's 'g am bruich 's 'g an itheadh? Ma tha, tha mise réidh 's iad.

CUAIR.—Cha-n'eil teagamh air bith nach ith iad feòil dhaoine, ach cha-n urrainn mi dol na's fhaide air an àm; tha mòran againn mu 'n chuid sin d' an eachdraidh; agus mu ni eile 'tha na's taitniche r'a éisdeachd, 's e sin eachdraidh na feadhnach sin 'n am measg a bhaisteadh agus a tha 'n an Criosduidhean; ach 's éigin domh tighinn gu crìch an tràs'.

EACH.—Mo mhìle taing dhuibh! ach gus an cluinn mi a' chuid a's miosa de 'n eachdraidh mu itheadh feòla dhaoine, agus marbhadh dhaoine geala mar dheanadh iad muc na caora, cha chuir mise sìos m' ainm gu dol 'n am measg.

CUAIR.—Cha-n 'eil mise 'toirt comhairle dhuit a nunn no nall, ach dh' innis mi 'n fhìrinn duit fhad 's a leugh 's a chuala mi; ach tha mòran agam r'a ràdh riut fhathast mu chleachdainnean oillteil na feadhnach so 'an àm cogaidh, gu h-àraidh mu 'n chleachdadh sin a's oillteile na aona chleachdadh eile; 's e sin mar a dh' itheas iad a chéile, amh no ròiste, agus gu h-àraidh daoine geala 'n uair chuirear mì-thlachd orra; agus tha mòran eil' agam r'a innseadh mu 'n chuid sin diubh a dh' iompaicheadh chum a' chreidimh Chriosduidh, mu làithean Sàbaid agus comanachaidh 'n am measg, tha dòchas agam a bhios taitneach; ach air an àm, slàn leat!

Each.—Slàn leibhse! 'fhir mo chridhe, gus an cluinn mise tuilleadh mu thimchioll sluagh an eilein sin, cha charaich mi ceum. Slàn leibh! cuiribh dhachaidh ann an litir 's an ath Chuairteir, na tha agaibh r'a ràdh mu 'n chùis so, 's nach do cheadaich 'ur n-ùine dhuibh an diugh.

F.S.—Ged tha beagan feala-dhà eadar an Cuairtear agus Eachann, faodar làn earbsa 'chur anns na tha 'n Cuairtear ag ràdh; cha-n 'eil focal 's an t-seanachas ach smior na fìrinn.

COMHRADH

EADAR CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN TIRISDEACH.

EACHANN.—Am bheil e leis fhéin? Fàilt' oirbh! a Chuairteir rùnaich. Mar thubhairt am maraich' a chaidh ceithir thimchioll an t-saoghail, 's e 'pilleadh dhachaidh do Ghrianaig, "Fàilt' ort fhéin, 'Ealasaid-a'-chuain, tha thu 'n sin a'd' shuidhe gu socrach, ciallach far an d' fhàg mi thu, le d' churrachd ceòthar mu d' cheann, agus d' eòin bhòidheach gheala 'g itealaich mu d' thimchioll!" Tha sibhs' an so, 's an t-seana chathair, mar a dh'fhàg mi sibh, le 'r companach dìleas, am peann, 'n 'ur làimh; cha 'n iongantach ged robh a ghob maol.

Cuairtear.—Am bheil thusa fhathast 'an Glascho, 'Eachainn? Nach do shaoil mi gu-n robh thu leth an rathaid gu taobh eile 'n t-saoghail.

Each.—Cha-n 'eil; bha mi ann an Tirithe o 'n a chunnaic sibhse mi; thubhairt mi cheana nach cuirinn mo chas air clàr luinge gu dol thairis, gus an

cluinninn a' chuid eile de 'n sgeul mu na daoine buidhe-odhar a tha 'tuineachadh 's an eilean ris an canar *New Zealand*, agus tha iomadh aon eile 's an dòigh cheudna.

CUAIR.—An d'thug thu sgeul air bith á Tirithe?

EACH.—Cha-n fhaod mi 'ràdh gu-n d'thug; agus ged a bhiodh sgeul agam r'a innseadh, 's éigin domh 'bhi 'm earalas ciod air an tig mi thairis 's an t-seòmar so; cha-n 'eil smid a labhair mi 'n là mu dheireadh a bha mi 'n so, nach robh aca 'n Tirithe mu-n d' ràinig mi fhéin, ged bu luath am bàta dubh; 's cha-n 'eil an taobh eile de Mhaol Chinn-tìre air nach deanadh i falach cuain—gidheadh bha 'm Posta 's an Cuairtear romham! Mar bha mi 'gabhail a stigh do Sgairinnis bha buidheann dhaoine 'n sin 'n an suidhe air a' chreig, ag éisdeachd ri Calum tàilleir 'g a leughadh. "Cha d' ith na daoine buidhe thu fhathast, 'Eachainn," arsa fear dhiubh: "cia mar a dh'fhàg thu 'n Cuairtear?" Thuig mi mar 'bha 'chùis—bha fhios agam gu-n do chuir Calum sìos 'ainm air son dol thairis. "Cha chuala mi," arsa mi fhéin, "gu-m biodh mòran feum air do leithid-sa 's an àit' ud; a dh'aona chuid tha am brat-guaille 's an t-apran gun fhuaigheal, gun fhàitheam, gun phutan, gun toll, ach an dealg fhiodha: ged nach 'eil àsuig an tàilleir trom r'a giùlan, faodaidh tu do mheuran 's do shnàthad fhàgail a'd' dhéigh," arsa mise. Thog so gàire 'n aghaidh Chaluim. "Fuaigheal ann no as," ars' esan "cha-n 'eil eagal orm gu-n ith iad mi, mar tha air fear-eigin a dh'fhaodainn ainmeachadh." "Gu dearbh," arsa mise, "cha ruig thu leas, fhad 's a bhios do bhean bhòidheach, lurach ann an culaidh cho maith, cha dùth dhoibh fiacail a chur ort-sa, 's cho liugha toitean maith a dh'fhaodas iad a ghearradh á d' mhnaoi." "Marbh'aisg ort, a

thrusdair," arsa Calum; chuir e 'leabhar 'n a phòca 's dh'fhalbh e—ach tha mis' am barail gu-n tarruing Calum snàthainn no dhà far am bheil e mu-n cuir e 'chas air luing gu dol do'n àit' ud gus an cluinn e tuilleadh mu dhéidhinn na cùise.

Cuair.—Ach am bheil thu fhéin, 'Eachainn, fhathast a' cur romhad falbh? An do chuir thu dhìot a' chroit?

Each.—Cha do chuir Eachann dheth a' chroit, ach chuir a' chroit dh'i Eachann, agus 's e aon ni a's éigin da falbh taobh-eigin; agus innseam so dhuibh, ciod air bith àite d'an téid mi, seachnaidh mi 'm baile-mòr—cha seasainn Glascho leth-bhliadhna; tha de dh'ùpraid 's de bhuaireas 's an àite so 's nach 'eil mi 'tuigsinn cia mar 'tha daoine bochda 'tighinn beò ann, air an tachdadh le toit, agus toit a' ghuail cuideachd—a' slugadh na deathaich a tha 'brùchdadh a mach as na simileirean mòra; 's cha-n i 'n deathach uile gu léir, ach an smùr, 's an stùr, 's an luath, a tha mar chur 's mar chathadh air feadh nan sràidean. Cha mhòr nach do chaill mi sealladh nan sùl leis, agus mo chlaisteachd leis a' ghleadhraich; 's ann a dh'fheumadh duine sùilean air a dhruim 's an àite so, cho maith 's ann an clàr an aodainn; carbadan siùbhlach roimhe 's na dhéigh—a h-uile aon 'n a chabhaig. Chaidh mi suas an t-sràid mhòr ris an abair iad an *Trongate* an là roimhe, 's cha mhòr nach do bhrist iad m' aisnean—ùpag a nunn, sàthadh a nall; agus ged nach bitheadh ach an solus sìth ris an abair iad an *gas*, mharbhadh e mi. Tha solus de'n t-seòrsa so 's an àit' am bheil mi 'cadal: cha do thuig mi e 'cheud oidhche—shéid mi 'mach e, 's b'éigin domh suidhe fad na h-oidhche, a' sreothartaich, le m' shròin a mach air uinneig, mar gu-m faiceadh sibh béist-dubh air snàmh.—Coma leam

am baile-mòr, 's fhèarr leam dol thairis; ach gun teagamh air bith bu choma leam mi fhéin no mo bhean, no h-aon de na pàisdean a chur air a' bhior-ròstaidh mar gu-m biodh ceithreamh muilt ann; innsibh dhomh am bheil cunnart air bith de'n t-seòrsa so anns an àite sin?

Cuair.—'S duilich a ràdh. An ni a thachair aon uair, faodaidh e tachairt a rithist. Tha gun teagamh air bith, na daoine borba sin a' fàs na's ciùine 's na's sàmhaiche na bha iad; tha iad a 'fàs na 's eòlaiche air daoine geala: tha mòran diubh air an teagasg 's air an soilleireachadh seach mar bha iad. Na-m biodh an t-eilean aon uair fo riaghailtean suidh-ichte, na-m biodh armachd làidir ann leis am b' urrainnear laghannan cothromach a shocrachadh, cha b'eagal do dhaoine; ach 's éigin aideachadh gu-m bheil e anabarrach ciogailteach do dhaoine geala socrachadh 'an sud 's 'an so, air feadh na dùthcha, 'm measg dhaoine 'tha cho borb, dìoghaltach, treun agus seòlta 's a tha iad sud a dh' fhaodas air an aobhar a's faoine, éiridh suas a'd' aghaidh, agus do spadadh le tuaidh, gun fhios c'ar son, 's gun duine ann aig am bheil comas am bacadh.

Each.—Tha mi 'g a thuigsinn. Mur 'eil lagh ann, lagh maith cruaidh, agus daoine maith smachdail 'g a sgoltadh 's 'g a chur gu feum, agus prìosain agus saighdearan, 's furasda 'thuigsinn nach 'eil e tèaruinte. Tha mise 'g ràdh ribh, a Chuairteir rùn-aich, mur biodh prìosain agus àiteachan eile de 'n t-seòrsa 's a' bhaile-mhòr so fhéin, agus luchd nan cotaiche-mòra, c'ainm so 'their sibh riutha, na *Police-men*, luchd nan lanntairean 's nan clachbhalg, tha mi 'deanamh dheth nach biodh e tèaruinte tuineach-adh ann 'an Glascho fhéin; mharbhadh daoine 'chéile. An t-urram do 'n lagh fhéin! 's mairg àite 's nach

'eil e; tha mise 'g ràdh ribh nach bu mhisde Tirithe fhéin prìosan beag daingeann a bhi air cùl Tigh-an-eilein, agus *Policeman* no dhà. Slàn leibh; ach na cuiribh 's a' Chuairtear gu-n dubhairt mise gu-m b' fhèairrde Tirithe prìosan, air eagal gu-n cluinn Mac-Cailein-Mòr e 's gu-n tog e h-aon.

CUAIR.—Na biodh eagal ort-sa dheth sin; cha dean Mac-Cailein ach na bhios ceart.

EACH.—Bu dual da sin—bu dual da sin. Slàn leibh! Ach aon fhocal: an saoil sibh am faigh sinn cuideachadh á Glascho le min 'fhaotainn a nasgaidh air an t-samhradh so, mar a fhuair sinn iomadh uair?

CUAIR.—Beannachd leat, 'Eachainn, cha-n fhaigh sibh deann am bliadhna.

EACH.—Nach fhaigh? Cha-n 'eil comas air—Slàn leibh.

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Fhuair sinn litir " Sheumais Stòlda." 'S i sin an litir! 's cinnteach mi nach ann gun saothair a chuir Seumas r'a chéil' i. Ubh! ubh! b'i 'n litir i! Tha e 'g ràdh gur ministeir e: cha-n 'eil sinne 'cur teagamh; ach 'dé sin duinne? Cha chulaidh-uamhais leinn-ne ministeir —cha bhòcan leinn am ministeir "stòlda;" ach do bhrìgh gur ministeir e bheir sinn urram dha, agus freagraidh sinn a litir. 'S e 'ghearan nach 'eil sinn a' cur a mach nithean trom' ann an duilleagaibh a' Chuairteir. 'S i 'litir fhéin an t-aon ni a's truime 'làimhsich no 'leugh sinn o cheann fhada—tha i trom, trom; ach 's fhad' o chuala sinn, " Cha tig as a' phoit ach an toit a bhios innte." " Cuir a mach nithean troma," arsa Seumas. Tha sinn am barail gur nithean cudthromach, cràbhach a tha 'n a bheachd. 'An àite 'bhi 'faotainn coire, nach feuch e 'làmh fhéin: cuireadh e ni-eigin d' ar n-ionnsuidh mar shoilleireachadh air na tha 'n a bheachd. Tha Seumas ag ràdh gur breug a chuir sinn a mach mu thimchioll Loch-Odha—nach ann idir mar a thubhairt sinn a rinneadh Loch-Odha. Nach ann, da rìreadh! O nach e " Seumas stòlda " fhéin an gille, a fhuair so a mach! Theagamh gur breug mar an ceudn' a chuala sinn 'n ar n-òige, gu-m b' iad na Famhairean a rinn eilean *Staffa*, agus cò aig am bheil fhios nach breug

maraon gu-m bheil casagan uaine air na daoine sìth', agus cìr airgid 'an làimh na maighdein-mhara? Ciod am fios nach breug gu-m bheil gruagach ann an Dun-bheagain, agus bòcan 's a' Chaisteal Thioram? agus theagamh gur breug gu-m bheil ùraisg, no tannasg ann an cladh na Cille-mòire? A Sheumais, éisd ruinn; labhraidh sinn gu "stòlda." An cual' thu riamh nach maith a thig e do dhaoine 'tha 'tàmh ann an tighean gloine 'bhi 'tilgeadh spitheagan chlach, air eagal gu-n tilgear air an ais iad? Cha-n 'eil bumalair 's an dùthaich nach tuig gur sean eachdraidh gun bhunachar na chuir sinn a mach mu Loch-Odha. Cha sinne 'thog i; chuireadh a mach i le duine cho ainmeil, agus cho stòlda, 's cho diadhaidh 's a sheas riamh ann an crannaig 'an Gàidhealtachd Albainn; ach ma 'tha "Seumas Stòlda" cho fuathach air dol a nunn no nall o smior na fìrinn, c' ar son a ghabh e ainm nach buin da! 'S ministeir e, mar a tha e 'g ràdh; ach an e Seumas, is ainm dha? Cha-n e. Am bheil dùil aige nach 'eil fhios againn-ne cò e? An ath uair a sgrìobhas e litir a chàineadh a' Chuairteir, gabhadh e 'ainm fhéin, air neo freagraidh sinn e air 'ainm agus air a shloinneadh; agus ma dh'fhaoidte gu-n dearbh sinn gur urrainn duinn "nithean troma" a sgrìobhadh cho maith ri nithean eutrom.

Taing do Sheumas "Abrach," ar seana charaid. Thàinig a litir 'n uair a bha 'n t-Aireamh so 'dol g'a chur an clò. Bha uiread de dheifir ann 's nach d'fhuair sinn ùin' a leughadh.

Taing d'ar caraid ann an Arasaig. Na gabhadh e gu h-olc ged nach d'fhuair sinn eachdraidh Ailein-'ic-Ruairidh a chur a mach fhathast. Ma tha 'n t-sean eachdraidh eile mu-m bheil e 'labhairt réidh, bithidh sinn 'n a chomain air son a cur d'ar n-ionnsuidh.

COMHRADH

EADAR CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN TIRISDEACH.

CUAIRTEAR.—'N ann a rithist, 'Eachainn? Cha chreid mi nach 'eil leannan agad 's a' bhaile-mhòr: cha-n urrainnear do chumail as.

EACHANN.—Cha-n 'eil, cha robh, agus cha bhi! Chaidh làithean mo leannanachd fhéin seachad, 's ged bhithinn òg 's air tòir mnatha, da rìreadh cha-n

ann am measg ghuanagan a' bhaile-mhòir a rachainn a shuirdhe; 's olc a fhreagradh iad do m' leithid—ach suidhidh mi le 'r cead air a' chathair—tha mo cheann 's an tuainealaich.

Cuair.—Ciod so 'dh' éirich do d' cheann, Eachainn?

Each.—Thig e bh' uaithe ri ùine, tha dòchas agam, ach cha seasadh ceann iaruinn, gun ghuth air eanchainn cumanta an t-àite 'n robh mise 'n diugh.

Cuair.—C' àit' an robh thu, 'Eachainn?

Each.—An robh mi! Ma ta, le 'r cead, cha-n ann gu droch fhreagairt a thoirt duibh—'s coma c' àit' an robh mi—bithidh latha 's bliadhna mu-m bi mise 's an àite cheudna 'rithist. Nach robh mi ann am *Paisley* air carbad na smùide; ach c' ar son a bhithinn a' gearan; 's ann agam tha'n t-aobhar taingealachd gu-m bheil mi beò, 's nach do shéideadh a suas mi 'am bhloighdean anns na speuraibh. O! b'e bhi 'buaireadh an Fhreasdail, do dhuine sam bith 'n a bheachd, cuid a chunnairt a ghabhail d'a leithid a dh'àite, fhad 's a tha comas nan cas aige, no dh' fhaodas e suidhe 'an cairt shocraich, chiallaich, air boitein connlaich.

Cuair.—'N ann mar sin a tha thu 'labhairt mu'n aon dòigh shiubhail a's innleachdaiche 'fhuaras riamh a mach le mac an duine?

Each.—Cha-n 'eil ceist nach 'eil i innleachdach; cha-n ann an sin tha 'n fhàillinn ach an cluinn sibh mi—b'fhèarr leam latha 'ghabhail g'a choiseachd no dol 'an dàil na h-ùpraid cheudn' a rithist. Cha robh mi tiota air falbh innte 'n uair a bheirinn na chunnaic mi riamh gu robh mi aon uair eile air bonn mo choise air fonn, no ged a b' ann suas gu m' amhaich a mach air a' mhuir. 'Fheara 's a ghaoil! b'e sin an carbad siùbhlach; tha mi 'am barail na-n gabhadh e air

'aghart uair an uaireadair na b' fhaide gu-n robh m' eanchainn mar bhrochan 'an claigeann mo chinn.

CUAIR.—Seadh,'Eachainn, innis domh mar thachair.

EACH.—Tha mac agam, mar tha fhios agaibh, 's an àite so; gille deanadach, glic, grunndail. Tha mi 'deanamh dheth gu-m bheil sùil aige ri mnaoi fhaotainn ann am *Paisley*, 's cha-n fhòghnadh leis gun mise 'dhol a mach g'a h-amharc. Cha robh mi déidheil air carbad na smùide, ach bha Niall, ('s e sin ainm mo mhic) agus bùirdeasach òg eile, sgaomaire 'mhuinntir an Obain a bha maille ris, déidheil air feala-dhà 'bhi aca air mo thàilleadh. A stigh do charbad na smuide chàirich iad mi; ag ràdh rium gu-m bithinn cho socrach, shàmhach, fhoisneach 's ged a bhithinn ann an cathair-mhòir taobh an teine. Ghabh mi beachd air a' charbad—chunnaic mi fear na stiùrach a' gabhail 'àite, le ailm iaruinn 'n a làimh, agus fear eile 's an toiseach mar gu'm biodh fear-innsidh nan uisgeachan ann, ag amharc a mach. Bha smùid as an t-simileir 's n a h-uile ni sàmhach, socrach na's leòir. Chaidh mi 'stigh, agus shuidh mi dlùth do 'n uinneig chum sealladh a bhi agam air an dùthaich. Tiota beag 'n a dhéigh sin chuala mi beuc mòr—ràn tùchanach àrd, agus an sin fead oillteil. "Ciod e so?" arsa mise ri Niall; rinn esan 's an Latharnach gàire. "Sud agaibh, 'athair" arsa Niall, "sitirich an eich iaruinn, 's e 'togairt falbh." "Sitirich na h-oillt!" arsa mise, "leig a mach mi." Ach bha 'n dorus air a dhruideadh. Thug an t-each iaruinn stàdag—bhuail an carbad anns an robh sinne, 's cha mhòr nach do phronnadh m' fhiaclan an aghaidh a chéile. Thug e ràn eile, agus fead; agus an sin leig iad siubhal a chas da—'s thàr e as. Thòisich an stairirich 's a' ghleadhraich. "'Ni so a'

chathair-mhòr, a Nèill?" arsa mise. Bha e 'dol a nis 'n a shiubhal, 's cha 'b e siubhal an eich, no luas an fhéidh; cha tugadh ceithir chasan riamh do bheò-chreutair air an talamh a bhos, no sgiathan do dh'eun 's na speuraibh shuas na chumadh ris. Cha d' thubhairt mi fhéin diog—rinn mi greim bàis, gun fhios c' ar son, air an àite-shuidhe. Dhùin mi mo bheul—chas mi m' fhiaclan mu-n cuirinn troi' m' theangaidh iad—dh' fhorc mi mo chasan gu daing-eann, 's bhithinn ceart shuarach ged robh mo chlaist-eachd 's a' chiste ruaidh ann an Tirithe 's mi fhéin cho bodhar ri Iain Balbhan. Chuir Niall a bheul ri m' chluais—"'Athair" ars' esan "am bheil sibh 'n 'ur cadal?" "Uist!" arsa mise "bi sàmhach." Chuir an t-Obanach òg a cheann ri m' chluais. "'Eachainn," ars' esan "nach e 'n t-each iaruinn fhéin an gille?" "Uist!" arsa mise. Bha mi 'nis a tighinn gu seòrsa de thùr, ghabh mi misneach, ach bha seòrsa de nàir' orm; oir bha bean mhòr shìod-ach, ribeineach, reamhar, 's a' charbad, agus ge b' àrd gleadhraich an eich iaruinn, bha a guth cho àrd, agus a teanga neo 'ar thaing cho luath. Bha 'n uin-neag fosgailte: dh' amhairc mi 'mach a ghabhail seallaidh air an t-saoghal, ach ghrad spìon iad air m' ais mi. "Thoir an aire dhuit fhéin" ars' iadsan, "cum a stigh do cheann, air neo theagamh gu-m fàg thu mìle 'd dhéigh e mu-n ionndrainn thu o d' ghuail-libh e." Ghrad tharruing mi air m' ais, 's bu mhaith gu-n do tharruing, oir chuala mi geumnaich agus ràn-aich oillteil a' dlùthachadh oirnn. Cha robh a' mhuc-mhara sin riamh air cuan a dheanadh séidrich colt-ach ris. Thàinig seòrsa de bhreislich orm—ach ghrad chaidh steud-each iaruinn eile seachad oirnn—'n a ruith 's na dheann-ruith, a' séidrich 's a' feadalaich le boile 'thug orm criothnachadh le h-oillt.

Bha na ficheadan carbad 'n a dhéigh ach cha deachaidh peileir riamh o bheul a' ghunna-mhòir le luas a bu mhò na chaidh iad seachad oirnn. Cha robh dùil agam gu-n robh leud na lùdaig eadar an dà charbad, 's na-m biodh iad air a cheile 'bhualadh, c' àit' an sin an robh Eachann? Tharruing mi m' anail. "Tha 'n sud aon rudha fodhainn," arsa mise rium fhéin. Dh' fheuch mi 'nis beachdachadh air an dùthaich mu 'n cuairt, ach cha robh so comasach, cha robh a' bheag air am b' urrainn an t-sùil socrachadh ach a h-uile achadh, 'us craobh, 'us cnoc, 'us tigh, a' ruith mu 'n cuairt 'an déigh a chéile; tighean mòr' a' tighinn 's an t-sealladh, ach ge b' fhada bhuainn iad cha b' fhada 'g 'an ruigheachd—ann am prioba na sùla bha sinn seachad orra. Chunnaic mi achadh air an robh mòran mhulan 'us ruchdan feòir. Bha iad a' ruith mu 'n cuairt, a h-uile h-aon air a bhonn fhéin mar ghille-mirein, 's an t-iomlan mar gu-m biodh iad a' dannsadh ceithir-chuir fhichead Ruidhle-thulachain. Dh'fheuch mi an àireamh ach mu-n do chunnt mi leth-dusan diubh bha iad as an t-sealladh. Bha mi 'nis 'g am fhaireachduinn fhéin rud-eigin socrach, agus an t-eagal 'g am fhàgail, 'n uair a thàinig an dubh-dhorchadas oirnn! Cha robh grian no leus soluis ann, creag mhòr dhubh ri cliathach a' charbaid agus an aon fhuaim fhàsail, eagalach, air chor agus eadar rànaich an eich iaruinn, gleadhraich na h-acfhuinn agus co-fhreagradh mhictalla 's an uaimh dhuirche tre 'n robh sinn a' dol, gu-n robh mi uile gu léir fo eagal na bu mhò na bha mi fhathast—air mo bhòdhradh, air mo dhalladh, 's mo cheann 's an tuainealaich. "Ciod è so?" arsa mise ri Niall. "An *Tunnel*," ars esan. "B' e 'n donnal e gu dearbh," arsa mise, "an donnalaich a's gràinde 'chuala mi;" ach 'am prioba na sùla bha

sinn a mach taobh eile 'chnoic!—Tharruing mi m' anail agus thog mo chridhe. Chaidh sinn a nis troimh dhùthaich àillidh—bha eich, 'us crodh, 'us caoraich ag ionaltradh—ach cha robh a h-aon diubh, no beò-chreutair, nach do theich o thaobh an rathaid mar a dhlùthaich sinn orra, an cinn 's an earbaill ri h-athar, 's cha b' iongantach sin, b' e 'n t-annas e do na brùidean bochda. Bha 'nis, mar a shaoil leam, an anail 'an uchd an eich iaruinn—thug e ràn. "Fhalbh," arsa mise, "cha-n iongantach leam pathadh a bhi ort." Chuala mi beuc—'us fead—bha 'n siubhal a' fàs na bu mhoille. "Cha-n urrainn sud seasamh," arsa mise ri Niall. Stad an carbad. "Leig a mach mi," arsa mise; oir smaointich mi gu'n deachaidh mionach an eich iaruinn air aimhreit, 's gu-n sgàineadh an coire mòr anns an robh 'n t-uisge goileach. "Leig a mach mi," arsa mise. "Air 'ur socair, 'athair," arsa Niall. Dh' fhosgail duine modhail, agus cuairt òir mu 'aid, an dorus. "Thigibh a mach, a dhaoin' uaisle," ars esan. "'N e gu-m bheil sinn ceann an rathaid?" arsa mise, "ochd mìle ann an ochd-mionaide-deug!" Chaidh sinn a mach, ach 's gann a b' urrainn domh seasamh leis an tuainealaich a bha m' cheann. Ciod a th' agaibh air, ach gu-m faca mi leannan Nèill, 's air m' fhocal, caile eireachdail. 'N uair 'bha e fhéin 's an t-Obanach òg ag innseadh mu'n eagal a bha orm, sheas i mi gu gasda, agus chàin i an carbad iaruinn gu foghainteach. Sin agaibh mar thachair dhomh.

Cuair.—Mo mhìle taing, 'Eachainn! ach cia mar a thàinig thu air d'ais?

Each.—Thill mi 's an dòigh cheudna; cha dealaicheadh iad rium, cha robh feum a bhi 'cur 'n an aghaidh. Chaidh mi 'stigh, sheachainn mi'n uinneag, dhùin mi mo shùilean, dh'fhorc mi mo chasan.

"Chuir an leann a dh'òl mi," arsa mise, "cadal orm, leigibh leam." Dh'fhalbh sinn; thòisich mi air Laoidh Mhic Cealair agus gach laoidh eile 'bha agam air mo theangaidh 'aithris; ach mu'n d'fhuair mi leth rompa bha sinn aig ceann ar turuis, agus a rithist tèaruinte air sràidibh Ghlascho. Sin agaibh, a Chuairteir rùnaich, eachdraidh mo thuruis do *Phaisley*.

Cuair.—Agus a nis, 'Eachainn, nach aidich thu gur mòr an t-sochair na h-innleachdan sin? 'S éigin gu-m bi daoine 'siubhal o àite gu h-àite—tha de ghnothuichean a nis eadar àit' agus àite, eadar duin' agus duine; de mhalairt 's de dh'iomairt de gach seòrsa, 's gur anabarrach an t-sochair a tha daoine 'faotainn uapa. Cha-n urrainnear Lunnuinn agus Glascho 'tharruing na's dlùithe d'a chéile na tha iad—Lunnuinn a shlaodadh a nuas, no Glascho a sparradh a suas; cha-n 'eil e comasach an t-astar a dheanamh na's giorra na tha e; ach ma gheibhear an t-astar a dheanamh anns a' cheathramh cuid de 'n ùine 'b' àbhaist da 'ghabhail; nach e sin an t-aon ni 's ged a bhiodh iad air an dlùthachadh r'a chéile? Tha leth-cheud mìle 'nis mar bha deich mìle ri linn m' òige. Siùbhlaidh daoine 'nis ann an ceithir-uaire-fichead astar a ghabhadh seachduin o cheann fhichead bliadhna, agus cha chost e 'n deicheamh cuid a dh'-airgiod: agus nach mòr an t-sochair sin?

Each.—Cha léir dhomh fhéin gu-m bheil a' chùis mar a tha sibh ag ràdh. Ma tha cothrom aig daoine 'nis air dol o àite gu h-àite nach robh aca, ciod e sin? Am bheil iad na's saoire 's na's lugha cost aig deireadh na bliadhna? 'An àite sin tha iad a' cost a dheich uiread 's a bha na daoine bho 'n d'thàinig iad—tha iad a dheich tricead o 'n tigh. Mur biodh cothrom aig ceatharnaich air dol gu Galldachd

ach air bonn an coise, no aig na h-uaislean ach air muin eich le *Valise*, no màileid leathraich air cùl na dìollaid, mar a b' àbhaist, cha bhiodh uiread de dh' òr 's de dh' airgiod dhaoine 'g a chost a ruith o àite gu h-àite, 's bhiodh iad a' cheart cho maith dheth aig ceann na bliadhna.

Cuair.—Faodaidh tu a ràdh gu-n robh an dùthaich cho maith dheth 'n uair nach robh drochaid, no rathad mòr an righ, no cairtean, no baracha-rotha 's an tìr; am ministeir fhéin a' marcachd do'n Eaglais, 's a bhean air pillein air a chùl, 's a dà làimh m'a theis-meadhoin; agus an tuath air chùl srathrach, le taod connlaich.

Each.—Ma ta cha-n'eil fhios agam nach robh, agus mòran na b' fhèarr. Ged labhradh sibh fad bliadhna, cha toir sibh orm a chreidsinn nach 'eil bochdainn, agus fuachd, agus dìth càirdeis a' tighinn a stigh do dhùthaich mar tha na cleachdainnean ùra, Gallda sin a' tighinn oirnn. Nach taitneach an ni marcachd air muin eich, no gu socrach, ciallach, athaiseach, air cairt, agus mar a thubhairt mi, boitein connlaich fo dhuine, agus sealladh a bhi aige de'n t-saoghal àillidh mu 'n cuairt da, gun sgàth no imcheist, seach a bhi air a ghlasadh a stigh 'n a' leithid a dh' àite 's an robh mise; bruach àrd air gach taobh dheth, agus 'an àit eile a' ruith mar nathair fo 'n talamh; agus cridhe duine 'bualadh 'n a uchd, mar gu-m bu mhaigheach bhochd, ghealtach e 's am mìol-chu as a déigh. Coma leam iad!

Cuair.—Am bheil truas idir agad ris na h-eich bhochda? Nach déistinneach an ni 'bhi air do tharruing air carbad cheithir each, agus mothachadh mar tha iad air an liodairt—air an claoidh—air an sàrachadh—air am murt—cuid diubh a' tuiteam, mar a chunnaic mi, gun phlosg air an rathad-mhòr fo

sgiùrsadh eagalach, neo-iochdmhor nam béistean a tha 'g an iomain. Tha sòlas orm gu-n d' fhuaradh a mach dòigh anns am bi na h-eich ghasda air an caomhnadh. 'An ceann ùine ghoirid bithidh mal-airt na dùthcha air a giùlan air na slighean iaruinn. A bharrachd air so tha iad ag ìsleachadh luach gach seòrsa teachd-an-tìr, agus iomadh ni eile dhuinne. Faic thusa na carbadan iaruinn a tha air tòiseach-adh an diugh fhéin eadar Glascho 's Ionar-Air; nach anabarrach am fosgladh 'tha e 'deanamh? Thig iasg 'us uibhean, 'us ìm, 'us meas, a nuas a nis o gach àite eadar sinne agus Ionar-Air; brùchdaidh gach bàile 'mach na th' aca r'a sheachnadh; thig iad a nuas 's a' mhaduinn leis gach goireas a shaoil-eas iad a ghabhas reic, agus pillidh iad dachaidh 's an fheasgar le 'fhiach 'n an sporan! Am bheil sochair an sin?

Each.—Cha léir dhomh gu-m bheil. Gun teag-amh is sochair e do Glascho; tha 'h-uile cèarn a' dòrtadh a stigh na tha aca r'a sheachnadh, a reamh-rachadh a' bhaile-mhòir so, agus tha 'bhuil: tha e 'fàs 's a' fàs—tighean ùra—oibrichean ùra—sràid-ean ùra—gus nach eil fhios c' àit' an stad iad—soithichean smùid' o gach eilean, o gach cèarn 'an Eirinn 's an Sasunn—a' toirt luchd air muin luchd a bheathachadh sluaigh mhòir an àite so; agus a nis, carbadan iaruinn a' slaodadh a stigh gach ni. Tha sin 'n a shochair mhòr, gun teagamh, do Ghlascho, ach b'e sin "Calum beag a chur a dhìth chum Murchadh mòr a reamhrachadh." Ciod an t-sochair do mhuinntir Ionar-Air agus *Irvine*, agus nan àit-eachan sin, anns nach urrainn doibh a nis cudainn, no bodach-ruadh, no ubh, no ìm a cheannach, gun uiread a dhìol air a shon 's a tha muinntir Ghlascho a' deanamh. 'S mòr an t-sochair dhomhsa, da

rìreadh, nach toir mo bhean ubh dhomh air latha Càisg, ach 'g an gleidheadh air son Ghlascho. Tha mise 'g ràdh ribh, na-m biodh Glascho agus a leithid a mach air a' mhuir, gu-n robh pailteas 'san tìr. 'S iad na bailtean mòra 'tha 'g itheadh na dùthcha. Nach 'eil a nis làn chinnteach ceud mìle fear a' giùlan bìdh a lìonadh bronna muinntir Ghlascho. Tha e 'cur a'm' chuimhne-sa muc mhòr a bha mo bhean aon uair a' reamhrachadh. Cha robh càl no buntàta, no fuigheall eòrna no coirce, no mionach éisg, no ni air an gramaicheadh fiacail nach robh i 'slaodadh a dh ionnsuidh na béiste. Chluinneadh tu na cearcan a' gogail 's a' sgrìobadh an dùnain leis an acras—an coileach Frangach, cha d' rinn e guguil fad mìos—am mada' breac, an t-aon chù-uisge 's fèarr 'an Tirithe, 'earball eadar a chasan, 's a chnàmhan a' tighinn troi' 'chraicionn—na tunnagan 's "fàg, fàg" a' ghearain uapa bho mhoch gu h-anmoch, agus so uile chum an torc breac a reamhrachadh. Cho luath 's a mharbhadh e, b'e sin latha 'n àigh do gach creutair mu'n dorus; chluinneadh tu na geòidh a' sgeigil gu farumach, na cearcan a' gogail le sòlas—ùpraid air gach aon diubh—an coileach Frangach 's a sprogan cho dearg ris an sgàrlaid a' guguil gu cridheil—'s am mada' còir a' tathunn gu togarrach—na tunnagan a' snàmh air linne nan gèadh agus a' mireag gu subhach: agus c' ar son? Mharbhadh a' mhuc mhòr; bha na chaith a' bhéist air a roinn eadar gach creutair eile.

Cuair.—Tha sin gle mhaith, 'Eachainn, ach c' àit' an deach' an t-airgiod a fhuair do bhean air son na muice?

Each.—Ma ta chuir sibh ceist orm; sin ni 'tha duilich a fhreagairt; cheannaicheadh sud agus so—gùn ùr—currachd ùr—*umbrella* ùr—soithichean ùra

creadha 's na ficheadan ni eile nach d' ionndraich sinn gus an d' thug am fasan a stigh iad;—tha mi 'am mearachd—thug i dhomh a' pheiteag so 'tha orm.

CUAIR.—Ach c' ar son nach do reic thu fhéin a' mhuc, 's nach do phàigh thu do mhàl leis an airgiod?

EACH.—'Fhir mo chridhe, thug mi 'mhuc 'n uair a bha i 'na h-uircean, do m' mhnaoi. "So," arsa mise, latha 'bha i 'g iarraidh ni-eigin bh'uam,—"so" arsa mise, "uircean; reamhraich e 's reic e, agus ceannaich na tha 'dhìth ort." "Mo bheannachd ort, 'Eachainn!" ars' ise. Chuireadh ann an crò e, thòisich an reamhrachadh; ma bha 'm meòg goirt, thoir do 'n mhuic e"—ma bha 'bhlàthach tana, "thoir do 'n mhuic i;"—na dallagan a b' àbhaist duinn fhàgail air a' chladach b' éigin an toirt dachaidh do'n mhuic. Ann an aon fhocal bha 'h-uile ni air a shlaodadh do chrò na muice—ach chuireadh a' chorc innte mu dheireadh. "Mo mhuc fhéin," arsa mo bhean; bha i cho bòsdail as na bha de shaill oirre 's ged robh i aice air a cìch. Cha dubhairt mi diog. 'S aithne dhuibh na mnathan, a Chuairteir, cha-n'eil maith 'bhi 'cur 'n an aghaidh—'s mòr an t-sochair sìth. Ach 's éigin domh falbh. Slàn leibh! 'fhir mo chridhe—ma chaomhnar mi bithidh mi air m' ais 'an ùine ghoirid le luchd de bhuanaichean, agus chì mi sibh. Slàn leibh!

CUAIR.—Slàn leat! 'Eachainn. 'S e 'm bailemor mionach na dùthcha, agus is olc a thig do na làmhan 's do na casan a bhi 'gearan 'n a aghaidh—Ach slàn leat!

EACH.—Aon fhocal; tha mi 'guidhe oirbh gun iomradh 'thoirt anns a Chuairtear mu 'n mhuic, air neo cha ruig mise 'leas tilleadh. Slàn leibh! 'fhir mo chridhe.

FOCAL 'S AN DEALACHADH

Mòran taing do'n " Latharnach," tha sinn fada 'n a chomain. Bheir sinn taghal air luchd na droch Ghàelic 's an ath Aireamh, ged a b' ann le solus na gealaich.

Fhuair sinn an litir a chuir " Foghannan fiadhaich o mhachair nan Gall " d' ar n-ionnsuidh ; cha-n'eil a' chridh' againn a cur a mach—bheireadh Clann-Ghriogair an sgamhan asainn a' cheud latha 'rachamaid do Ghlascho.

'S duilich leinn cor " Maighstir-sgoil' na gruaige." Cha-n'eil teagamh againn nach 'eil adharc a' mhinisteir 'n a chliathaich, ach cha bhuin e dhuinne dol 's an eadraiginn.

Tha litir " Lachainn Oig" tuigseach na's leòir : ach O! tha i trom, trom, cha ghabh i leughadh—cha-n urrainn duinn àite 'thoirt d'i : " An ni nach gabh nigheadh cha ghabh e fàsgadh."

Fàilt' air " Iain Gallda !" Mo bhannag air ! Is fhad' o 'n dà latha sin. Gu ma fada beò thu 'us ceò as do thigh. Agus tha thu gu gleusda, 'Iain. 'S tu 'dh'fhàs ciùin, modhail, màlda : " 'n uair a luidheas a' ghaoth 's maol gach sìon."—'S eadh, fhuair thu 'mach cò rinn an eucoir ort air an robh thu 'gearan—'fhir mo chridhe ! fosgladh so do shùilean, 's na bi cho bras a rithist : " amhairc romhad mu-n toir thu leum ;" 'n uair théid duine am mearachd 's a' cheud cheum 's ann na's fhaide air seacharan a bhios e 'dol. Bha Tàilleir seòlt' ann uair-eigin de'n t-saoghal, agus thuit da gu-n robh gille aige 'g ionnsachadh na tàilleireachd : 'n uair bha ùine a' ghille 'mach, 's a bha iad ri dealachadh, thuirt an Tàilleir ris " Tha do chèird a nis agad air do làimh fhéin ; 's iomadh comhairle mhaith a thug mi riamh dhuit, ach tha aon chomhairle agam a ghléidh mi gu àm dealachaidh,—agus ma bheir thu duais mhaith dhomh bheir mi 'nis dhuit i ; agus tha i anabarrach feumail do thàilleir." Gheall an gille 'n duais agus an sin thug an Tàilleir a' chomhairle dheireannach do'n ghille 'tha mise 'nis a' toirt do dh'Iain Gallda, " Am fear nach cuir a shnaim, caillidh e 'cheud ghreim." Slàn leat 'Iain—Bliadhna mhaith ùr dhuit 'us mòran diubh !

COMHRADH

EADAR CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN TIRISDEACH.

EACHANN.—'Eudail agus a ghaoil! Cha b' urrainn domh dol seach an dorus gun cheum a thoirt a stigh, a thairgseadh dhuibh mo mhìle taing air son na litir shuairce, cheanalta 'chur sibh do m' ionnsuidh mu dhéidhinn léir-sgrios nam bailte-mòra (c'ainm so iad a rithist?) *Pompeii* agus *Herculaneum;* agus an dòigh anns an d' fhuaradh a mach iad an déigh dhoibh a bhi air an cleth fad sheachd-ceud-deug bliadhna, fo luaithre na beinne teintich; ach tha mòran ann an Tirithe nach 'eil a' toirt creideis do 'n eachdraidh, a smaointeachadh nach do bhrùchd riamh a mach o mhullach beinne de stuth na b'urrainn bailtean mòr' a thiodhlacadh mar so as an t-sealladh: ach thachair Maighstir Niall orm an là roimhe, 's tha e 'g ràdh nach 'eil focal bréige ann.

CUAIR.—Cha-n 'eil, 'Eachainn; 'n uair a bhios sinn ri feala-dhà bithidh sinn ri feala-dhà, ach 'n uair a bhios sinn stòlda bithidh sinn stòlda. A nis o'n tha ùin' agam, 'us thusa déidheil air éisdeachd, leanamaid a' chùis beagan na's fhaide. Cha-n'eil anns na dh'innis sinn mu dhéidhinn Beinn *Vesuvius* ach faoineis 'an coimeas ris na bheil againn r'a ràdh mu chuid de bheanntan loisgeach eile.

EACH.—Nach 'eil? Ma ta innsibh-se dhomhsa m'a thimchioll, 's mur toir mise air cuid-eigin nach aithnich mi air an àm, a cheann a chromadh 's a' cheud chuideachd anns an suidh sinn cha mhise Eachann.

Cuair.—Tha Beinn *Etna* deich mìle agus ochd ceud troidh (10,800) air àirde. Faodar a smaointeachadh gur beinn mhòr i so, 'n uair a chuimhnicheas sinn nach 'eil Beinn-Nibheis ach ceithir mìle, trì cheud, agus seachd deug 'us dà fhichead (4,357) troidh air àirde ; agus tha *Etna* naoi fichead mìle mu 'n cuairt d'a bonn. 'Nis tha a' bheinn mhòr so gu léir, eadar a bun 's a bàrr, air a deanamh suas de *lava*, mar their iad ris anns a' Bheurla ; 's e sin stuth a thilg a' bheinn os a ceann de 'n stuth a bha aon uair loisgeach, teinteach, agus a thilg i an uachdar anns an staid sin, a dh'fhuaraich 's a chruadhaich m'a timchioll, agus a tha 'sìor fhàs na's mò mar tha i 'tilgeadh a mach brat ùr thairis air an t-seann rùsg. Am bheil thu 'g am thuigsinn, 'Eachainn?

Each.—'S mi 'tha: a choimeas ni beag ri ni mòr tha e dìreach mar a chunnaic mi tom-famha, a' fàs agus ag éiridh mar tha 'n creutair dall, spògach a tha gu h-ìosal a' tilgeadh na h-ùrach an uachdar. Faodar a ràdh gur e 'm famh a thilg an tom an uachdar, agus mar sin thilg an teine 'tha 'm meadhon na talmhainn a' bheinn mhòr sin uile os a cheann ; agus da rìreadh b' e 'n tein' e, a thog beinn deich mìle troidh air àirde, agus naoi fichead mìle mu'n cuairt. Ubh ! ubh ! cha-n 'eil a' Bheinn Mhòr Mhuileach ach mar fhoinne beag air craicionn an t-saoghail 'an coimeas ris a' bheinn sin ; ach gabhaibh air 'ur n-aghart.

Cuair.—A nis, 'Eachainn, ge mòr beinn *Etna*, agus ge mòr na tha i 'tilgeadh 'an uachdar de stuth loisgeach, teinteach, cha-n'eil i mar choimeas ri beinn loisgich eile 'tha ann an eilean *Iceland*. Bhrùchd a' bheinn so a mach aon uair sruth loisgeach a ruith sìos air gach taobh dh'i 'n a thuiltean dearga, teint-

each, a lìon clais, no gleann mòr, anns an robh abhuinn air an seòladh loingeis, agus ann an tiota, thiormaicheadh an t-uisge, agus lìonadh suas amar na h-aibhne agus an gleann, sè ceud troidh air doimhneachd, agus eadar a dhà 's a trì 'cheudan troidh air leud! Agus cha-n e sin uile, ach ghabh an sruth loisgeach so air adhart gus an d' ràinig e loch mòr uisge, a lìon e 'suas gu buileach, gus an robh e mar chòmhnard, no mar fhaiche iaruinn. Fad dà bhliadhna bha 'n tuil loisgeach so a' sruthadh le leathad o mhullach na beinne: thugadh lom-sgrìos air leth-cheud baile, agus bhàsaich deich mìle pearsa anns an tuil uamhasaich so, a bharrachd air anabarr spréidhe agus feudalach de gach seòrsa. Bha na h-aibhnichean siùbhlach, dearg-loisgeach a bha 'ruith sìos air cliathach na beinne, cuid diubh leth-cheud mìle air fad, agus mu thuaiream dà-mhìle-dheug air leud: ann an doimhneachd bha 'n sruth eagalach so ceud troidh far am bu taine e, agus 'an cuid a dh'àiteachan sè ceud troidh air doimhneachd. Ciod do bharail air a' sin, 'Eachainn?

Each.—Ma ta, le r cead, cha-n fhaod mi fhéin a' bheag a ràdh; ach 's i aona bharail a th' agam gu-n cuir sibh mo cheann-sa 'n a bhreislich mu'n stad sibh. Cha-n'eil Caol-Muile fhéin ach trì no ceithir a mhìltean air leud: ach O! nach b' eagalach 'fhaicinn air ghoil mar luaidhe leaghta, a' ruith sìos dearg theinteach o mhullach Beinn-Nibheis. Chaidh a' chùis os ceann mo bharail-sa—abhuinn an uamhais! Ach innsibh so dhomh, am bheil 'tuilleadh de 'n t-seòrsa so feadh an t-saoghail—'s e sin de bheanntan loisgeach?

Cuair.—Tha cunntas againn air mu thimchioll dà cheud diubh, a tha, no 'bha o cheann linn no dhà, a' losgadh. Tha dhiubh so trì-deug 's an Roinn-

Eòrpa; ochd 'us trì-fichead ann an Asia; deich ann an eileanaibh Africa; agus còig fichead 's a naoi ann an America; bha dhiubh so mu thuaiream dà mhìle 'brùchdadh no 'bristeadh a mach anns gach ceud bliadhna, no fichead anns gach bliadhna. Ann an teis-meadhoin Asia, ann an Innsibh na h-Aird-an-ear, tha dùthaich anns am bheil farsuingeachd dà mhìle gu leth de mhìltean (2500), araon air fad agus air leud a bha a h-uile mìr theth aon uair fo chumhachd teine de 'n t-seòrsa so, ged tha 'nis fearann 'us fonn ann air am bheil feur agus luibhean 'us coille, gu pailt a' fàs, cho tarbhach ri aon chèarn de 'n t-saoghal. Tha beinn ann an America mu dheas, ann an tìr Mhecs-ico, a dh' éirich suas ann am meadhon dùthcha 'bha cho còmhnard, réidh ri Rif Thirithe, agus a bhòc suas mar gu-m faiceadh tu builgein air uachdar poit chabhruich, gus an d' fhàs am builgean so 'n a bheinn, sè-ceud-deug troidh air àirde os ceann a' chòmh-naird, agus an sin rinn i bristeadh a mach 'n a las-raichean. Spùt i 'mach stuth loisgeach a lom-sgrios an dùthaich a bu tarbhaiche 'tha air aghaidh an t-saoghail. Thachair so anns a' bliadhna 1759, 's e sin ceithir-bliadhna-deug 'an déigh bliadhna Thèarlaich. Tha fear-turuis cho measail 's a sgrìobh leabhar riamh, *Humboldt*, ag innseadh dhuinn gu-n robh esan aig bun na beinne so fichead bliadhna 'n déigh dh'i éiridh suas, agus gu-m fac' e aon tuil a thàinig a nìos mar a chì sinn gaineamh aig bun sgrìod-ain, a bha ceithir mìl' air fad, agus sè ceud troidh air doimhneachd. Bha am meall so teth, fichead bliadhna 'n déigh dha ruith a mach; cha robh àit' anns an cladhaicheadh e toll nach faodadh e maide 'losgadh agus teine 'fhadadh.

Bhrùchd a' bheinn so a mach o cheann fichead bliadhna, aig àm crith-thalmhainn mhòir a tharruing

frasan de luaithre air baile mòr a tha dlùth do dhà cheud mìle o'n àite, a bha sè òirlich an 'tiughad air na sràidibh.

Each.—Tha sibh a' cur iongantais mhòir orm; ach leigibh dhomh 'fheòraich an ann a mhàin air tìr-mòr a tha na beanntа loisgeach sin; am bheil cunntas gu-n d' éirich a h-aon diubh riamh suas á meadhon a' chuain? oir, ged nach 'eil mi idir 'g a' chreidsinn, tha mi cinnteach gu-n cuala mi iomradh air a' leithid so.

Cuair.—Tha cunntas eagnaidh, fìrinneach againn air a' leithid sin; 's minic a dh' innis maraichean gu-m fac' iad smùid no toit dhorcha ag éiridh as a' chuan; gu-m fac' iad an fhairge, mar gu-m b' ann air ghoil, mar a chithear Coire-Bhreacain 'an toiseach lìonaidh le sruth reothairt, agus gu-n cual iad toirm uamhasach; agus is minic a thàinig frasan de luaithre dhorcha orra air druim a' chuain mhòir agus gun fhios cia as a bha so a' tighinn; agus tha iomadh cunntas againn air sgeirean a dh' éirich suas ann an àiteachan far nach robh a h-aon, bliadhna no dhà roimhe sin; agus mar so cho-aontaich daoine fòghluimte ann an smaointeachadh gu-n do thogadh an fhairge, 'n toiseach suas le teine o'n ìochdar, agus gur ann mar sin a rinneadh na sgeirean agus na creagan sin: ach a nis cha-n 'eil teagamh air bith 's a' chùis. Gun labhairt mu mhòran de dh'eileanan beaga mu'n cuairt air *Iceland*, agus air àiteachan eile a dh' éirich suas anns an dòigh so, tha cunntas mion againn air Eilean a' Ghreumaich, anns a' Mhuir-eadar-thìrich (*Mediterranean*), a dh' éirich suas as a' chuan mu ochd bliadhna deug o'n àm so, dlùth air *Sicily*. Bha an fhairge ceud aitheamh air doimhneachd 's an àit' as an d' éirich an t-eilean so. Thachair do mharaich' ainmeil, an ridire *Pulteny*

Malcolm, Breatunnach, a bhi 'seòladh thar an àite so agus mhothaich e mar gu-m buaileadh a long air oitir, agus chriothnaich i o cheann gu ceann. Thuig e gur crith-thalmhainn a bh' ann. Mìos an déigh so, bha maraich' eile 'seòladh seachad air an àite cheudna; chunnaic e steall-uisge ag éiridh 'n a cuartaig mu thrì fichead troidh air àirde, agus ann am meudachd, mu ochd ceud slat mu 'n cuairt, ag éiridh o'n fhairge, agus 'n a dhéigh sin, toit no deathach, cosmhuil ri deathach soitheach-smùide 'n uair a stadas i, a dhìrich ochd-ceud-deug troidh a suas anns na speuraibh. Fhuaradh 'n a dhéigh so eilean 's an àite, dusan troidh os ceann muir-làin, sloc 'n a mhullach as an robh teine 'g éiridh le toit uamhasaich. Bha 'n cuan, astar mòr mu thimchioll an àite, air ghoil, agus air a chòmhdachadh le luaithre ghil agus le h-iasg marbh. Fad mìos bha 'n t-eilean so a' tilgeadh os a cheann, ach stad e; agus 'n uair a b' urrainn daoine dol air tìr air, bha e os ceann ceithir fichead troidh air àirde, agus dlùth do mhìle mu 'n cuairt. Dh' fhàs e 'n a dhéigh sin dà cheud troidh air àirde agus trì mìle air chuairt. 'N a dhéigh sin a rithist, bha e air a chaitheadh 's air itheadh air falbh le luasgadh na fairge gus nach robh e ach leth-mhìle mu'n cuairt, agus còig fichead 'us seachd troidhean air àirde. Bha e 'fàs na bu lugha o bhliadhna gu bliadhna, gus mu dheireadh an d' éirich crith-fhairge uamhasach, agus fuaim choimheach, agus thuit e gu tur as an t-sealladh; agus tha deich-aitheamh-fhichead uisge 'nis os ceann na beinne 'bha ochd ceud troidh air àirde.

Dh' fhaodainn iomadh cunntas de 'n t-seòrsa cheudna 'thoirt duit, ach fòghnaidh na chuala tu chum a leigeadh 'fhaicinn duit gu-m bheil beanntan teinteach ag éiridh o mheadhon a' chuain. Tha

na ceudan eilean de 'n t-seòrsa air feadh an t-saoghail.

EACH.—Ma ta, le'r cead, thug sibh mòran fiosrachaidh dhomh; ach shaoilinn, o 'n a chaidh a labhairt, gu-m bheil teis-meadhoin an t-saoghail 'n a aon teine mòr, a tha mar so, a' bristeadh a mach o àm gu h-àm anns na simileirean sin bràighe nam beann, a tha 'brùchdadh a mach teine 's deathaich agus stuth leaghta, mar a dh' innis sibh.

CUAIR.—Tha thu ceart: cha-n 'eil teagamh 's a' chùis sin. Tha meadhon an t-saoghail 'n a aona ghrìosaich, na's teotha na thogadh riamh ann am fùirneis le daoine. Tha 'n teas so cho anabarrach ann an cumhachd 's gu-m bheil e 'bristeadh a suas troimh na leapannan a tha os a cheann, le boile cho eagalach. Cha-n e 'mhàin gu-m bheil stuth goileach, no clachan leaghta ris an canar 's a Bheurla, *lava* ag éiridh suas o mheadhon na talmhainn ach tha uisge goileach 'an cuid a dh' àiteachan, a tha 'n a thobraichean cho cumhachdach, agus ag éiridh suas le boile agus neart cho mòr 's gu-m bheil iad a' ruigheachd àirde choimheach anns na speuraibh. Bheir mi dhuit cunntas air cuid de na tobraichean iongantach sin. Tha ann an eilean *Iceland*, no mar theireamaid 's a' Ghàelic, eilean na h-eighe, far am bheil a' bheinn mhòr loisgeach air an robh mi 'labhairt, ceud tobar de 'n t-seòrsa so ann an astar aona mhìle. Cluinnear fuaim nan tobraichean uisge ghoilich so gu h-ìosal fo'n talamh, mar fhuaim tàirneanaich;—bristidh iad sin a mach le boile cho coimheach 's gur duilich seasamh mar astar mòr dhoibh leis an stairirich. Tha aon tobar de 'n t-seòrsa so 's an eilean sin a tha farsuingeachd a bheòil trì fichead troidh thairis. Faodar air uairibh amharc sìos do 'n tobar so, agus chithear coltas coire mhòir làn

uisge, agus e air ghoil le boile eagalach. Cho luath 's a chluinnear an tàirneanach gu h-ìosal 'an ìochdar an tobair, 's mithich teicheadh. Ged robh càbhlach Shasuinn a' losgadh an gunnacha-mòra air an aon àm, cha bhiodh ach faoineis ann an coimeas ris an stairirich a ni 'n tobar so 'n uair a thòisicheas e air cur thairis; agus an sin éiridh an t-uisge suas 'n a aon steall, sè fichead troidh, cho dìreach ri saighead anns na speuraibh, agus 'n uair a sguireas an t-uisge 'dh' éiridh, tòisichidh an sin an deathach gheal, mar mhìle soitheach-smùid' air feasgar ciùin, a' leigeil as na toite. Ma thilgear clachan a sìos 's an tobar 'n uair tha e 'n a thàmh, grad thòisichidh an stairirich agus an tàirneanach; goilidh e suas, agus tilgidh cumhachd an uisge na clachan ceudan troidh dìreach os a cheann anns na speuraibh: ach cha mhair an steall os ceann seachd, no deich mionaidean air an aon àm.

Each.—Mo mhìle taing! O 's beag fhios a th' againn air dìomhaireachd oibre an Fhreasdail! Cha-n fhèarr sinn na leanaban. Ach an urrainn duibh innseadh dhomh cia mar tha 'n t-uisge sin gu h-ìosal air a chur gu goil? agus ciod a tha 'toirt air éiridh suas 'n a aon steall mar tha sibh ag ràdh?

Cuair.—Ma ta, 'Eachainn, 's usa gu mòr a thuigsinn na a chur 'an cainnt. Tha thu eòlach air pìob-thombaca.

Each.—'S mi 'tha: tha mo phluic cho eòlach oirre 's a tha 'phoit air an ladar.

Cuair.—Gabh thusa, ma ta, pìob thombaca, a h-aon de 'n fheadhainn a's fhaide 's urrainn dhuit fhaotainn; cuir lorg na pìoba 's a' ghealbhan gus am bi i dearg theth; lìon an sin cuach na pìoba le h-uisge, agus feuch leigeadh leis an uisge dol a mach gu h-athaiseach troi'n fheadan, sìos troi' luirg na

pìoba, agus chì thu gu-n téid e mach dìreach mar a mhìnich mi na tobraichean goileach, steall an déigh still, le toirm. Air tùs cha tig a' bheag a mach ach deathach gheal, an sin spùt de dh'uisge goileach; an sin, mar tha cuach na pìoba 'fàs fionnar, thig an t-uisge 'mach air a shocair. Mar sin tha 'n t-uisge 'tha gu h-ìosal 'an com na talmhainn a' ruigheachd nam feadan loisgeach sin, agus tha e 'tighinn a mach, steall 'an déigh still, mar a chì thu 'thachras 's a' phìob thombaca, ma dh' fheuchas tu i.

Each.—An t-urram dhuibh! 's mi dh' fheuchas. Ach innsibh so dhomh: tha e 'n a chulaidh-iongantais leam 'n uair tha na beannta mòra sin a' sgeith a mach am mionaich o linn gu linn, nach 'eil iad a' tuiteam sìos, mar a ni aodroman, 'n uair a bheirear a' chuid a's mò de 'n stuth a tha 's a' bholg as.

Cuair.—Tha thu ceart; tha sin a' tachairt, agus thachair e bho cheann ghoirid do dh'aon de na beanntan a's ainmeile air an t-saoghal, Beinn Ararat air an do stad àirc Noah: thuit i 'stigh, agus dh'-ìslich a' bheinn iomadh ceud troidh; chailleadh anabarr sluaigh a 'bha 'chòmhnuidh dlùth dh'i, agus thugadh sgrios cianail air luchd-àiteachaidh nan gleann m' a timchioll; ach 's éigin duinn stad an diugh; ma chaomhnar sinn bithidh seanachas againn 'n a dhéigh so mu thimchioll nan crithean-talmhainn air am bheil sinn a' faotainn cunntais agus a tha 'nis a' teachd dlùth dhuinn, oir thachair a h-aon diubh o cheann ùine ghoirid ann an sgìreachd *Chomrie* ann an siorramachd Pheairt.

Each.—Soirbheachadh leis a' Chuairtear an latha chì 's nach fhaic! Cia taingeil bu chòir dhuinn a bhi nach 'eil 's nach robh riamh beanntan loisgeach 's an eilein shona so, Breatunn mòr, no idir ann an Albainn, ged nach bu mhisde-mid tobar beag, goil-

each an sud 's an so ann an Tirithe, gu nigheadaireachd 's gach goireas eile.

CUAIR.—Cha-n 'eil ùin' agam an diugh, no dh'-fhaodainn a leigeadh ris gu-n robh beanntan teinteach, agus mòran diubh, anns na dùthchannan so, agus eileanan a dh' éirich as an fhairge, agus a chuir stuth loisgeach 'an uachdar, mar tha Ealasaid-a'-Chuain, no eilean seunta *Staffa*, agus cuid de dh'-eileanan Threisinnis.

EACH.—*Staffa!* 'n e m' eilean àillidh fhéin? An saoil sibh an robh *Staffa* uair air bith ri theine?

CUAIR.—Cha labhair mi diog uime sin an diugh, ged tha mòran agam r'a ràdh mu 'dhéidhinn. Slàn leat, 'Eachainn.

EACH.—Gabhaibh mo leth-sgeul—aon fhocal: an saoil sibhse 'm bi cogadh ann eadar Breatunn agus an Fhraing? Bha forghais mhòr air gamhnaibh firionn 's air daimh air feadh na Gàidhealtachd: cha deanadh rongan beag cogaidh dad coire do'n Ghàidhealtachd.

CUAIR.—Cha-n 'eil dùil agam gu-m bi air an àm so cogadh air bith eadar sinne 's an Fhraing; tha righ na Frainge air son sìth, agus chuir e air falbh a luchd-comhairle 'bha 'g a bhrosnachadh gu cogadh. Rinn na Frangaich mòran bòilich agus maoidheidh; ach cha-n 'eil dùil agam gu-m bheil fìor thogradh gu cath orra air an àm. 'S e mo dhòchas nach 'eil.

EACH.—Ma ta 's i sin mo bharail fhéin mu dhéidhinn nam Frangach, anabarr spag-a-da-gliog 'us bòilich: gu cead duibhse ma 's e 'n coileach Frangach a tha aig tigh an eilein, cò ach esan? Ma dh'-amhairceas cearc no tunnag air coileach no dràchd, grad lasaidh e le feirg, éiridh gach it' air a dhruim, sgaoilidh e 'mach 'earball mòr, leathann, togaidh e a spògan fada caola, fàsaidh a sprogan cho dearg ri

sgàrlaid, cluinnear a ghlugail leth-mhìl' air astar: cò ach esan? a' spaisdeireachd cho mòr-chuiseach, le 'earball ri gréin, cho stràiceil 's ged bu leis fhéin am baile. Ach coma cò dhiubh, cha luaithe shìneas an dràchd fhéin a cheann ris na ghrad theicheas e, an dara cas a' ruith, thairis air a' chois eile, 'earball paisgte, gun ghugail as a bheul, a chìrean glas-neulach le h-eagal, gus am faigh an trusdar fasgadh na cruaiche mòine 'measg nan cearc. Tha dùil agam gur ann mar so a tha na Frangaich uile.

Cuair.—Tog a d' amaideachd, 'Eachainn. Slàn leat.

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Bha cuid de mhinisteirean ann an Canada Uachdarach air an robh sinn eòlach aon uair: 's iongantach leinn nach 'eil iad a' sgrìobhadh d' ar n-ionnsuidh.

Fhuair sinn an litir thioram, chrosda, 'chuir "Dòmhnull a' Phinn" á Lochabar d' ar n-ionnsuidh. B'e sin am peann sgaiteach, peann Dhòmhnuill—na'm biodh a chumhachd a réir a thoile! Nach modhail iriosal, cuideachd, an t-ainm a ghabh e dha fhéin, "Dômhnull a' phinn!" a' ciallachadh gun teagamh gur ann da-san a bhuineas am peann os ceann gach Dòmhnuill eile 'tha beò! An cuala "Dòmhnull" riamh an rann so?

A mhic a' bhodachain lachduinn,
O bhun Lochabar nan craobh;
Cleas a' chait a dh' òl an t-uachdar,
Théid a' chluas 'thoirt dhìot o 'n mhaoil.

'S i 'choire th' aig an òganach spailpeil so do 'n Chuairtear, gu-m bheil sinn a cur tuilleadh 's a' chòir de dh'fhocail Bheurla 'n ar duilleagan, gu-m bu chòir dhuinn ainmeannan àiteachan agus dhaoine 'thoirt ann an Gàelic. Am burraidh! Am b' àill leis 'n uair 'tha sinn a labhairt mu'n duine ainmeil sin, Uilleam *Pitt*, a ràdh, *Uilleam an t-sluic?* —no Tèarlach *Fox*, gu-n abramaid *Tèarlach Sionnach?*—'an àite *Robert Peel* gu-n abramaid *Rob nan Rùsg?*—agus 'an àite *Fox Maule* gu-n abramaid *An Sionnach Maol?* Faodaidh peann *geur* a bhi aig Dòmhnull Abrach, ach tha e fhéin anabarrach *maol*.

Na gabhadh ar càirdean gu h-olc ged chuireamaid 'n an cuimhne gu-n robh mòran againn r'a phàigheadh air a' Bhealltuinn air son paipeir agus cost eile de dh'iomadh seòrsa. Mur cuir iad prìs a' Chuairteir a mach cha'n urrainnear a chumail suas :—mur cumar an t-uisg' air a' mhuileann, stadaidh an clabar.

Tha luchd-ullachaidh a' Chuairteir air dol imrich do'n bhùth, 24 Glassford Street, goirid o'n Phost-thigh ùr;—ach tha sinn ag iarraidh maitheanais air "Dòmhnull a' phinn" air son an ainm Bheurla so—gun teagamh b'fheàrr leis-san sinn a ràdh, *Sràid na h-atha-gloine.*

COMHRADH

EADAR CUAIRTEAR NAN GLEANN AGUS EACHANN TIRISDEACH.

Cuairtear.—Gu-m meal thu do bhiorraid,'Eachainn!

Eachann.—'Ni 'n ad, le'r cead? an sgùlag gun sgoinn, 's mi tha seachd sgìth dh'i—an t-aon chòmhdach-cinn a's miosa chaidh riamh air duine, cha-n urrainn mi mo cheann a leagail air leabaidh no air uirigh, air tom no réidhlean leatha. Cha b' ionann 's a' bhoineid ghorm—cho blàth, sheasgair, cheanalta mu m' cheann 's ged bu churrachd-oidhche 'bh' innte; dh' fhaodadh duine a pasgadh fodha no r'a thaobh, seach a bhi 'g altrum na biorraid so mar naoidhean air glùn duine anns gach àite 'n suidh e. Tubaist oirre! nach fhaic sibh an comharadh a dh' fhàg i air mo bhathais, mar gu-m biodh mo cheann air a chearcall uachdarach a thilgeadh; ach nach e so an latha gaillionnach, gailbheach? Ubh, ubh! 's e 'n cur 's an cathadh e—'s fhad o'n a chunnaic mi a leithid air là Fhéill-Brìde.

Cuair.—Tha sin nàdurra, 'Eachainn, an sneachda geal 'an àm dùdlachd a' gheamhraidh.

Each.—Tha 'n geamhradh seachad; ach sneachda geal! 'eudail 's a ghràidh, cha b' ann 's a' bhaile-mhòr a chìte e—ach an sneachd'odhar, lachdunn; agus cha-n aithne dhomh ni a's gràinde na sneachda salach. Cha b' ionann 's mo shneachda glan, cho àillidh gheal ri ite na faoilinn, a' boillsgeadh 's a' dèarrsadh ri gathaibh na gréine, mar gu-m biodh cur 'us cathadh ann de na daoimeanan, no de'n chriostal a bu loinnearaiche. 's a bu cheutaiche.

Cuair—Ro mhaith, 'Eachainn! Cha b' urrainn Donnachadh Bàn nan òran labhairt na b' fhèarr—ach ge dona sneachda 's a' bhaile mhòr is seachd uairean na's mios' e 's a' Ghàidhealtachd. Tha Ghàidhealtachd maith na's leòir fhad 's a dh'-fhuireas a' Chuthag innte; ach an latha dh'-fhàgas ise i 's e 'm baile-mòr a's fhèarr.

Each.—A' Chuthag! An òinseach bhochd; gu dearbh ma's ann uaipe-se tha sibh a' dol a tharruing 'ur gliocas 's mithich an Cuairtear a chur 'an làimh eile. A' Chuthag, an trusdar! nach do shuidh riamh leth-uair an uaireadair air an aon tom.

Cuair.—Ma ta, 'Eachainn, 's coma leam fhéin a' Ghaidhealtachd 'an àm a' gheamhraidh; 's fuar, mi-thaitneach i 'n àm gaillinn shneachda mar tha ann an diugh fhéin—air am folach o'n t-saoghal mhòr; air an tachdadh le toit—gun sùgradh, gun mheadhail—a' bhean, mo thruaighe! a' snìomh air a' chuibhil le crònan brònach—an duine a' miananaich, 's a' casadaich, 's a' tachas a' chinn—na pàisdean a' trusadh bhioran — an t-uircean a' sgreadail — an gamhainn caisionn a' geumnaich aig ceann an tighe—na leanaban, an cù, 's an cat a' strì cò a's dlùithe gheibh do'n ghealbhan, 's b' e sin an droch theine—a' phoit bhuntàta crochta thairis air leth an latha, gun uiread agus balg-séididh, ach an gille bàn agus

Seònaid 'g a shéideadh, agus pluic gach aon diubh mar phluic pìobaire. Coma leam e!

Each.—Am bheil sibh réidh? Air m' fhocal is sibh a leig ruith do 'r teangaidh; cha-n ìoghnadh leam ach sibhse—ach éisdibh rium, cha-n fhaca mi riamh ann am baile-mòr, 's cha-n fhaic, àm cho subhach, shuilbhearra, chridheil, 's a chunnaic mi 's a' Ghàidhealtachd 'an àm gaillinn agus sneachda. Mo chreach! is mise 'chunnaic sin—tha barrachd fearas-chuideachd, 'us sùgraidh, 'us eòlais, 'us caoimhneis a' dol air aghaidh 's a' Ghàidhealtachd 'an àm a' gheamhraidh na 'an àm a' chéitein fhéin.

Cuair.—Fhalbh, fhalbh! 'Eachainn, tog dheth.

Each.—Cha tog mi dheth—'s mi nach tog. Am na gaillinn! sinn agaibh àm a' chridhealais—hùg air na sùisdean! na sgalagan a' cur dhiubh—na cailean a' crathadh an fhodar 's a' deanamh nam boitean—na buachaillean le sìoman connlaich mar chrios m' an timchioll, cuaille 'mòr bata 'n an làimh, eallach de sguaban beaga, tioram air an druim, an crodh seasg a' geumnaich 'n an déigh 's iad 'g an saodachadh gu fasgadh, na h-eich a' greasad dhachaidh, na mucan a' sgriachail le sop 'n an craos a ruith do 'n chrò, na h-eòin bheaga, bhuidhe, bhòidheach, sgaoth air muin sgaoithe 'g itealaich mu na dorsan, 's na balachain le ridil 's le gaoisnean ag iarraidh an ribeadh. 'S ann an sin a tha 'm fire, faire! 'h-uile aon 'n a chabhaig 's am feasgar a' tighinn. Ach ciod so a thachair? Na balachain 'n an ruith 's iad a sgàineadh le gàireachdach—Alastair mòr an déigh dol fodha ann an cuithe shneachda, 's iad 'g a shlaodadh as, agus gach madadh 's a' bhaile 's an tathunnaich timchioll air. Ach cò eile 'chì sinn a' tighinn le 'abhagan beaga 'n a dhéigh, a' feadaireachd 's a'

gearradh leum? Ailein nan òran! Faic mar tha 'n òigridh 'g a fhàilteachadh—cò 'dhiùltadh dha cuid na h-oidhche?—'S an uair a thigeadh an t-anmoch b' iad sin a' chòisridh chridheil, shunndach! Cha b' e 'n crùban bochd mar a th' agaibh 'an so 'am mullach tighe—Eirionnaich 's an dara ceann, 's fiabhrus 's a' cheann eile. Agus b' e sin an gealbhan cridheil — na caorain chruadha, thioram o chùil na mòine—na maidean caoin' a' spreadhadh gu cridheil—a' ghreideal air an t-slabhraidh—na breacagan eòrna 'g am fuine le farum sùrdail—crùisgein 'an sud 's 'an so—am buachaille mòr a' cur chearcall air a' chuaich bhleodhain—an sgalag a' deanamh sgùlaig—am buachaille beag a' deanamh camain—na cuibhlean a' falbh le srann fhonnmhor —Ailein nan òran a' cur dheth—a' phoit chabhrach a plubartaich air an teine. Na cluinneam sibh a' ruith sìos na Gàidhealtachd. A righ! cha b' ionann 's am baile-mòr, a tha maith na's leòir fhad 's a sheasas an t-slàinte agus comas cosnaidh; ach an latha dh'-fhalbhas sin, tha 'n t-uisge air a thoirt o'n mhuileann, 's cha bhi bleith no rath. O! gleadhraich a' bhaile-mhòir so, agus toit a' bhaile-mhòir so, agus a' chabhag—a h-uile aon 'n a ruith 's 'n a dheann-ruith, mar gu-m biodh iad uile air tòir bean-ghlùine! Ach innsibh dhomh ciod a tha 'dol air aghart a thaobh imrich do dh' America.

Cuair.—Tha anabarr dhaoine 'dol thairis do Chanada, 's do chèarnan eile ann an America mu Thuath, air am bonn fhéin; 's cha-n eagal doibh ma ghleidheas iad an slàinte. Tha iadsan a chaidh thairis a' deanamh gu gasda; ach cha-n 'eil an naidheachd á *Australia* cho maith 's a bu mhiann leam.

Each.—'S mi tha 'g a chreidsinn. Cha do theò mo chridhe riamh ris an àite sin fhéin. Bha tuill-

eadh 's a' chòir air a ràdh as a leth. Cha b' urrainn dhoibh-san a bha 'dol ann soirbheachdh—a h-uile fear nach deanadh gu maith aig an tigh—gach sleomair air nach robh rath 'n a dhùthaich fhéin, a b' urrainn fead a dheanamh. Cò ach esan! Ar leis gu-n robh *Australia* air a chruthachadh air a shon-san. Feadhainn nach do chuir boinne falluis diubh riamh 'n an dùtnaich fhéin, mur d'rinn iad e a' dannsadh 's a camanachd—spagluinnich amaideach nach crathadh ultach feòir ris a' ghréin gun làimhnean leathraich orra. Ach coma cò dhiubh, tha iad ag ràdh riumsa gu-n d' thàinig an spagluinneachd so gu làr—gu-m faicear leth-dusan de na fleasgaich sin 'n an suidhe taobh an tuim, le aon spàin eatorra—a' cadal 's a' phreas, gun dad ach craicionn coin thairis orra—'s a' falbh cas-ruisgte air feadh nam monaidhean mòra. Cha b' urrainn na b' fhèarr tachairt. *Australia!* tìr an àigh, anns am beireadh, ma's fìor, caora leth-dusan uan 's a' bhliadhna, agus anns an tilgeadh i a rùsg 'an ceann gach ràithe. Cha-n 'eil fhios agam nach cuala mi gu-m biodh uain aig na muilt fhéin ann! Ciod an naidheachd a tha as?

Cuair.—Tha gu-n do bhrist luchd an fhortain mhòir—gu-m bheil na caoraich a chost a dhà 's a trì 'phuinnd Shasunnach 'n uair chaidh an ceannach, a nis air chrùn! Ach thig e uaith so fhathast.

Each.—Air m' fhocal, 's e so an t-àm do luchd an airgid dol a nunn, 'n uair 'tha 'n spréidh cho saor. Ach na-n leigeadh daoine an spagluinn dhiubh aig an tigh, agus an làmh a chur ris gach ni a thig 's an rathad, mar is éigin doibh a dheanamh an sud, cha b' eagal nach fhaigheadh iad air an aghart 's an dùthaich so fhéin, gun dol thairis; oir is fhada o na chuala mi gu-m bheil "adhaircean fada air crodh caillte;" agus mar an ceudna, "am fear a bhios

gòrach 's a' bhaile bhos, gu-m bi e gòrach 's a' bhaile ud thall."

Cuair.—'Eachainn, am faca tu an simileir mòr a tha shuas bráigh' a' bhaile, a tha sè ceud troidh na's àirde na amar na h-aibhne, agus còig ceud gu leth o'n ghrunnd?

Each.—'S mi 'chunnaic, 's b'e sin an simileir mòr da rìreadh. Tha e cho àrd ri tigh anns am biodh trì fichead lobhta, no, mar a their iad 's a' Bheurla *story*. Cha chreid iad mi ann an Tirithe. Cha-n 'eil ach dà chlàrach, no *story*, ann an tigh a' Bhàillidh, agus a dhà gu leth ann an tigh a' mhinisteir; agus a' bhéist shimileir so trì fichead *story*, agus deich troidhean air àird' anns gach aon diubh!

Cuair.—An deach' thu suas gu 'mhullach?

Each.—'N e mise! Cha deachaidh 's cha téid; ach chunnaic mi 'ur càirdean Eòghan Og agus Rob Ruadh a' dol suas leis a' chlachair mhòr, Mac-an-t-saoir, ann an creathaill iaruinn, mar gu-m biodh iad gu bhi air an crochadh. 'N uair a thill na gillean, cò ach iadsan!—a chearta cho bòsdail, moiteil, 's ged a bhiodh iad air tilleadh o'n dinneir a ghabhail le bodach na gealaich! "Saoil thu, 'Eachainn," ars' iadsan, "nach d'òl sinne gloine uisge-bheatha sè ceud troidh os ceann an t-saoghail so!" "'S ann agaibh," arsa mise "tha 'chulaidh-bhòsd. Gun teagamh sgrìobhar so air 'ur lic 'an déigh 'ur bàis, mar chuimhneachan air 'ur gaisgealachd!" Na bumalairean! bha mise air mullach Beinn-Nibheis, ceithir mìle troidh air àirde. Cruach an àigh! 's cha b' e simileir mòr an t-salachair, a bhios 'an latha no dhà a' sgeith 's a brùchdadh a mach sùith 'us gràinealachd a thachdadh Criosduidhean! Ach cha do chuir e iongantas air bith orm na firionnaich a dhol suas; ach *ladies!* le 'n cinn ghogaideach—

—iadsan a' dìreadh 's a' chreathaill iaruinn a dh' amharc an t-saoghail! 'S mi nach pòsadh a h-aon diubh. Mo nàire! bu chòir do mhnathan a bhi banail, màlda. Chunnaic mi Màiri mhòr nighean Eachainn a' streap 'suas gu bàrr croinn ann an Sgairinnis aon uair, 's cha do bhlàthaich mo chridhe riamh tuilleadh rithe. Ach 's éigin domh falbh. Mòran taing dhuibh air son 'ur deadh sheanachais. Slàn leibh!

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Fhuair sinn an litir cheanalta a chuir ar caraid an "t-Eilthireach," o Iar abhuinn Phictou d'ar n-ionnsuidh. Bha i tuilleadh 's anmoch air son na h-Aireimh so, ach chithear an " Seanna Bhiobull Teaghlaich" 's an ath Chuairtear. Rinn sinn mar a dh'iarr e. Seachd mìle taing dha!

Fhuair sinn litir " a' Phìobaire." Cha robh dos na pìob' an òrdugh, air neo cha robh gaoth 'n a mhàla, 'n uair a sheinn e 'phort. Cha-n urrainn duinn àite 'thoirt da. Tha sinn fada 'n comain a Phìobaire, ach cha taitneadh a phuirt idir ri luchd-leughaidh a' Chuairteir. Cha-n 'eil teagamh againn nach e 'mhiann 's a dhùrachd cuideachadh leinn; ach, da rìreadh, cha fhreagair na chuir e 'mach.

'S maith a sgrìobhas "Cailleach-nan-Cearc"—'s ann aice fhéin, an t-seana bhean, a tha 'n deadh làmh-sgrìobhaidh; ach tha an cunntas a tha i 'toirt, mu'n dòigh air am bheil iad a' toirt a mach eun 's an Eiphit, ann an seòmraichean, le teas, tuilleadh 'us fada. Cò 's urrainn an leithid sin de thighean a thogail? Cuireadh a' Chaillcach uibhean fòipe fhéin, agus 'n uair a thig an gur òg, leigeadh i fios duinn, agus cluinnidh sè-rìoghachdan-deug an t-saoghail e. Mur 'eil sinn meallta, phòs a' Chailleach o cheann ghoirid; agus cha bhodach no fleasgach, ach caileag laghach, bhòidheach, òg. Soirbheachadh leo!

Fhuair sinn litir a' feòraich " Cò iad na h-*Odd Fellows!*" Tha daoine neònach a tha fìor chumanta 's an t-saoghal, agus fìor lìonmhor, a thig mìle air astar a chur dragh' air feadhainn eile, ach nach rachadh fad an coise 'dheanamh sochair dhoibh—daoine aig am bheil barrachd tlachd ann an cùl-chàineadh, no ann am moladh.

Cha-n e aon de Chléir Mhuile a sgrìobh am paipeir air am bheil Pàra Beag a' gearan. Cha do sgrìobh aon de 'n Chléir cheudna focal air son a' Chuairteir riamh. Tha iad a' brath tòiseachadh.

Fhuair sinn an litir a chuir *The Friend of the People* (Caraid an t-Sluaigh), d'ar n-ionnsuidh. Mo thruaighe na daoine 'tha 'n earbsa r'a chàirdeas-san! "Tha mise," ars' esan, "a' faire thairis air sochairean an t-sluaigh." Hùgô! hùgò! bò-bò-bò! b'e sin faire a' chlamhain air na cearcan—a' seasamh 'n a dhorus fosgailte; mar tha 'n damhan-alluidh a' faire nan cuileag—a' sgaoileadh a lìn a chum an glacadh. "Ma chuireas tusa, a Chuairteir," ars' esan, "a mach aon fhocal mu dhéidhinn na Pàrlamaid ùir, agus ma dh'fheuchas tu do bharail innseadh do na Gàidheil, cha chur mi mo shùil tuilleadh air a' Chuairtear." Nach·cuir? Do shùil ghlogach, reasgach, cuir a'd' phòc i ma thogras tu—no ann an àit eile 'thogras tu." "Cha leig mi," ars' esan, "an Cuairtear gu dìlinn a stigh air mo dhorus, ma dh'fhosglas e 'bheul mu na nithean so." Nach leig? 'S tu ni sin—'s coma cò e—dubh, no geal, no grìsionn—òg no sean—firionn no boirionn,—aon uair a thogras iad—moch, anmoch, no air a' mheadhon-oidhche—Di-luain no Di-sathuirne—seadh, no Di-dòmhnaich, ma thig iad le sè sgillean 'n an làimh; agus cò 'ni gàire cho modhail riut? Slàn le "Caraid an t-Sluaigh!" Leughadh e 'n còmhradh a tha 's an Aireamh so, agus cnàmhadh e 'chìr thairis air.

COMHRADH

EADAR EACHANN TIRISDEACH AGUS CUAIRTEAR NAN GLEANN.

EACHANN.—Mo bhannag air a' Chuairteir rùnach.

CUAIRTEAR.—Fàilt' air Eachann! Chaidh a' bhannag á fasan, ach 's e 'dhùrachd bliadhna mhaith ùr do dh'Eachann Tirisdeach, agus mòran diubh.

EACH.—Chì mi gur e dùrachd na teanga bannag Nollaig a' bhaile-mhòir, ach b'fhèarr leam deadh dhùrachd a' Chuairteir no bannag a bu daoire prìs.

CUAIR.—Tha mi a'd' chomain, 'Eachainn. 'S e 'dhùrachd dhuit iomadh bhliadhn' ùr, ma bhios sin air son do mhaith fhéin. Gu-m bu fada beò thu air cùl an fhalmadair, ann a'd' *smack* tapaidh!

EACH.—Mar sin duibhse—gu-m bu fada slàn,

fallain sibh air cùl 'ur pinn 'n 'ur seòmar seasgair! Ach an cuala sibh mu'n *smack* ùr?

CUAIR.—Cò nach cuala m'a déidhinn, 's mu'n turus-cuain 's an deuchainn a bha eadar thu fhéin 's an sgiobair a's ainmeile 's na ceàrnaibh sin, eadar Tirithe 's Tobarmhoire? Cha-n e Eòghan a' Bhaile idir a tha 'm bheachd, ged is ainmeil e.

EACH.—Tha mi 'tuigsinn; ach 's beag a shaoil mi gu-n cluinneadh sibhse na nithean sin. Air m' fhocal, rinn mi falach cuain air—thug mi an spòrs as na siùil gheala.

CUAIR.—Bu chomain sin, mur bhi gu-n do theab thu a smùideadh fodha.

EACH.—Cha mhise, ach e fhéin, le 'dhìorras a' cumail oirre. Ach thachair e gu maith—fhuair e gu tìr. Tha cuid de dhaoine 's an t-saoghal nach misd' irisleachadh beag fhaotainn.

CUAIR.—Chuala mi, mar an ceudna, mar a thachair 'an Sgàirinnis, 'an déigh dol air tìr. Am bheil sin fìor, 'Eachainn?

EACH.—Sguiribh dheth. Tha beag r'a dheanamh aig an fheadhainn a tha 'cur a mach gach baothaltais a tha 'tachairt 's a' Ghàidhealtachd—nach urrainn duine còir ceum a thoirt air 'ùrlar, no aobran a shiachadh, gun e 'bhi air a chur 'am *print.* Cha-n abair mi 'bheag, ach tha amharus agam.

CUAIR.—Cia mar a dh' fhàg thu Tirithe, 'Eachainn? Am bheil e air mhaireann, tìr ìosal an eòrna?

EACH.—Tha e an sud mar a bha e riamh—'n a dhùradan ìosal, uaine, 'n a shuain air uchd a' chuain—gun suim de na sumainibh atmhor, uaibhreach, a tha o na chruthaicheadh an saoghal, a slachdaireachd air a chladaichibh, 's a' bagairt cur as da.

CUAIR.—Am bheil pailteas aig daoine bochd' am bliadhna?

EACH.—Ma ta, tha, làn phailteas; ach bithidh iad a' gearan 's a' talach: agus tha mi 'faicinn gu-m bheil sin 's a' bhaile-mhòr, gearan 'us talach, cho maith 's a tha againn-ne. Tha biadh againn, agus is mòr am beannachadh sin.

CUAIR.—Am bheil deoch idir agaibh?

EACH.—Air 'ur n-athais—tha beagan againn. Tha drùdhag againn, a' dol dachaidh air son na bliadhn' ùire.

CUAIR.—'S mi 'chreideas. Tha mu thimchioll dà-cheud-deug teaghlach ann an Tirithe, agus 'an ceann a chéile, costaidh iad leth-chrun a dh' fhàilteachadh na bliadhn' ùire. 'S e sin ceud punnd Sasunnach, ann an aon seachduin.

EACH.—Cha-n abair mi gu-m bheil sibh fad 'am mearachd. Ach amhaircibh na's dlùithe—amhaircibh air Glascho, far nach téid stad air òl, a latha no 'dh'-oidhche, Dòmhnach no Luan, o thoiseach gu deireadh na bliadhna; far an suidh na mnathan, gun fhear 's a' chuideachd, ag òl. Ach sinne, ged a ghabhamaid dileag, 'an àm Nollaige, theagamh nach faic sinn deur tuilleadh fad ràithe—air ar tiormachadh suas, air seacadh, gus am bheil sinn a' tilgeadh nan cearcall.

CUAIR.—Cha-n 'eil fhios agam, 'Eachainn—eadar uisge-beatha, 'us thombaca, 'us *Tea*—siùcar, snaoisean, 'us nithean eile 'dh'fhaodadh daoine deanamh as an aonais—nach 'eil uiread air a chaitheadh 's a' Ghàidhealtachd 's a tha dlùth d'a màl. Tha aobhar gearain da rìreadh aig na Gàidheil bhochda; ach tha ana-caitheamh 'n am measg cuideachd.

EACH.—Cha-n 'eil mi 'g a àicheadh; ach c'àit' am bheil iad 'g a fhòghlum? Cò as a tha na fasain ùra 'tighinn oirnn, a tha 'tarruing ana-caitheimh 'n an lorg? Nach ann as a' bhaile-mhòr fhéin? Tha

Glascho a' milleadh na Gàidhealtachd—a' slaodadh leis gach ni air an dearg fiacail—a' cur faiteis 'us faoineis air an ais. Gach muc 'us uircean—gach ubh 'us cnò—gach iasg 'us maorach, ma's e 'm balg-losg-uinn fhéin—seadh, a h-uile ni a chì sùil, no 'bhlaiseas beul, air an cruinneachadh, 's air an cur air falbh ann am mùrlagan nan cailleacha Gallda, 's a mach air soithichean na smùide; agus 'n an àite, nithean a dh'fhaodamaid a sheachnadh—nithean air nach cuala ar n-athraichean iomradh—*Tea*, *Tea*, 'us siùcar, 'us tombaca—calico 'us cuidealas, stràic 'us sìoda, rib-einean 'us boineidean, Beurl' 'us baigearachd—'us iomadh cleachdadh, 'us galar, 'us tinneas, air nach tig mi thairis. Ach leigeamaid dheth 'us cluinn-eam uaibh naidheachdan an t-saoghail mhòir. Am bheil cogadh *China* seachad gu buileach.

Cuair.—Tha, gun teagamh, a' chùis air a socrach-adh gu maith, 'us gu ro mhaith.

Each.—Gu mòr na's fhèarr na shaoil sinn. Cha robh aobhar a' chogaidh onorach do Bhreatunn—'s e nach robh, ged a thuit duinn buaidh fhaotainn air na truaghanan bochda.

Cuair.—Tha sin fìor; ach cha-n 'eil teagamh agam nach e an ni a's fhèarr a thachair riamh do *China* fhéin, agus chì iad sin ri h-ùine.

Each.—A' bheannachd sin Dha-san a tha comasach air maith a thoirt á olc, agus solus á dorchadas. Cha-n e maith nan daoine bochd' a bh'againn-ne 'n ar beachd, ach airgiod 'us beairteas a dheanamh air an tàilleadh—a thoirt orra béistean a dheanamh dhiubh fhéin, le *opium* a chur 'n an rathad. Mo nàire! Breatunn mòr, rìoghachd na saorsa—rìogh-achd Chrìosdail! Cha-n urrainn e tighinn gu deadh bhuil. Ach an saoil sibh an dìol iad na gheall iad?

CUAIR.—Cha-n 'eil teagamh nach dìol. Dh'fhalbh mòran de na dollair a nall. Tha iad mu'n àm so, ma ruigeas iad, 'an Sasunn.

EACH.—Ma ruigeas iad! Ma ta, a Chuairteir, b'fhèarr leam luchd eile na iad. Cha-n urrainn soirbheachadh a bhi 'n an cois. Cia liughad so a gheall iad?

CUAIR.—Muillein thar fhichead? Na-m biodh iad air an sgaoileadh a mach taobh ri taobh, cho dlùth 's a luidheadh iad, ann an aon sreath, ruigeadh iad dlùth air ceithir cheud mìle air astar!

EACH.—A dhuine chridhe! Ach an saoil sibh am bi malairt mhòr a nis eadar *China* agus Breatunn?

CUAIR.—Cha-n 'eil teagamh idir agam nach bi, ri h-ùine; oir cuimhnich thusa, 'Eachainn, gu-m bheil *China* 'n a dùthaich anabarrach mòr. Tha i dà mhìle de mhìltean air fad, agus còig-ceud-deug mìle air leud. Tha còrsa, no oirthir fairge, anabarrach farsuing aig an rìoghachd so—làn de chamuis, 'us de chalaichean tèaruinte air son luingeas, agus aibhnichean a' ruith troi'n dùthaich a ghiùlanadh malairt an t-saoghail. Agus a rithist, cha sluagh borb, aineolach muinntir *China;* ach ann am mòran nithean na's seòlta, na's teòma, na's innleachdaiche, agus na's tuigsiche na aon daoin' eile air am bheil eòlas againn; agus cuimhnich gu-m bheil os ceann trì cheud gu leth muillein (361,693,899) sluaigh 's an rìoghachd. Ma thòisicheas na tha 'n so air blasad, no eòlas a ghabhail air gach seòrsa bathair a th'againn-ne r'a thoirt dhoibh, cò is urrainn a ràdh am maith a dh'fhaodas éiridh o'n fhosgladh a thàinig mar so oirnn?

EACH.—Tha mi 'tuigsinn gu-m bheil na's leòir againn de bhathar r'a chur a nunn d'an ionnsuidh;

ach ciod a th' aca-san r'a thoirt duinne ann an iomlaid air ais, a bharrachd air *Tea?*

CUAIR.—Tha siùcar, sìoda, spìosraidh de gach seòrsa, cungaidhean-leighis, soithichean creadha (ris an abair sinn soithichean *China*), daithean de gach seòrsa, agus iomadh ni eile 'tha 'dhìth oirnn; ach 's i'n *Tea* a' chuid a's luachmhoire. Cha b'urrainn duinn a bhi as a h-aonais a nis.

EACH.—'S ann agam 'tha fhios—rachadh mo bhean fhéin air bàinidh mur biodh beagan d'i aice! Am bheil fhios a nis ciod uiread 's a tha 'tighinn thairis d'i?

CUAIR.—Cha-n 'eil dà cheud bliadhna o'n a fhuair sinn eòlas oirre. O cheann ochd-fichead bliadhna 's a trì, thàinig a' cheud *Tea* do Shasunn—seachd-fichead punnd. Deich bliadhna an déigh sin, thàinig os ceann ceithir mìle punnd; ach ghabh so ùine mhòr mu-n do reiceadh e. Cha robh ach trì cheud punnd 's a' bhliadhna air a chost 'am Breatunn 's an àm. Cha-n 'eil teagamh agam nach 'eil eilean Mhuile, nach 'eil Tirithe fhéin, a' cost a nis uiread 's a chost Breatunn 's an àm sin. Ach a nis tha uiread a 'tighinn de'n duilleig thioraim so o bheann-tan *China*, 's gu-m bheil a' chìs a tha i 'pàigheadh a' togail trì muillein punnd Sasunnach 'an ceann gach bliadhna, a tha 'dol a stigh do sporan mòr na rìoghachd.

EACH.—Ciod a' chìs a tha i 'pàigheadh, le'r cead?

CUAIR.—Dà sgillinn Shasunnaich 'us aon sgillinn am punnd, eadar olc 'us mhaith.

EACH.—Am bheil an *Tea* a's saoire a' dìol' an aon chìs ris a' chuid a's àirde?—'s e sin, am bheil an *Tea* a tha cailleach nan uibhean a' reic air ceithir sgillean Sasunnach a' dìol' an aon chìs ris an t-seòrsa

air son am bheil Ban-diùc Earra-ghàidheal a' pàigheadh deich tastain? Ma tha, cha-n 'eil e ceart. Bu chòir do Rob mòr, bàillidh na rìoghachd, amharc air a' so. Ach is cothromaiche an dòigh a th'ann da-san, 's d'a leithid.

Cuair.—Cha-n esan a rinn an riaghailt, 's cha-n 'eil teagamh nach atharraich e a' chùis.

Each.—Trì muilleinean de chìs! O, a *Thea!* cha'n ìoghnadh leam meas a bhi aig a' Bhàn-righinn air duilleag an àigh! 's tha sin aig mo mhnaoi fhéin mar an ceudna. Am bheil Criosduidhean ann an *China?*

Cuair.—Tha, os ceann trì cheud mìle; ach cha-n 'eil e air a cheadachadh dhoibh eaglais a thogail dhoibh fhéin, no aoradh follaiseach a dheanamh, gus a' so. Ach a nis cha-n 'eil teagamh nach bi so air a shocrachadh na's fhèarr na 'tha e. Tha eachdraidh na rìoghachd so 'dol fada, fada, air a h-ais—ma chreidear iad fhéin, gu tùs an t-saoghail; ach cha-n 'eil teagamh sam bith nach robh malairt eadar *China* agus an Eiphit o cheann dà mhìle bliadhna.

Each.—Ciod an seòrsa creidimh a th'aig muinntir an àite so?

Cuair.—Cha-n 'eil ùin' agam air an àm sin innseadh dhuit; ach mu chaomhnar làithean a' Chuairteir 'us ma sheasas e bliadhn' eile (mar a dh'fheuchas e 'dheanamh, ma's urrainn da), bheir mi cunntas air a' sin an déigh so, 'us air rìoghachd *Japan*, a tha dlùth do *China.*

Each.—Ma sheasas e! Cha leigear leis tuiteam. 'N e gu-m bheil sibh ag ràdh nach 'eil iadsan a tha 'g a fhaotainn a' cur a stigh na gheall iad?

Cuair.—Cuid diubh, cuid diubh, 'Eachainn? Na-m faigheamaid na dhìoladh am paipeir 's an

clò-bhualadh fhéin, cha bhitheamaid a' talach. Ach is éigin duinn sgur air an àm.

EACH.—Air 'ur n-athais. Cia mar a tha na gnothuichean ann an Innsean na h-àirde 'n ear a' dol air an aghaidh?

CUAIR.—Tha dìreach cho maith 's a b' urrainn duinn iarraidh. Bhuadhaich sinn thairis air na h-*Affghans* anns gach blàr. Ghlac sinn an àiteachan làidir. Smùid sinn an caisteil gu làr, 's gach daingneach a bhuineadh dhoibh. Thug sinn air an ais na prìosanaich a bh'aca 'an sàs. Thug sinn làn dìoghaltas a mach orra, 'us phill sinn dachaidh do ar n-àiteachan fhéin—thréig sinn an dùthaich.

EACH.—Aicheamhail gu dearbh, 'us dìoghaltas! Da rìreadh, 'tha aobhar bòsd againn! Ciod a chuir ann sinn—an gnothuch a bh' againn ris na daoine bochda? Cò 'thug cead no ùghdarras dhuinn dol thairis air na beanntaibh àrd' a tha eadar an dùthaich aca-san 's na bhuineas dhuinne? Cò 'thug cead do Bhreatunn saltairt air gach tìr a thogras i, 's a bratach dhearg a thogail air gach bàrr-bhalla 's an t-saoghal? Innsibh so dhomh, ciod a chuir sinn a nunn do thìr *Chabool*, 'us tìr nan *Affghans?* Nach e sannt barrachd fearainn—iarrtas air barrachd uachdranachd a bhi againn—a thug oirnn éiridh air na daoine sin?

CUAIR.—Cha-n 'eil thu fad 'am mearachd. Cha robh leth-sgeul eil' againn gu dol 'n an dàil, ach a chur an cinn fo smachd. Tha na dùthchannan do'n deachaidh sinn fo rìghrean beaga, no cinn-fheadhna, ach sheas iad le chéile 'n ar n-aghaidh; 's an déigh dhuinn toirt orra strìochdadh, dh' éirich iad a suas le foill, 'us rinn iad mort nàrach air ar cuid daoine.

EACH.—'S am bheil sin 'n a iongantas? An saoil sibh na-n tigeadh na Frangaich a stigh oirnn-ne, 'us

buaidh fhaotainn 's a' cheud dol a mach, nach gabhamaid a' cheud chothrom a b' urrainn duinn g 'am mort 's g 'am marbhadh, 's an sgiùrsadh dhachaidh, le'n earbaill eadar an casan, mar a rinneadh oirnn-ne leis na h-*Affghans?* Saoil mi an do chluich pìobairean an airm againn-ne, mar a dh'fhàg iad *Cabool*, "Cha till, cha till, cha till mi tuilleadh?" Mo nàire, Breatunn mòr! Thusa, eilean na mòralachd! —an rìoghachd a's cumhachdaiche 's an t-saoghal, air tìr no cuan—nach urrainnear do shannt a shàsachadh! Tha againn de dhùthchannan 's de dh'eileanan, anns gach cèarn de'n t-saoghal, 's nach urrainnear an cunntas; agus gidheadh, 's ann a tha sinn a' sanntachadh barrachd! Sannt an rosaid! is mairg air am faigheadh e làmh an uachdar, agus gu h-àraidh sannt fearainn. Cha-n fhaca mi, cha mhòr, duin' a bha riaraichte le fearann, a fhuair mòran deth. Ged a gheibheadh e baile air muin baile, monaidhean 'us srathan a chumadh fichead mìle caora 'us mart, ma tha duine bochd 'n a dhàil, ged nach 'eil aig' ach croit, cha stad e gus an cuir e 'mach e, ged a b' ann air a' bhaigeireachd, gu tuilleadh 'us tuilleadh fhaotainn da fhéin. Mar sin Breatunn. Ach thig a h-uaill gu làr. Mur biodh am Freasdal caomh a tha os ar ceann tròcaireach 's fhada o na thàinig breitheanas oirnn air son nan dòighean anns an d'fhuair sinn cuid de na rìoghachdan 's na dùthchannan a bhuineas duinn. Nach 'eil anabarr de dh'Innsean na h-àirde 'n Ear againn mar 'tha?

Cuair.—Tha croiteag bheag bhòidheach ann. Tha againn dùthaich anns am bheil dà cheud gu leth mìle de mhìltean ceithir-oisinneach, an aon fhearann a 's tarbhaiche 's an domhan uile—far an cinn gach ni a thig á talamh, no 'dh' fhàsas air preas no

craoibh. Tha againn ann ceud gu leth muillein sluaigh; agus mar nach biodh so na's leòir, thog sinn oirnn a chur tìr nan *Affghans* agus *Chabool* fo ar n-uachdranachd. Ach fhuair sinn leasan.

EACH.—Mo nàire! Thàinig crìoch mhaith air dà chogadh a thòisich gu h-olc. Ach an saoil sibh am bi malairt mhòr eadar Innsean na h-àirde 'n Ear agus Breatunn.

CUAIR.—Gun teagamh, ri h-ùine, bithidh. Na-m biodh na daoine truagha sin air an tarruing o'n saobh-chràbhadh amaideach, oillteil, 's ann an sin a bhiodh a' mhalairt! Cha-n 'eil i ach 'n a toiseach, ach tha i 'tighinn uidh air n-uidh. Faodaidh seòrsa de bheachd a bhi agad air an fhosgladh mhòr, a thàinig oirnn, ma bheir thu fainear gu-m bheil a nis fiach còig puinnd Shasunnach de bhathar air a chur do dh' Innsean na h-àirde 'n Iar 'an ceann gach bliadhna á Breatunn, air son gach anama, eadar bheag 'us mhòr, a tha 'tuineachadh 's na h-eileinean sin. Tha iad a' ceannach, 'an ceann a chéile, fiach còig puinnd Shasunnach an t-aon mar an ceudna. Ach muinntir Innsean na h-àirde 'n Ear, cha-n 'eil iad a cost ach fiach sè sgillean an t-aon. Cha-n 'eil air an àm a' dol thairis do dh' Innsean na h-àirde 'n Ear, de bhathar de gach seòrsa, ach luach còig muillein punnd Sasunnach; ach na'n ceannaicheadh gach Innseannach a tha 'tàmh anns na bhuineas duinn fhéin de'n tìr sin aon *turban* 's a' bhliadhna—'s'e sin, seòrsa de cheann-eudach cotain a tha iad a' cleachdadh—agus a h-uile bean aon ghùn de'n chalico a's saoire a th'air a dheanamh,—thàirngeadh e fiach leth cheud muillein punnd Sasunnach de bhathar de'n t-seòrsa sin a mhàin.

EACH.—Fhalbh; 's ann agaibh fhéin a tha 'n t-eòlas: 's mise 'tha 'n'ur comain. Ach innsibh so

dhomh—ciod a th'aca 's an tìr sin gu 'chur air ais air son na tha 'dhìth orra?

CUAIR.—'S iomadh ni sin. Air bruachan aon aibhne (an *Ganges*), dh' fhaodadh iad uiread de shiùcar a thogail 's a dh' fhòghnadh do'n t-saoghal uile. 'S ann as a' sin a tha leth an t-siùcair a' tighinn a tha 'g a chost 'am Breatunn. Thàinig air a' bhliadhn' a dh'fhalbh, á h-aon àite (*Calcutta*) a mhàin, fiach shè ceud-deug 'us dà-fhichead mìle do Shasunn; agus b' fhurasdá so a dhùblachadh ann am bliadhna no dhà. Thàinig anns a' bhliadhna 'chaidh seachad fiach dà cheud mìle de ghuirmean as. Tha cotan a' fàs cho pailt ann, 's gu-m faod sinn a bhi á eisimeil America air a'shon. Thàinig còig muillein punnd peabair as an uraidh—fichead mìle tunna *rice* (seòrsa gràin a tha fallain, prìseil)—a bharrachd air anabarr de gheir, ùilleadh, leathrach, cainb, *Tea*, opium, sìoda, cungaidhean-leighis, agus iomadh ni eile nach urrainn domh ainmeachadh air an àm. Ma théid an dùthaich mhòr so air a h-aghaidh mar a tha i 'deanamh air an àm, cha ruig Breatunn leas puinneag chàil a thoirt air son rìoghachdan an t-saoghail, ged a dhùineadh iad gach cala oirnn, 's nach leigeadh iad soitheach Breatunnach 'n an còir. Ma théid an dùthaich so air a h-aghaidh, agus ma ghabhas *China* bathar uainn, mar a tha aobhar dòchais, cha-n urrainnear de mhuillean-cotain a thogail na chumas riu, ged a bitheadh gach eas, 'us uisge, 'us gaoth 's an rìoghachd a' tionndadh mhuillean!

EACH.—Sin sibh, a Chuairteir. Tha mise 'g ràdh ribh gu-m bheil a dh'uisge 's de ghaoith 's a' Ghàidhealtachd fhéin na thionndadh muillean an t-saoghail. Na-m biodh muileann fo gach eas 'am Muile fhéin 'us muileann air gach cnoc air am bheil gaoth, 's iomadh iarna cotain a dh' fhigheadh iad 'an ceann

bliadhna! Ach coma, tha mi 'faicinn na 'tha 'n 'ur beachd—gu-m bheil da rìreadh fosgladh mòr ann, do réir coslais air son cèird 'us malairt.

Cuair.—Nach mòr, an ni do Bhreatunn a bhi á h-eisimeil America 'us Rusia? Saoil na-m biodh America air cotan a dhiùltadh dhuinn o cheann bliadhna no dhà, 's mar sin stad a chur air gach muileann cotain 's an rìoghachd, ciod a thachradh? Tha sinn air an àm a' pàigheadh muillein punnd Sasunnach air son cotain 'us tombaca; ach ann an ùine ghoirid thig as na h-Innsibh an Ear barrachd 's is urrainn duinn feum a dheanamh dheth. Tha air an àm dà cheud muillein de dh' acraichean fearainn ann a tha fàs, air nach 'eil crann no caibe 'dol, a chuirear gu feum, agus muilleinean de shluagh 'n an tàmh, a dh' oibricheadh air son dà sgillinn ruaidh 's an latha. Mar so, faodaidh beachd a bhi agad air luach na tìre so, agus cho taingeil 's a bu chòir dhuinn a bhi nach do chaill sinn i. Agus a nis tha aon ni agam r'a labhairt mu na ceàrnan iomallach so a chuir Dia 'n a fhreasdal fodhainn, 's a thug e thairis duinn—'s e sin cho dleasnach 's a tha e do Bhreatunn eòlas slàinteil a thoirt doibh, agus a h-uile saothair 'us urrainn duinn a chleachdadh chum an tarruing gu saorsa cloinne Dhé. Cha-n ann a chum beairteis a dheanamh air ar son a thug Dia dhuinn iad, ach a chum sinne a thoirt 'na bhuil nithean a's fèarr na airgiod 'us òr dhoibh-san—chum an sùilean fhosgladh, 's an stiùradh d'a ionnsuidh-san a thàinig g' an tèarnadh.

Each.—Tha sin ceart; gun teagamh, tha.

Cuair.—Tha 'Eachainn; ach an saoil thusa an dealaich muinntir Thirithe 's na Gàidhealtachd ri uisge-beatha na bliadhn' ùire chum so a dheanamh? Tha 'nis leth-chrun, air a chost anns a' chuid a's mò

de thighean air feadh na Gàidhealtachd ann an uisge-beatha. Cia meud leth-chrun a tha air a thoirt air son so?

EACH.—Tha eagal orm nach 'eil mòran.

CUAIR.—Slàn leat!

EACH.—Mar sin leibhse, a Chuairtear rùnaich!

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Fhuair sinn litir "Iain Oig," a' feòraich c' ar son nach 'eil sinn a' cur a mach nithean maith' a tha esan, o àm gu h-àm, a sgrìobhadh 's a' cur d'ar n-ionnsuidh. 'S i 'n aon fhreagairt a bheir sinn da, nach e ar toil sin a dheanamh. Cuireadh e fhéin a mach iad; mur cuir, cha chuir sinne. Cha-n 'eil feum dha bhi 'g an coiteachadh oirnn.

Fhuair sinn an dà litir a chuir "Eachann na Ciabhaig" d' ar n-ionnsuidh. Thugadh e 'n aire do 'n sgoil, agus leigeadh e leinn-ne 'n aire thoirt do 'n Chuairtear. 'S aithne dhuinn gu maith cò e "Eachann na Ciabhaig." An ath uair a sgrìobhas e litir fo ainm nach buin da, ag iarraidh e fhéin a chleth, faigheadh e fear-éigin eile 'm bun a 'phinn. 'S tric a chunnaic sinn a làmh-sgrìobhaidh, ged nach fhaca sinn, le'r fiosrachadh, a chiabhag. A dh' aona chuid, cha chuir sinn gu bràth sgeul gamhlasach, mì-runach, an aghaidh neach air nach 'eil sinn eòlach, 'n ar duileagan. Thoill Eachann (oir cha-n innis sinn 'ainm air an àm) sgiùrsadh beag de'n t-slait a bha e 'cleachdadh 's an sgoil, air son na h-oidhirp a thug e air masladh a thoirt d'a choimhearsnach. Mar dhearbhadh dha nach 'eil sinn air ar mealladh 'n ar barail mu 'dhéidhinn, bheireamaid g'a chuimhne gu-n robh e 'n Glascho, ann an aon de na h-eaglaisean Gàidhealach, a sheachduin o'n t-Sàbaid so 'chaidh seachad, roimh mheadhon latha.

Fhuair sinn an litir fhada 'chuir "Am Ministeir Eudmhor" d'ar n-ionnsuidh. Tha sinn 'n a chomain air son a dheadh rùin agus a dheadh chomhairlean. Tha comhairlean maith, ach b'fhèarr leinn gu-n tugadh e ni-éigin eile dhuinn a's mò air am bheil feum againn na comhairlean. Tha a litir modhail, 's tha modh taitneach; ach na-m biodh e air ni éigin a b' fhiach a chur a mach a sgrìobhadh, no àireamh no dhà de'n Chuairtear a ghabhail air a shon fhéin agus leth-dusan luchd-leughaidh fhaotainn duinn 'n a sgìreachd, 's e b' fhèarr leinn na comhairlean agus modh. Bha baintighearn uasal, àrd aon uair 'an Glascho, a b' àbhaist dol gu riaghailteach do'n eaglais, air a h-éideadh gu rìomhach

ann an sìoda, 's gach seòrsa de dh'uidheam a bu bhriagha na chéile —sròl àrd luachmhor m'a ceann, sgàileagan sìoda 'n a làimh, agus uaireadair òir air a taobh. Cha b'àbhaist d'i aon pheighinn a chur anns a' mhèis air son nam bochd mar a rachadh i seachad, ach thionndadh i ris na foirfich le mòr mhodh, agus dheanadh i beic, ìosal m'an coinneamh, agus 'n a dhéigh sin sheòladh i a stigh do'n eaglais le anabarr modhalachd. Latha de na làithean, mar a bha i a' tighinn a stigh 's a dlùthachadh air a' mhèis, a' dol a' dheanamh beic mar bu ghnàth leatha, ghabh seann duine còir a bha 'n a sheasamh aig a' mhèis misneach, agus thubhairt e :—" A bhean-uasal àrd, fhlathail," ars' esan, " tog dheth so; thoir dhuinn na's lugha de d' mhodh agus barrachd de d' airgiod." Ghabh a' bhean-uasal an sanas a thug am foirfeach dh'i. Cha deach' i tuilleadh seachad air a' mhèis gun a sgillinn a chur innte, agus beic a dheanamh mar an ceudna. Deanadh " Am Ministeir Eudmhor " an ni ceudna.

AN T-OLLA' LEODACH AGUS A CHO-THIONAL.

A Chuairteir Ionmhuinn,

Chì mi anns na paipearan-naidheachd ni 'tha 'toirt mòran toil-inntinn domh—ni, do réir mo bheachd-sa, nach bu chòir a chleth air luchd-leughaidh a' Chuairteir—ni, uime sin, 'tha dòchas agam, a ghabhas sibh uam air eadar-theangachadh. 'S e so e :—

" Air Di-màirt so 'chaidh, an t-aon là deug de'n mhìos, bha coinneamh anabarrach thaitneach agus dhrùighteach ann an Eaglais Chaluim Chille, aig an deachaidh litir-dhìlseachd a liubhairt do'n Olla' Leòdach, ris an do chuir trì cheud-deug agus a sè de bhuill a' cho-thionail an ainm, a' nochdadh an teas-ghràidh d'am ministeir, agus cho làn 'thoilichte 's a tha iad le 'ghiùlan a mach 's a stigh, gu h-àraidh a thaobh ceist mhòr na h-Eaglais.

Rinn Oid'-oilean (*Professor*) *Ramsay*, a leugh an litir, òraid bhriagha, dheas-chainnteach; agus thug an t-Olla' Leòdach freagradh, le cridhe 'cur thairis,

ann an labhairt a thug na deòir bho gach sùil a bha 's an eaglais. 'S i so an litir, focal air fhocal:—

DO'N OLLA' URRAMACH, TORMOID MAC-LEOID,

Ministeir Eaglais Chaluim Chille, ann an Glascho.

A Dhiadhair Urramaich,

Aig coinneimh mhòir de'r Co-thional a chruinnich air an ochdamh là de'n dara mìos,' 1843, a chionn gu-n d'thàinig e gu'r cluasan gu-n robh triùir no cheathrar de dh'òganaich a bhuineadh do'n Cho-thional a' gabhail orra fhéin bruaillein a chur air an eaglais, agus aimhreit a dhùsgadh, dh'aontaich sinn, le aon inntinn, ar làmh a chur ri paipeir, mar fhianuis air ar teas-ghràdh dhuibh, agus air cho làn thoilichte 's a tha sinne le 'ur n-àrd thàlantan, le 'ur dìlseachd, le 'ur cùram, agus leis an iomlan d 'ur gnàths agus d 'ur gluasad 'n ar measg mar ar Ministeir. Dh'aontaich a' choinneamh, os bàrr, taing agus cliù a thoirt dhuibh air son 'ur faicill agus 'ur measarrachd ann an ceist mhòir na h-Eaglais a chumail a mach as a' chùbaid air là an Tighearna. Leis na rùintean so tha sinne 'tha 'cur sìos ar n-ainmean ag aontachadh le ar n-uìle chridhe, agus 's an âm cheudna a' guidhe gu-n sìneadh Dia 'ur làithean, a chum maith agus leas 'ur luchd-dùthcha 'chur air aghaidh, mar a rinn sibh cheana, os ceann aon duine 'tha beò; agus gu-m meal sibh 'ur n-àrd chliù, maille ri spéis agus gràdh 'ur Co-thionail.

Is sinn, le mòr urram,

A Dhiadhair ghràdhaich,

Bhur Luchd-éisdeachd taghaidh agus dìleas.

[Bha trì cheud deug ainm agus a sè air an cur ris a' phaipeir so.]

An déigh do'n Olla' Leòdach suidhe, dh' éirich Oid'-oilean (*Professor*) *Ramsay*, a rithist. Thog e tubhailt, agus leig e ris bòrd air a chùirneachadh le obair airgid—luach ceud punnd Sasunnach. "A Dho'tair 'Ic-Leòid," ars' esan, "cha bu leòir leis a' Cho-thional an làmh a chur ri paipeir; ach a dhearbhadh an dìlseachd agus an tréibhdhireachd

ann an sin a dheanamh, tha dòchas aca gu-n gabh sibh na soithichean airgid so mar chomain. Tha iad luachmhor, cha-n ann air son am fìor fhiach, ach a' tighinn mar tha iad o 'ur Co-thional, mar sheula air an aonachd 's air an gràdh dhuibh, 'n uair a chaidh a thogail 'us aithris gu-n robh mòran a' dol g'ur fàgail. Gabhaibh iad ann an ainm a' Cho-thionail, agus gu ma fada, fada, beò sibh gus am mealt-uinn," &c.

Dh'éirich an t-Olla' Leòdach a rithist, agus thug e taing ann an labhairt dhrùightich, shnasmhoir; agus 'an déigh sailm agus ùrnuigh sgaoil an Co-thional.

FOCAL 'S AN DEALACHADH.

Tha 'bhean-uasal 'an ìochdar Mhuile a' feòraich c'uin a chuala sinn o Chailein a chaidh do Chanada Uachdarach? Am bheil e beò, no 'm bheil e marbh? An do loisgeadh, no'n do bhàthadh e? An d'ith madadh-alluidh e, no'n do chrochadh ri craoibh e? 'S i an aon fhreagairt a's urrainn sinn a thoirt air a' cheist so, nach 'eil fhios againn. Tha dòchas againn gu-m bheil e beò agus sona, agus saoibhreach. Ma thachras dha so fhaicinn freagradh e fhéin a' cheist.

Fhuair sinn iomadh litir eile, 's gu h-àraidh an litir a chuir ar caraid dìleas o Lunnuinn d'ar n-ionnsuidh, a' feòraich am bheil an Cuairtear ri stad 'n uair bhios a' bhliadhn' a mach—'s e sin, dà àireamh eile. Freagraidh sinn a' cheist so. Ma thig na tha 'mach againn a stigh, ma's urrainn sinn ar fiachan a chruinneachadh, cha stad; ach mur tig a stigh na phàigheas an costas, 's éigin gu-n stad sinn. Tha'n linne-mhuilinn dlùth air ruith a mach: cha-n 'eil an sruthan beag a bha 'tighinn a stigh an deicheamh cuid cho mòr ris an t-sruth làidir, bhras a tha 'cumail na cuibhle-mòire 's na h-acfhuinn 'n an siubhal. Cha-n fhaod so seasamh fada. Feuchaidh sinn dà àireamh eile. Mur tig caochain agus sruthain ùr' a stigh do'n linne, tràghaidh i—stadaidh a' chuibheal—bithidh an treabhailt falamh, agus an clabar 'n a thosd; agus 's éigin do'n mhuilleir chòir an dorus a dhùnadh, agus cosnadh eile iarraidh dha fhéin. Tha dòchas againn gu-n tuig ar càirdean ann an America so, gun a chur 'am Beurla.

Fhuair sinn litir bhrosgalach, shleambainn Iain Oig. Cha-n 'eil fhios againn gu ro mhaith ciod a tha 'n a bheachd. Tha amharus air; cha-n 'eil sinn idir earbsach as a 'chàirdeas. 'S fhad o na chuala sinn, "Is tearc teanga mhìn gun ghath air a cùl."

Ciod so a' mhìogail, 's a chasaid, 's an donnalaich, 's an gearan a th'aïr Calum na Coille? Cha-n fhaod e 'bhith nach 'eil a' chailleach-oidhche air spiris os ceann do thighe. B'e Calum a' chomhachag, bhochd, bhrònach! 's gun fhios c'ar son. "'S cruaidh a leònadh an leanabh nach innis a ghearan." Tha thu 'g iarraidh mo chomhairle. Eisd, agus gheibh thu sin. Ma tha eas aibhne dlùth do d' thigh, leig thu fhéin a'd' shìneadh r'a thaobh, agus feuch cò a's fhèarr a ni borbhan, 'us tormañ, 'us bùireadh, thu fhéin na'n t-eas. Tha fhios againn cô a's luaith' a sguireas. Fhad 's a bha mi 'leughadh do litreach ('s cha b'i sin an litir bheag), bha mi mar gu-m biodh cuibheal mhòr a' deanamh srann ri m' chluais.

Fhuair sinn an dara litir a chuir an duine sin d'ar n-ionnsuidh, cia air bith cò e, fo ainm a' Chèaird Ruaidh. Tha e ag ràdh gur mi-mhodh-ail dhuinn gun fhios-freagairt a thoirt dha. Is fhèarr, ma ta, a fhreagairt, 's a bhi réidh dheth. A "Chèaird Ruaidh!" fhuair sinn do litir—do dhà litir—'us ceann beag sgiobalta na Bàn-righinn orra le chéile (ni a chost dà sgillinn ruadh dhuit)—agus thilg sinn an litir mu dheireadh 's a' cheart àite anns an deach' a' cheud té, agus far an téid an ath litir, ma thig i—'s e sin anns an teine, 'us loisg i gu gasda!

Mòran taing do dh' Fhear Cuartachaidh na Beinne Buidhe. Tha 'chomhairle maith, glic, modhail, tuigseach; 'us geallaidh sinn a dhean-amh mar a tha e 'g iarraidh, fhad 's is urrainn duinn.

Mur gabh an t-Eildeir Bàn an Cuairtear cò 'thuirt ris gu-m b'olc? Ciod, uime sin, a' bhruidhinn àrd a th' air 'aire? Nach fìrinneach an Sean-fhocal, "Am fear nach fhosgail a sporan fosglaidh e 'bheul."

Fhuair sinn an litir fhada, bhagarrach, a chuir Sglèatair Eisdeil d'ar n-ionnsuidh. Mur 'eil sinn meallta cha d' rinn e sglèata riamh. Ciod e dhuinne maoidheadh an duine bhòsdail so? B' e sin "bòid a' bhàird ris a' chaisteal." Tha e 'g ràdh gu-m bheil fhios aige gu-m fairich an Cuairtear an greim geur a thug e as. 'S e sin a' cheart ni a thuirt an seangan an uair a thug e greim as a' ghearran, "Fairichidh e sud." Gidheadh cha d' fhairich an gearran còir gu-n robh meanbh-bhiastag cho faoin 'n a dhàil.

[O FHEAR TATHAICH NAM BEANN, a chuireadh a mach leis an Urramach Mr. G. CLEIREACH, Ministeir Chille-mhàillibh, 's a' bhliadhna 1848.]

COMHRADH FEASGAIR 'AN TIGH A' MHAOIR.

AM MAOR AGUS AILEAN CROITEAR.

MAOR.—Gabh a nìos, 'Ailein; cha tric leat-sa tighinn air chéilidh a choimhead do chàirdean —'s ro thaitneach leam d' fhaicinn. Suidhibh mu-n cuairt, 'illean beaga, 's deanaibh àite do dh'Ailein còir. Leughaidh e Gàelic na's fhèarr na h-aon agaibh. Gabh a nall mar so, agus suidh 's a' chathair mhòir.

AILEAN.—Na caraichibh, a chlann, na caraichibh; bha mi 'dol seachad, agus smaointich mi o'n a bha 'ghealach cho soilleir, 's an oidhche cho fada gu-n tiginn a stigh a dh'fhaighinn naidheachd an t-saoghail o'n Mhaor. Chuala mi gu-n robh thu sgrìob as a' bhaile o'n a chunnaic mi roimhe thu, 's tha fhios agam gu-m bheil cluas an Uachdarain aig a' Mhaor, agus gu-n cluinn e nithean air nach ruig duine bochd mar a tha mise. C'àit' am bheil i fhéin, "mionach an tighe," mar a thubhairt Eachann-nam-port—c'àit' am bheil bean-an-tighe?

MAOR.—Cha-n 'eil i fad' air falbh—bithidh i 'n so 'an tiota beag. Bi tapaidh, 'Eòghain bhig a laochain, 's tilg spealgan de'n ghiubhas sin a tha 's a' chùil air a' ghealbhan. Tha agam an so 'Ailein, giubhas a bha fo'n mhòintich, mu'n robh mìr guail 'an Sasunn, no Camshronach 'an Lochabar. Tha e cho caoin ri spong, 's cha-n fhaca tu riamh teine 's

cridheile agus a's suilbhire na ni e—air d' athais a sheòid, fòghnaidh sin.

Tha agam an so 'Ailein, leabhar ùr Gàelic a thàinig oirnn an diugh fhéin, 's bha mi 'g a leughadh mar a tharruing thu fhéin 's an oidhch' orm.

AIL.—Ciod an leabhar a thàinig a nis oirnn? Ma 's Gàelic e tha mi suarach m'a dhéidhinn. Cha do thachair Gàelic orm 'an leabhar bho cheann fhada 's urrainn domh 'leughadh le tlachd—'s taitniche leam a' Bheurla thioram, uasal, i fhéin, na'n seòrsa Gàelic a tha 'nis a' falbh 'an leabhraichean—tha i gun bhlas, gun salann: tha mi air bharail nach fìor Ghàidheil a tha 'g an cur a mach—seòrsa de Ghàelic air a h-oibreachadh suas le mòran saothair—le focail fhada, shliobasda, shlaodach, air an droch shnaim r'a cheile, a' leithid 's nach cuala tu riamh á beul buachaille, no idir, idir o bheul seana mhnà—cha-n 'eil i dìreach nàdurra.

MAOR.—Air d'athais a charaid—neo'ar-thaing mur 'eil Gàelic mhaith 's an leabhar ùr so—Gàelic a thuigear leas gach neach aig am bheil Gàelic, bho thuath gu deas—tha fàile glan nam beann a' ruith troimh gach duilleig dh'i—cha do thogadh air cìch Ghallda riamh iadsan a chuir r'a chéil' i, agus cha-n 'eil duin' eile 's luaithe 'chì so na thusa.

AIL.—Ro mhaith, a Mhaoir: ach mu-n téid sinn na's fhaid' air ar n-aghaidh 's an t-seanachas, ciod uime 'tha 'n leabhar ùr? Am bheil ainm no sloinneadh aige?

MAOR.—'S e 's ainm dha FEAR TATHAICH NAM BEANN.

AIL.—Ro mhaith, tha 'n t-ainm Gàidhealach na's leòir, ged is iomadh fear tathaich neònach a tha 'nis a' taghal nam beann. Ach ciod a tha aige r'a ràdh?

MAOR.—Tha 'n a bheachd culaidh sheanachais

ghlic, ghrùndail, a thoirt dhuinn mu gach ni a's cudthromaiche, agus a's taitniche; agus fhad 's a chaidh mi troimhe tha mi anabarrach toilichte leis; agus 's gann gu-m bheil ni ann nach faodadh tu 'leughadh le tlachd do d' theaghlach air latha na Sàbaid.

AIL.—Ro mhaith, 'Fhir Thathaich nam Beann! 'S fhad' o na chuala mi, " 's òg an Nollaig a' cheud oidhche;" ach a dh' innseadh na fìrinn dhuit, tha sian de dh' amharus agam a thaobh nan leabhraichean ùra Gàelic a tha 'tighinn oirnn—gun dol na's fhaide 'nunn no nall, ma 's ann a chum connspaid, agus deasbaid, mu ghnàthannaibh, 's mu riaghailt Eaglais a tha e 'tighinn, cùl mo làimhe ris. Tha mi seachd sgìth d'a leithid sin—tha 'n dùthaich sgìth dheth. Tha mis' ag ràdh riut gu-n robh de chonnsachadh, de dh' fharpuis mhuladach, de dhi-moladh, 's de chàineadh, 'am measg dhaoine 's na h-àiteachan so bho cheann beagan bhliadhnachan na's nàrach r'a éisdeachd. 'S ann a tha seòrsa de sgàth orm fhéin an rathad-mòr a ghabhail le seann luchd-eòlais. Nach 'eil sìth 'us seirc eadar choimhearsnaich an diugh air cead a ghabhail de'n dùthaich? Ma théid mi do'n bhlàr-mhòine tha connsachadh ann—ma théid mi do'n Chill fhéin le giùlan tha connsachadh ann—agus gu truagh air maduinn latha na Sàbaid, seallaidh iomadh aon de m' luchd-eòlais orm le stùic, agus gruaim, agus tàir. Nach nàrach a' leithid so? Tha gun teagamh, na h-uisgeachan searbh so a' sìoladh, agus 's maith gu-m bheil—cha robh piseach, no pailteas, no soirbheachadh 'n ar dùthaich o 'na thòisich iad. 'Nis, a Mhaoir, cò air bith iad a tha 'cur a mach an leabhair ùir so, " Fear Tathaich nam Beann," ma thig e oirnn 'an spiorad sìth, ni mi fhéin a bheatha, agus gheibh e aoidheachd ann am thigh. Sgiùrsadh e peacadh, agus leisg, mì-bheus, agus

misg, agus amaideachd, agus aimhreit, agus breugan, gu cnàimh an droma; ach na càineadh e daoine, no Eaglaisean, no ministeirean, no sagartan.—Tha rathad aige-san, 's rathad aca-san—d'am Maighstir àrd fhéin seasaidh no tuitidh iad. Leanadh esan rathad-mòr glan na Fìrinn—bitheadh e ceanalta, suairce; seasadh e còir nam bochd; seasadh e gach ni a chì e ceart agus dligheach; ach deanadh e so ann an spiorad tlusmhor, ciùin; deanadh e so agus cha-n eagal da. 'S i mo bharail fhéin gu-m bheil cuid de dhaoine maith' anns gach Eaglais, agus, gu truagh, 's furasd' fhaicinn gu-m bheil mòran de dhroch dhaoine annta; agus 's dòcha nach 'eil eaglais choimhlionta 'am measg dhaoine. Buinidh do gach Eaglais, uime sin, sìobhaltachd, irioslachd, agus seirc a nochdadh.

Maor.—Tha thu ceart, 'Ailean, ach 's e sin dìreach 'tha'n leabhar so 'gealltuinn a dheanamh.

Ail.—Am bheil clàr-innsidh aige?

Maor.—'S ann aige 'tha, ann an clàr an aodainn; ach 's ann 's a' Bheurla 'tha e, 's cha-n 'eil guth air c'ar son.

Ail.—'S e sin am *fasan*—'s e sin a's uaisle! Nach faic thu 'm Marsanta mòr so shuas: nach 'eil ainm fhéin 's ainm gach trealaich a tha 'n a bhùth, air an sgrìobhadh os ceann an doruis aige ann am Beurla chruaidh, Shasunnaich, nach leugh aon 's an fhichead a thig an rathad: ach coma sin, tha e uasal. Leugh an clàr-innsidh; tha de Bheurla agamsa, ma dh'fhaoidte na thuigeas e.

Maor.—Ni mi sin:— . . . .

. . . .

Am bheil thu 'g a thuigsinn? Nach gnothuichean maith' a tha 'n a bheachd?

Ail.—Cha-n fhaod mi 'ràdh nach eadh. Cha-n

urrainn duinn a leughadh uile'n nochd, ach bu mhaith leam éisdeachd ciod a tha "Caraid nan Croitearan" ag ràdh: cha-n'eil teagamh agam nach 'eil e 'togail burralaich nam paipearan-naidheachd eile 'n aghaidh nan Gàidheal; leisg nan Gàidheal; na lunndairean; na slaoid!! Leugh mi so ann am paipearan-naidheachd a bh'aig a' Ghàidseir Ghallda, agus nithean a bu mhiosa na so.

Maor.—Cha-n e sin idir a's cainnt do'n leabhar so:—bitheadh e mar a thogras e 'n a dhéigh so, tha e sìobhalta, suairce, na's leòir fhad 's a chaidh e; agus mur 'eil mi meallta tha e cho eòlach air Tìr nam Beann, deas 'us tuath, riut-sa no rium-sa: ach cluinneamaid bho 'bheul fhéin na tha e' g ràdh. Bithibh sàmhach a chlann,'s leughaidh mi litir "Charaid nan Croitearan" do dh' Ailein. 'Eòghain bhig; cuir sgonn no dhà de'n ghiubhas air a' ghealbhan, 's dean suidhe—na gluaiseadh a h-aon agaibh gus an sguir mi. [*Leugh am Maor an litir do dh' Ailein, agus dh'fheòraich e ciod a bharail air na bha innte.*]

Ail.—Ma ta cha-n fhaod mi 'ràdh nach 'eil an litir 's na tha innte dealbhach, coltach na's leòir,—cha tig dhomh-sa barail bhras a thoirt, ach da rìreadh cha leth-Ghàidheal a sgrìobh i. Tha e 'labhairt gu poncail, glic, grunndail na's leòir. Tha mòran de'n fhìrinn aige, agus anns na h-uile focal a tha e 'g ràdh mu ghàradh-càil, "'s mi bha thall 's a chunnaic e." Cha bu bheag am feum a rinn e dhuinn 's a' bhliadhna 'chaidh seachad. Ged nach bitheadh ach a liugha làn maith meadair a thug e dhuinn de chàl-ceanann fhéin, gun tighinn air na h-*uinneanean*, na *currain*, am *fiaran*, 's gnothuichean eile 'b 'uaisle na càl, 'us *tùirneap*. Bha cuid de cheirslean càil agam a bha cho mòr ri maodal caorach, de'n chàl a fhuair mi á gàradh an tigh-mhòir. Ach a Mhaoir,

innsibh so dhomh,—cia mar tha dùil aige-san a sgrìobh an litir so gu-n cuir daoine bochda dùnadh mu ghàradh-càil—gu-n réitich iad e, gu-n tiormaich, gu-n ruamhair, gu-n àitich iad e mar a dh' fheumadh e 'dheanamh, 's gun *aonta* ac' air—gun bharantas nach cuirear a mach iad air an ath bhliadhna? 'S nach bi 'h-uile fearas-tighe 'rinn iad 'n a chulaidh-fharmaid, 's 'n a chulaidh-bhuairidh do dhaoin' eile àrdachadh màil a thairgseadh? Thugadh na h-uachdarain aonta do dhaoine—deich no dusan bliadhna, agus an sin chitheadh tu gàraidhean-càil, 'us fearas-tighe: ach tha eagal na h-imrich 'n a bhacadh mòr 's an rathad.

Maor.—Tha iomadh bòcan, 'Ailein, 's an rathad 'n uair a tha feum air saothair, 's air cosnadh, 's air cruadal. Bha 'n ni ceudna ann an làithibh Righ Solamh. Nach 'eil esan ag ràdh, "Their an leisgean, tha leòmhan a muigh air na sràidibh, marbhar mi." Gnàth. xxii. 13.

Ail.—Tha sin ro mhaith, 's furasda bhi 'bruidhinn, cha-n fhaic mi gu-m bheil e reusonta iarraidh air duine bochd fearas-tighe de'n t-seòrsa 'dheanamh, 's gun bharantas a thoirt dha nach cuirear e fhéin a mach air a' Bhealtuinn, no a' bhantrach bhochd, 's a dilleachdain ma dh' fhalbhas esan.

Maor.—'Nis 'Ailean, innis so dhomh: nach ro ainmic a chual' thusa riamh croitear bochd, dìchiollach, onorach, sìobhalta, a bha 'strì gus a mhàl a dhìol mar a b' fhèarr a dh' fhaodadh e, a chuireadh a mach gu àite 'dheanamh air son fir eile? Nach 'eil fhios agad gu-m bheil croitearan 'us tuath air an oighreachd so fhéin a tha fada air deireadh 's a' mhàl, agus cuid nach 'eil aona chuid, saoithreachail no dìchiollach, agus gidheadh, c'uin a chuireadh a h-aon aca 'mach? Tha cuid de dhaoine 'sìor ghlaodh-

aich 'an aghaidh nan uachdaran,—Na h-uachdarain! Na h-uachdarain! na-n deanadh iad sud, 'us na-n deanadh iad so bhitheadh an dùthaich gu maith dheth. Am bheil coire idir aig na h-ìochdarain? Cha-n 'eil cainnt a's amaidiche, agus faodaidh mi 'ràdh a's breugaiche na chluinneas tu 'nis á beul cuid de dhaoine mu thimchioll nan tighearnan Gàidhealach, mar gu-m biodh mar fhiachaibh orra-san, cha-n e a mhàin tighean agus croitean a thoirt do gach aon gun mhàl, ach biadh 'us aodach a thoirt do mhòran diubh! Faic na marsantan mòra Gallda air am bheil na h-uiread de mholadh a nis 'am measg dhaoine—marsantan a dh' éirich o 'n bheairt, agus o 'n bhara-roth, gus na mìltean agus na ceudan mìle a chur r'a chéile air tàilleadh an luchd-cosnaidh. Cho luath 's a thig a' chùis 'n an aghaidh, cha dean iad ach am muillean mòr' a dhùnadh—car a chur 's an iuchair—an teine a tha fo 'n t-simileir mhòr a smàladh as, agus a h-uile mac màthar, sean 'us òg a chur a mach air an t-sràid, gun fheòraich am bheil beul air an aodann no'm bheil boitein connlaich ann air an luidh iad. Air a' cheart àm so, tha na mìltean,—seadh, *leth cheud mìle* 'us còrr, mar so air an cur 'n an tàmh—tha mòran dhiubh 'tighinn dachaidh oirnn an so fhéin; 'us cò a's àirde glaodh 'us gearan na iad 'an aghaidh uachdaran na dùthcha? O! 'Ailein, na-m bitheadh a' leithid so de riasladh air a dheanamh air daoine bochda 's a Ghàidhealtachd, b' àrd glaodh nan Gall 's nan Sasunnach. Dh'-fhosgladh a h-uile paipeir-naidheachd a chraos 'n an aghaidh. Cò na marsantan mòra, no na h-uachdarain Ghallda 'chuala tu riamh a thug tighean 'us gàracha'-càil, gead buntàta, 's blàr mòine, agus iomadh ni eile, do bhantraichean bochda, gun sgillinn mhàil? Ach air a' cheart oighreachd so fhéin, tha

dusan a tha 'faighinn so ann mar tha fhios agad-sa. Ud! ud! 'Ailein, 's còir an fhìrinn a sheasamh, agus 's aithne dhuinn mac bantraich de'n t-seòrsa so nach cuir a làmh 'n a bhoineid 'n uair a choinnicheas e an duine maith o 'm bheil a mhàthair a' faighinn a' leithid o cheann fhada, agus eadhoin o 'n d'thàinig e fhéin 's a dhaoine.

Ail.—Tha thu ceart an sin, agus tha fhios air na bheil thu 'g ràdh,—cha-n 'eil mise 'ruith sìos nan uachdaran—cha-n 'eil idir, ach 's ann a tha mi 'toirt mo bharail a thaobh aontachan, agus barantas nach caraichear daoine ma ni iad fearas-tighe ceart air an croitean,—ach gabh mo leth-sgeul, chuir mi grabadh ort.

Maor.—Bha mhi 'dol a ràdh, amhairc fhéin air na croitean a tha ri taobh a' chladaich so shìos, agus nach nàrach r'a fhaicinn na tha de dh' fhearann maith an sin fo dhrisean, 's fo rainich, fo fhoghannain, 's fo chluarain, 's fo na h-uile seòrsa luibheannaich 'us salachair? Tha, na dheanadh gàradhcàil do na h-uile teaghlach 's a bhaile. Nach 'eil de chlachan an uachdar, le 'n cinn mhaola bhàna nach do charaicheadh as an leapaichean o làithean Noah, air son aon ni is fiorsach dhomhsa, na dh' fhòghnadh gu dùnadh a chur mu gach croit, gun tighinn air a' ghàradh-chàil? Agus air son luib 'us claisean agus sluic làn de dh' uisge dara leth na bliadhna, a dh' fhaodadh iad le fìor bheag saoithreach a réiteach—tha bàigh aca ris na clachan 's ris an luibheannaich, mar oighreachd a fhuair iad o na daoine 'dh' fhalbh: tha crodh, 'us eich 'us gach seòrsa spréidh' air an ais 's air an aghaidh, o achadh gu h-achadh, gus am bheil am fearann 'n a eabar, 's 'n a chlàbar, air chor 's 'an uair a thig tiormachd an earraich agus teas an t-samhraidh, gu-m bheil e a'

leacnachadh, a' sgagadh, 's a' sgréitheadh, air dhòigh 's nach 'eil e comasach 'oibreachadh—nach dearg crann no caib' air—nach faigh an gràinne sìl leaba anns an urrainn da freumhachadh; 's 'an àm an fhoghair' chì thu e loma-làn copagaich agus shealbhagan, 's 'n a dhéigh sin bithidh daoine a' gearan nach fhiach am fearann a shaoithreachadh, 's nach 'eil feum a bhi 'g a àiteach,—an ìoghnadh ged a thigheadh gorta 's ganntar, 's ged bhiodh an crodh air an togail 's an earrach? An iarradh tu fhéin air an uachdaran aonta 'thoirt dhoibh sin? Ma tha iad suarach a nis mu na h-uile maoidheadh 'us ràidheadh a tha air a dheanamh orra, nach biodh iad deich uairean na's suaraich' an sin. Labhair riu agus comhairlich iad; "Tha sin ceart," deir iad, "ach cha-n 'eil ùin' agam an diugh, ni mi 'm màireach e—cha-n 'eil fàth cabhaig ann." Faigheadh iad aonta ged a tha, agus an e so a bhiodh mar chainnt doibh? "Tha mi air mo bhaile-mòr, cò 'chuireas as mi." Sin agad 'dé 'theireadh iad, agus trì neo 'ar thaing.

AIL.—Air d'athais a charaid—tha mi 'rithist a ràdh thoir aonta dhoibh, agus cuireadh an t-uachdaran 's am bàillidh cumhnanta teann, gramail innte, gu-r éigin do na croitearan, sud 'us so a dheanamh—gu-m feum iad am fearann a ghiullachd gu maith—an earrann a tha fo bhàrr a dhùnadh gu grunndail, agus 'àiteach 's a leasachadh gu riaghailteach, sgoinneil; 's mur seas iad ris a' chumhnant', a mach iad: gun ag an sin cha bhi leth-sgeul aca. Thoir duais dhoibh, no cuir onoir orra-san a's fèarr a dh' àiticheas an croitean—aig am bheil am bàrr a's fèarr—aig am bheil an gàradh a's gloine—an càl 's na *currain* a's mò. Cuir maor os an ceann; cha-n e maor a bhi 'tathunn as an déigh gach latha,

ach maor a sheòlas 's a theagaisgeas iad; a chì gu-m bheil iad a' saoithreachadh an fhearainn gu ceart. Dean eiseimpleir dhiubh-san a's fèarr, agus ball sampuill de na lunndairean—cuidicheadh an t-uachdaran leo le frasan gàraidh de gach seòrsa, gus am faigh iad blasad dhiubh, 's a' sin cha bhi iad as an eugmhais aon uair 's gu-n cleachd siad iad. Mar so tàlaidh an t-uachdaran air an aghaidh iad le bàigh; agus smachdaicheadh e iadsan air nach drùigh bàigh. Biodh an dòigh so air a gabhail riutha, 's mo làmh dhuit gu-m faic thu ruamhar 'us treabhadh, 'us saothair 'n ar measg: 's ma chuirear aon a mach nach lean na riaghailtean ris an do chuir e fhéin a làmh, cò 'ghabhas truas dheth? cò 'their gu-n d' rinn ann t-uachdaran gu h-olc?

Maor.—Cha-n 'eil thu fad' am mearachd,—'s e sin dìreach a tha sinn ag iarraidh a dheanamh, agus chì thu atharrachadh de'n t-seòrsa sin 'an ùine ghoirid air feadh na Gàidhealtachd a bheir mòr shòlas dhuit. Ach nach aidich thu fhéin nach 'eil cuid diubh furasd' a stiùradh, no 'chomhairleachadh? Tha cuid diubh anabarrach leisg, màirnealach: "Ni mi 'm màireach e—cha-n 'eil ùin' agam an diugh," ars' esan, 's a dhà làimh 'am pòcannaibh na brigis, a thaice ri balla an tighe, 's pìob 'n a chraos. Tha dàil mar so 'g a cur ann an nithean nach gabhadh leth-uair an uaireadair g' an ceartachadh.

Ail.—Cluinneam soilleireachadh air a' sin—ainmich dhomh ciod a tha 'n ad bheachd?

Maor.—Ni mi sin ma gheallas tu nach gabh thu gu h-olc na chanas mi.

Ail.—'N e mise? Gu dearbh cha-n ann de 'n t-seòrsa sin mi—gabh air d' adhart.

Maor.—Bha mi bho cheann latha no dhà a'

gabhail an rathaid seach tigh croitear àraidh nach ainmich mi; duine tuigseach, poncaïl; tha gàradh-crìche mu thimchioll a chroite fhéin agus croit a choimhearsnaich, ach thuit cuid dh' e bho cheann cheithir-là-deug, bealach nach bu mhò na dorus tighe. Thachair dhomh 'bhi air m' ais 's air m' adhart, 's chunnaic mi aon latha, an aite am bealach a bhi air a chàradh le cloich, fàradh air a chur tarsuing 'n a mheadhon, ràmh os ceann an fhàraidh, ràcan agus spaid tarsuing, no trasd' a chéile foidhe: ach ciod a thachair ach gu-n do mhothaich mi bò mhaol cheanfhionn a' toirt aghaidh air a' bhealach. Chuir i a ceann maol fo na maidean—le aon sitheadh sgap i 'n sud 's 'an so iad. Chuir i am fàradh na sgonnan, 's cha b'e an ràcan a b' fhèarr dìol. 'S beag smuairean a chuir sud air a' bhoin—ghabh i 'n a ruith 's na deann ruith do'n iolainn arbhair. Bha 'ceann 's a h-amhach as an t-sealladh a thiota. B'eòlach air i. 'Mach thàinig an sguab fo 'casan. Ach a mach cuideachd thàinig bean an tighe air bhoile 's air bhàinidh, gun churrachd, gun bhròg, 'us maide-poite 'n a làimh,—a mach a' chlann, 's a mach an cù. Air falbh theich am mart maol,—sguab aice 'n a craos, 's air feadh a' chàil 's na tùirneip ghabh i. A' leithid de dh' ùpraid, 's de dhonnalaich, 's de ghleadhraich cha chuala mise riamh! Mu dheireadh chuir a' bhò mhaol a h-uchd ris a' bhruthach, 's thug i an dui-leum thar a' ghàraidh le eagal roimh 'n t-slacan 's roimh 'n mhadadh, 's leag i bealach eile le 'leum. 'Nis thàinig so uile á dàil a chur ann an càradh a' ghàraidh, ni nach gabhadh leth-uair an uaireadair. Am bheil thu 'g am thuigsinn, 'Ailein?

Ail.—'G ad thuigsinn! 's mi tha, 'fhir mo chridhe, agus 's maith a tha fhios agam cò 'tha 'n ad bheachd;

ach stad, agus chì thu nach i 'n leisg no lunndaireachd a rinn so, Mar a thubhairt thu, tha gàradh crìche timchioll na dà chroite, 's tha e mar fhiachaibh air a' ghreusaiche 's orm-sa an gàradh a chumail suas eadaruinn. Thog mise am bealach mu dheireadh a thuit agus 's ann air-san a thigeadh am bealach so a cheartachadh. Chaidh mi d'a ionnsuidh; ach aon latha bha'n cnatan air, latha eile bha brògan aige r'a dheanamh do ghille Gallda bho'n tigh-mhòr; latha bha aigé ri dol a dh' iarraidh leathraich, gus an latha dé fhéin, a bha e r'a dheanamh, ach thàinig an dìle uisge, agus 's e sin a bhac e.

Maor.—Dìreach mar sin; leth-sgeul—leth-sgeul. Nach b'fhèarr dhuit gu mòr am bealach a thogail thu fhéin, agus a thoirt air a ghreusaiche breaban a chur air do bhròig, no fraochan air bròig do mhnatha? 'Nis tha do bhealach agad r'a thogail an déigh do challdachd 'fhulang.

Ail.—Sguir dheth—chì thu'm bealach air a chàradh an ath uair a théid thu seachad. Ach nach bu chòir dha-san d'am buin a' bhò mhaol am bealach a thogail? Gu cinnteach bheir mi an greusaiche a thug a' bhò mhaol Eirionnach, mhì-mhodhail so 'n ar measg gu cùirt.

Maor.—Nach cuir thu 's an eachdarr' i, 's na leig a mach i gus am pàigh an greusaiche na thogas am bealach.

Ail.—'N i 'bhò mhaol a chur 'an eachdarra? " 'Bhò mhaol tha mi ullamh dhiot!" Tha e 'cheart cho soirbh dhuit fiadh na beinne mòire'chur 'am fang; agus a dh' innseadh na fìrinn, cha bu mhaith leam cur a mach air a' ghreusaiche fhéin; ach coma cò dhiubh, ni mi suas am bealach. Ach cia mar a gheibh mi Fear Tathaich nam Beann?

Maor.—Cha-n 'eil agad ach d' ainm a thoirt do'n

mhaighstir-sgoile, agus thig an leabhar dhachaidh a dh' ionnsuidh do dhoruis le teachdaire cinnteach ann am màileid na Bàn-righinn fhéin—leis a' Phosta, uair 's a' mhìos; 's ma théid thu fhéin 's an greusaiche cuideachd uime cha chost e dhuit ach sè sgillean 's an ràithe—sgillinn Shasunnach 's an lethbhliadhna, agus da rìreadh cha bhi do shùil 'n a dhéigh. Nach taitneach dhuinn 'an déigh obair an latha 'bhi seachad, suidhe sìos an so, 's a bhi 'leughadh do na balachain na tha 'dol air aghaidh feadh an t-saoghail—searmoin ghoirid, ghrunndail, fhaotainn a leughas tu dhoibh, agus cunntas fhaighinn air iomadh ni mu'm bheil e prìseil dhoibh-san agus dhomh-sa eòlas fhaotainn. Tha'n leabhar a' tighinn a mach fo sgéith Eaglais na h-Alba, agus mar sinn tha barantas againn gu'm bi gach ni 'bhitheas ann stòlda, fìrinneach gu 'dheireadh. Tha aona bhuaidh air fhad 's a chaidh e, cha-n 'eil focal ann a chuireas lasan, no campar air neach air bith, no 'dhùisgeas droch nàdur 'am measg dhaoine. Bho ghrunnd mo chridhe dùraichdeam buaidh 'us soirbheachaidh leis, agus leo-san a tha air a chùl.

Ail.—Mar sin, bu neo-cheanalta dhuinn gun a ghabhail, agus gun 'fhàilteachadh: ach b' fhèarr leam gu-n innseadh iad dhuinn am bheil mòran r'a dheanamh air a' bhliadhna so air son nan Gàidheal ann an cuideachadh leo?

Maor.—Leig leo—iadsan a tha air chùl nan nithean sin cha-n eagal nach dean iad na dh' fhaodas iad, ach b' fhèarr gu-n deanadh na Gàidheal na dh'-fhaodadh iad air an son fhéin;—aca fhéin tha 'chùis 'n an làimh, 's cha-n ann aig Goill no Sasunnaich. Taing Dha-san, an Tì a's àirde, a dhiong uiread de dh' iochd as leth ar luchd-dùthcha 's a' bhliadhna 'chaidh seachad; ach ged tha mòran fhathast cùl

an làimhe de na chruinnicheadh air son nan Gàidheal air feadh an t-saoghail, tha e 'fàs na's lugha 's na's lugha bho latha gu latha. Thig e gu crìch, agus sin gu luath. 'S éigin gu-n dùisg àrd 'us ìosal a chum an dùthaich a theasairginn bho eisimeil a' Bhuntàta, agus bho eisimeil dhaoine eile—'s maith agus is ro mhaith a fhuaras Goill 'us Sasunnaich; 's anabarrach maith a fhuaradh muinntir America; agus an t-Athair naomh a sheasamh agus a dhìon nan càirdean caomh a thagair cùis nan Gàidheil, 's a chruinnich air an son. Ach tha rath, agus soirbheachadh nan Gàidheal, fo làimh Dhé, 'an ceangal r'an dìchioll fhéin, agus tha dòchas agam nach bi iad a' cath air son cuideachaidh 'us còmhnaidh, o bhliadhna gu bliadhna, agus nach àraich fialaidheachd dhaoin' eile leisg 'n ar measg—cha-n abair mi 'bheag, ach tha eagal orm.

Ail.—Eagal ort! Nach 'eil fhios agad gu-m bheil cuid de dhaoine nach cuireadh boinne falluis dhiubh r'am beò na-m faodadh iad. Tha cuid de'n t-seòrsa so ann, ach ciod a dh' éireadh dhuinn mur bhith na thàinig oirnn á àiteachan eile? Bha bàs 'am measg dhaoine—bha na ceudan seachad roimhe so mur bhith na rinneadh air an son; 's ma bha cuid a fhuair nach do thoill, cha-n ann aig na daoine maith' a chuir dhachadh an cuideachadh a bha 'choire. Ach nach fhèarr gu-m bitheadh càileigin de mhìbhuileachadh ann—gu-m faigheadh feadhainn e nach do thoill e, na gu-m faigheadh aon duine bàs, no gu-n togadh gainne plàigh 'n ar measg? Bithidh daoine 'gearan fhad 's a bhitheas iad beò—sin dòigh an t-saoghail; ach da rìreadh cha-n fhaca mi fhéin mòran 'g a chur gu droch bhuil, 's cha-n 'eil dùil agam gu-m bheil neach r'a fhaotainn cho amaideach 's gur urrainn dha smaointeachadh gu-m beathaichear

Gàidheil le min-bhàin na baigeireachd mar so mòran na's fhaide. Slàn leat, a Mhaoir, cuir fios a dh'ionnsuidh FEAR TATHAICH NAM BEANN focal no dhà 'thoirt do na h-Uachdarain—do na Bàillidhean, agus busag bheag 's an dol seachad a thoirt do na Maoir iad fhéin.—Slàn leat.

T.

COMHRADH

FEAR A' GHLINNE, AILEAN BAN, AGUS AM MAIGHSTIR-SGOILE.

AILEAN BAN.—Tha sibhse, 'Fhir a' Ghlinne, air 'ur ceum a dh'ionnsuidh na féille, 's cha-n iongatach leam e: 's ann agaibh fhéin a tha 'n gnothuch ann. Chunnaic mi na daimh mhòra 'n diugh a' tighinn a' nall troimh 'n mhonadh, 's neo-'ar thaing mur d' fhuair iad geamhrachadh maith.

FEAR A' GHLINNE.—Cha-n 'eil iad gu h-olc, ach dh' fhaodadh iad a bhi na b' fhèarr. C'àit' am faca tu iad?

A. B.—Bha iad a' gabhail seachad air Allt-na-Béiste, 's tha mi 'deanamh dheth nach 'eil iad fad' o 'fhaiche na féille. Bha Sasunnach mòr 's a *thopman* a' gabhail sàr bheachd orra. B' fhurasd' fhaicinn gu-n robh a shùil annta.

F. G.—Cia mar a tha fhios agad-sa gu-m bu Shasunnach e?

A. B.—Ma ta b' fhurasda sin fhaicinn air a phluic, 's air a shaill, gun tighinn air casag odhar nam putan' mòra, agus bòtainnean nach faca mise riamh an leithid ach air Sasunnach. Agus dh' innis an Dròbhair Buidhe 'bha 'g iomain a chuid ghamhna biorach,

grànda fhéin gu-m bu Shasunnach e; agus dh' innis e 'ainm 's a shloinneadh dhomh, ma dh' fhaodar sloinneadh a ràdh ris, ged nach 'eil de mheomhair agam-sa na chuimhnicheas e. Cha b' iongantach leam-sa ged robh na daimh aige mu-n ruig sibhse. Tha mi cinnteach gu-m b' aithne dhuibh fhéin e. Tha iad ag ràdh rium-sa nach 'eil duin' a's creideasaiche na e a' seasamh "Monadh nan Coileach."

F. G.—Ma ghabhas e iad air na chuir mise m'an coinneamh 's e làn dìth a bheatha, 's cha mhise 'bhios a' talach.

A. B.—Cha-n 'eil fhios 'am—'s e talach fasan an t-saoghail. 'S is tearc r'a fhaotainn esan a nis nach bi 'talach. Ma 's e mo ghoistidh am Maighstir-sgoil' an so—duine cho ciallach, shocrach 's a tha 's an dùthaich, bithidh e 'talach nach 'eil na sgoileirean a' togail gach fòghluim mar a dh' fhaodadh iad; agus bithidh sinne 'talach nach 'eil e 'sparradh annta mar a dh' fhaodadh e. Bithidh mise 'talach gu-m bheil a' bhean trom air an *Tea;* agus ise 'talach orm-sa air son na bheil mi 'cur anns an Tombaca. 'S ma 's e 'm ministeir fhéin—an duine còir! Cò 's teòm' air talach na e fhéin a nis, ged is minic a tha e 'g innseadh dhuinn le glòir mhilis nach bu chòir do dhaoine 'bhi 'gearan.—An cuala sibh e Di-dòmhnaich so 'chaidh—nach e 'thug dhuinn e!

F. G.—Ma ta cha-n 'eil thu fad' am mearachd, 'Ailean. Cha dubhairt e uiread 'n uair nach b' àbhaist duinn dad air bith a thoirt seachad; ach tha 'm ministeir coltach ri daoine eile, mar a's mò 'gheibh iad 's ann a's mò 'dh' iarras iad. Ach ciod a tha am Maighstir-sgoil' ag ràdh?

M. S.—Tha mise gu fìrinneach ag ràdh ruibh o 'n a chuir sibh mu m' choinneamh e, nach cuala mi

'n duine còir, riamh le barrachd tlachd na air a' cheart là ud, 's cha b' iongantach leam ged robh e 'talach—cha b' ann gun aobhar.

A. B.—An cluinn sibhse mise, 'Fhir a' Ghlinne, tha gach ministeir 'us maighstir-sgoil' fo'n aon tèarr 's fo'n aon chomharadh cluaise. Seasaidh am ministeir am maighstir-sgoil', 's am maighstir-sgoil' am ministeir. Dìreach mar a ni 'm Bàillidh 's am maor; ach coma cò dhiubh, 'am bheil thu da rìreadh 'am barail gu-n do thoill na Gàidheil an t-achmhasan a thug e dhoibh. Cò aig an fhèarr fios na e fhéin cho bochd 's a tha iad, 's cho eu-comasach 's a tha e dhoibh cuideachadh a dheanamh anns na cùisean ud a chuir esan m' an coinneamh a thaobh dhaoine dubha 'us ruadha air nach cuala sinn riamh roimhe iomradh—a tha taobh eil' an t-saoghail? Thug mi fhéin beagan air sgàth mo nàire 's nach 'eil a nis comas air "ladar na bleid" a chur seachad o 'n a thàinig na Foirfich ùra so oirnn.

M. S.—O 'n a thòisich sinn air a' chùis ma ta leanamaid i. Innis dhomh a nis gu poncail gu 'dé uiread 's a thug thu seachad.

A. B.—Cha tig do dhaoine 'bhi 'bòsd as na bheir iad seachad; ach innsidh mi dhuit mar a thachair. Bha bonn shè sgillean agam eadar mo chorrag 'us m' òrdag mar a b' àbhaist da; ach chaill mi greim air 'n uair a thug mi 'mach mo làmh a ghabhail snaoisein, 's an uair a chaidh mi air a thòir thàinig bonn mòr sgillinn 's an rathad agus smaointich mi gu-m fòghnadh e 's gu-m faodainn an t-sè sgillean a ghleidheadh air son na féille. Sin agaibh sinior na fìrinn.

M. S.—Tha mi 'g ad làn chreidsinn, agus is dòcha nach seas i 'n costas an diugh air an fhéill.

A. B.—Ma ta bu leibideach an gnothuch na-n

seasadh: 's dòcha gu mòr gu-n caith mi leth-dusan d'a seòrsa mu-n tig mi dhachaidh.

M. S.—Innis dhomh cia mar?

A. B.—Tha dìreach mar a thogras mi fhéin. Choisinn mi iad le fallus mo ghruaidhe, 's tha còir agam air an cost mar a chì mi iomchuidh.

M. S.—Ro mhaith—'s e do thoil, 's do thogradh fhéin riaghailtean do stiùraidh. Am bheil thu idir 'am barail gu-m bheil cunntas agad r'a thoirt Dhasan a tha 'toirt comas cosnaidh dhuit, 's gu-m bi cunntas cho cruaidh air agairt air son a' bheagain 's a bhios air son a' mhòrain.

A. B.—Air d'athais a' ghoistidh—na teannaich orm dìreach cho cas. 'S e tha 'mhiann orm a ràdh nach cuir mi gu droch bhuil a' bheag de na th' agam.

M. S.—Seadh ma ta—nach cost thu sè sgillean ann am bùth Eachainn-nam-bùideal an diugh?

A. B.—Cha-n abair mi nach cost, 'us ma dh'-fhaoidte 'm barrachd; ciod e dheth sin?

M. S.—Nach tabhair thu faidhrein do chlann a' mhaoir, 's do mhac a' ghobha, agus 's dòcha do d' mhac fhéin cuideachd?

A. B.—Tha mi 'creidsinn gu-n tabhair 's cha bhi mo shùil 'n a dhéigh. Bha sinn fhéin 'n ar balachain roimhe so, 's cha dì-chuimhnich mi gu bràth mo shodan air là na féille.

M. S.—An ceannaich thu aran cruithneachd do'n mhnaoi, agus ribein do chaileig laghaich nan dualan buidhe?

A. B.—Ma ta ni mi sin, agus cnaipean, no ma thogras tu *grìogagan* do'n té bhig, agus ma dh'-fhaoidte beagan snaoisein do 'n t-seana mhnaoi.

M. S.—An tig do spliùcan fhéin dhachaidh falamh?

A. B.—Cha-n àbhaist da air là féille; 's gu dearbh ged a bha am ministeir cho àrd-bhriathrach 'n ar n-aghaidh Di-dòmhnaich, ma thachras an gille beag a mhac orm, bithidh an aon sgian-pheann a's bòidhche air an fhéill aige,—Agus a nis a ghoistidh cum do theanga, mu-m fàg thu 'n fhaiche 'n nochd bithidh aon leth-bhodach eadaruinn; air neo bithidh tuilleadh eadaruinn.

M. S.—Dìreach 'Ailein, mar a shaoil mi. Leig dhomh a nis cunntas gu 'dé an t-suim a thig gach rìomhadh de'n t-seòrsa so.

A. B.—Tog de d' chunntas a dhuine! Cum sin ris na sgoileirean, agus leig le Ailein Bàn aon latha 'bhi aige dheth.

M. S.—Ma ta cha leig, 's tu fhéin agus Fear a' Ghlinne a thòisich air a' ghnothuch. Cha mhisde sinn suidhe tacan beag 'an so aig tobar nam mèirleach, agus rannsaicheamaid a' chuis so:—"Am bheil a' Ghaidhealtachd cho bochd 's nach urrainn i 'bheag no 'mhòr a dheanamh gu co-roinn anns na sochairean prìseil a tha aice fhéin a thoirt dhoibh-san air am bheil iad a dhìth?"

A. B.—Tha mi làn thoileach d' éisdeachd; 's mur 'eil mi meallta cha mhisde le Fear a' Ghlinne 'anail a tharruing 'an déigh an uchdach so fhéin a dhìreadh. Tha i 'n dara cuid air fàs na's fhaide 's na's caise na bha i, no tha 'n anail 's an uchd agam-sa air fàs na's giorra; ach gabh air d' adhart.

M. S.—Cha sàraich mi d' fhoighidinn. Innis so dhomh. Nach prìseil os ceann gach ni eile eòlas air an Tì àrd a chruthaich sinn, agus air-san a thàinig gu ar tèarnadh? Nach prìseil am Biobull 's an t-eòlas a tha r'a fhaotainn uaithe?

A. B.—Ud! ud! a mhic-chridhe cha-n'eil teag-

amh air a' sin. Cò 's urrainn cur 'an aghaidh na cùise sin?

M. S.—Nach bu mhiann leat ma ta gu-n robh an t-eòlas so aig a h-uile aon air aghaidh an t-saoghail?

A. B.—'S ann leam bu mhiann, agus gun teagamh bu chòir còmhnadh anns an eòlas a thoirt seachad a bhi air a dheanamh leo-san aig am bheil an comas. Ach 's i 'chùis ciod a's urrainn duinne 'dheanamh?

M. S.—Is urrainn do gach uile h-aon beagan a dheanamh; agus is ainneamh e nach b' urrainn a làmh a shìneadh gun ana-cothrom air bith a thoirt dha fhéin. Tha mi 'g aideachadh gu-m bheil an sgìreachd so bochd, mar a tha 'chuid a's mò de sgìreachdan na Gàidhealtachd aig an àm. Ach nach aidich thu as a' mhìle pearsa a tha 'chòmhnuidh innte gu-m faodadh iadsan a thàinig gu aois cosnaidh, 's e sin aig a' chuid a's lugha dara leth an iomlain —no còig ceud pearsa—sgillinn 's a' mhìos, 's e sin tastan 's a bhliadhna, a thoirt seachad, gun an sùil a bhi 'n a déigh. An saoil thu nach 'eil dà fhichead a dh'fhaodadh leth-chrùn 's a' bhliadhna a thoirt seachad? Agus nach aithne dhuit triùir, no cheathrar a dh'fhaoidte ainmeachadh a tha murrach na's leòir gu punnd Sasunnach 's a' bhliadhna a thoirt seachad? Thigeadh so uile gu suim mhaith—ro dhlùth air dà phunnd dheug thar fhichead Shasunnach (£32)—ni a bhiodh cliùiteach do'n sgìreachd, a bhiodh gu mòr mhaith do dh' iomadh anam neo-bhàsmhor, agus cha-n fhair'eadh aon duine fad na sgìreachd e fhéin na bu bhochdainne air a' shon so aig ceann na bliadhna.

A. B.—Dà phunnd deug thar fhichead Shasunnach! Cha b' e am beagan 's na h-àmannaibh

cruadha so. Ach an saoil mi fhéin an ann da rìreadh a tha fear 'ur tuisge, 's 'ur còta-sa 'còmhdach orm-sa gu-n gabhadh dà phunnd dheug thar fhichead Shasunnach cruinneachadh 's an sgìreachd bhochd so; no na-m biodh e air a chur air falbh aisde nach tugadh e lomadh mòr air iomadh aon a tha lom na's leòir cheana?

M. S.—'G a chòmhdach ort a dhuine! Nach 'eil dearbh chinnt agad gu-m bheil a' dheich uiread so 'g a chruinneachadh innte, 's 'g a chur air falbh aisde gach bliadhna; agus sin air son aobhair a tha ìosal, suarach, millteach air iomadh dòigh?

A. B.—Ud! ud! 's ann a tha choslas oirbh brath amadain a ghabhail orm an diugh gu buileach. Cha-n 'eil cinnt no fios agam gu-m bheil a' chùis mar a tha sibh ag ràdh. Ciod an cruinneachadh mòr air am bheil sibh a' tighinn mar so?

M. S.—Tha mise làn ullamh gu dhearbhadh dhuit là air bith a thogras thu gu-m bheil còrr agus ceithir cheud punnd Sasunnach 's a' bhliadhna 'g a chost air uisge-beatha 's an sgìreachd, gun ghuth air na bheil air a thilgeadh air falbh air Tombaca, 's air faoineis eile—nithean a tha gun mhaith fo'n ghréin—nithean a tha cronail do'n chorp 's do'n anam.

A. B.—Ciod e ar barail air a' so, 'Fhir a' Ghlinne?

F. G.—Tha mi cho cinnteach 's a tha mi beò gu-m bheil smior na fìrinn aige—agus mur 'eil e foidhe cha-n 'eil e idir os a cheann. Tha dearbh chinnt agam gu-n do reic iad 's an tigh ud shìos còrr 'us dà fhichead buideal am bliadhna, 's cha robh aon dhiubh sin gun fhichead pinnt.

A. B.—Cha-n 'eil dol na's fhaid' agam ma tha sibh le 'chéile air an aon sgeul; 's cha-n 'eil teagamh nach b' fhurasd' an dà phunnd deug thar fhichead Shasunnach a chruinneachadh mar a tha'm Maighstir-

sgoil' ag ràdh. Ach ciod a dheanadh sibh leis an déigh a chur cruinn?

M. S.—Roinninn e 'n a chòig earrannan air son nan nithean sin a chur air an aghaidh a bha 'm ministeir ag ainmeachadh an dé. Bheirinn earrann air son sgoilean a chur suas far am bheil an sluagh aineolach agus bochd. An taitneadh sin riut?

A. B.—Thaitneadh gu ro mhaith. Ach nach 'eil e mar fhiachaibh air uachdarain an fhearainn sgoilean a chumail suas?

M. S.—Tha e mar fhiachaibh orra aon sgoil a ghleidheil 's gach sgìreachd 's tha iad 'g a dheanamh sin.—Ach mur biodh tuilleadh na sin air a dheanamh bu bhochd cor na dùthcha. Nach beag feum a dheanadh aon sgoil do sgìreachd a tha leth-cheud mìle air fad, mar a tha iomadh sgìreachd 's a' Ghàidhealtachd. Cia mar a bhiodh an t-àite so fhéin mur biodh agaibh ach an sgoil sgìreachd a tha aig a' chamus ud shìos air nach urrainn dara leth an t-sluaigh ruigheachd latha 's a' bhliadhna; agus c'àit' am bheil a' chlann agad fhéin a' faighinn an ionnsachaidh?

A. B.—Ma ta tha ann an té de na sgoilean ùra so—sgoilean na h-Eaglais, no na h-*Assembly*, mar a their sinn riu. Agus is maith is fiach i a gleidheil suas. Gu dearbh bheir mi mo thastan 's a' bhliadhna air a son-se gu suilbhir—bheir, bheir—agus bha mi cèarr ann an cur 'n ur n-aghaidh cho buileach.

M. S.—Seadh, agus nach tugadh tu sgillinn no dhà air son iompachadh Israeil—seann sluagh Iehobhah?

A. B.—Ma ta cha robh mòr bhàigh agam ris na h-Iudhaich riamh gus an do leugh mi na chuireadh a sìos 's an "Fhear-Thathaich." Ach tha mo chridhe a' taiseachadh d'an taobh a nis; agus bu

mhaith leam gun teagamh cuideachadh ann an aobhar cho maith ri Israeil a thionndadh a rithist gu Sion.

M. S.—Ro mhaith, 'Ailein, agus am bheil cuimhn' agad air a' bheag de na thubhairt am ministeir mu ar luchd-dùthcha 's ar dàimhich fhéin 'an coilltibh fàs' America, 's an eileanaibh cian a' chuain, far nach do bhristeadh sàmhchair eagalach an fhàsaich riamh le seirm thiamhaidh cluig na h-Eaglais, no le fuaim bhinn nan Salm? Nach deanadh tu beagan a chur an t-Soisgeil—a chur mhinisteirean diadhaidh d'an ionnsuidh-san?

A. B.—Ma ta cha-n e am beag ach am mòr na-n ruigeadh mo chothrom air. Is iomadh dlùth charaid a tha agam 's na cèarnaibh sin: agus mo thruaighe! is deuchainn gu leòir dhoibh a bhi air an iomain o 'n tìr dhùthchais—a bhi air an sgapadh 'am measg nam fàsach farsuing ged nach biodh iad air am fògradh o thigh an Tighearna—agus air an druideadh a mach o chomhfhurtachd 's o ùrachadh nan òrduighean. Gabhaibh mo leth-sgeul—cha do smaointich mi air ciod a bha mi 'g ràdh. Cha do smaointich mi gu dearbh.

M. S.—Tha an cor-san cianail gu leòir gun teagamh: ach nach 'eil iomadh teaghlach ann an glinn mhonadail na Gàidhealtachd, 's ann an eileanan fangail do 'm bheil e duilich, mur 'eil eu-comasach ruigheachd air searmoin, no òrdugh, ré na cuid a's mò de 'n bhliadhna.

A. B.—Tha 'n leithidean sin tuilleadh a's lìonmhor gu dearbh.

M. S.—Tha, agus anns na bailtibh-mòra cuideachd far nach faighear deoch de'n uisge, no àite suidhe 'an eaglais gun phàigheadh, tha na ficheadan mìle nach ruig an cothrom air a' phàigheadh so, agus aig nach 'eil déigh air an Eaglais, no air maitheas sam bith

eile, mo thruaighe! Agus nach maith a' bhuil do d' airgiod ministeirean a chur d' an ionnsuidh so?—do ghlinn na Gàidhealtachd, agus do chaol-shràidibh nam bailte margaidh? agus 's e so an ceathramh ni a chuir am Ministeir m' ar coinneamh.

A. B.—Tha e iomchuidh gu leòir tha mi 'creidsinn; ach cha-n fhaod nach stad sibh leis a' sin fhéin.

M. S.—Stad thusa an toiseach. Agus a nis an e an déigh dhuit co-aontachadh an fhad so gu-n seas thu a mach an aghaidh cuideachadh 'chum eòlas na fìrinn a chur a dh' ionnsuidh nan Cinneach bochda taobh eile an t-saoghail, a tha fhathast ann an dorchadas, agus fo sgàil a' bhàis—daoine, biodh iad *dubh*, no *geal*, no *ruadh* a chruthaicheadh leis an aon Dia a chruthaich sinne, agus daoine aig am bheil anama prìseil a bhiodh a' chearta cho dealrach ann an coran glòir' an Fhir-shaoraidh ri ar n-anaman-ne.

A. B.—Tha sin maith gu leòir, a ghoistidh; ach 's i mo bharail-sa gu-m bheil mòran r' a dheanamh aig an tigh; agus barrachd 's is urrainn daoine ruigheachd air gun dol do rìoghachdan céin air tòir nan Cinneach 's nan Innseanach ris nach 'eil dàimh no dleasnas againn a's aithne dhomh-sa.

M. S.—Fòil bheag a nis 'Ailein! Thoir thusa so leat—gu-m bheil ann an Innsibh na h-àird' an Ear a mhàin, sè fichead 's a deich muillein (130,000,000) sluaigh fo 'n aon chrùn ruinn fhéin ann an tìr as an d'thàinig barrachd beairteis a dh' ionnsuidh Bhreatuinn na á aon chèarn eile de 'n t-saoghal, agus buidheachas do 'n Tighearna tha camhanaich latha glòrmhor an t-soisgeil cheana 'bristeadh thar fàire na h-àird' an Ear. Tha teampuill nan ìodholan truaillidh air an tréigsinn. Tha 'n luchd-aoraidh a' faireachduinn cia falamh, fàs 's a tha ìodhoil mar dhòchas. Tha mìltean dhiubh a thionndaidh cheana

ris an Dia bheò; agus tha na mìltean ag éigheach ri Breatunn air son cobhair 'us còmhnaidh ged nach 'eil fhios aca gu ro mhaith ciod a' cheart chobhair a tha 'g an dìth; agus gun teagamh air bith tha e mar fhiachaibh oirnn-ne a' chobhair so a thoirt dhoibh.

A. B.—Tha e uile gle mhaith do'n fheadhainn a thogras a dheanamh, ach cha-n fhaic mi cia mar a tha e mar fhiachaibh air daoine—agus gu h-àraidh cha bhiodh mòr chabhag orm a dhol cho fad' air astar le m' airgiod no le m' chobhair gus am biodh na bu lugha 'dh'fheum orra dlùth do làimh. Cuiribh cùisean 'an òrdugh aig a' bhaile mu-n téid sibh do'n bhaile ud thall. "'S e 'leanabh fhéin a's luaithe 'bhaisteas an sagart," agus tha 'n duine còir gle cheart; dheanainn fhéin a' leithid eile, 's tha mi 'n dùil gu-n deanadh gach duine—a h-uile duine tuigseach mar sin.

M. S.—Stad a nis, 'Ailein. Tha e iomchuidh gnòthuichean a chur 'an òrdugh aig an tigh. Tha anabarr r'a dheanamh ann, 's cha deachaidh an fhicheadamh cuid a dheanamh a bu chòir a dheanamh. Ach cuimhnich so, gu-m bheil Criosd ag iarraidh ort an soisgeul a dheanamh aithnichte, cha-n e 'mhàin aig an tigh ach do gach dùil fo nèamh. Agus a thaobh nam *fiachan*, tha mi 'g aideachadh gur fiachan iad nach urrainn domh-sa, no do dhuin' eile a thoirt dhiot, no 'thagradh air beul a' bhreitheimh shaoghalta, no le lagh dhaoine: ach tha Breitheamh 'us Lagh na's àird' ann.

A. B.—Ma dh'fhaoidte!

M. S.—Innis so dhomh. An robh e mar fhiachaibh air muinntir nan Innsean an ear no 'n iar còmhnadh a dheanamh leis na Gàidheil an uraidh 'an àm an airc? Ciod an lagh a thug orra-san—a

thug air Goill 'us Sasunnaich cho maith riu-san—a liugha mìle punnd Sasunnach—ceud gu-leth mìle—a chur cruinn air an son-san nach fac' iad sealladh riamh dhiubh, ach a bha 'togail caoirean bochd an acrais 's na gort' air feadh na tìre gu léir? Ciod an lagh a bha 'n so 'Ailein?

A. B.—Tha mi 'faicinn gu-n do chuir sibh ri bealach gle chumhann mi.

M. S.—Na-m faiceadh tusa, 'Ailein, duine 'n a sheasamh air cas-chreig àird ag amharc mu'n cuairt dha gun suim, gun chùram—a dhà làimh paisgte air 'uchd am feadh 's a bha mòran leanaban a' ruith seachad air 's a h-aon an déigh a chéile 'sleamhnachadh as an t-sealladh thairis air bile na creige mòire, gun fhios aca air an cunnart, no air a' bhàs eagalach a bha 'feitheamh orra—agus esan suarach m'an déidhinn—gun uiread 'us aon fhocal a labhairt a thoirt rabhaidh dhoibh, no g 'an cur 'n an earalas. Nach ruitheadh tu suas le corruich a' d' chridhe ag ràdh, "C'ar son nach d'thug thu rabhadh dhoibh? C'ar son nach do chuir thu grabadh orra? C'ar son nach do thog thu suas do ghuth gu h-àrd 's nach do thèaruinn thu iad o 'n bhàs?" Na-n canadh esan riut, "Cha robh e *mar fhiachaibh orm-sa* rabhadh a thoirt dhoibh, no innseadh gu-n robh iad a' ruith gu sgrios, cha bu dàimhich dhomh iad"—Ciod a' bharail a bhiodh agad air an duine sin?

A. B.—A' bhéist! an uile-bhéist gun iochd, gun truas! Bu chòir e fhéin a thilgeadh thairis. 'S e 'thoill e.

M. S.—Seadh, bha mi 'smaointeachadh gur i sin a' bhinn a bheireadh tu seachad, agus a nis nach aidich thu gu-m bheil e mar fhiachaibh air a h-uile Criosduidh rabhadh a thoirt do 'n t-saoghal. 'S e

sin a tha Criosd ag ràdh. Càireamaid sinn fhéin—'an smaoint'—ann an làthair àrd Bhreitheimh an t-saoghail, an uair a tha 'ghall-tromp dheireannach air a séideadh, agus a' gairm air sluagh an domhain uile seasamh suas air son am Binn 'éisdeachd—agus càireamaid sinn fhéin—'n ar n-inntinnibh—air deas-làimh Mhic Dhé 'am measg sreathan nan naomh sin aig am bheil na trusgain gheala; agus air dhuinn beachdachadh air a' bhuidhinn bhochd, bhrònaich a tha air an làimh chlì—uamhann, 'us geilt r 'am faicinn air an gnùis—na-n cluinneamaid an gearan, 's an tagradh eagalach so a' tighinn uapa, "O! éisdibh-se 'n sin gu h-àrd—éisdibh! Bha 'fhios agaibh gu-m b' i so a' bhinn a bha 'feitheamh oirnn-ne—ach cha d' innis sibh e. Bha e 'n 'ur comas eòlas a thoirt dhuinn; ach cha d'rinn sibh e—am Biobull a chur d 'ar n-ionnsuidh; ach ghléidh sibh air 'ais e—searmonaichean dìleas a chur thugainn; ach cha do chuir sibh ann iad!" an saoil thu 'Ailein cia mar a fhreagradh e dhuinn a ràdh, "Cha robh e *mar fhiachaibh* oirnn"—agus an sin air dhuinn an t-sùil a thionndadh air aghaidh an t-Slànuighir a' dealradh mar sholus nèimh, gu-n cluinneamaid esan ag ràdh, "An robh e mar fhiachaibh orm-sa ionad-còmhnuidh na glòir' fhàgail—dol a dh' ionnsuidh an t-saoghail mar naoidhean maoth 'am Betlehem—agus bàsachadh air a' chrann a chum sibhse a thèarnadh. An robh so '*mar fhiachaibh*' orm?" O! 'Ailein, 'Ailein, cuir a' chùis ri d' chridhe 's ri d' chogais cia mar a dh' éisdeadh tu r'a bhriathran—nach tuit-eadh tu gu làr le nàire—nach criothnaicheadh tu le oillt mar gu-m biodh tu air do bhualadh le tein'-adhair as na h-àrdaibh?

A. B.—Na h-abraibh focal tuilleadh, a ghoistidh. Na canaibh smid a bharrachd. An ath uair a bhios

cruinneachadh air son na cùise so 's an sgìreachd deanaibh air mo shon-sa mar is àill leibh—deanaibh, deanaibh.

T

COMHRADH

EADAR SEANA CHARAID GALLDA AGUS FIONNLADH PIOBAIRE.

CARAID GALLDA.—Buaidh 'us piseach leat 'Fhionnlaidh. Gu ma fad' a chluicheas tu 'phìob. 'S iomadh latha o'n a chuala mi 'm port sin. Mur 'eil mi am mearachd sin a' cheart chumha a chluich d' athair 's tu fhéin an là 'chuireadh do sheana mhaighstir fo'n fhòid 'an Cnoc Mhicheil.

FIONNLADH PIOBAIRE.—Tha sibh ceart. Am bheil cuimhn' agaibh-se air an latha sin? Nach ann air an dùthaich a thàinig an t-atharrachadh bho'n àm sin? C'àit' an cruinnicheadh sibhse cuideachd an diugh cosmhuil riu-san a bha air an tòrradh? Shuidh còrr 'us ceithir fichead aig an aon bhòrd de dhaoine fiachail—sàr uaislean. Thàinig a h-uile fear dhiubh 'n a Bhìrlinn fhéin le 'ghillean 's le 'phìobaire. Ach thàinig sgrios air tighearnan na Gàidhealtachd—dh'fhalbh iad mar shneachd a' gheamhraidh a chaidh seachad, agus o'n là a dh'-fhalbh iadsan dh' fhalbh an tuath chothromach, agus a' cheatharna fhoghainteach a bha 's an tìr. Agus ged bhitheas cuid de dhaoine 'di-moladh thighearnan mòra, cha-n fhaic mi fhéin mòran rath, no sonais o'n a thàinig na tighearnan beaga, 's na daoin' ùra 'n an àite. Bha fasgadh fòpa, 's bha cinneadas, bàigh, 'us càirdeas, agus cuimhne nan làithean a dh'fhalbh a' ceangal bhochd 'us bheairt-

each r'a chéile; ach thàinig froiseadh orra nach 'eil mi fhéin a' tuigsinn. Cha-n 'eil tighean no teaghlaichean aig na h-uaislean a tha 'n ar measg a nis, a dh' fhaodar a choimeas ri tighean fialaidh, pailt, nan daoine 'chaidh rompa. Cha-n 'eil ach spìocaireachd, agus mìodhaireachd ann an coimeas ris na bha 'n am measg ann am linn-sa; agus a h-uile aon diubh 'n a chabhaig. An saoil sibhse gu dé 's ciall da so?

Car.—Ma ta cha-n 'eil mi ro chinnteach; ach mhothaich mi o'n àm a thòisich iad air dol le'n teaghlaichean do bhailtean mòra 'an Albainn, 's an Sasunn, 's an dùthaich fhéin fhàgail, 's an gnothuichean earbsa ri cileadairean Gallda nach robh mòran pisich 'n am measg. Ach cha-n fhaodar àicheadh gu-m bheil iomadh atharrachadh maith, 's an àm cheudna 'teachd air an dùthaich. Tha tuathanachas agus giullachd fearainn air atharrachadh gu mòr a chum maith. Am bheil cuimhn' agad-sa an t-seisreach anns am biodh air a' chuid bu lugha ceithir ghearrain — an ceannaire 'coiseachd 'an comhair a chùil le speuclair air a shròin—slat cho fada ri slat-iasgaich 'n a làimh, a glaodhaich 's a' bagradh, 's a' sgìursadh nan each, 's duin' eile aig sàil an treabhaiche a' leagail an fhòid le 'chois; 's na h-iomairean croma crotach, a nunn 's a nall mar a chithear fhathast air achaidhean a tha air an leigeadh a mach; ach a nis tha na Gàidheil air fàs cho teòma ri feadhainn eile.

Fionn.—Teòma! 'S iad a bha teòma 'am linn-sa seach mar a tha iad. Crom no dìreach mar a bha na h-iomairean bha barrachd 's an iolainn an sin na tha innte 'nis. Dheanadh iad 'an sin a h-uile goireas air an son fhéin—an crann-treabhaidh, 's a' chliath-chliata—gach acfhuinn a dh' fheumadh iad —an t-sumag 's a' bhràid—an càrn 's an cliabh-

spidrich; ach cha-n'eil daoin' òg 's an dùthaich a nis a làimhsicheas tuagh no tàl. Dheanadh iad am brògan 's an osain fhéin 's an àm sin. Agus air son nam ban tha'n tubaist air tighinn orra uile gu léir. Cha-n fhaicear cuigeal, no fearsaid—cha chluinnear crònan taitneach na cuibhle-bige; no srann na cuibhle-mòire—cha-n'eil càrdadh no calanas: 's tha 'bhuil—cha-n fhaicear drògaid, no clò, no breacan dùthcha air a h-aon diubh; agus cha-n'eil cailleach 's an dùthaich a rachadh do'n eaglais leis a' chòmhdach-chinn thlachdmhor sin ris an abramaid "am Bréid;" ach a h-uile guanag eutrom leis a' *chalico* luideagach—meatagan Frangach, agus stiallan fada de ribeinean na's rìomhaiche na bha riamh air sionnsair mòr mo phìoba; agus sgàileagan beag eadar iad 'us gathan na gréine, 'n uair nach 'eil aon ghath gréine r'a fhaicinn. Fhalbh togamaid dheth.

Car.—Stad tiota beag agus innis dhomh do bharail mu'n lagh ùr so 'thugadh a stigh mu na bochdan. Nach mòr am beannachadh so do'n dùthaich seach mar a bha na gnothuichean ri linn do cheud chuimhnesa? Nach 'eil cuid diubh a nis a' faighinn crùin, cuid ochd tastain 's a' mhìos, 'an àite ma dh'-fhaoidte na sgillinn Shasunnaich a b' àbhaist doibh; agus nach aidich thu gur maith an ni gu-m faodar so a thoirt a mach dhoibh le lagh?

Fionn.—Ma ta cha-n aidich mi. An lagh grànda, Gallda, cha-n e lagh a cheanaltais 's a' ghràidh e, ach lagh a tha 'deanamh na feadhnach a tha 'pàigheadh gruamach, doichiollach; agus na feadhnach a tha 'g a fhaotainn gearanach, mi-thaingeil. Cha-n fhaodar a ràdh gur seirc, no carthantas idir e, 'dh'-fhàisgeas mar so o dhaoine a dh' aindeoin an sròine, agus cha chòmhdaich duine beò orm-sa gu-m bheil bochdan na dùthcha na's fèarr dheth na bha iad fo'n

t-seann dòigh; agus 's i mo bharail fhéin gu-m bheil iad a' cumail smachd air bochdan nach 'eil ceart, no cneasda.

Car.—Nach neònach a nis, 'Fhionnlaidh, gu-n labhradh duine tuigseach cosmhuil riut-sa mar sin? Ciod a' mhì-chneasdachd air am bheil thu 'gearan?

Fionn.—Am bheil e ceart a nis, an saoil sibh fhéin, spalpaire de bhalach làidir ris an abair iad *policeman*, le 'chasaig ghuirm, le 'phutain gheala, le crios leathair m'a mheadhon, 's le cuaille mòr bata 'n a làimh a bhi mar mhaor 'an déigh nam bochd 'g an cumail o iarraidh na déirce far an togair iad, air chor 's nach 'eil comas an rathaid-mhòir aca? Agus a nis anns an dùthaich so fhéin far an robh a h-uile còmhla fosgailte ri m' linn-sa, agus am faigheadh a h-uile dìobrach bochd de'n t-seòrsa leaba, far an rachadh a' ghrian fodha air, tha 'chòmhla air a druid-eadh air a shròin, agus fliuch, fuar g'am bi'n latha cha chluinn e ach, "air falbh ort"—"thoir an t-*Inspector* ort."

Car.—Agus nach 'eil sin ceart ma tha'n t-*Inspector* a' toirt dhoibh na dh'fhòghnas? Tha mi 'rithist ag ràdh riut gu-m bheil iad a' faighinn barrachd na fhuair iad riamh.

Fionn.—Tha mise ag ràdh ruibh-se nach 'eil. Cha-n 'eil mi 'g ràdh gu-m faigheadh iad mòran airgid roimhe; ach gu dé dheth sin? bha iad a' faighinn ni nach ceannaicheadh airgiod — bàigh, blàs, 'us càirdeas, agus beagan de na h-uile ni a bhiodh feumail dhoibh—min, feòil, clòimh, aodach, agus iomadh trealaich eile nach urrainn domh ainm-eachadh, gun tighinn air buntàta barrachd 's a b' urrainn doibh a ghiùlan deth. Nach 'eil cuimhn' agaibh fhéin air *Cailleach nam mogan?* 'S ann oirre fhéin a bhiodh an dronnag chòir. Chruinn-

icheadh i le siubhal na dùthcha 'thrì uiread 's is urrainn doibh a cheannach leis an airgiod a tha iad a' faotainn.

Car.—Faic thus' a nis. Cò as a tha 'm màl sin a tighinn ach as an *allowance* a tha iad a' toirt dhoibh agus as am bheil iad cho bòsdail. Cha robh duin' uasal no tuathanach maith 's an dùthaich ri m' linn-sa aig nach robh bantrach, no dùile bhochd a thaobh-eigin a' faotainn fasgaidh foidhe. Bha bothain aca gun mhàl—bha iad air an tuthadh dhoibh gu seasgair—bha 'chruach bheag mhòine 'ceann an tighe—an coileach 's an dà chirc—cead na coille air son connaidh, agus cead a' mhonaidh air son rainich. Cuiribh-se màl mu choinneamh gach ni dhiubh sin, agus innsibh an sin domh cò dhiubh 's e lagh ùr na h-*eigin* no seann lagh a' *ghràidh* a's fèarr.

Car.—Stad thusa 'Fhionnlaidh, cha-n 'eil an gnothuch so ach 'n a thoiseach fhathast. Tha 'mhiann orra tighean mòra 'thogail anns gach sgìr-eachd air son nam bochd, anns am faigh a h-uile aon a tha aonarach, lag, bochd, còmhnuidh—anns an cruinnich a h-uile aon air am bheil dìth, agus anns am faigh iad fasgadh agus dìon. Seòmar seasgair, leaba mhaith, agus a h-uile riaghailt eile 'tha feum-ail air son an comhfhurtachd. 'N uair a thachras so tha mi 'deanamh dheth nach bi thu fhéin a' talach.

Fionn.—Chì sin, mar thuirt an dall. Ach inn-sibh so dhomh. Am bi iad air an cumail a stigh o cheann gu ceann na bliadhna 's an aitreabh mhòir so ris an abair sibh Tigh-nam-bochd—gun chomas aca dol a mach, no aig an càirdean tighinn a stigh ach mar a cheadaicheas am *policeman* doibh?

Car.—Tha mi 'creidsinn gur ann mar sin a bhitheas; agus bithidh obair de na h-uile seòrsa a

réir 's mar a tha comas ac' a deanamh air a toirt doibh.

Fionn.—Cha-n 'eil teagamh nach bi; ciod an seòrs' oibre a chuireas sibh m' an coinneamh ?

Car.—Tha 'h-uile seòrsa oibre a's urrainn doibh a réir an aois, 's an comais a dheanamh. Bithidh cìreadh clòimhe, càrdadh, snìomh, deanamh stocainean, 'us mheatagan aig na mnathan? agus bithidh an obair fhéin aig na fir: agus cha-n fhaic mise c'ar son nach biodh iad uile riaraichte, agus toilichte.

Fionn.—Toilichte ann am prìosan! ma ta tha mis' ag ràdh ruibh gu-n sgàineadh e cridheachan mhnathan bochda ar dùthcha an cur fo ghlais 'us iuchair mar sin: agus cha-n urrainn domh fhéin a thuigsinn cia mar a smaointich iad riamh air an olc 's air a mhaith a ghlasadh a stigh 's an aon àite—am boirionnach ceanalta, ciallach, diadhaidh a thoilich an Tighearn' a leigeadh gu bochdainn—le gràisg na dùthcha a' thug a' bhochdainn orra fhéin le misg, 'us béistealachd.

Car.—Ach nach aidich thu gu-m b' olc an ni leigeadh le gach neo-dhuine bochd ris an abair sinn *amadain*, agus feadhainn air bheag céille dlùth air a bhi as am beachd, a bhi 'siubhal na dùthcha? Nach fèarr gu mòr an cur a stigh d'a leithid so de thighean far an gabhar cùram dhiubh?

Fionn.—Còmhla ris gach atharrachadh a thàinig air an dùthaich, chaidh as do na daoine bochda sin coltach ris na tighearnan mòra, cha mhòr gu-m bheil a nis amadan a' falbh ris an fhiach do dhuine seanachas a chumail. Na daoine bochda—cò nach tugadh aoidheachd dhoibh? Cò nach roinneadh an greim mu dheireadh de'n aran riu? B' aithne dhomh cuid diubh so leis am b' fhèarr leam suidhe air chùl gaoithe 's air aodann gréine, no leis an sgoileir a's

àirde 's an dùthaich. Is minic a shil mi mo dheòir ag éisdeachd ri Iain amadan gaolach ag aithris Laoidh Mhic Cealair, 's ag innseadh a sgeula neo-lochdaich fhéin—an glagaire bochd. Agus b' fhèarr leam gu mòr an duine bochd sin air an robh sibhse eòlach, Ailean-nan-con a bhi leam a' dol troi 'n mhonadh, 's a bhi 'g a éisdeachd a' seanachas r' a abhagan beaga, no cuid de na daoine mòr-chuiseach, trom-cheannach a dheanadh tàir air. Nach bu bhrònach leibh fhéin a nis na-m faiceadh sibh am *policeman* a' sparradh nan daoine bochda sin do'n phrìosan air an robh sibh a' labhairt. Togamaid dheth—tha 'Ghàidhealtachd dìreach mar a tha i, 's cha tig an t-aon latha 'bhios i mar a bha i. Ach gheall sibh an là mu dheireadh a dhealaich sinn 's an àite so, barrachd de naidheachd an t-saoghail a thoirt domh. Am bheil gach cùis socraichte a nis 'an Eirinn? Am bheil na h-Eirionnaich sàmhach?

Car.—Tha iad dìreach sàmhach mar a tha 'n luch fo spòig a' chait. Tha leth-cheud mìle de'n arm-dhearg thall, 's cha-n 'eil a' chridhe aca 'n cinn a thogail. Ghlacadh an fheadhainn a bha thairis orra; ach tha eagal orm gu-m bheil mòran de mhuinntir na h-Eirionn cho togarrach gu aimhreit a thogail 's a bha iad riamh. Thàinig anabarr dhiubh a nall am bliadhna do dh' Albainn 's do Shasunn air son buana 's cosnaidh. Mìle, agus air uairean dà mhìle dhiubh 's an aon luing!

Fionn.—Sin agaibh far am b'fhèairrde sinn lagh ùr air son nam béistean sin a chumail 'nan dùthaich fhéin. Nach 'eil a h-uile cèarna de 'n rìoghachd a' ruith thairis leo? A h-uile mortair, mèirleach, 'us ceannairceach dhiubh a theicheas á Eirinn, a' ruith a nall a thoirt cosnaidh o dhaoine bochda 'n àite.

Tha mise 'g ràdh ruibh mur amhairc iad 'an déigh nan Eirionnach gu-m bi 'bhuil.

CAR.—Cha-n 'eil an sin ach amaideachd. Nach buin iad do'n aon rìoghachd, nach 'eil iad fo na h-aon laghannan ruinn fhéin? Cia mar a chòrdadh e riut na-n cuireadh iad-san na Gàidheil a mach á Eirinn.

FIONN.—Gabhaibh mo leth-sgeul: sin agaibh-se 'n amaideachd. Cha-n 'eil na Gàidheil a' togairt dol do dh'Eirinn; agus na-n rachadh iad ann, spadadh na trusdair iad air an rathad-mhòr. Tha mise 'g innseadh dhuibh gu-m bheil iad so a' toirt cleachdainnean ùra, agus barailean ùra 'measg dhaoine 'tha oillteil 'an éisdeachd.

CAR.—Cha-n 'eil a h-aon 's an àite so cò dhiubh.

FIONN.—Tha 's gu leòir dhiubh. Cha-n 'eil duin' air an rathad-mhòr ùr ach Eirionnaich: agus gu dearbh ged nach biodh ann ach an aon duine, *Paddy Bowls* e fhéin, tha na's leòir ann gu mòran cron a dheanamh am measg dhaoine bochda. Fìor reubalach dubh; am bheil focal as a cheann ann an cuideachd air bith, ach *Revolution*, *Revolution:* agus a nis mu'n dealaich sinn leigibh dhomh ceist no dhà 'chur mu'n ghnothuch sin. Tha mise tairisneach do 'n Bhàn-righinn mhòir, mar a bha na daoine bho 'n d'thàinig mi, agus bu mhaith leam a' ghlas-ghuib a chur air an trusdar an ath uair a thachras sinn. Ciod ma ta da rìreadh a's ciall do *Revolution?*

CAR.—Tha ni de 'n d' fhuair na Frangaich blasad beag agus a tha 'nis a dhìth air na h-Eirionnaich. Riaghailtean, laghannan, 's gnàthannan na rìoghachd uile 'thilgeil bun os ceann—léir-sgrios 'us atharrachadh a thoirt air gach ni a tha ann.

FIONN.—Agus ciod a tha dùil ac' fhaotainn leis a' sin 'an àite nan nithean a tha ann?

CAR.—Tha dùil aca ri nithean nach bi 's nach urrainn a bhi.

FIONN.—Ro mhaith; ach ciod an seòrsa dhaoine 's freagarraiche chum so uile 'thoirt mu'n cuairt?

CAR.—Tha sgaomairean aig nach 'eil a' bheag r'a chall—daoine dìomhain, leisg, carach, seòlta, a dh'-fhaodas éiridh 's an aimhreit, ach nach urrainn tuiteam na's ìsle na tha iad—feadhainn air nach 'eil eagal Dhé 's aig nach 'eil suim do dhaoine—gun sgàth roi' ni air bith ach an t-arm dearg agus a' chroich—làn ainneirt, 'us foill—nach dùraichdeadh riamh saoithreachadh le fallus an gruaidhe—gun sgillinn ruadh 'n am pòca—gun a' bheag de 'n t-saoghal a bhuineas doibh féin ach teanga shleamh-ainn, lùbach, bhreugach; agus casan eutrom gu teicheadh o na saighdeirean?

FIONN.—Ro mhaith. Tha mi 'g ur làn thuigsinn agus 'g ur làn chreidsinn. Ach cò a bhuannaicheas 'an lorg na h-ùpraid ma thachras gu-m bi buannachd ann?

CAR.—Tha gràisg na tìre—leisgeirean lunndach —mèirlich bhradach, agus slaodairean dubha nam bailtean mòra.

FIONN.—Agus cò 'nis a chailleas air an ùpraid?

CAR.—A h-uile aon aig am bheil a' bheag r'a chall.

FIONN.—An saoil mi fhéin ciod is ciall de "*ghlòir an Revolution*" air am bheil *Paddy Bowls* so 'tighinn thairis cho tric?

CAR.—Tha ùpraid agus aimlisg—losgadh 'us mill-eadh—dì-lagha, dì-uachdranachd, dì-cosnaidh, agus dì-creideis. Làmh gach aoin an aghaidh an fhir eile; "a h-uile aon a' toirt sgairbh á creagan da fhéin" —a h-uile aon aig am bheil beairteas 'n a chlosaich fo na béistean so a tha mar eòin lonach 'g an riasladh

mar a thogras iad: mar a thuirt esan a bha 'spùinn-eadh an t-Sasunnaich air blàr Sliabh-a'-chlamhain, 'nuair a thàinig fear eile 'nall gu bhi 'n companas ris, " Bi falbh (ars' esan), thoir ort, agus marbh duin' uasal dhuit fhéin."

FIONN.—An i so *glòir an Revolution* air an d' fhuair na Frangaich blasad, 's a tha na h-Eirionnaich a nis ag iarraidh! Tha mi 'g a thuigsinn 's 'g a làn chreidsinn. Agus ciod a tha sluagh na dùthcha 'buannachadh le atharrachadh mòr de'n t-seòrsa so?

CAR.—Tha iad a' tighinn fo mhaighstirean ùra, agus fo chuing ùir a tha deich uairean na's tinne, agus na's cruaidhe na na thilg iad diubh.

FIONN.—Agus ciod a tha 'g éiridh dhoibh-san a thug so mu-n cuairt?

CAR.—Tha mòran diubh air an cur a dhìth leis an arm dhearg—mòran air an crochadh—cuid air am mort leis na companaich a bhrath iad—mòran diubh air am fògradh thar chuantan do 'n tràillealachd a's eagalaiche; agus na gheibh as le'm beatha 'n am baigeirean bochd', a' mallachadh na muinntir a mheall iad, leis an do chaill iad am bothain anns an d' fhuair iad fasgadh, agus am fearann air an do thog iad suas am muirichinn.

FIONN.—Ro mhaith—*Revolution!* Agus ciod e ceann-crìche na cùise uile?

CAR.—Tha eachdraidh an t-saoghail ag innseadh dhuinn, 'an déigh gach call 'us aimlisg, 'us truaighe a thachair, gu-m bheil daoine 'dùsgadh a chum an amaideachd 'fhaicinn. Tha na seann laghannan 's na seann chleachdainnean, 's na seann riaghailtean air an daingneachadh na's diongmhalta na bha iad riamh. Tha gach seann ghàradh crìche air a chur suas, 's gach bealach air a chàradh. Tha'n t-arm

dearg air a' dhùblachadh—tha cìs ùr air a togail chum costas na h-aimhreit a dhìol—tha malairt agus cinneas na rìoghachd air an cur air an ais, theagamh leth cheud bliadhna; agus cha-n fhaic an t-àl a tha 'làthair a h-uile cùis air a socrachadh mar air tùs. Sin agad smior na fìrinn. Sin na nithean air an d' fhuair muinntir na Frainge blasad, agus sin na tha dhìth air na h-Eirionnaich.

Fionn.—Gu dìreach glan. Aon cheist eile mu'n dealaich sinn. Ciod a' chulaidh dhìon a's fèarr an aghaidh a' leithid so?

Car.—Tha eagal Dhé; oir mar a tha'n t-Abstol Peadar ag ràdh, "Thugaibh urram do na h-uile dhaoine, gràdhaichibh na bràithrean, biodh eagal Dhé oirbh, thugaibh urram do'n Righ." A bhi tairisneach, dìleas do ar Bàn-righinn agus do laghannan ar dùthcha, 'bhi dìleas do ar geallaidhnean, deanadach, saoithreachail, onorach 'n ar gnothuichean saoghalta, 's a' chuimhneachadh do ghnàth gur e ceann crìche mhic an duine Dia a ghlòrachadh 's a mhealtuinn gu siorruidh.

Fionn.—Ma ta mo bheannachd oirbh. Nach 'eil a' Bhàn-righinn an tràs 'n ar dùthaich? Cha b' urrainn i dol do dh'Eirinn, agus tha làn fhios aice nach 'eil àite 'n a rìoghachd uile anns an coinnich i ri uiread de dh'urram, 's de dhìlseachd 's a choinnicheas i ann an Tìr nam Beann. Cha-n 'eil feum aice air saighdeirean dearga 'n sin; oir cha-n 'eil Gàidheal nach dòirteadh fuil a chridhe air a son na-m biodh feum air. Ciod e so 'n teaghlach a th' aice 'nis?

Car.—Tha duil 'am fhéin gu-m bheil seisear aice.

Fionn.—Mo ghalad! nach saoil mi gur ann an dé a rugadh i. Buaidh 'us piseach leatha ma ta, oir còmhla ris gach beus maith eile tha iad ag ràdh gu-m bheil gaol mor aic' air a' phìob.

Car.—'S ann aice 'tha! cha-n iarr i ceòl air bith a roghainn air nuallan na Pìoba-mòire.

Fionn.—Bha 'latha fhéin aig a' phìob, agus is iadsan a mhàin a bha eòlach air a nuallaich cheòl-mhor ann an làithean an òige 's urrainn a thuigsinn an cumhachd mòr a tha aice thairis air an inntinn. Chleachdadh ceòl na pìob' ann an talla an aoibhneis 'an àm an aigheir; 's chualas a cumha thiamhaidh ann an tighean a' chianalais air oidhche 'bhròin. Bheothaich i laoich ghaisgeil na h-Alba gus an cath a chur le buaidh air latha 'bhlàir; agus dh' fhàiltich i iad air an ais gu beanntan an dùthcha, 's do ghlinn an gaoil! 'S e ceòl na pìob' a chualas leo gu togarrach ann an òg mhaduinn an làithean; agus so an ceòl mu dheireadh a dhì-chuimhnichear ann an allaban na h-aoise. Cha-n 'eil mi 'g ràdh gur e so an ceòl a's mìlse r'a éisdeachd ann an seòmar: cha-n ann air son an t-seòmair a rinneadh an innleachd chiùil so; ach ann an dùthaich aineoil, fad' o thìr ar n-eòlais, c'àit' am bheil an ceòl a dh'iadhas mu chridhe nan Gàidheal mar a ni pìob nam feadan mòra? Tha i 'dùsgadh cuimhne nan làithean a dh'-fhalbh—a' càradh dachaidh ar n-òige, tigh ar n-athar, cruth nan co-aoisean gaolach a dh'fhalbh, mu choinn-eamh ar sùl. 'S coma c'àit' an tachair do na Gàidheil a bhith, cò dhiubh 's ann air machraichean loisgeach nan Innsean, feadh choilltean fàs' America, no air uchd a' chuain mhòir, bheir sgal drùighteach na pìoba 'n an cuimhne Tìr nam Beann 's nam Breacan—coilltean agus aibhnichean 'us creagan àrd' an dùthcha féin—na càirdean a tha 'smaoint-eachadh orra, na h-òighean àillidh a tha 'g an caoidh —'s a' mhàthair chràbhach a tha 'guidhe air an son. Cha ruig mi leas a ràdh cho liugha latha ainmeil, agus blàr nach téid air dì-chuimhn' anns an cualas

a ceòl uaibhreach a' brosnachadh nan Gàidheal gu gnìomharan treuna, 's gu buaidh. Am bheil blàr a bha riamh cliùiteach do Bhreatunn anns nach cualas a tartarachd àrd. Seadh, 'n uair a bha gach inneal-ciùil eil' air a chur gu tosd 's an àr, chunnacas am pìobaire 'n a éideadh dùthchasach ann am broilleach nan gaisgeach, gus an do chailleadh a cheòl ann an caithream àrd na buaidh'; agus is minic 'an déigh dha 'bhi air a leòn gu trom, a shuidh e air a lic fhad 's a bha 'chridhe 'bualadh a' cur le 'cheòl misneach ann an uchd na feadhnach a bha fhathast air mhaireann, agus a' seinn cumha a bhàis féin an uair a thuit e!

Tha dòchas agam gu-n tig sibh sgrìob eil' an rathad so mu'm fàg sibh an dùthaich. Slàn leibh 'fhir mo chridhe. " An là chì 's nach fhaic."

T.

COMHRADH

EADAR LACHANN OG AGUS AN CAIPTIN.

LACHANN.—Fàilte! fàilte! a Chaiptin. Gu dé so 'chabhag mhòr a th' oirbh. Théid sibh seachad air daoine 'nis mar a' ghrian, 's cha-n fhiach leibh fheòraich cia mar tha Lachann.

CAIPTIN.—'S mi nach rachadh; ach cha do mhothaich mi thu ceann na cruaiche-mòine. Cia mar thu fhéin 's do bhean?

LACH.—Cha-n fhaod sinn a bhi 'gearan. Tèirnibh a dh' ionnsuidh an tighe. Tha 'n latha fuar, 's mur 'eil mi meallta cha mhisde sibh deoch.

CAIP.—Cha-n 'eil thu fad 'am mearachd, 'us uime sin cha diùlt mi do thairgseadh.

Lach.—Cha ghabh mise diùltadh uaibh; agus théid mi'n urras gur e 'ur beatha. 'S ann air 'ur co-alta, Màiri, 'bhios an sodan 'ur faicinn.

Caip.—Cha-n fhaca mi do thighean riamh air gabhail aca cho maith 's a tha iad 'am bliadhna. Cha b'e 'm bumalair gun sùilean a chuir na sìomain fhraoich orra. Agus na dorsan! a Lachainn, 's an cabhsair ur, bòidheach. Ubh! ubh! 's ann an so a tha 'n uaisle o'n a bha mi ann mu dheireadh. 'An àit' an dùnain innearach, 'us lub nan tunnag, réidhlean bòidheach de ghaineamh ghloin a' chladaich. Rinn thu so gu maith 's gu ro mhaith.

Lach. — Uaill 'us amaideachd! ach coma cò dhiubh, cha b' ann le m' thoil. Ach thàinig am Ministeir 's am Bàillidh orm agus na-m b' fhìor iadsan bhiodh an galar mòr Innseineach oirnn ann an tiota mur a cuirinn an dùnan as an rathad, 's mur lìonainn an t-àit' a dh' ainmich sibh—lub nan tunnag. Ach cò 's urrainn cur 'an aghaidh a' Mhinisteir 's a' Bhaillidh 'n uair a tha iad ag iomradh an aon ràimh. 'S fhad o chualas e, " Ge cruaidh reachd a' Bhaillidh cha-n fhèarr reachd a' Mhinisteir," agus 's mi a dh'-fhiosraich.

Caip.—Thug iadsan comhairle mhaith dhuit; oir gu cinnteach tha mosaiche de'n t-seòrsa sin ullamh air an-shocair a dhùsgadh 'am measg dhaoine.

Lach.—Cha mhosaiche dùnan maith innearach—màthair na ciste-mhine, 's muime 'phailteis! Cha-n aithne dhomh fhéin sealladh a's bòidhche mu choinneamh dorus tuathanaich na dùnan maith; 'us cha-n fhaca mi riamh mòran pailteis, no aoidheachd far an robh na dorsan sgiolta, sgiobalta. Ach coma cò dhiubh: gabhaibh a stigh gu ceann shuas an tighe. Am bheil thu 'stigh, a Mhàiri! Thig a nuas. Deanaibh suidhe 'Chaiptin.

MAIRI.—Gu dé so 'dhuine. O! 'Chaiptin an sibhse 'tha 'n so? Tha mi dìreach air mo nàrachadh tighinn 'n 'ur làthair mar a tha mi le m' loinid 'am làimh. Gabhaibh mo leth-sgeul; bha mi 'cur seachad a' mhìg 's cha robh fhios 'am gu-n robh duine le fear-an-tighe 'n uair a ghlaodh e orm. C' ar son a dhuine, nach d' innis sibh dhomh gu-n robh an Caiptin an so?

LACH.—Tha, dìreach, a Mhàiri, a chionn na-n innsinn e, cha bhiodh tu 'n so gu ceann leth-uair. Bhiodh an currachd àrd, agus an earasaid ùr, 's an t-apran sìoda a suas: agus tha fhios 'am gu-m bheil cabhag air a' Chaiptin mar a bh'air riamh. Ciod a nis an deoch a bheir thu dha?

CAIP.—Ma tha cuid de 'n mheòg fhathast gun bhruich thoir dhomh deoch mhìg a Mhàiri.

MAIRI.—Gheibh sibh sin, no blàthach ùr, no bùrn 'us bainne ma's e 's fhèarr leibh.

LACH.—Meòg! blàthach! bùrn 'us bainne! 'N e sin a chomhairlich an *Doctair* ruadh dhuinn an là roimhe 'n uair a bha e 'n so? Nach d' innis e dhuit nach robh annta sin ach pùinsean air an àm so? Cha ghabh an Caiptin deur de'n t-seòrsa 'an diugh. So! so! a Mhàiri, tha 'fhios agad gu maith gu dé 'tha dhìth orm. Tha botul bòidheach, le amhach fhad' aige a thàinig á Glascho; agus dh' iarr an *Doctair* ruadh oirre cùram sònraichte 'ghabhail dheth. Dh'-fheuch e fhéin, an duine còir e, a' falbh 's a' tighinn an dé, agus tha e 'g ràdh rium gur *Brandai* ghasda, Fhrangach a th'ann. Miapadh air na Frangaich, na biastan! cha do bhlàthaich mo chridhe fhéin riamh riu—ach 's gasda 'n deoch a ni iad. So ma ta, 'Mhàiri—nall an coileach Frangach so fhéin 's cluinn-eamaid a ghogail. Leig leis a' Chaiptin 'fheuchainn —'s e a's eòlaich' air na Frangaich na mise.

CAIP.—An àbhaist do 'n *Doctair* ruadh agaibh-se 'bhi feuchainn a chungaidhean leighis mu-n toir e seachad iad?

LACH.—Ma ta cha bhitheanta leis *drogaichean* cosmhuil riutha so a thoirt seachad. Am bheil thu 'tighinn a Mhàiri leis an uisge? Ciod so a th'aice 'nis?

MAIRI.—Air 'ur socair a dhuine—leigibh dhomh an t-anart geal so 'sgaoileadh m'ur coinneamh. Tha agam an so aran gradain o'n lic—mulachag de sheana chàise cnuachdach, agus ìm air ùr shailleadh, agus meadar de mheòg milis.

LACH.—Ro mhaith, 'eudal; ach tog air falbh am meòg—air falbh e, 'Mhàiri—nach cuimhnich thu na thubhairt an *Doctair*. Ubh! ubh! ubh! a Chaiptin, nach duilich mnathan a cheannsachadh!

CAIP.—'S eadh, ann an caoimhneas agus ann an aoidheachd. Ach cha-n 'eil Màiri agad-sa duilich a ceannsachadh.

LACH.—Ud! ud! cha-n 'eil mo thruaighe! 's i nach 'eil; ged a bhios mise 'cumail cànran gearain air son feala-dhà. Ach 'dé so 'tha 'g a cumail? Am bheil thu 'tighinn, a Mhàiri? Cha-n ith an Caiptin greim gus an tig thu. Nach dubhairt mi ribh! an currachd 'ur 's an earasaid! Cha robh thu fada 'g ad chur fhéin 'an uidheam. Ghabh thu barrachd ùine latha do phòsaidh, ged nach robh agad ach an gùn *drogaid*, 's am bréid; ach bha thu 'n sin òg, a Mhàiri, 's cha robh feum agad air rìomhadh. Och! och! 's i 'n aois fhéin a thig 'an cabhaig air daoine. 'Nis a Chaiptin, 's luaithe deoch, na sgeul—gabhaibh deoch, agus an sin thugaibh dhuinn naidheachd an t-saoghail mhòir. Is sibh a's urrainn a dheanamh. Tog thusa, 'Mhàiri, leat an trealaich sin; ach fàg an t-searrag Fhrangach. Cha dean e cron dh'ise no dhuinne 'bhi 'g amharc air a

chéile. C'uin a chunnaic sibh na Paipeirean-naidheachd? Ciod a tha na cuileagan Frangach sin a' deanamh a nis? Am bheil iad sàmhach mu dheireadh? Ach cha robh 's cha bhi iadsan sàmhach.

Caip. Tha e duilich a ràdh cia mar a tha iad. Tha smachd air a chumail orra le dlùth air sè fichead mìle saighdear, fo'n airm, a tha 'g am faire a là agus a dh'oidhche. Tha fhios agaibh gu-n do roghnaich iad Ceann-suidhe thairis air Ard-chomhairle na rìoghachd, agus a réïr coltais cha deachaidh iad 'am mearachd. Thug còrr 'us da thrian de shluagh na Frainge an guth air son *Louis Bonaparte*, mac bràthar do *Bhoni* mòr, *Napoleon.*

Lach.—Chì mi gu-m bheil taobh blàth aca ri teaghlach an duin' uaibhrich sin fhathast, a dh' aindeoin gach aimhreit a thog e 'n a latha, 's na linn; ach ma tha fuil bhràthar-athar 's an duin' ùr so (agus tha 'fhios agaibh gu-n "téid dùthchas 'an aghaidh nan creag") is mithich dhuinne a bhi "'bogadh nan gad."

Caip.—Cha-n e sin mo bharail-sa. Tha e 'deanamh gu maith fhathast. Tha luchd-comhairle glic agus fiosrach aige; agus anns a h-uile ni 'rinn esan agus iadsan fhathast, cha do thaisbein iad ach spiorad sìochail agas càirdeil a thaobh rìoghachdan eile. Ach 's duilich a ràdh gu dé 'thachras. Cha-n 'eil a' chathair air an do chuir iad e ach ciogailteach; agus tha anabarr sluaigh de ghràisg na tìre cho titheach air aimhreit 's a bha iad riamh, agus air an làimh eile tha 'chuid a's mò de dhaoine saoibhir, measail na Frainge, gu h-àraidh luchd-oighreachd an fhearainn, déidheil air an t-seann teaghlach rìoghail a ghairm air an ais; agus tha e air a ràdh gur e so miann an airm mar an ceudna, 's nach 'eil iad a' feitheamh ach cothruim gu so a thoirt mu 'n cuairt.

LACH.—Innsibh so dhomh: cò e oighre dligheach crùin na Frainge? cò a 's dlùithe air an t-seann teaghlach rìoghail?

CAIP.—'An déigh do *Bhonaparte* a bhi air 'fhògradh as an dùthaich, ghairmeadh a stigh na *Bourbons;* 's e sin am meur a bu shine de 'n t-seann teaghlach rìoghail, agus chàireadh *Louis* XVIII. air a' chathair. 'N a dhéigh-san thàinig Tèarlach X.; ach cha robh ann ach duine faoin, socharach, nach do sheas na geallaidhnean a thug e 'n uair a chrùnadh e, agus b' éigin dasan 's d'a theaghlach teicheadh—agus an sin ghairmeadh a stigh an teaghlach a b' fhaisge dha—teaghlach *Orleans.* B'e ceann an teaghlaich so, no mar a theireamaide s a' Ghàelic, an Tànaisteir, *Louis Philippe*, an seann laoch, do'm b'éigin mar an ceudna teicheadh do Shasunn far am bheil e fhéin 's a theaghlach air an àm so. Mar so tha dà mheur de sheann teaghlach na Frainge air mhaireann. Tha càirdean lìonmhor aca taobh air thaobh; agus tha gach taobh f'a leth a' feitheamh a dh' fheuchainn gu dé a thachras a bheir cothrom dhoibh am fear a's taitniche leo fhéin a thoirt a stigh.

Lach.—Tha mi 'tuigsinn—dìreach mar a thachair ri linn Thèarlach againn fhéin. Mur 'eil mi meallta bithidh "Latha Chùil-fhodair" aca 'rithist; agus ma tha fuil an fhir-nach-maireann ann am *Bonaparte*, Ceann-suidhe na rìoghachd air an àm, cha leig e an t-srian as a làimh gun fhios c' ar son. Ach an d' fhàg Tèarlach X. teaghlach? agus c'àit' am bheil iad?

CAIP.—Cha-n 'eil air mhaireann dhiubh ach aon duine d'an ainm Diùc *Bhordeaux*, a tha 'chòmhnuidh ann am baile beag 's an Eadailte. Tha e 'nis ochd bliadhna fichead a dh' aois. Phòs e o cheann trì no ceithir de bhliadhnachan; ach cha-n 'eil duine cloinne

aige. Tha e 'n a dhuine air am bheil cliù anabarrach maith; agus tha déigh mhòr aig seann teaghlaichean na Frainge a thoirt air 'ais; ach tha anabarr de mhuinntir na rìoghachd na's déidheile air oighre an teaghlaich eile 'thoirt a stigh: oir cha-n 'eil maith dhoibh a nis a bhi 'smaointeachadh air *Louis Philippe* e fhéin a tha an deireadh a làithean, agus breòite 'n a shlàinte.

Lach.—Agus cò, le 'r cead, a's oighre dha?

Caip.—Tha ògha dha ris an canar *Count de Paris* —balachan àluinn, lurach a tha fhathast thall 's an Fhraing le 'mhàthair, boirionnach misneachail a dhiùlt teicheadh mar a rinn a h-athair-céile 's a' chuid eile dhiubh. Mar so, ma ta, tha thu 'faicinn gu-m bheil dà bhuidheann de dhaoine 's an Fhraing a tha rìoghail 'n am barail; agus tha daoine tuigach a nis ag ràdh gu-m bheil iad so uile an déigh tighinn gu còrdadh a' thaobh a' ghnothuich so, agus gur e 'n dòigh a tha iad 'a dol a ghabhail, ma's urrainn doibh, Diùc *Bhordeaux* a ghairm a stigh air tùs, agus a shocrachadh gus an tig an t-òganach so eile mar an t-oighre dligheach 'an déigh a bhàissan.

Lach.—Ma ta tha iad glic: a chionn na-n éireadh iad air a' chéile, thigeadh *Bonaparte* a stigh 's bhitheadh iad le chéile 'mach. Mo bheannachd oirbh a Chaiptin, cha do thuig mi cor na Frainge gus a' so. Ach c'àit' am bheil am Pàpa, Ceann-Eaglais na Ròimhe? An d' fhuair e air 'ais d 'a rìoghachd fhéin fhathast?

Caip.—Tha e anns a' bhaile bheag gus an do theich e air tùs—'n a fhògarrach bochd: agus tha muinntir na Ròimhe cho fada 'n a aghaidh 's a bha iad riamh; ach 's dòcha gu-n toirear oidhirp as a leth le rìoghachdan Pàpanach na Roinn-Eòrpa. Tha

Pàpanaich na h-Eirionn 'cheana 'cruinneachadh airgid air a shon.

Lach.—Muinntir na h-Eirionn a' cruinneachadh airgid! Na ragairean luideagach! 'S fhad o'n a chuala sinn, " B' fhèarr do Mhac Dhòmhnuill còmhdach a bhi aige dha fhéin." Ma tha iad comasach air airgiod a chruinneachadh air a shon-san cha chuirinn sgillinn g' an ionnsuidh a chuideachadh leo? Ach am bheil iad sàmhach aig an àm?

Caip.—Tha iad sàmhach ge b' oil leo 'thaobh ceannairc agus éiridh a mach 'an aghaidh na rìoghachd; ach tha losgadh, mort, 'us mèirle, 's gach seòrsa de dh' aimhreit mhallaichte cho dona 's a bha riamh. Ach an cual' thu mu *Chalifornia?*

Lach.—Ciod an seòrsa càil a tha 'n sin? 'S iomadh seòrsa càil a thàinig 'n ar measg air a bhliadhna 'chaidh seachd. Tha 'm Ministeir 's am Bàillidh air am breth-as le càl. Ach ciod so air am bheil sibhse 'tighinn?

Caip.—Tha mise 'labhairt mu thimchioll dùthaich mhòr fharsuing taobh na h-aird' an Iar de thìr-mòr America ris an can iad *California*—dùthaich a fhuair Staidean America anns an t-socrachadh a rinn iad ri muinntir *Mhecsico* aig crìoch a' chogaidh mu dheireadh—dùthaich air nach robh mòran meas gus a' so; ach a nis tha mìltean agus deich mìltean air dol air imrich do 'n àite so a chruinneachadh òir.

Lach.—A chruineachadh òir! Cò a sgap e? no cia mar a tha iad 'g a fhaotainn? 'S ann a tha sibh ri feala-dhà?

Caip.—Cha-n ann idir. Bheir mi cunntas mu'n chùis, cho eagnaidh, phoncail 's is urrainn dhomh, agus cha téid mi nunn no nall o 'n fhìrinn a réir m' fhiosrachaidh ; agus is gnothuch anabarrach iongantach e, 's dòcha 'bheir caochladh air malairt an t-saogh-

ail nach urrainn fiosrachadh cruthaichte air an àm 'fhaicinn.

Lach.—Dean suidhe, 'Mhàiri, agus éisd ris a' Chaiptin. Cuir an crann air an dorus mhòr, 's na leig duine 'stigh. Dean suidhe 'nis—nach fhàg thu na gnothuichean sin air an àm: 's dean suidhe, tha mi 'g ràdh. An do mhothaich sibhse riamh a Chaiptin cho duilich 's a tha e a thoirt air na mnathan a bhi sàmhach. 'S iongantach leam-sa cho sàmhach, shocrach 's a tha iad 's an Eaglais; ach gabhaibh air 'ur n-aghaidh a Chaiptin, 's cluinneamaid mu 'n òr. Ach stadaibh beagan; nach b' fhèairrd sibh dileag chrìon de 'n stuth Fhrangach so 'tha m'ar coinneamh?

Caip.—Cha ghabh mi deur an tràs'. Tha 'n dòigh anns an d' fhuaradh a mach an ni air am bheil mi 'dol a labhairt, mar a leanas. Bha duine measail 's an àite sin aige an robh muileann sàbhaidh a bha air a ghluasad le h-uisge. Bha an linne mhuilinn farsuing, agus leis na chruinnich innte de làthaich, agus de ghaineamh b' éigin da an t-uisge 'leigeil de 'n mhuileann gus a glanadh, agus barrachd doimhneachd a thoirt dh' i. Mar a bha iad a' glanadh a mach a' phuill 's na gaineamh a bha 's an amar mhothaich iad mòran de ghràinneinean beaga buidhe a bha anabarrach trom air son am meud. Chuir so iongantas air a' mhuilleir. Chuir e 'chomhairle ri duine measail a bha dlùth dha a dh' innis dha gu grad gu-m b'e òr de'n t-seòrsa 'bu luachmhoire 'bh' ann. Ghabh e 'n duine so ann an companas leis; agus thòisich iad air a' chlàbar a nigheadh 's a ghlanadh troimh chriathar caol a rinn iad, agus ann an ùine ghoirid bha làn saic aca de na gràinneinean òir so. Dh' fheuch iad an gnothuch a' chumail fo chois; ach chaidh an t-iomradh a mach air feadh na

dùthcha, agus o là gu là bha na ceudan, agus na mìltean air an turus do 'n àite. Ghabh iad so suas air an aghaidh troimh amar nan aibhnichean a bha dlùth air a bhi tioram le tart an t-samhraidh, agus mar a b' àird' a dhìrich iad 'b ann a bu lìonmhoire, 's a bu truime 'bha na gràinneinean òir. Dhìrich cuid eile gu sgàirnich agus sgrìodain nam beanntan mòra, 's thòisich cuid eile air cladhach 's air ruamhar, 's bha 'n t-òr air fhaotainn anns gach àite. Tha baile-mòr 's an àite ris an abrar *Francisco*, agus thog sluagh a' bhaile gu léir a chum nam monaidhean air tòir an òir. Ard 'us ìosal—firionn 'us boirionn thog iad orra leis gach caibe, piocaid 'us sluasaid a b'urrainn doibh 'fhaotainn. Thilg na saighdearan uapa 'n airm-chatha, agus b'i a' chomh-strì cò 'bu luaithe 'ruigeadh tìr an òir, iad fhéin no na ceannardan a bha thairis orra. Bha mòran luingeas 's na h-acarsaidean, ach theich na seòladairean—b'annsa leo bhi 'streap nam beann na bhi 'streap nan crann; 's cha-n 'eil ach gann long a ràinig an t-àite a's urrainn 'fhàgail le cion sgioba, ged a tha uiread agus leth-cheud, seadh ceud *dollar* 's a' mhìos air a thairgseadh dhoibh. Uachdaran àrd an àite, 's e sin an *Governor*, thog e air a ruamhar nan cnoc. Thilg na sagartan dhiubh an còta dubh, agus lean iad càch: agus 'n uair a thàinig an cunntas mu dheireadh d'ar n-ionnsuidh bha eadar còig 's a sè mhìltean pearsa a' saoithreachadh 's an obair so, agus bha iad a' deanamh dheth gu-n robh fiach trì fichead mìle *dollar* air a chruinneachadh gach là!

Lach.—Obh! obh! Cha chualas—cha chualas riamh a leithid. Gu dé fiach *dollair* a réir a chùinnidh againn-ne?

Caip.—Tha mu thimchioll ceithir tastain; agus

'n uair a dh' innseas mi dhuit gu-m bheil mòran dhiubh-san a tha 'saoithreachadh 's an áite so a' cruinneachdh fiach trì no ceithir fichead *dollar* 's an latha (còrr 'us sè puinnd deug Shasunnach) 's fhurasda dhuit 'fhaicinn cho mìorbhuileach 's a tha 'chùis.

Lach.—Cia mar a tha iad sin a' tighinn a suas? C'àit' am bheil iad a' fuireach?

Caip.—Tha 'n aimsir ré an t-samhraidh, 's an fhoghair, cho blàth, chiùin 's gu-m bheil mòran a' gabhail fasgaidh ann an uamhannan nam beann; agus an fheadhainn a's urrainn a dheanamh, ann am bùithean 's am bothain a tha iad a' togail dhoibh féin.

Lach.—Ach an saoil sibhse nach éigin gu-m bi aimhreit mhòr 'n am measg—a h-uile fear mar so a' toirt òir á creagan da fhéin—" a' bhéist a's motha 'pronnadh na béist a's lugha." An saoil sibh nach bi mèirle, 'us reubainn gu leòir 'n am measg; oir gun teagamh 's éigin gu-m bi mòran de ghràisg, 's de sgaomairean an t-saoghail ann?

Caip.—Cha-n 'eil dùil 'am gu-m bi 's a' cheud dol a mach; oir tha farsuingeachd gu leòir, agus òr gu leòir ann do'n iomlan. Tha 'n dùthaich anns am bheil an t-òr air 'fhaotainn, còrr 'us ochd ceud mìle air fad, agus eadar trì fichead agus ceud mìle air leud: air chor 's nach ruig iad leas cur a mach air a chéile. Faodaidh an dara fear a ràdh ris an fhear eile mar a thubhairt Abram ri Lot, " Na bitheadh, guidheam ort, comh-strì eadar mise agus thusa: nach 'eil an tìr uile romhainn? Ma ghabhas tusa 'dh' ionnsuidh na làimhe clìthe 'an sin théid mise dh'-ionnsuidh na làimhe deise," &c.

Lach.—Tha mi 'tuigsinn ; ach cia mar a tha iad air am beathachadh!

Caip.—Sin far am bheil an duilgheadas mòr; agus ma tha pailteas an òir iongantach cha lugha iongantas

na prìs' a tha gach ni a' tarruing. Gheibheadh tu làn an dùirn de smùr an òir air a bhlàthaich 's air a' mheòg air am bheil thusa 'deanamh tàir. Tha mairt-fheoil agus muic-fheoil air an reic air son dà *dhollar* am punnd; agus gach gnothuch eile d'a réir. Tha prìs aodaich os ceann ni air bith air an cualas iomradh riamh. Cha-n fhaighear plaide leapa fo dhà no trì *ghineachan* òir. Cha-n fhaighear comhairle lighiche fo dheich puinnd Shasunnach. Bha h-aon diubh so a bha 'greasad a suas an dùthaich, agus duine 'ghiùlain e ann an seòrsa de shlaod le aon each, thog e còig puinnd fhichead Shasunnach air son a shaoithreach. Ann an latha no dhà ghlac fiabhrus an duine so 's chur e fios air an *Doctair;* ach mu-m fosgladh esan a bheul b' éigin na còig puinnd fhichead Shasunnach a thoirt air an ais dha.

Lach.—Sin! sin! Ach gu dé a nis meudachd, no cudthrom nan gràinneinean?

Caip.—'Am bitheantas tha iad meanbh; ach fhuaras cuid a bha deich puinnd—sè puinnd deug, agus aon chnap a bha eadhon còig puinnd fhichead air chudthrom. Agus an uair a bheir thu fainear gur fhiach *unnsa* òir dlùth air ceithir puinnd Shasunnach (£4), chì thu gu-m b' fhiach an cnap so dlùth air mìle punnd Sasunnach (£1000).

Lach.—A dhuine! 'dhuine! dòirneag an àigh! Ach an saoil sibhse am mair sin?

Caip.—Gun teagamh mairidh e fad ùine mhòr; agus tha iadsan a sgrìobh mu'n chùis a' deanamh dheth, an uair a chuirear an gnothuch fo riaghailtean tèaruinte, agus a chuirear a suas acfhuinn agus innleachdan ceart' air son an òir a ghlanadh, 's a leagh-àdh gur dòcha gu-n tig ceud muillein (£100,000,000) punnd Sasunnach de bhuinn òir gach bliadhna as an dùthaich ud.

LACH.—Stadaibh a nis a Chaiptin. Innsibh so dhomh: ciod a thig a mach as a' so? Cha-n 'eil annam-sa ach duine aineolach, air bheag fiosrachaidh; ach an e nach tuit luach an òir gu mòr? Agus ma thig an cruinneachadh so air adhart nach faod sgillinn gheal Shasunnach a bhi cho luachmhor ri bonn òir? Seall sibh! Tha sè spàinean *tea* airgid aig Màiri an sin, a chuir mo mhac g'a h-ionnsuidh, 's gu dé 'fhios nach bi ladar òir againn fhathast air son na h-eanaraich? Gu dé 'ur barail fhéin a Chaiptin?

CAIP.—Ma ta tha e duilich a ràdh, a Lachainn; ach 's i mo bharail fhéin gu-n seas an t-òr 'àite fhéin iomadh linn fhathast mar a rinn e anns na linntean a dh'fhalbh. Cha-n 'eil teagamh nach tig e 'an àite nan *notaichean paipeir* leis am bheil malairt na rìoghachd a nis air a cumail a suas. Cha b' iongantach leam ri ùine ged nach biodh *Note* r'a faicinn 'am measg dhaoine.

LACH.—Ma ta da rìreadh bu duilich leam fhéin sin. Cha-n aithne dhomh sealladh a's bòidhche latha margaidh na làn mo làimhe de na *Notaichean* ùra, bòidheach a bhios na Dròbhairean a' toirt dachaidh; agus bu leisg leo riamh dealachadh riu. Ach gu dé 'ur barail fhéin a thig as a' so, a thaobh malairt an t-saoghail? Cha-n 'eil teagamh nach bi e 'n a ghnothuch maith do dh' America; ach cha-n fhaic mi gu dé am mòran maith a ni e dhuinne.

CAIP.—'S ann duinne a ni e maith. Tha 'fhios agad gu-m bheil malairt mhòr eadar an dùthaich so agus uile rìoghachdan an t-saoghail—gur ann le h-òr a tha so air a dhìoladh—gu-n do thràigh na thugadh a stigh de chruithneachd, 's de ghnothuichean eile air a' bhliadhn' a dh' fhalbh a' chuid a bu mhò de 'n òr a bha 's an rìoghachd uile. Cha b' urrainn do na *Bancaichean* ach suim àraidh d'an

cuid *Notaichean* a chur a mach; agus mar sin bha'n rìoghachd fo dhìth airgid agus òir. 'S ann air chreideas a bha 'chuid a bu mhò de mhuinntir America a' faotainn bathair as an rìoghachd so: ach a nis tha òr cheana a' tighinn, agus tha beothachadh anabarrach air a thoirt air gach seòrsa cèird', agus malairt. 'S i Breatunn cèardach mhòr agus tigh-oibre an t-saoghail uile: agus tha mi làn chinnteach gu-m bheil an neul dubh, dòrcha 'bha thairis oirnn a' gabhail seachad, agus 'an déigh gach call, 'us aimlisg, 'us bristeadh a thàinig air marsantan Bhreatuinn gu-m bheil latha ùr agus grianach a nis dlùth: agus tha mi cho cinnteach 's a tha mi beò gur fèarr gu mòr dhuinne gu-n d' fhuaradh an t-òr so ann am beanntan *Chalifornia* taobh eil' an t-saoghail na ged a bhiodh e air 'fhaotainn am measg sgàirnich Bheinn-Nibheis, no air sgrìodain Chruachain Beann.

Lach.—Ma ta mìle taing dhuibh a Chaiptin—buaidh 'us piseach leibh "an latha 'chì 's nach fhaic." Ach innsibh so dhomh—an tog e, an saoil sibh prìs a' mheanbh-chruidh? Tha 'n aont' agam a nis a mach; agus tha 'm Bàillidh air m' aodann gach latha gu aont' ùr a ghabhail.

Caip.—Cha-n 'eil fhios 'am cia mar a bhios sin; ach a dh' aon chuid dh' éirich prìs na clòimhe a thaobh a' mhiagh mhòir a tha cheana air gach seòrsa aodaich; ach 's éigin falbh.

Lach.—Socair bheag—aon cheist, 's cha chum mi grabadh oirbh na's fhaide. Ciod an t-astar a tha eadar so agus dùthaich an òir?

Caip.—Cha-n 'eil mi fhéin ro chinnteach ciod an t-astar a tha e o Shasunn; ach le dol mu'n cuairt air *Cape Horn* tha e bho *New York* 'an America seachd mìle deug de mhìltean (17,000); ach tha rathad na's giorra ann le gabhail a suas cois an

fhearainn gu America mu dheas, far am bheil Tairbeart *Phanama.* Tha dà mhìle 's còig ceud de mhìltean (2500) gu ruig *Panama*—trì mìle deug 'ar fhichead thar an Tairbeart, agus 'n a dhéigh sin trì mìle agus còig ceud de mhìltean (3500) air muir gu baile *Francisco* 'an *California.* Tha muinntir America cheana a' labhairt air slighe fharsuing iaruinn (*Railroad*), air neo *Canal* mòr a dheanamh thairis air an Tairbeart ud. Leis a' so bhiodh an t-astar eadar Breatunn agus Innsean na h-àird an Ear, *Australia*, *New Zealand*, agus *China* air a dheanamh na bu ghiorra dlùth air dara leth an astair. Cha b' iongantach, a Lachainn, ged a chluinneadh tu so air a dheanamh ann ad latha fhéin.

Lach.—Cò a's urrainn a ràdh 'dé 'chì sinn? Chunnaic mi fhéin de dh' atharrachadh mòr o cheann beagan bhliadhnachan 's nach cuireadh e dad iongantais orm ged a thigeadh litrichean a nuas oirnn o'n ghealaich. 'Nis 'fhir mo chridhe, mu-n dealaich sinn gabhaibh dìreach aon dileag eile. Chuir naidheachd an òir so seòrsa de ghluasad iongantach an taobh a stigh dhiom fhéin; agus thuirt an *Doctair* ruadh, an duine còir, rium 'n uair a dh' fhairichinn a leithid, deur beag de'n stuth so 'ghabhail.

Caip.—Cha-n urrainn domh a Lachainn. Slàn leat fhéin 's le Màiri, agus gu ma fad' a bhios agaibh le 'chéile ni nach urrainn òr *Chalifornia* 'cheannach, 's e sin, sìth, slàinte, agus beannachd an Tighearna; agus ma's miann leat iad sin a shealbhachadh seachainn am Botul. Slàn leibh.

COMHRADH

EADAR SEANA CHARAID GALLDA AGUS FIONNLADH PIOBAIRE.

CARAID GALLDA.—Fàilt' air Fionnladh Pìobaire. Cia mar 'tha thu?

FIONNLADH PIOBAIRE.—Ma ta taing dha-san a tha 'g a fheòraich, ged nach 'eil mis' uile gu léir a' deanamh a mach cò e; ach stad beag—air m' fhocal is sibh a th' ann, 's mìle fàilte 's furan oirbh. Chaillinn mo shùilean, 's mo thùr, mo chlaisteachd, 's mo thuigse 'n là nach aithnichinn sibhse. Da rìreadh 's fèarr leam fàsgadh de'r làimh na ged a gheibhinn, mar a fhuair Mac Cruimein mòr nam feadan, " Pòg o làimh an Righ."

CAR.—Air d'athais, 'Fhionnlaidh, na fàisg cho teann. Am bheil a' mhiann ort " a' ghlas mheur" a chluich air mo chorragan tana-sa? cha-n 'eil iad cleachdta r'a leithid.

FIONN.—Tha mi 'làn-chreidsinn nach 'eil; oir is e slìobadh fuar, sleamhainn nan Gall air am bheil sibhse 'nis eòlach. Cha bu toigh leam riamh e; cia mar a tha sibh? Obh! Obh! 's fhad' o'n dà latha sin. 'Fheara 's a ghaoil! shaoil leam fhéin nach coinnicheamaid gu bràth tuilleadh.

CAR.—Nach cuimhne leat-sa an sean-fhocal— " Coinnichidh na daoine ged nach coinnich na cnoic." Am bheil do mhàla fhéin 's màla na pìoba gu slàn? Suidhidh mi leat tamull an so air Cnoc-na-gréine, far an do shuidh sinn gu tric 's an àm a dh' fhalbh. B' àillidh am feasgar samhraidh air an robh mi'n so mu dheireadh leis an fhear nach maireann 'n uair a chluich thu dhuinn " Cumha Phàra mhòir," agus " Spaisdearachd Dhòmhnuill Ghruamaich."

Fionn.—Tha sibh ceart, 's ann aige fhéin a bha 'n cridhe bàigheil. Tha 'n duine ùr so thàinig oirnn 'n a àite anabarrach cruaidh, gun suim de phìob no de ni eile 'bhuineas do 'n Ghàidhealtachd. Tha e air a bhreath-as le gaol nan caorach mòra. 'S taitniche leis-san spaisdearachd nam mult na aon phìobaireachd a thàinig riamh á feadan. Na 'n ainmichinn port dha 's e 'n t-ainm a bheirinn air, "Cumha 'mhuilt mhòir" a chaidh thar na creige 'n là roimhe nach mòr nach do chuir air bàinidh e. Cha tig dhomh-sa labhairt 'n a aghaidh; ach o'n a tha sibh ri bhi 'n a chuideachd cha bu mhisde leam ged a thigeadh sibh thairis air an iomairt thruaigh a th' aige air daoine bochda na dùthcha so. Cha-n 'eil smùid á tigh, no á bothan shuas anns na glinn, far am faca sibhse a' cheatharna chòir. Bu cho maith leis tigh a thoirt do'n t-sionnach 's a thoirt do chreutair bochd, no do bhantraich. Cha chuala sibh riamh ni coltach ris an riasladh chianail a rinneadh air an t-sluagh a bh' air an oighreachd so. Cha-n 'eil buachaille cruidh no chaorach aige ach coigrich. Cha tuig madadh a' chìobair fhéin diog Ghàelic. Cha do fhreagair Mac-talla nan creag aon fhocal Gàelic o'n là a dh' fhalbh Dòmhnull Brocair. Cha d' fhàgadh dris air am faigh sinn smeur—no preas air am faighear cnò—tha 'n t-aoineadh cho réidh, lom, ri tulchainn an tighe. Ma 's iad na h-àirneagan fhéin bhiodh e cho maith dhuibh dol a dh' iarraidh dhearcan fìona riu. Theich na h-eòin do 'n choille taobh eile 'chaoil! agus ma 's i 'Chuthag ghlas i fhéin, cha d' fhàgadh stob air an urrainn i suidhe. Loisgeadh a' phreasnach bhòidheach choille a bha bho cheann gu ceann de'n oighreachd so. Cha chruinnichear de chréithich na bhruicheadh poit bhuntàta, ged bhiodh i ann: agus air son caoil cha

d' fhàgadh na dheanadh mùrlag iasgaich. Ach coma cò dhiubh, cha bhi sinn a' tighinn thairis air a' chùis na's fhaide. Ged bhiodh barrachd ciùil 'am mèilich nan caorach mòra na 'th'ann, tha mi fhéin seachd sgìth dhiubh. Gu dé so an naidheachd a thug sibh fhéin do 'n dùthaich? Am bheil sàmhchair a nis 's an Fhraing? 's an deachaidh casg air an aimhreit mhòir a bha 'n am measg?

Car.—Chaidh stad oirre air an àm, ach cha-n 'eil fhios cia fhad a bhios sìth 'n am measg. 'S ann le ainneart a' chlaidheimh, agus le h-eagal nan gunnachan mòra 'tha iad air an cumail sàmhach. Cha-n 'eil annta, 'Fhionnlaidh, ach daoine ciogailteach.

Fionn.—Tha sibh ceart: sgaomairean gogaideach, gun chridhe gun eanchainn.

Car.—Cha-n 'eil fhios 'am cia mar a tha 'n cridhe, ach tha eanchainn gu leòir 's na béistean. 'S ann is mìorbhuileach a sheas iad a mach cho fad' an aghaidh an airm riaghailtich.

Fionn.—'S e 'n gille Gallda 's an tigh mhòr a bhios a' leughadh nam Paipeirean dhomh-sa, agus cha tuig mi gu ro mhaith cuid de na nithean air am bi e' tighinn thairis. Cò iad ris an can iad na *National Guards?*

Car.—Am bheil cuimhn' agad mu na *Volunteers* a bh' againn o cheann fhada—saighdearan dùthcha.

Fionn.—Nach ann agam a tha! Nach mi fhéin a bu phìobaire dhoibh. Na daoine còire—cha-n fhaca mi fhathast air faiche, no 'n tigh-òsda na b' fhèarr na iad fhéin 's an oifigich air chùl buideil. Cha-n 'eil fhios 'am gu ro mhaith cia mar a sheasadh iad 'an làthair nàmhaid; ach coma cò dhiubh, na-m biodh feum air an leithidean an diugh bhiodh ionndrainn air na daoine tapaidh a tha iad a' fògradh as an dùthaich. Ach innsibh so dhomh—ciod is ciall

do na *Barricades* ud a bha iad a' togail anns na sràidean air am bheil uiread de dh' iomradh anns na Paipeirean?

CAR.—Tha dìreach seòrsa de dhìon-fhasgadh a chum grabadh a chur air an arm, agus a chuir iad tarsuing air gach sràid. Thog iad clachan 'us leacan a' chabhsair agus rinn iad callaid mhòr dhiubh. Chuir iad an sin gach ni 'bu duilghe 'ghluasad na chéile—carbadan, 'us cairtean, 'us slaoid, agus sgonnan mòra fiodha, 's a h-uile ni a b' urrainn doibh a chruinneachadh: agus bha na nithean so air an amladh cho teann 'n a chéile 's nach b' urrainn am marc-shluagh deargadh orra; agus cha mhò a b' urrainn an t-arm-coise cuimseachadh orra-san a bha air an cùl. 'Mach bho chùl nan àitean so loisg iad mòran mu-m b' urrainnear na gunnachan mòra 'thoirt a chum an smàladh. Chaidh mòran de 'n ghràisg eagalaich so, mar an ceudna 'stigh do thighean, agus a mach air na h-uinneagan chum iad an aon dararach air an arm mar a bha iad a' gabhail seachad.

FIONN.—Tha mi 'g ur tuigsinn; ach innsibh so dhomh—cia mar a fhuair a' ghràisg so gunnachan agus cùngaidh làmhaich? Cha-n fhaod e bhith nach robh daoine cumhachdach agus àrd air cùl a' ghnothuich mu-m b' urrainn iad a dheanamh mar a rinn iad.

CAR.—Tha thu ceart—tha sin a nis air a dhearbhadh gu soilleir gu-n robh triùir no cheathrar dhiubhsan a' roghnaicheadh air tùs gu 'bhi thairis air an dùthaich; no mar a theirear riu 's a' Bheurla, *Provisional Government*, air ceann na h-ùpraid, ged a dh' fheuch iad ri sèabadh as 'n uair a chunnaic iad nach deach' e leo.

FIONN.—Tha dòchas agam nach robh an duine

so—c'ainm so e? (cha-n urrainn duine na h-ainmeannan mi-nàdurra a chuimhneachadh) ar leam gur latha Bealtuinn—no là—là Fhéill Màrtuinn 'n am measg; oir bha barail mhaith agam air-san.

Car.—Tha fhios 'am cò' th' ann ad bheachd—*Lamartine.* Cha-n 'eil esan 'n am measg. 'S ann a tha 'n sin duine gasda, a chum sìth 's an dùthaich fhad 's a b' urrainnear a dheanamh; ach an fheadhainn eile tha e air a dhearbhadh 'n an aghaidh. Cha-n 'eil fhios fhathast ciod a nithear orra. Tha 'n dùthaich uile air an àm fo smachd an airm, agus ceannardan foghainteach, gleusda, thairis orra.

Fionn.—'S e *Boni* fhéin a dh' fhòghnadh dhoibh. 'S truagh nach robh e ann a nis. C' ainm so 'th'air an duine 'tha thairis air an arm? Ach gu dé 'm maith dhomh-sa fheòraich 's nach urrainn mi 'aithris a rithist. B' usa Pìobaireachd ùr nach cuala mi riamh a chuimhneachadh na h-aon de na h-ainmeannan neònach sin.

Car.—'S e 's ainm dha *Cavaignac.*

Fionn.—Ma ta 's maith an t-ainm a thug iad air gun ag. Cha-n 'eil teagamh agam nach 'eil *cabhag* gu leòir air. Am bheil beachd a nis air an àireamh a mharbhadh air gach taobh?

Car.—A réir a h-uile cunntais a thàinig d' ar n-ionnsuidh agus anns am faodar earbsa 'chàradh, mharbhadh air taobh luchd na ceannairc còrr 'us deich mìle, agus tha iad ag ràdh nach bu lugha 'chailleadh air an taobh eile.

Fionn.—O! Ni-maith 'g ar teasraiginn! Nach b' uamhasach an sealladh sin. Fichead mìle anns an aon bhaile! Na-n tachradh do leth-cheud a bhi air am marbhadh 's an dùthaich againn-ne nach e 'dheanadh an fhuaim bhrònach? Ged is iomadh

béist a thuit 's an àireamh mhòr sin cha-n 'eil teagamh nach do mharbhadh iomadh duine maith: agus is iomadh bantrach bhrònach, agus dilleachdan truagh a tha 'n a lorg.

Car.—Am measg gach bàis chianail a bha ann 's e bàs an àrd Easbuig an t-aon 'bu bhrònaiche—duine fiachail, misneachail air am bheil cliù anabarrach maith. B' ann air feasgar là na Sàbaid a bha 'n éiridh a mach so—am mort 's am marbhadh eagalach a' dol air aghaidh; agus an uair a chual' an duine measail so mar a bha 'chùis—gun suim de chunnart, 's gun eagal roimh bhàs, thog e air do 'n àite far an robh an t-àr mòr a' dol air 'aghaidh, ann an dòchas gu-n deanadh esan, mar theachdaire sìthe casg a chur air na daoine cuthaich so 'bha 'milleadh a chéile. Chuir e air éideadh an àrd Easbuig, le 'chrùn easbuigeach air a cheann, agus le 'bhachaill fhada 'n a làimh, agus le dithis de'n chléir a b' ainmeile 's a' bhaile ann an deiseachan rìomhach maille ris. Chruinnich sluagh mòr mu 'n cuairt da, de mhnathan bochda, le bas-bhualadh, 'us caoineadh àrd, a thilg iad fhéin air an glùinean mar a bha e 'dol seachad orra, a' guidhe air Dia soirbheachadh leis air an turus air an robh e 'dol. Chruinnich mòran d'a chàirdean mu n cuairt da, ag aslachadh air gun a bheatha 'chur 'an cunnart; ach chaidh esan air 'aghaidh gu misneachail, ag ràdh, "Leigidh am buachaille maith a bheatha sìos air son a chaorach. Ni mise mo dhleasnas, éireadh dhomh mar a thogras Dia." 'N uair a ràinig e ceannard an airm ghuidh e air stad car tamuill, ann an dòchas gu-n deanadh na ceannaircich 'an ceann eile na sràid', an ni ceudna: agus rinn iad sin car tamuill taobh air thaobh. 'N uair a chunnaic eadhon a' ghràisg oillteil a bha 'nis air boile, esan agus a' chléir a' tighinn air an aghaidh,

chum iad air an làimh, agus bha 'h-uile coslas gu-m biodh réite air a deanamh. Ghabh an t-àrd Easbuig gu sàmhach air 'aghaidh, agus streap e suas gu mullach na callaid: ach dìreach air a' cheart àm sin, 'n uair a shìn an duine gaisgeil so 'mach a làmh, agus a thog e suas a bhachaill a' dol a labhairt riu, dh'éirich iolach àrd am measg an t-sluaigh, ag ràdh gu-n robhas a' deanamh foill orra, agus ghlaodh na mìltean a mach, "Tha sinn air ar brath!" Ghrad thòisich an aimhreit na bu mhiosa na bha i riamh. Bha 'n t-àrd Easbuig agus a' chléir a nis eadar dha theine, 's na peileirean a' feadalaich seachad air. Mu dheireadh bhuail peileir e a loisgeadh air gu deimhin le cuimse a mach o uinneig, agus thuit e. Ghrad chruinnich a chàirdean m'a thimchioll, agus dh' fheòraich e dhiubh, an robh an lot a rinn am peileir bàsmhor? "Innsibh dhomh an fhìrinn" thubhairt e, "na ceilibh a' bheag." "O! 'athair ghràidh," deir aon de'n chléir, "cha-n fhaodar a chleth nach 'eil an lot bàsmhor." "'S maith," ars' esan, "toil an Athar gu-n robh deanta. Na-m b' e mo bhàs-sa an t-aon mu dheireadh a thachradh, bhithinn-sa riaraichte." 'An déigh dha an comanachadh a ghabhail, chaochail e air an fheasgar sin féin, a' fàgail 'n a dhéigh cliù nach caochail anns an Fhraing. Tha 'chùis air an àm seachad; ach tha 'n sluagh cho mi-thoilichte 's a bha iad. Ma bha 'n seann righ 's a luchd-comhairle fuathach leo, cha lugha tha 'bhuidheann ùr a thaghadh leo fhéin: agus 's ann le ainneart a' chlaidheimh a mhàin a tha iad air an cumail fo smachd. Tha gach prìosan 's an Fhraing làn. Tha dhà no trì 'mhìltean air an dìteadh gu bhi air am fògradh as an dùthaich; agus tha daoine 'deanamh dheth gu-m bheil dlùth air leth-cheud mìle de ghràisg dhìomhanaich a' falbh

na dùthcha air a bhaigeireachd: a' deanamh a h-uile eucoir a tha 'n an comas—ri goid 'us mèirle, ri mort 'us marbhadh. Chaidh stad air gach cèird 's air gach malairt—cha-n 'eil creideas, no earbsa eadar duine 's duine—'h-uile aon aig am bheil bonn òir no airgid 'g a chleth, 's an dream aig nach 'eil, a' bàsachadh air na rathaidean-mòra. Na mìltean a bh' air an leòn bhàsaich iad; oir cha robh leigheas air lot nam peileirean pùinseanta a chleachdadh air an àm; ach stadaidh sinn—tha 'chùis sgreitidh r'a h-éisdeachd.

Fionn.—A mhic chridhe! is sibh a dh'fhaodas na béistean a ràdh riu. Cha do bhlàthaich mo chridhe fhéin riamh ris na Frangaich. Ni-maith eadar sinn 's iad. Ach cia mar a tha na gnothuichean a' dol air an aghaidh 'an Eirinn? Ciod a thàinig as a' bhòilich mhòir a bha iad a' deanamh?

Car.—Cha-n 'eil ùin' agam air an àm cunntas a thoirt air staid na h-Eirionn. Ma gheibh mi ùine feuchaidh mi sin a thoirt duit mu-m fàg mi'n t-àite. Air an àm 's maith leam e 'bhi agam r'a innseadh dhuit, gu-m bheil am maoidheadh mòr a bha na h-Eirionnaich a' deanamh, air dol seachad. Ghlacadh a' chuid a bu mhò dhiubh-san a bha os ceann na cùise. Tha iad a nis 's a' phrìosan, agus tha na daoine bochda 'bha air am mealladh leo, gun cheannard agus gun fhear-comhairle. Chaidh an gnothuch gu tur 'n an aghaidh, agus tha de dh' arm-dearg 's an dùthaich na smàladh na tha de dh'Eirionnaich cheannairceach 's an "Eilean Uaine" a mach air aon sgeir. Ach innseam tuilleadh dhuit 'n a dhéigh so.

Fionn.—Stadaibh dìreach aona mhionaid. Cò e 'n Dòmhnullach mòr a tha thairis air an arm-dhearg 'an Eirinn?

CAR.—Tha fìor Ghàidheal—Fear Dhalchoisnich, Ceann Loch-Raineach.

FIONN.—An esan a th' ann! 'S ann domh is aithn' e. Ma ta gu-n deanadh Ni-maith tròcair air na h-Eirionnaich ma tha esan 'n am measg. Théid mise 'an urras nach faigh iad mòran caidreimh uaithesan mur 'eil iad tairisneach do 'n Bhàn-righinn. Ach 's duine tapaidh, gleusd' e. Agus a nis an e so ceann-crìche na bòilich mhòr 's gach bagradh eagalaich a bha na h-Eirionnaich a' deanamh? Nach do shaoil sinne gu-n cuireadh iad Sasunn 'us Albainn fo 'n casan. 'S ann doibh a dh' fhaodar an seann òran a ghabhail :—

> "Thugaibh! thugaibh! Bò! bò! bò!
> *Paddy* mòr 'us biodag air!
> Faicill oirbh an taobh sin thall
> Nach toir e 'n ceann a thiota dhibh."

Da rìreadh 's ann aca 'tha 'n t-aobhar nàire 'an déigh gach séidrich, 's gach glaodhaich a rinn iad. Chuir iad 'am cuimhne an sean-fhocal, "Beinn Nibheis mhòr a' glaodhaich 'n a luidh-shiùbhladh, 's cha d'thàinig aisde ach an luchag-fheòir." O nach i Sasunn fhéin an dùthaich, agus Breatunn rìoghachd an àigh! Gu-n caisgeadh am Freasdal gach aon, a tha 'g iarraidh laghannan, agus riaghailtean maith' ar dùthcha 'chur bun os ceann. Na burraidhean! Gu dé an t-saors' a dh'iarradh duine maith air bith nach faigh e, mur iarr e cead mort 'us marbhaidh, spùinnidh 'us reubainn? 'S iomadh atharrachadh a chunnaic mi 'm latha; ach tha dòchas agam nach tig an là 'chì mi a' ghràisg an uachdar—"a' bhéist a's motha 'g itheadh na béist a's lugha, 's a' bhéist a's lugha 'deanamh mar a dh'-fhaodas i." Am bheil cuimhn' agaibh-se an deoch

slàinte mhòr a b' àbhaist duinn òl 'an àm nan *Volunteers*;—" Buaidh le Breatunn fhad 's a shéideas gaoth r'a stùcan!"

Car.—Ma ta mar sin. Cha-n ìoghnadh ged a ghuidheamaid buaidh le Breatunn—an t-eilean sin air son an d' rinn freasdal Dhé na h-uiread. Cha-n 'eil grian nan speur, 'n a cuairt mu'n t-saoghal mhòr, a' dealradh air rìoghachd eile cho sona. Ged nach 'eil ann am Breatunn ach sgeir bheag a tha duilich a chomharrachadh ann an an dealbh an t-saoghail, gidheadh nach 'eil i 'suidhe mar Bhàn-righinn thairis air rìoghachdan an domhain? Nach 'eil a luingeis air gach cuan?—a bratach a' snàmh air gach gaoith?—a malairt a' ruigheachd cèarnan iomallach an domhain?—fuaim a gunnachan mòra r'a chluinntinn air gach cladach air am bheil tonn a' bristeadh?—'n an culaidh dhìon do na rìoghachdan a's laige?—'s 'n an culaidh uamhais dhoibh-san a dh'iarradh a milleadh? Nach uaibhreach a bratach dhearg a chuir fad mìle bliadhna gu'n dùlan gach doinionn agus gach blàr? Cha do bhuadhaich fhathast innleachd, no inneal cath 'an aghaidh Bhreatuinn; agus fhad 's a sheasas ise dìleas Dha-san a tha 'deanamh feum dh'i 'nis—d'a càbhlaichean agus d'a malairt—'chum soisgeul Chriosd a dheanamh aithnichte do'n t-saoghal 's do na muilleinean do-àireamh a tha 'nis fo a smachd, cha-n eagal d'i. Esan a dhìon i thuige so, seasaidh e fhathast i; agus tha dòchas agam 'Fhionnlaidh, 'an déigh dhuit-s' agus dhomh-sa, agus do 'n àl a tha 'nis beò 'bhi fo 'n fhòid, gu-m bi Breatunn an sin, mar a tha i an diugh, na ceannfeadhna treun am measg nan rìoghachdan.

Fionn.—Ma ta 'fhir mo chridhe, mar sin bitheadh e. Slàn leibh. " An là 'chì 's nach fhaic."

T.

AN DARA H-EARRANN.

LONG MHOR NAN EILTHIREACH.

AIR pilleadh dhomh air m' ais o I Chaluim Chille, thàinig sinn, air an aon fheasgar shamhraidh a b' àillidh a chunnaic mi riamh, do dh' àite tèaruinte fasgach, a tha ann an ceann mu thuath an eilein Mhuilich. Ar leam, nach faca mi cala luingeis idir a tha air a dhìon o éiridh fairge agus o chumhachd stoirme mar 'tha e. Tha eilean fada caol 'g a chuairteachadh air an taobh a muigh, a' sgaoileadh a sgiathan gu càirdeil mu'n cuairt air gach soitheach beag agus long, a tha 'g iarraidh fasgaidh 'n a thaic o dhruim a' chuain, no 'tha 'feitheamh ri sìd mara gus an rudha-mòr a ghabhail. Air an làimh dheis mar a chaidh sinn a stigh, tha 'm fearann ag éiridh gu corrach, cas. Bha sinn a' seòladh ri bile nan creag, agus bha geugan nan craobh a' lùbadh dlùth dhuinn. Thàinig fàileadh a' bharraich oirnn air oiteig an t-samhraidh, agus bha mìle eun beag le'n ceileiribh binn a' seinn air gach preas, a' cur fàilte oirnn 'n uair a bha sinn a' seòladh seachad orra gu réidh, sàmhach. Cha robh taobh a thionndaidhinn mo shùil nach robh 'n sealladh taitneach. Bha na beanntan àrda Mòrchuanach, 's iad uaine gu'm mullach; Suaineart le 'chnocaibh 's le 'thulaichibh bòidheach, 's an Leathar-Morthairneach a' deanamh

gàirdeachais ann am blàs an fheasgair shamhraidh. Aig ceann shuas a' chaoil chì mi,

——" A' bheinn àrd a's àillidh sgiamh,
Ceann-feadhna nam mìlte beann :
Bi'dh aisling nan damh 'n a ciabh,
'S i leaba nan nial a ceann."

An uair a dhlùthaich sinn a stigh, cha robh r'a fhaicinn ach croinn nan luingeas, am brataichean a' snàmh gu fann ris an t-soirbheas ; 's cha robh r'a chluinntinn ach farum ràmh, 'us torman nan allt agus nan eas, a bha 'tuiteam o iomadh sgàirneach àrd do'n chala 'bha 'nis a' fosgladh gu farsuing romhainn. O thaobh gu taobh de 'n tràigh air an dara làimh, tha sràid de thighean mòra cho geal ris an t-sneachd ; 's gu grad air an cùl tha uchdach chorrach chas, far am bheil an calltuinn, an caorann, agus an t-uinseann a' fasgu dosrach, cho dlùth, dìreach os ceann nan tighean a tha fòpa, 's gu-m bheil an geugan, ar leat, a' lùbadh m' am mullach. Air bràigh' a' bhruthaich chì thu 'chuid eile de 'n bhaile eadar thu 's fàire, ionnus gur duilich dhuit àite 's bòidhche agus a's neo-chumanta 'fhaicinn. Ach 's ann a mach 's a' chala 'bha 'n sealladh a b' fhiach 'fhaicinn ; na ficheadan soitheach eadar mhòr agus bheag, iomadh eithear caol le'n ràimh uaine, a' bhìrlinn rìomhach le 'siùil gheala, 's an long-chogaidh le 'croinn àrda, 's le 'brataich rìoghail. Ach 'n am measg uile chomharraich mi aon long mhòr a thug bàrr orra air fad : bha iomadh bàta beag a' gabhail d' a h-ionnsuidh, 'us mhothaich mi gu-n robh iad a' deanamh deas g'a cur fo sgaoil. Bha aon duine leinn a thàinig oirnn aig cùlaobh Mhuile, a's gann a thog a cheann fad an latha, a bha 'nis ag amharc gu h-iomaguineach air an luing mhòir so. "An aithne dhuit," thubhairt mi ris,

"ciod i an long mhòr so?" "Mo thruaighe," a deir esan, "'s ann domh is aithne; 's duilich leam gu-m bheil barrachd 's a b' àill leam de m' luchd-eòlais innte; innte tha mo bhràithrean agus mòran de m' chaomh chàirdean a' dol thairis air imrich fhada, mhuladaich do dh' America mu Thuath; agus is bochd nach robh agam-sa na bheireadh air falbh mi cuideachd."

Tharruing sinn a nunn g'an ionnsuidh; oir tha mi 'g aideachadh gu-n robh toil agam na daoine blàth-chridheach so 'fhaicinn, a bha 'n diugh a' dol a ghabhail an cead dheireannaich a dh' Albainn, air tòir dùthcha far am faigheadh iad dachaidh bhunaiteach dhoibh fhéin agus d' an teaghlaichean. Cha-n 'eil e comasach a thoirt air aon duine nach robh 's an làthair, an sealladh a chunnaic mi'n so a thuigsinn. Cha tig an là a théid e as mo chuimhne. Bha iad an so eadar bheag agus mhòr, o'n naoidhean a bha seachduin a dh' aois gus an seann duine liath a bha trì fichead bliadhna 's a deich. Bu déistinneach ri 'fhaicinn an trom mhulad—an iarguin inntinn—an imcheist, 's am bristeadh-cridhe a bha air an dearg-adh gu domhain air aghaidh na cuid a bu mhò dhiubh, a bha 'n so cruinn o iomadh eilean agus earrann de'n Ghàidhealtachd.

Bheachdaich mi gu h-àraidh air aon duine dall, aosmhor, a bha 'n a shuidhe air leth, 'us triùir no cheathrar de chloinn ghillean mu'n cuairt da, a sheana ghàirdeanan thairis orra, iad a' feuchainn cò 'bu dlùithe a gheibheadh a stigh r'a uchd, a cheann crom os an ceann, 'fhalt liath agus an cuaileanan dualach, donna-san ag amaladh 'n a chéile, agus a dheòir gu trom, frasach a' tuiteam thairis orra. Dlùth dha aig a chasaibh bha bean thlachdmhor 'n a suidhe ag osnaich gu trom ann an iomaguin bròin; agus

thuig mi gu-m b'e a fear-pòsda a bha 'spaisdearachd air ais agus air aghart le ceum goirid agus le làmhan paisgte. Bha sealladh a shùl luaineach neo-shuidhichte, agus 'aghaidh bhuairte ag innseadh gu soilleir nach robh sìth 'n a inntinn. Tharruing mi dlùth do 'n t-seann-duine, agus dh' fheòraich mi dheth ann an caoimhneas cainnt, an robh esan ann am feasgar a làithean a' dol a dh' fhàgail a dhùthcha? " Mise," deir esan, " a' dol thairis! cha-n 'eil! Air imrich cha téid mise gus an tig an imrich a tha 'feitheamh oirnn air fad; agus an uair a thig, cò an sin a théid fo m' cheann do'n Chill? Dh'fhalbh sibh! dh'fhalbh sibh! dh' fhàgadh mise 'm aonar an diugh gu dall aosda, gun bhràthair, gun mhac, gun chul-taice; agus an diugh—là mo dhunach, Dia 'thoirt maitheanais domh—tha thusa, 'Mhàiri, mo nighean, m' aon duine cloinne, le m' oghachan geala, gaolach, a' dol g' am fhàgail. Tillidh mis' an nochd do'n ghleann ud thall: ach cha-n aithnich mi an làmh a tha 'g am threòrachadh: cha tig sibhse, a leanaban mo ghràidh, a mach 'an coinneamh an t-seann-duine: cha chluinn mi tuilleadh briagail 'ur beòil ri taobh na h-aibhne; 's cha ghlaodh mi tuilleadh, ge nach bu léir dhomh 'n cunnart, Fuir'ibh air 'ur n-ais o'n t-sruth: 'n uair a chluinneas mi tathunn nan con, cha leum mo chridhe na's fhaide, 's cha-n abair mi, Tha mo leanaban a' teachd. Cò a nis a stiùras mi gu fasgadh an tuim, 's a leughas dhomh an Leabhar Naomh? C' àit' an ath oidhche, 'n uair a théid a' ghrian fodha, am bi sibhse, a chlann mo rùin; agus cò a thogas leam-sa laoidh an anmoich?" " O! 'athair," ars' an nighean, 's i 'dlùthachadh ris, " na bristibh mo chridhe." " Am bheil thu 'n so, a Mhàiri," a deir e; " c'àit' am bheil do làmh? Thig na 's dlùithe dhomh—m' eudail thu

de mhnathan an domhain, is sòlasach leam do ghuth. Tha thu 'dealachadh rium:—cha-n 'eil mi 'cur-iomchoir ort, 's cha mhò tha mi 'gearan. Falbh, tha mo làn chead agad, tha beannachd do Dhé agad. Bi thusa, mar a bha do mhàthair romhad, dleasnach. Air mo shon-sa, cha-n fhada bhitheas mi ann: chaill mi 'n diugh mo gheugan àillidh, agus is faoin an oiteag a leagas mo cheann; ach fhad 's is beò mi seasaidh Dia mi: bha e riamh leam anns gach cruaidh-chàs, agus cha tréig e 'nis mi. Dall 's mar tha mi, tha e féin, buidheachas d'a ainm, a' toirt domh seallaidh air mo charaid a's fèarr air a dheaslàimh, agus 'n a ghnùis is léir dhomh caomhalachd agus gràs. Tha mi 's a' cheart àm so a' faotainn neart gràis. Tha 'gheallaidhnean a' teachd dhachaidh gu m' chridhe. Faodaidh meanglain eile fàilneachadh—ach cha searg craobh na beatha. Am bheil sibh air fad làmh rium?" a deir e: "éisdibh; tha sinn a nis a' dealachadh: tha sibhse a' dol do dhùthaich fad' as, agus ma dh' fhaoidte mu-n ruig sibh i gu-m bi mis' ann an dùthaich àrd ghrianaich, far am bheil dòchas agam gu-n coinnich sinn fhathast a chéile, far nach bi imrich no dealachadh a chaoidh: cha bhi; oir cha-n 'eil sannt no cìocras òir air nèamh. Bithidh sinn an sin gu siorruidh le 'chéile, agus gu siorruidh le Dia. Siabar gach deur o'n t-sùil, agus bithidh là a' bhròin thairis. Bithibh cuimhneach air Dia 'ur n-athraichean, 's na tuitibh o aon deadh chleachdadh a dh' fhòghluim sibh. Moch agus anmoch lùbaibh an glùn, mar a b' àbhaist duinn, agus togaibh an laoidh. Agus sibhse, mo leanaban, a bha mar shùilean agus mar luirg dhomh; sibhse a shaoil mi a chàireadh am fòid gorm tharam, an éigin duinn dealachadh? Dia 'chuideachadh leam!"

Cha b' urrainn domh fuireach na b' fhaide: bha

'gheòla 'bha gus an seann duine a thoirt gu tìr a' tarruing 'suas ri cliathach na luinge: chaidh iadsan a bha 'feitheamh air a dh' innseadh dha gu-m feumadh e falbh. Theich mi uatha: cha robh e ann am chomas a bhi 'm fhianuis air an dealachadh bhochd.

Ann an deireadh na luinge, bha buidheann dhaoine a thuig mi 'bu luchd dùthcha, air an earradh; agus mhothaich mi o'n cainnt, gu-m b' ann o aon de na h-eileinibh tuathach a thàinig iad. Bha iad gu geur iomaguineach ag amharc a mach air son bàta beag a bha 'teachd a stigh an rudha fo 'siùil 's fo 'ràimh. Cho luath 's a ghabh i steach do'n chala 's a rinn i air son na luinge, ghlaodh iad a mach, "'S e féin a tha ann—piseach air a cheann." Bha aon neach am measg nan daoine so a bha a réir coslais na bu mheasaile na càch. 'N uair a dh' aithnich e 'm bàta beag so, chaidh e far an robh an sgiobair, agus mhothaich mi 'n sin gu-n do ghairmeadh orra-san a bha shuas anns na crannaibh, 's a mach air na slataibh-siùil, teachd a nuas, agus gu-n deachaidh stad air an uidheamachadh a bha 'dol air aghaidh chum an long a chur fo sgaoil. Dhlùthaich am bàta, dh'-éirich seann duine àrd, uasal dreachmhor a bha 'n a deireadh, agus le ceum daingeann, làidir, ged a bha 'cheann cho geal ris a' chanach, dhìrich e suas, gun chuideachadh sam bith, ri taobh na luinge. Chuir an sgiobair fàilt' air le mòr urram. Dh' amhairc e mu-n cuairt da, agus gu grad mhothaich e 'bhuidheann ghaolach a bha 'n deireadh na luinge, agus ghabh e g'an ionnsuidh. "Dia 'bhi maille ruibh," ars' esan, 'n uair dh' éirich gach aon diubh, le 'bhoineid 'n a làimh, a chur fàilt' air. Shuidh e 'n am measg; air an luirg a bha 'n a làimh, leig e car tamuill taic a chinn; agus mhothaich mi gu-n robh

na deòir mhòra a' sruthadh a nuas air an aon aodann a bu taitniche leam 'fhaicinn a chunnaic mi riamh. Tharruing gach aon diubh mu-n cuairt da, agus shuidh cuid de'n chloinn aig a chasaibh. Bha ni éigin ann an coslas an duine bheannaichte so nach faodadh gun daoine a thàladh ris: bha de mhaitheas agus de chaomhalachd mu-n cuairt da 's gu-m faodadh an neach bu lag-chridhiche, misneach a bhi aige teachd 'n a làthair; agus, anns an àm cheudna, bha de smachd 'n a shùil agus 'n a bhathais, na bheireadh air an spiorad a bu dalma meatachadh 'n a fhianuis. "Thàinig sibhse, le'r cead," ars' iadsan, "mar a gheall sibh: cha d' rinn sibh dearmad riamh oirnn ann an là ar teinn. Tha sinn an nochd a' dol a ghabhail a' chuain fo 'r ceann; 's mu 'n éirich a' ghrian air na beanntaibh ud thall, bithidh sinne gu bràth as an sealladh. Is culaidh thruais sinn an diugh—là ar dunach!" "Na cluinneam," ars' am ministeir, "a' leithid so de chainnt. Bithibh misneachail; cha-n e so an t-àm dhuibh meatachadh; cuiribh 'ur n-earbsa ann an Dia: oir cha-n ann gun fhios Da-san a tha sibh a' dol air an turus so. 'S ann 'n a fhreasdal féin a tha gach ni 'teachd mu-n cuairt: ach 's ann a tha sibhse 'labhairt mar gu-m biodh sibh a' fàgail rìoghachd an Uile-chumhachdaich, agus a' dol far nach ruigeadh a chaoimhneas athaireil oirbh. Mo thruaighe! an e so 'ur creidimh?" "Tha sin fìor," thubhairt iad; "ach an fhairge, an cuan mòr, farsuing!" "An fhairge!" fhreagair e; "c'ar son a chuireadh sin sibh fo dhìobhail misnich; nach 'eil Dia r'a fhaotainn air a' chuan cho maith 's air tìr-mòr? Fo stiùradh a ghliocais, fo dhìon a chumhachd, nach 'eil sibh cho tèaruint' air a' chuan 's a bha sibh riamh ann an gleann tìorail? Nach 'eil an Dia a chruthaich an

cuan a' dol a mach air a thonnan uaibhreach? cha-n éirich a h-aon diubh roimhibh gun fhios da: 's e féin a chaisgeas onfhadh na fairge: tha e 'mach air a' chuan ann an carbad na gaoithe, cho cinnteach 's a tha e ann an nèamh shuas. 'O! sibhse air bheag creidimh, c'ar son a tha sibh fo eagal?' "

"Tha sinn a' fàgail ar dùthcha," fhreagair iad. "Tha gun teagamh," ars' esan; "tha sibh a' fàgail an eilean 's an d' fhuair sibh 'ur togail 's 'ur n-àrach; gu cinnteach tha sibh a' dol air imrich fhada; cha ruigear leas a chleth gu-m bheil iomadh cruadal a' feitheamh oirbh; ach cha d'thàinig so oirbh gun fhios duibh. A' fàgail 'ur dùthcha! an dubhairt sibh; am bheil ceangal seasmhach aig mac an duine ri aon dùthaich seach dùthaich eile? Cha-n 'eil dùthaich bhunailteach againn air thalamh; cha-n 'eil sinn air fad ach 'n ar n-eilthirich; agus cha-n ann 's an t-saoghal chaochlaideach so a tha e air a cheadachadh dhuinn le Dia an dachaidh sin iarraidh as nach bi imrich."

"Gun amharus," fhreagair iad, "tha sin fìor, ach tha sinn a' falbh mar chaoraich bhochda gun bhuachaille, gun a h-aon ris an cuir sinn ar comhairle; 's a' dol fad' air falbh. O! na'm biodh sibhse"—"Bithibh 'n 'ur tosd," deir esan: "na cluinneam a' leithid so de chainnt. Am bheil sibh a' dol na's fhaide o Dhia, na bha sibh riamh? nach e'n Dia ceudna 'dh' fhosgail rosgan do shùl an diugh 's a dhùisg thu á suain na h-oidhche, a tha 'g oibreachadh taobh thall an t-saoghail? Cò 'sheas le Abraham 'n uair a dh' fhàg e 'thir 's a dhaoine? Cò a thaisbein e féin do Iacob, 'n uair a dh' fhàg e tigh 'athar, 's a chaidil e 'muigh air an raon? Mo nàire! a dhaoine; c'àit' am bheil 'ur creidimh? An dubhairt sibh gu-n robh sibh mar chaoraich bhochda gun

bhuachaille? Am bheil aon leanabh beag làmh rium an so, nach aithris na briathran sin,

‘ ’S e Dia féin a’s buachaill’ dhomh,
Cha bhi mi ann an dìth?’

Nach esan, Ard Bhuachaille a chuid caorach féin, a thubhairt, ‘ Na biodh eagal ort, a threud bhig, bi fo dheadh mhisnich, oir is mise do Dhia.’ Cha-n ’eil, gu dearbh,” deir esan, “ tighean-aoraidh far am bheil sibh a’ dol; agus is dòcha nach ’eil ministeirean ann: ach cuimhnichibh là an Tighearna. Cruinnichibh fo sgàil na creige, no fo dhubhar nan craobh; agus togaibh le ’chéile laoidhean Shioin, a’ cuimhneachadh nach ’eil làthaireachd Dhé fuaighte ri àite seach àite: gu-m bheil e r’a fhaotainn anns gach àite leo-san a dh’iarras e gu, tréibhdhireach ann an ainm Chriosd—air mullach na beinne a’s àirde, aig bonn a’ ghlinne a’s ìsle, no ann am meadhon a’ bhaile-mhòir, no ’s an teampull a’s dreachmhoire a thogadh riamh dha le làmhan. Tha gach aon agaibh comasach air focal Dhé a leughadh; mur bitheadh, bu trom mo chridhe da rìreadh, ’s bu bhrònach an dealachadh. Tha fhios agam gu-m bheil Biobuill ’n ’ur cuideachd; ach gabhaibh uam-sa an diugh Biobuill ùra, air an ùr chlò-bhualadh, ann an tomad beag, soirbh r’an giùlan; agus cha shuaraiche leibh iad gu-m bheil ’ur n-ainmeannan sgrìobhta annta leis an làimh sin a bhaist an earrann a’s mò dhibh, a thogadh iomadh uair ann an asluchadh as ’ur leth gu nèamh; agus a thogar fhathast ann an deadh dhòchas ’an ainm Chriosd air ’ur son, gus an tig marbhantachd a’ bhàis thairis oirre. Agus sibhse, mo leanaban beaga, am badan lurach de m’ chuid uan, a tha ’nis ’g am fhàgail, thug mi d’ ur n-ionnsuidhse cuimhneachan beag air mo mhòr-ghràdh

dhuibh. Dia g'ur beannachadh." "O!" ars' iad-san, "cia taingeil a tha sinne gu-m faca sinn sibh aon uair eile, agus gu-n cuala sinn fhathast 'ur guth."

Bha muinntir na luinge gu léir a' tarruing na bu dlùithe air an àite 's an robh e 'n a sheasamh; ma b' iad na seòladairean fhéin, ged nach do thuig cuid diubh a' chainnt, thuig iad gu-m bu ghnothuch anama a bha 'dol air 'aghaidh. Bha uiread de dhùrachd, de bhlàs, 's de chaoimhneas 'n a choslas agus 'n a chainnt, 's gu-n do sheas iad gu ciùin, sàmhach; agus chunnaic mi iomadh aon diubh a' cleth nan deur a bha 'tuiteam a nuas air na gruaidh-ean as an tug iomadh latha garbh, o cheann fhada, an leanabas.

Thug an duine beannaichte a chòmhdach-cinn deth, agus sheas e suas; thuig gach aon na bha 'n a bheachd. Thuit cuid diubh air an glùinibh, 'us dh' amhairc gach aon air an làr, 'n uair a thubhairt e le guth, glan fallain, "Iarramaid beannachd Dhé; deanamaid ùrnuigh." O! bu chruaidh an cridhe nach leaghadh, agus cha chùis fharmaid an spiorad sin nach gabhadh suim, fhad 's a bha 'n ùrnuigh dhùrachdach, theas-chridheach 'g a cur suas leis an duine mhaith so, a bha 'nis e féin air 'àrdachadh os ceann an t-saoghal so. Is iomadh dùile bhochd, lag-chridheach a fhuair misneach: thuit a bhriathran mar dhrùchd an fheasgair, 'us fhuair na meanglain laga, fhann', fionnachd agus sòlas. Bu trom acain an cléibh, 'n uair a bha iad air an glùinibh, 's na h-osnaichean a dh' fheuch iad a chumail fodha; ach 'n uair a dh' éirich iad, ar leam gu-n robh misneach ùr r'a fhaicinn 'n an sùilibh troimh cheò nan deur goirt a bha iad a nis a' tiormachadh air falbh. Dh'-fhosgail e leabhar nan Salm, 'us thogadh an t-aon

naomh cheòl a bu tùrsaiche, 's a bu deuchainniche air gach dòigh, gidheadh a bu shòlasaiche, a chuala mi riamh.

Ràinig an fhuaim thiamhaidh gach long 's gach soitheach 's a' chala. Cha robh ràmh nach robh air a phasgadh; cha chluinnte fead, no farum, ach an t-sàmhchair bheannaichte, mar a sheinn iad an dara Salm thar an dà fhichead, aig a' cheathramh rann:—

"Tha m' anam air a dhòrtadh 'mach,
Trà chuimhnicheam gach ni,
Oir chaidh mi leis a' chuideachd mhòir,
Dol leo gu teampull Dhé.

"Seadh, chaidh mi leo le gàirdeachas,
'Us moladh fòs le 'chéil':
'S ann leis a' chuideachd sin a bha
A' coimhead làithe féill.

"O m' anam! c'uim a leagadh thu
Le dìobhail misnich sìos?
'Us c'uim am bheil thu'n taobh 'stigh dhiom
Fo thrioblaid 'us fo sgìos?

"Cuir dòchas daingeann ann an Dia,
Oir fathast molam e;
Air son na furtachd 'us na slàint'
'Thig dhomh o 'aodann réidh."

SPIORAD NA H-AOISE.

SEANN SGEULACHD GHAIDHEALACH.

BHA ann roimhe so, air chùl Beinne-nan-Sian, àireach ghabhar d' am b' ainm Gorla-nan-treud, aig an robh triùir mhac agus aon nighean. Bha buachailleachd nam meann 'an earbsa ri àilleagan

an fhuilt òir. Latha de na làithean, an uair 'bha i 'mach ri uchd na beinne a' buachailleachd nam meann, theirinn badan de cheò druidheachd cho geal ri sneachda na h-aon oidhche, agus air dha iadhadh mu ghuala na beinne, chuairtich e an t-àilleagan aonaranach, 's cha-n fhacas i na's mò.

An ceann latha 's bliadhna 'n a dhéigh sin, thuirt Ardan, mac mòr an àirich, " A' bhliadhna gus an diugh dh' falbh mo phiuthar, àilleagan an fhuilt òir, agus is bòid, 'us briathra dhomh-sa nach dean mi fois no tàmh, a latha no dh' oidhche gus an lorgaich mi 'mach i, 's bithidh mi air cho-dhìol rithe fhéin." " A mhic," arsa 'athair, " ma bhòidich thu sin cha bhac mise thu; ach bhuineadh dhuit, mu'n deachaidh am focal á d' bheul, cead d' athar iarraidh. Eirich a bhean, agus deasaich bonnach do d' mhac mòr, 'us e 'dol air thurus fada." Dh' éirich a mhàthair agus dheasaich i bonnach mòr agus bonnach beag. " A nis," ars' ise, " a mhic an fhèarr leat am bonnach mòr ann am feirg do mhàthar air son thu dh'fhalbh gun chead, no am bonnach beag le 'beannachd?" " Dhomh-sa," ars' esan, " am bonnach mòr, 's gléidh am bonnach beag 's do bheannachd dhoibh-san a roghnaicheas iad." Dh'falbh e: agus ann am prioba na sùl', bha e á sealladh tighe 'athar. Chuir e sad a's gach lodan agus o bhàrr gach tomain; bha e dian-astarach gun chaomhnadh air bonn no eang, no ruighe, no féith. Bheireadh esan air a' ghaoith luaith Mhàirt a bha roimhe; ach a' ghaoth luath Mhàirt a bha 'n a dhéigh, cha bheireadh i air. Mu dheireadh bhuail acras e. Suidhear air cloich ghlais a dh'itheadh a bhonnaich mhòir, thigeadh fitheach dubh an fhàsaich agus suidhear air sgòrr creige os a cheann. " Mìr, mìr, a mhic Ghorla-nan-treud," ars' am fitheach. " Mìr cha-n fhaigh thu," arsa mac

Ghorla; "mìr no deur cha-n fhaigh thu uam-sa 'bheathaich ghràinde stur-shuilich, star-shuilich, lachduinn; tha e beag na's leòir dhomh fhéin." 'N uair bha sud thar bearradh a chléibh, ghluais e 'rithist gu siubhal nan eang—bheireadh esan air a' ghaoith luaith Mhàirt a bha roimhe, ach a' ghaoth luath Mhàirt a bha 'n a dhéigh cha bheireadh i air. Chriothnaich a' mhòinteach mar a dhlùthaich e oirre—thuit an drùchd o'n fhraoch bhadanach ghorm, agus theich an coileach-ruadh do 'n chàthar a b' àirde. Bha toiseach aig an fheasgar air ciaradh—bha neòil dhubha, dhorcha na h-oidhche a' tighinn, agus neòil shìoda, shèimh an latha a' triall; na h-eòin bheaga, bhuchullach, bhachallach, òr-bhuidhe 'gabhail mu thàmh ann am bun nam preas 's am barraibh nan dos anns na h-innseagan laghach, 's gach àit' a b' fhèarr a thaghadh iad; ach ged a bha, cha robh mac mòr Ghorla-nan-treud. Chunnaic e tigh beag soluis fada uaithe; 's ge b' fhad' uaithe e, cha b' fhada 'g a ruigheachd. 'N uair a chaidh e stigh, chunnaic e seann urra choltach de dhuine mòr toirteil liath, a' gabhail socair shàsda air beinge fhada air dara taobh an teine, agus gruagach dhreachmhor a' cìreadh cùl dualach a leadain òir, air an taobh eile. "Gabh a nìos, 'òganaich," ars' an seann duine, 's e 'g éiridh; "'s e do bheatha. 'S minic a thàlaidh mo leus loinnreach, astaraiche nam beann. Gabh a nìos, 's leat blàs agus fasgadh, 's gach cobhair a tha 'm bothan an t-sléibh. Dean suidhe; 's ma 's miann leat, cluinnear do sgeul." "'S òlach mise," arsa mac mòr an àirich, "a tha 'g iarraidh cosnaidh—thàlaidh do leus loinnearach mi a dh'iarraidh blàs agus fasgadh na h-oidhche." "Ma dh' fhanas tu agam-sa," arsa 'n seann-duine, "gu ceann bliadhna, a bhuachailleachd mo thrì mairt

mhaol', odhar, gheibh thu do dhuais, 'us cha bhi fàth talaich." "Cha b'e mo chomhairle dha," arsa nighean an fhuilt òir 's na cìr' airgid. "Comhairle gun iarraidh," arsa mac mòr Ghorla, "cha robh meas riamh oirre. Gabhaidh mi do thairgse, a dhuine—ann an camhanaich na maidne, 's mise do ghille." Roimh langan an fhéidh 's a' chreachann, bhleodhainn gruagach an fhuilt òir 's na cìr' airgid, na trì mairt mhaol', odhar. "Sin iad agad a nis," ars' an seann duine; "gabh m' an cùl—lean iad—na pill iad—na bac iad—iarraidh iad an ionaltradh fhéin—'s leig leo imeachd mar is àill leo—fan thus' as an déigh—agus thigeadh aon ni 'thogras ann ad rathad, na dealaich thusa riutha—biodh do shùil orra agus orra-san a mhàin; agus a dh' aon ni g' am faic thu no g' an cluinn thu, na toir sùil air. So do dhleasnas—bi dìleas—earb á m' fhocal—bi saoithreach, 's cha bhi do shaothair gun duais."

Dh' fhalbh e ma chùl na spréidhe, agus lean e iad. Cha robh e ach goirid air falbh, 'n uair a chunnaic e coileach òir agus cearc airgid a' ruith roimhe air a' bhlàr. Ghabh e air an tòir; ach ged a bha iad a nis agus a rithist, air leis, 'n a ghlaic, dh' fhairtlich air gramachadh orra. Phill e air 'ais o'n t-siubhal fhaoin, agus ràinig e 'n t-àite 's an robh na trì mairt mhaol', odhar ag ionaltradh, agus thòisich e 'rithist air am buachailleachd; ach cha b' fhada 'bha e air an cùl 'n uair a chunnaic e slatag òir agus slatag airgid a' cur nan car dhuibh air an réidhlean, agus ghrad thòisich e air an ruith. "Cha-n fhaod e bhith," ars' esan, "nach iad so a's usa 'ghlacadh na na h-eòin a mheall mi o cheann ghoirid." Sìnear as 'n an déigh; ach ged bhiodh e 'g an ruith fhathast, cha bheireadh e orra. Thug e 'bhuachailleachd air; agus mar a bha e 'leantuinn nam mart maol', odhar

chunnaic e doire coille air an robh na h-uile meas a chunnaic e riamh, agus dà mheas dheug nach fhac' e. Tòisichear air e fhéin a shàsachadh leis na measgaibh—thug na mairt mhaol', odhar an aghaidh dhachaidh, agus lean e iad. Bhleodhainn gruagach an fhuilt òir iad, ach an àite bainne cha d' thàinig ach nùs glas. Thuig an seann duine mar a bha: "Olaich gun fhìrinn 's gun dìlseachd," ars esan "bhrist thu do ghealladh." Thog e a shlacan-druidheachd—buailear an t-òganach, 's deanar carragh cloiche dheth, a sheas trì làithean 'us trì bliadhna ri taobh an teine ann am bothan an t-sléibh, mar chuimhneachan air bristeadh focail, agus co-cheangail fasdaidh.

'N uair a bha latha 's bliadhna eile air dol seachad, thuirt Ruais ruadh, mac meadhonach Ghorla. "Tha dà latha 's dà bhliadhna air dol seachad o'n a dh'-fhalbh mo phiuthar àillidh, agus tha latha 's bliadhna o'n a dh' fhalbh mo bhràthair mòr; 's bòid 'us briathar dhomh-sa imeachd an diugh air an tòir, agus an co-dhìol a bhi agam." Ceart mar thachair do'n bhràthair a bu shine anns gach dòigh, mar sin thachair do'n mhac mheadhonach; agus 'n a charragh cloiche tha esan 'an ceann tighe bothain an t-sléibh, mar chuimhneachan air bristeadh focail, agus co-cheangail fasdaidh.

Latha agus bliadhna 'n a dhéigh so, thuirt am mac a b' òige,—Caomhan donn an àigh,—"Tha 'nis trì làithean agus trì bliadhna o'n a chaill sinn mo phiuthar àillidh. Dh' fhalbh bràithrean mo ghaoil air a tòir. 'Nis, 'athair, ma 's deònach leat-sa, ceadaich dhomh imeachd 'n an déigh 's an co-dhìol a bhi agam—agus na deanadh mo mhàthair mo bhacadh. Guidheam 'ur cead—na diùltaibh mi."

" Mo chead 's mo bheannachd tha agad, a Chaomhain, 's cha bhac do mhàthair thu."

" An deasaich mise," ars' a mhàthair, " am bonnach mòr as eugmhais mo bheannachd, no am bonnach beag le dùrachd mo chridhe agus deòthas m' anama?" " Do bheannachd, a mhàthair, thoir thusa dhomh-sa; agus beag no mòr a thig 'n a chois, tha mise toilichte—bu bhochd leam oighreachd an t-saoghail mhòir 's do mhallachd 'n a lorg. Air beannachd màthar, 's mi nach dean tàir."

Thog Caomhan donn, mac Ghorla-nan-treud, air; 's mar a bha tigh 'athar 's a mhàthar 'g a fhàgail 's a' cheò, bha 'chridhe làn. Thug e gu siubhal nan eang—ruigear doire nan earb—suidhear fo chraoibh a dh' itheadh a' bhonnaich sin a dh' fhuin a mhàthair chaomh dha. " Mìr, mìr," arsa fitheach dubh an fhàsaich; " mìr dhomh-sa, 'Chaomhain, 's mi fann." " Gheibh thu mìr, a bheathaich bhochd," arsa Caomhan, " 's dòcha gu-m bheil thu na's feumaiche na mi fhéin—fòghnaidh e dhuinn le chéile—tha beannachd màthar 'n a chois." Dh' éirich e, 's ghabh e air a thurus. Ghabh e fasdadh aig an t-seann duine; agus dh' fhalbh e a bhuachailleachd nan trì mart maol', odhar. Chunnaic e 'n coileach òir 's a' chearc airgid, ach thionndaidh e air falbh a shùilean; lean e 'n spréidh—chunnaic e 'n t-slatag òir agus an t-slatag airgid; ach chuimhnich e a ghealladh, 's cha deachaidh e air an tòir. Ràinig e an doire—chunnaic e 'm meas a bha bòidheach, àillidh do 'n t-sealladh; ach cha do bhlais e e. Ghabh na trì mairt mhaol', odhar seachad air a' choille, 's ràinig iad aonach farsuing air an robh falaisg—am fraoch fada r'a theine—ghabh iad g'a ionnsuidh. Bha 'n fhalaisg a' sgaoileadh air an raon a' bagairt e fhéin 's na mairt mhaol', odhar

a losgadh; ach ghabh iad troimpe—cha d' fheuch e am bacadh, oir b' e so an gealladh a thug e; lean e iad troimh 'n teine, 's cha do loisgeadh ròinne 'dh' fhalt a chinn. Faicear 'n a dhéigh sin abhuinn mhòr a bha air at le tuiltibh nam beann. Thairis oirre ghabh na mairt mhaol', odhar, agus as an déigh ghabh Caomhan gu neo-sgàthach. Tiota beag 'n a dhéigh sin, faicear tigh-aoraidh geal, bòidheach air réidhlein uaine, ri cùl gaoithe 's ri aodann gréine, as an cual' e fuaim nan dàna milis agus nan laoidhean binne. Luidh an spréidh air a' bhlàr, 's chaidh Caomhan donn a stigh a dh' éisdeachd sgeul an àigh. Cha b' fhada 'bha e 'g éisdeachd teachdaireachd an aoibhneis, 'n uair a thàinig òganach guanach a stigh air dorus an tigh-aoraidh, le sùil bhuaireasaich 'us 'anail 'n a uchd, a dh' innseadh gu-n robh an crodh maol, odhar anns a' ghart agus e 'dhol a mach g' an saodachadh as. "Imich uam," arsa Caomhan: "b' usa dhuit-sa, 'bhobaig, an cur as thu fhéin, na ruith mar so 's an anail 'ad uchd a thoirt an sgeòil a'm ionnsuidh-sa—éisdidh mise na briathran taitneach." Tiota beag 'n a dhéigh sin, thàinig an t-òganach ceudna air 'ais—buaireas 'us boile 'n a shùil agus anail 'n a uchd:—"A mach, a mach, a mhic Ghorla-nan-treud," ars' esan, "tha na coin againn-ne a' ruagadh do chuid mart—mur bi thu 'mach 'am prioba na sùl', cha-n fhaic thu 'n t-ath-shealladh dhiubh." "Air falbh, a bhobaig," arsa Caomhan donn, "b' usa dhuit-sa do chuid chon a chasgadh na teachd mar so 's an anail 'ad uchd g'a innseadh dhomh-sa. Eisdidh mise teachdaireachd an aoibhneis." 'N uair 'bha an t-aoradh seachad chaidh Caomhan a mach, agus faighear na trì mairt mhaol', odhar a' cur an sgìos, gun ghluasad as an àite 's an d' rinn e 'm fàgail.

Dh' éirich iad agus ghluais iad air an t-slighe dhachaidh, agus lean Caomhan iad. Cha b' fhada bha e air an cùl, 'n uair a chunnaic e machair fharsuing cho lom 's gu-m faiceadh e 'n dealg a bu chaoile air an lom làr; agus mhothaich e capull agus searrach òg meamnach, lùghmor ag ionaltradh, agus iad cho reamhar, fheòlmor ri ròn a' chuain mhòir. "Tha so iongantach," arsa Caomhan donn. Faicear tiota beag 'n a dhéigh sin, machair eile, fo bhàrr fàsaich, air an robh capull agus searrach nach seasadh minidh nan cuaran 'n an druim leis a' chaoile. Faicear 'n a dhéigh so, lochan uisge, agus mòran a dh' òigridh aoibhinn, aighearach, ùr, àillidh, ag imeachd le caithream binn, agus 'n am buidhnean ait, a dh' ionnsuidh ceann àrd an lochain, gu tìr na gréine, fo sgàile nan craobh a bu chùbhraidh boltrach: chual' e torman nan allt a bha 'n dùthaich na gréine—ceileirean nan eun—fonn theud air nach robh e eòlach, agus inneil chiùil nach cual' e riamh roimhe sin. Mhothaich e buidhnean eile de mhuinntir thruaigh a' triall gu ceann ìosal an lochain do thìr an dorchadais. B' eagalach an sgreuch a thog iad—bu chulaidh-oillt am bas-bhualadh brònach. Bha ceò agus neòil dhorcha thairis air a' ghleann dhuaichnidh, dhubh, gus an robh iad a' triall, agus chuala Caomhan tàirneanach trom. "Tha so," ars' esan, "da rìreadh iongantach." Lean e na trì mairt mhaol', odhar. Bha 'n oidhche 'n sin a' cur roimpe 'bhi fiadhaich, gun bhrath air fasgadh no fàrdaich anns an cuirte seachad i, ach cò 'thachair air Caomhan ach madadh na maoile-mòire? agus cha luaithe 'thachair na thug an cò-dhalaiche còir, agus an deadh bhiadhtaiche dha cuireadh, 's cha b' ann gu gnù, doichiollach, ach gu fiùghantach, fial, e 'chur seachad trì trianan d'a sgìos agus an oidhche air fad maille ris.

Fhuair Caomhan gabhail aig' air an oidhche sin gu maith carthantach maille ri madadh na maoile-mòire, ann an uaimh thioraim, gun tighinn-fodha no thairis—na-m fòghnadh sin 'us feòil mhilis, uanach, mheannach, gun dìth, gun ghainne, gun dòlum; agus 'an àm falbh 's a' mhaduinn, gu leòir air son turuis an latha. "A 'nis," arsa madadh na maoile-mòire, "slàn leat a Chaomhain! Soirbheachadh leat ge b'e àit' an téid thu—sonas 'n ad shiubhal 's 'n ad ghluasad. Thairg mi aoidheachd, 's cha do dhiùlt thu i; ghabh thu gu cridheil, sunndach na thairg mi: chuir thu oidhche seachad ann an uaimh madadh na maoile-mòire—dh' earb thu as—naisg thu a chàirdeas, agus cha mheallar thu. A nis thoir fainear mo bhriathran. Ma thig càs cruaidh no éigin gu bràth ort, anns an dean luas coise agus gnìomharan eusgaidh feum dhuit, cuimhnich air madadh na maoile-mòire—miannaich e 's bithidh mise ri d' thaobh."

Dh' amais an càirdeas agus an fhialachd cheudna ris an ath oidhche o'n t-sàr-bhiadhtaiche iomairteach, shiùbhlach, fitheach dubh choire-nan-creag, air nach luidheadh an cadal, agus air nach éireadh a' ghrian, gus am biodh aige na dh' fhòghnadh dha fhéin agus dha-san a thigeadh 's a dh'fhalbhadh. Gu gèarr-leumnach, clapartach, sgiathach, rinn e'n t-iùl da air choraibh sgéithe troimh aisridh chasa-gabhar gu còs sgorra dhìonaich creige, far an d' iarr e air trì trianan d'a sgìos agus an oidhche gu léir a chur seachad maille ris.

Fhuair e gabhail aige 'n oidhche sin gu maith 's gu ro mhaith còmhla ri fitheach dubh choire-nan-creag, na-m fòghnadh feòil 'us sithionn; agus 'an àm falbh 's a' mhaduinn thuirt e ris, "A Chaomhain mhic Ghorla-nan-treud, thoir leat na dh' fhòghnas

air do thurus—cuid a' choigrich cha d' ionndraich mi riamh ;—agus cuimhnich mo bhriathran deireannach. Ma thuiteas dhuit a bhi 'n càs no 'an éigin gu bràth anns an dean sgiath làidir agus misneach nach dìbir, feum dhuit, cuimhnich orm-sa: 's blàth do chridhe, 's caoimhneil do shùil—dh' earb thu thu féin riumsa—bheathaich thusa fitheach an fhàsaich roimhe so, agus roinn thu ris do lòn—'s mise do charaid, chuir thu 'n oidhche seachad ann an còs nan creag—earb asam."

Air an treas oidhche dh' amais còmhdhail agus biadhtachd nach bu mhiosa air Caomhan o'n Dòbhran-donn: an sgòrr-shuileach, an siriche teòma, eusgaidh, air nach biodh cuid fir no gille 'dhìth fhad 's a bhiodh e r'a fhaotainn air muir no air tìr. Ged nach robh 'n a gharaidh r'a éisdeachd ach sgiamhail a's mèalanaich chat, 'us bhroc, 'us thaghan, 'us fheòcallan, threòraich e e gun sgàth, gun eagal, gun sgiansgar, gu taiceil, foghanta, ràideil—gu ròibeanach, bior-shuileach, mion-eòlach, gu beul cùirn, far an d'iarr e air trì trianan d'a sgìos agus an oidhche gu h-uile 'chur seachad còmhla ris. Neo' ar thaing mur d' fhuair e gabhail aige 'n oidhche sin còmhla ri dòbhran-donn an t-srutha, an sìor shiùbhlach, na-m fòghnadh iasg de gach seòrsa 'b' fheàrr na chéile—agus leaba thioram, sheasgair, mhèith, de dhreamsgal àrd-làin stoirme reothairt, 'us feamainn-chirein an dubh-chladaich. "Cuir seachad an oidhche, 'Chaomhain," arsa 'n dòbhran-donn; "'s e làn dith do bheatha. Caidil gu sàmhach; 's fear faire furachar an dòbhran."

'N uair a thàinig an latha 's a bha Caomhan gu imeachd air a thurus, chaidh an dòbhran air choimhheadachd greis de 'n t-slighe maille ris. "Slàn leat! a Chaomhain," ars' esan; "rinn thu caraid dhiom.

Ma thig càs cruaidh no teann éigin ort anns an dean esan a shnàmhas an sruth no 'thumas fo 'n fhairge freasdal duit, cuimhnich orm-sa, 's bithidh mi ri d' thaobh."

Fhuair e na trì mairt mhaol', odhar 's an lagan 's an d' fhàg e iad—dh' éirich iad, agus mu àirde 'n fheasgair sin fhéin ràinig iadsan agus esan, gu sàbhailte, socair, bothan an t-sléibh. Bha fàilte 's furan 's an tigh 'n uair a ràinig Caomhan. Fhuair e gabhail aige gun airceas, gun chrìne. Dh' fheòraich an seann duine dheth cia mar dh' éirich dha o'n a dh'fhalbh e, agus thòisich e air sud 'innseadh. Mhol an seann duin' e chionn nach do ghabh e gnothuch ri aon ni 'chunnaic e gus an d' ràinig e tigh nan laoidhean binne, do bhrìgh nach robh annta gu léir ach culaidh-bhuairidh—sgleò faoin a chum a mheall-adh. "Fosglaidh mi dhuit dubh-cheist na cùise 'n a dhéigh so," ars' an seann duine; "agus leigidh mi ris duit brìgh gach seallaidh a chuir mòr-iongantas ort. Bha thu dìleas, a Chaomhain. Iarr do dhuais agus gheibh thu i." "Cha bhi sin trom dhuit-sa, tha mi 'n dòchas," arsa Caomhan, "agus bithidh e pailt na 's leòir leam-sa. Aisig dhomh piuthair mo ghràidh agus dà bhràthair mo rùin a tha agad fo dhruidheachd, beò, slàn mar a dh' fhàg iad tigh an athar; agus bonn òir no tastan airgid cha-n 'eil a dhìth air Caomhan." "'S àrd d' iarrtas, òganaich," arsa 'n duine; "tha duilgheadas eadar thu 's na dh' iarr thu os ceann na tha 'ad chomas a chothach-adh." "Ainmich iad," ars' Caomhan, "'s leig leam-sa 'n cothachadh mar is fèarr is urrainn domh." "Eisd ma ta: Anns a' bheinn àird ud shuas, tha earb shiùbhlach a's caoile cas; a leth-bhreac cha-n 'eil ann; 's ballach, caisionn a slios, 's a cròc mar chabar an fhéidh. Air an lochan bhòidheach dlùth

do thìr na gréine, tha lach a thug bàrr air gach lach—lach uaine a' mhuineil òir. Ann an linne dhorcha a' choire-bhuidhe, tha breac tarra-gheall nan gialan dearga, 'us 'èarr mar an t-airgiod a's gloine snuadh. Falbh, agus thoir dhachaidh an so eilid chaisionn, bhallach na beinne, lach àillidh a' mhuineil òir, agus am breac a dh' aithnichear o gach breac; 'us innsidh mise dhuit an sin mu phiuthar do ghaoil 's mu dhà bhràthair do rùin."

Dh' fhalbh Caomhan donn. Chaidh gruagach an fhuilt òir 's na cìr' airgid 'n a dhéigh. "A Chaomhain," deir i, "gabh misneach; tha beannachd do mhàthar agad agus beannachd nam bochd—sheas thu do ghealladh—thug thu urram do thigh nan laoidhean binne; imich, agus cuimhnich mo bhriathran dealachaidh—Gu bràth na toir géill." Thug e 'n sliabh air—faicear earb na beinne—a leth-bhreac cha robh 's a' bheinn;—ach 'n uair a bha esan air aon bhearradh bha 'n earb air bearradh eile; 's bha cho maith dha oidhirp a thoirt air neulaibh luaineach nan speur. Bha e 'n impis géill a thoirt, 'n uair a chuimhnich e air na labhair gruagach an fhuilt òir. "O!" arsa Caomhan, "nach robh agam-sa 'nis madadh na maoile-mòire 's nan casan lùthmhor!" Cha luaithe 'labhair e 'm focal, na bha 'm madadh còir r'a thaobh; agus 'an déigh dha cuairt no dha 'thoirt mu 'n bheinn, dh' fhàg e eilid chaisionn an t-sléibh aig bonn a choise. Thug Caomhan 'n a dhéigh sin an lochan air, agus faicear lach uaine a' mhuineil òir ag itealaich os a cheann. "O!" arsa Caomhan, "nach robh agam-sa 'nis fitheach dubh an fhasaich a's làidire sgiath 's a's géire sùil!" Cha luaithe 'thubhairt e so, na chunnaic e fitheach dubh an fhàsaich a' dlùthachadh air an lochan, agus air ball dh' fhàg e lach uaine a' mhuineil òir r'a

thaobh. Ràinig e 'n a dhéigh sin an dubh-linne dhorcha, 's faicear an t-iasg tarra-gheal, airgiodach, àillidh a' snàmh o bhruaich gu bruaich. "O!" arsa Caomhan, "nach robh agam-sa 'n dòbhran-donn a shnàmhas an sruth 's a thumas fo'n tuinn!" Ann am prioba na sùl' cò bha 'n a shuidhe air bruaich an uillt ach an dòbhran còir. Dh' amharc e 'n aodann Chaomhain le bàigh—thug e air gu grad as an t-sealladh, agus a mach á dubh-linne dhorcha nan gealag, thug e 'm breac tarra-gheal a bu loinnreiche snuadh, agus leigear e aig cois Chaomhain. Thog e air dhachaidh, agus fàgar an earb, an lach, agus am breac bòidheach air stairsnich bothain an t-sléibh. "Buaidh 'us piseach le Caomhan donn!" ars' an seann-duine. "Cha do chuir a ghuala ris nach do chuir tuar thairis. Thig a stigh, a Chaomhain; 's 'n uair a bhleòdhnas gruagach an fhuilt òir 's na cìr' airgid na trì mairt mhaol', odhar, fosglaidh mi dhuit dubh-cheist na cùise, agus tàirngidh sinn gliocas o fhasdadh agus o thurus Chaomhain."

DUBH-CHEIST NA SGEULACHD AIR A FOSGLADH.

"Cha d' fhàg thusa tigh d' athar 's do mhàthar gun an cead. Beannachd d' athar 's do mhàthair bha 'n ad chois, a Chaomhain. Cha do dhiùlt thu an greim do 'n acrach 'n a airc. Bha beannachd nam bochd 'ad chois, a Chaomhain.

"Rinn thu fasdadh—gheall thu agus choimhlion thu; 's tha duais nam fìrean 'ad chois, a Chaomhain.

"Chunnaic thu an coileach òir 's a' chearc airgid, buairidhnean an uilc—an sgleò 'tha òr 'us airgiod a' cur air an t-sùil—chuimhnich thu do ghealladh—ghluais thu ann an slighe do dhleasnais—bha sonas

air Caomhan. Dh' fheuch am buaireadair thu a rithist fo shamhladh slataig òir 'us slataig airgid. 'S iad so do rèir coslais a b' usa 'ghlacadh; ach chuimhnich thu do ghealladh, a Chaomhain, agus lean thu an spréidh. 'N uair nach deachaidh aige air do mhealladh le h-òr agus airgiod, dh'fheuch e do mhealladh le meas bòidheach na coille. Chuir e mu d' choinneamh gach meas a chunnaic thu riamh, 'us dà mheas dheug nach fac' thu—ach thionndaidh thu air falbh.

" 'N uair nach do bhuadhaich e na bha 'n a bheachd le h-òr no airgiod, no leis a' mheas a bha taitneach do 'n t-sùil dh'fheuch e do mhisneach—'an lasair agus 'an tuil; ach chaidh thu trompa ann an slighe do dhleasnais, agus thuig thu nach robh annta ach faoineis. Chual' thu guth nan dàn naomha—fuaim nan laoidhean milis—chaidh thu 'stigh—'s maith a fhuaras tu; ach lean am buaireadair an sin féin thu. 'S maith a fhreagair thu e—'Eisdidh mise 'm focal.' Chunnaic thu 'n t-ionaltradh lom 's an fhalaire àrd, mheamnach, le 'searrach mear a' deanamh gàirdeachais air. Mar sin gu tric, a Chaomhain, 's an t-saoghal: tha tigh na h-aoidheachd air uairibh gann; ach tha sìth, gàirdeachas, agus cinneachdainn 'n a thaic. Chunnaic thu an t-ionaltradh fàsail, agus gach ceithir-chasach chum bàsachadh leis a' chaoile: mar sin 's an t-saoghal, tigh a' bhodaich chrionna; tha pailteas ann, ach cha-n 'eil aige cridhe 'chum a shealbhachadh—tha gainne 'am meadhon a' phailteis—tha daol aig bun gach freumha, agus tha gach blàth air seargadh.

" Chunnaic thu an lochan bòidheach—chuala tu caithream nam buidhnean sona 'bha 'triall gu tìr na gréine. Sin agad iadsan a thug fainear mo ghuidhe-sa agus a bha glic 'n an latha fhéin. Chuala tu

tuireadh cràiteach na muinntir eile 'bha 'triall gu tìr an dorchadais. 'S iadsan an sluagh gun tuigse, gun stéidhe, gun fhìrinn, gun dìlseachd, a chuir 'an suarachas gach sanas, agus a nis tha iad a' caoidh gu truagh. Cha d' rinn thu tàir air caoimhneas agus aoidheachd nam bochd; ghabh thu ann an càirdeas na thairgeadh gu fialaidh; cha do nàraich thu an t-ainnis—leis a' so naisg thu an dìlseachd. Sheas thu do ghealladh—lean thu an spréidh—choisinn thu do dhuais—dh' earb mi as do mhisnich. Cha do mheataich duilgheadais thu; chuir thu do ghuala riutha, 's chaidh leat. Dh' fhiosraich thu nach robh madadh na maoile-mòire, fitheach dubh an fhàsaich, no dòbhran-donn an iasgaich, gun am feum. Cha d' thug thu géill; agus a nis, a Chaomhan, a mhic Ghorla-nan-treud, éisd rium. 'Aisig,' ars thusa, 'dhomh mo phiuthar àillidh agus bràithrean mo ghaoil a tha agad fo dhruidheachd.' Fo dhruidheachd, a Chaomhain! Ciod e druidheachd? Innleachd charach nan cealgach, leth-sgeul baoth nan gealtach. Ciod e druidheachd? Bòcan nan amadan—culaidh-uamhais nan lag-chridheach—ni nach robh 's nach 'eil, 's nach bi. 'An aghaidh an dleasannaiche 's an fhìrein, cha-n 'eil druidheachd, no innleachd. Do phiuthar, àilleag an fhuilt òir 's na cìr' airgid, gheibh thu leat dhachaidh; ach do bhràithrean, ged tha iad beò, rinn leisg 'us mi-dhìlseachd iad 'n an allabanaich gun dachaidh, gun charaid. Imich thusa chum tigh d' athar, a Chaomhain, agus taisg ann ad chridhe na chunnaic 's na chual' thu."

"Agus cò thusa," arsa Caomhan, "a tha 'labhairt?"

"'S mise," arsa 'n seann duine, "Spiorad na h-Aoise. Slàn leat, a Chaomhain! Beannachd na h-aoise gu-n robh air do shiubhal 's air d' imeachd."

SGEUL AIR MAIRI A' GHLINNE.

A' CHEUD EARRANN.

B' ANN air feasgar ceud latha na bliadhn' ùire, mar a bha mi air mo cheum a' teachd a mach á Tigh-eiridinn ann am baile-mor àraidh nach 'eil fad' o'n àit' am bheil mi 'chòmhnuidh a fhuair mi a' cheud sealladh de Mhàiri a' Ghlinne. 'S maith a tha cuimhn' agam air an latha. Bha cridhealas, sunnd, agus gleadhar a mach air na sràidibh—aoibhneas air gach gnùis; ach tre an aitreibh 's an robh mise, cha robh r'a éisdeachd ach osnaichean agus bròn, gearan agus caoidh. Chaidh mi le lighiche 'n tighe troimh gach seòmar, agus da rìreadh bu chruaidh an cridhe nach faigheadh aobhar smuain agus cùis-bhròin anns gach aon diubh. "Tha cuid de na leapaichean so," ars' an lighiche, "falamh an diugh, anns an robh daoine an dé; agus tha mòran an diugh ag osnaich 's an tigh so, a bhitheas 'n an cuirp gun deò mu-n tig an là màireach." B' aobhar taingealachd an cùram agus an aire 'bha air an tais-beanadh do gach aon. Ged dh'abradh sibh gu-m b' iad mo chàirdean a bu dìlse 'bhiodh ann, cha-n iarrainn am barrachd caoimhneis a bhi air a nochd-adh dhoibh na 'chunnaic mi 's an tigh-eiridinn eir-eachdail so. Bha mi air mo cheum a dh' ionnsuidh an doruis, 's an lighiche 'dealachadh rium, 'n uair a mhothaich mi dithis no triùir a' cuideachadh le òg-mhnaoi laig, bhreòite, euslaintich, a' gluasad a dh'-ionnsuidh leapa 'bha air a h-uidheamachadh air a son, ann an seòmar beag leth-oireach anns an robh dà leabaidh: aon air son na h-òg-mhnà so, agus an t-aon eile air son mnatha còire, tlachdmhor a bha

maille rithe, agus a dh' iarr cead fuireach oidhche no dhà g'a faire.

Bha 'n dùile bhochd òg so cho lag 's a b' urrainn do neach a bhith anns an robh an deò. Cha d'rinn iad ach a cleòc' agus a còmhdach-cinn a thoirt dh'i, 's leig i i fhéin 'n a sìneadh air uachdar na leapa le osna thruim. Dh' amhairc mi oirre gu dlùth. Is ainmic da rìreadh a chunnaic mi aodann a bu bhòidhche, no gnùis a b' àillidh. Cha robh, gu dearbh, blàth na slàinte air a gruaidh; bha 'h-aodann geal, bàn fo shnuadh a' bhàis: shearg gach deirge, ach aon bhoinne beò 'bha fhathast ag iadhadh 'an déigh chàich, a' tighinn 's a' falbh 'n a gnùis chiùin. Thuig mi gu luath nach b' ann 's a' bhaile-mhòr a fhuair an àilleag fhann so a h-àrach—bha fonn nam beann air a cainnt; agus o na briathraibh briste a labhair i, thuig mi gu-m b'ann 'an aon de na h-eilean-aibh tuathach a fhuair i 'togail. Bha seana bhean thlachdmhor maille rithe, a shuidh taobh a leapa fo imcheist mhòir. Bha gnùis fhlathail aig an t-seana mhnaoi so, ged 'bha preasadh na h-aois' agus cùram an t-saoghail 'an déigh iomadh clais dhomhain a dheargadh oirre. Chunnaic thusa (arsa mise 'm chridhe fhéin), latha 'b' fhèarr: mur 'eil mi air mo mhealladh, dh' fhiosraich sibhse le 'chéile bhur cuibhrionn fhéin de dh'atharrachadh an t-saoghail chaochlaidich so.

Dh' aithnich an t-seana bhean mi. "Deanaibh suidhe," ars' ise, 's i 'comharrachadh a mach cathrach dhomh, dlùth do'n leabaidh. Tharruing i osna throm, agus thòisich i air a sùilean a thiormachadh. "Thugaibh maitheanas domh," ars' ise, "tamull beag."

Dh' fhosgail an òigh a bha 's an leabaidh a sùil agus dh' amhairc i mu-n cuairt d'i. "Cò," deir i,

"'tha 'm chòir? Cò 'tha làmh rium?" "Mise, 'ghràidh," ars' an t-seana bhean, "do bhana-charaid nach tréig thu. Nach aithne dhuit mi, 'Mhàiri? Nach labhair thu aon fhocal a thruaghain mo chridhe; nach innis thu am bheil thu idir na's fhèarr?" Dh'-fhosgail i a sùil bhòidheach, ghorm. Bha fiamh de ghàire faoin air a gnùis—agus braon a dh'fhallus fann a' teachd a mach air a bathais àird. "Tha mise," arsa Màiri, "mar bu mhiann leam a bhith—tha mi air leabaidh mo bhàis; ach O! ann an tigh-eiridinn am measg choigreach—fada, fada o thìr m' eòlais—an tìr nach faic mise gu bràth! Ach nach coma? Cha seas so fada. Tiota beag agus bithidh gach deuchainn shaogalta gu bràth seachad. O! gu-n robh mise cinnteach á aon ni: agus an sin"—Dhùin i a sùil—tharruing i aon osna throm, mar gu-m biodh a cridhe bochd 'an impis sgàineadh. Bha a bilean a' gluasad; agus b' fhurasd' fhaicinn gu-n robh iomaguin throm air a h-anam. B' fhurasda 'thuigsinn air caochlaideachd a gnùise gu-n robh smaointean buaireasach, troma 'n a cridhe: mar chìtear air uairibh neula dorcha, bruailleanach air aghaidh nan speur, air feasgar àillidh samhraidh. "O! 'mhàthair," ars' an truaghan fann 's i 'fosgladh a rithist a sùil; "mo mhàthair," ars' ise, "na-m bu léir dhuit mise air an àm so—annsachd do chridhe fhéin, d' aon duine cloinne, do chaileag bhochd, aon-arach! na-m bu léir dhuit mi 'n so am measg choig-reach, gun duine air am bheil mi eòlach, no 'dhùineas mo shùilean!" "A Mhàiri," arsa 'n t-seana bhean, "nach 'eil mise 'n so? Cha tréig mi thu;—nach do gheall mi fuireach leat? Bi sàmhach, 'eudail; cha-n 'eil thu gun charaid. C'àit' am bheil do chreidimh? An do dhì-chuimhnich thu an caraid a thubhairt, "Cha tréig 's cha dìbir mis' thu gu

bràth?" An do dhì-chuimhnich thu "an caraid a leanas na 's dlùithe na aon bhràthair?"

Phaisg ise 'bha 's an leabaidh a dà làimh air a h-uchd, agus dh' amhairc i suas. "Cha do dhì-chuimhnich," ars' ise, "tha esan maille rium; bithidh e maille rium; tha mo làn earbs' as; tha, tha; mur bitheadh, bu truagh da rìreadh mise." Tharruing mi dlùth, agus le guth cho caoimhneil agus cainnt cho bàigheil 's a bha 'm chomas a chleachdadh, labhair mi rithe. Dhùin mi 'n dorus; leig mi mi fhéin air mo ghlùinibh taobh a leapa, agus chuir mi suas guidhe dùrachdach as a leth. Tharruing mi a h-inntinn gu caoimhneas a h-Athar nèamhaidh, a thug fasgadh dh'i 'an àm a h-airce 's an tigh anns an robh i. Labhair mi uime-san aig nach robh àite far an leagadh e a cheann; labhair mi air toillteanas a bhàis; gràs agus saorsa na slàint' a choisinn e; 'iochd agus a ghràdh do pheacaich bhochda; labhair mi air 'aiseirigh 's air an eadar-ghuidhe ghlòrmhor a tha e 'deanamh as leth a chuid chaorach féin air deas-laimh an Tì a's àirde. Labhair mi mu'n Chomhfhurtair, an Spiorad Naomh; ghuidh mi air son a shòlais, a chùl-taic' agus a làthaireachd a bhi maille rithe 'an àm a teinn. Labhair mi rithe mu ghràdh an Tì sin a tha 'faire thairis air an eun a's faoine 'tha 's an ealtainn; athair nan dilleachdan, agus léigh mòr chorp agus anamannan an t-sluaigh. Ann an aon fhocal, labhair mi rithe na shaoil mi a bha ceadaichte dhomh a ràdh ri h-aon air nach robh 'bheag no 'mhòr a dh' eòlas agam, ach gu-n robh i do réir coslais air leabaidh a bàis agus fo iomaguin spioradail.

'N uair a bha mi deas gu falbh, shìn i 'mach a làmh. "Mìle, mìle taing," ars' ise. "O 's mise 'fhuair am faochadh! Bha tart air m' anam, agus thug

sibhse dh' ionnsuidh an fhuarain mi. Bha m' anam, meat' air seargadh, ach thàinig drùchd gràsmhor air. Tha mi 'n dùil gu-m faigh mi cadal—tha sìth naomh air teachd air mo spiorad. Mise a' gearan! O! am bi mi 'gleachd 'n a aghaidh gus an tilg mi 'n deò? An tig an t-uabhar so gu bràth gu làr? An Tì a's àirde 'thoirt maitheanais domh!"

Thug i fàsgadh càirdeil do m' làimh; agus 'an déigh dhomh focal no dha a labhairt, dh' éirich mi gu falbh. L'ean an t-seana bhean mi dh' ionnsuidh an doruis. "Mìle buidheachas, 'fhir mo chridhe," deir ise, "na-m b' aithne dhuit cò i, bhiodh tu bàigheil rithe—b' eòlach 'ur dà athair air a chéile."

Pillidh mi 'màireach, deir mi, ma's beò mi, g'a h-amharc; 's cha-n 'eil bàigh no càirdeas a tha 'm chomas a nochdadh dh'i nach dean mi. Ciod a tha 'cur oirre? "Tha," deir an t-seana bhean, "cridhe briste; ach cluinnidh sibh sin 'n a dhéigh so."

Phill mi mar a gheall mi, 's fhuair mi Màiri gu mòr na bu làidire;—bha i comasach air seanachas; agus dh' fhiosraich mi le sòlas gu-n robh i eòlach air a Biobull, air a dleasnas d'a Cruith-fhear, agus air obair na slàinte. Fhuair i cothrom maith 'n a h-òige, agus thug deuchainnean, tinneas, agus bochdainn gu trom-mhothachadh i. Bha iomadh seanachas taitneach againn. Chinn sinn eòlach air a chéile; dh' fhosgail i a cridhe rium, agus cha do cheil i uam na bha 'cur cùraim agus bruaillein air a h-anam. "Air son an t-saoghail so," arsa Màiri, "tha mi sgìth dheth; mheall e mi gu trom; chuala mi iomradh air saoghal a's fèarr,—air saoghal àillidh agus sona, agus air na rinn mo Shlànuighear chum a chosnadh dhomh. Saoilidh mi air uairibh gu-m bheil mi a' làn-chreidsinn càirdeis, iochd, agus gràidh mò Dhé; saoileam gu-m bheil mi tèaruinte,

nach 'eil fàth iomaguin : anns na h-àmannan sona sin tha seallaidhnean glòrmhor air am fosgladh dhomh trìd creidimh ; ar leam gu-m bheil Dia gu cinnteach agus gun teagamh air bith ann an sìth ri m' anam, air sgàth na rinn Iosa, agus na tha Iosa 'deanamh air mo shon. Agus O ! anns na h-àmannan taitneach sin, bu mhiann leam sgiathan na h-iolaire bhi agam, itealaich air falbh, agus a bhi aig fois. Ar leam anns na h-àmannan sin gur léir dhomh Criosd aig ceann na slighe, a dhuais mhòr ghràis 'n a làimh, agus a dheas làmh sìnte 'm chò-dhail. Seadh, ar leam gu-m bheil mi 'g éisdeachd caithream naomh laoidhean àrda nan aingeal, agus am focal àghmhor sin o bheul m' Athar. ' *Thig*, na bi fo eagal, tha do pheacaidhean air am maitheadh dhuit: bhàsaich Criosd air do shon-sa, c' ar son a tha thu fo eagal? O! thus'air bheag creidimh, éirich agus thig dhachaidh.' Ach O! air uairibh eile tha teagamh, 'us amharus, 'us eagal, agus eu-dochas 'g am bhuaireadh—stad a' chuisle àrd spioradail—tha marbhantachd agus uamhas 'g am ghlacadh. Tha a' cheist mhòr sin, An gabh Dia ri m' anam? a rithist a' dùsgadh oillt. Tha mi 'clisgeadh air m' ais o'n bhruaich, agus ag éigheach, ' O! leig dhomh a bhi beò.' So an cor brònach anns am bheil mi. Is sibhse h-aon de theachdairibh an t-soisgeil—labhraibh agus éisdidh mi—dh' fhosgail mi mo chridhe ribh."

'S ann de theachdairibh an t-soisgeil mi, neoairidh 's mar tha mi air urram cho mòr, agus so barantas mo theachdaireachd, " Imich air feadh an t-saoghail uile, agus searmonaich an soisgeul do gach dùil." Agus ma tha thu 'feòraich ciod e an soisgeul? innsidh mi sin duit ann an cainnt aingil o nèamh. " Feuch (ars' an t-aingeal, Luc. ii. 10,) tha

mi 'g innseadh dhuibh deadh sgéil mhòr-aoibhneis, a bhitheas do 'n uile shluagh :" agus ciod e an deadh sgeul, no an soisgeul, a bh' aig an teachdaire ghlòr-mhor? "Rugadh dhuibh an diugh Slànuighear"—Slànuighear o pheacadh, o ifrinn, agus o thruaighe. Agus cò e a thàinig air turus an àigh? "Criosd an Tighearna," "Dia air 'fhoillseachdh 's an fheòil." Dhuit-sa tha an Slànuighear so air a bhreith—dhearbh e 'n a bheatha cò e le ùmhlachd do thoil Dhé—le toillteanas a bheatha agus ìobairt a bhàis—le 'aiseirigh agus le 'eadar-ghuidhe aig deas-làimh an Athar, choisinn e beatha shiorruidh dhuit-sa agus dhomh-sa, agus do gach aon air feadh an t-saoghal a chreideas ann, a dh' earbas an anamannan ris, agus a tha air an co-éigneachadh gu 'bhi beò dha-san a ghràdhaich iad agus a bhàsaich air an son. Creid ann, agus bithidh tu air do thèarnadh; earb as, agus cha mheallar thu. So gealladh Dhé; dhuit-sa tha an gèalladh so air a dheanamh: earb ann—tha e sgrìobhta le peann siorruidh—air a thoirt seachad fo bhòid nach fàilnich. Tha fasgadh mu d' choinneamh—teich d'a ionnsuidh; 's e do bheatha—do làn bheatha; thig mar a tha thu—thig a nis—na bi fo amharus—is e d' Athair fhéin a tha 'g ad ghairm—tha e ann an réite riut—fhuair e fhéin ìobairt air do shon. Thoir an aire nach cuir thu teagamh ann an Dia, agus nach creid thu nàmhaid d' anama 'rogh-ainn air; òir 's esan a tha 'dùsgadh an amharuis thruaigh a tha 'g ad chumail o uchd d' Athar.

Thog Màiri a sùilean ri nèamh, 'us phaisg i a dà làimh air a h-uchd. "Tha mi 'n dùil," ars' ise, "gur e. A Thighearna tha mi 'creidsinn; neartaich thusa mo chreidimh. O! gu-n deanadh an Spiorad Naomh gach amharus agus teagamh fhuadach, agus gu-n tugadh e dhomh-sa làn earbsa làidir, shocrach

a chàradh air toillteanas mo Thighearna—air obair na saorsa!"

Thubhairt mi rithe gu-m b'e sin miann Dhé—glòir a thabhairt dha le earbsa as. Air falbh ma ta le d' amharus agus le d' eagal; tha d' eagal a' fuarachadh do ghràidh—tha so a' pasgadh a suas sgiathan a' chreidimh a tha 'togairt sgaoileadh a mach agus itealaich air falbh. Earb ma ta ann am focal, ann an gealladh Dhé, agus dean uaill 's an t-Slànuighear. Bochd, mi-airidh, truagh, peacach, mar tha thu, creid; agus abair, Bhàsaich Criosd air mo shon-sa, agus is leam e—'s leam an ìobairt réite 'thug e seachad—air mo shon-sa tha e beò, 's a' deanamh eadar-ghuidhe shuas ann an nèamh. Abair, 's i so acair m' anama 'tha air a tilgeadh fad' a stigh do'n ionad naomh; agus ged tha 'n t-eithear beag, breòite, air a luasgadh, 's air a h-udal air aghaidh nan uisgeachan ann an latha na gaillinn agus ann an oidhche 'n dorchadais, gidheadh cha-n eagal d'i. Cha-n eagal bonn: oir tha'n acfhuinn ris am bheil i 'n earbsa ceangailte ri Righ-chathair Dhé—an acfhuinn luachmhor nach fàilnich a chaoidh! Tog do ghuth ma ta, maille ris an t-Salmadair, agus seinn le caithream taingealachd:—

"O m' anam c' uim' a leagadh thu
Le dìobhail misnich sìos?
'Us c' uim' am bheil thu 'n taobh 'stigh dhìom
Fo thrioblaid 'us fo sgìos?

"Cuir dòchas daingeann ann an Dia,
Oir fathast molam e;
Air son na furtachd 'us na slàint'
'Thig dhomh o 'aodann réidh."

Fhuair Màiri sòlas. Ged a b'e meadhon a' gheamhraidh a bh' ann, bha e dh'ise mar mheadhon an

t-samhraidh agus àm seinn nan eun. Dheònaich am Freasdal caomh a beatha 'shìneadh a mach; chunnaic mi i gu tric 'n a dhéigh so, 's bha i ann an staid shàmhaich, shìochail, shona. Bha i ann an caitheamh trom, a' sìoladh as o là gu là. Chunnaic mi nach robh an t-àit' anns an robh i freagarrach—'s i 'n éigin chruaidh a thug air a bana-charaid bhochd a cur ann—cha robh aice na chumadh 'n a seòmar beag fhéin i—chost i na bh' aice air aghaidh an t-saoghail, ach dol a dh' iarradh na déirce cha b' urrainn dh'i. "Thoir air a h-ais i," arsa mise, "agus na biodh aon ni a dhìth oirre 'tha freagarrach, feumail air a son. 'S a' bhaile-mhòr so tha sporan nan Gàidheal furasd' fhosgladh; cha robh snaim chruaidh riamh air 's bean-dùthcha, no fear-dùthcha 'an airc. Thoir air a h-ais i, arsa mise, dh' ionnsuidh do dhachaidh fhéin, agus gheibh sinn mu-n téid a' ghrian fodha 'n nochd, na dh' fhòghnas. Gheibh—'s cha chluinn càch cò dha 'tha sinn 'g a iarraidh no cò 'bha 'an airc. Thug so fuasgladh mòr d'a cridhe, ged dh' fhàs i cho lag ann an latha no dhà 's nach deachaidh againn air a gluasad.

Latha dhomh, le bean-dùthcha cheanalta, a bhi 'g a h-amharc 's i mòran na bu làidire, dh' innis i dhomh a h-eachdraidh, agus oidhirpichidh mi a toirt seachad 'n a cainnt bhlasda féin.

SGEUL AIR MAIRI A' GHLINNE.

AN DARA H-EARRANN.

"RUGADH mise," arsa Màiri a' Ghlinne, "ann an Eilein a' Cheò—'s àrd a bheanntan gorma—'s fasgach, uaine a ghlinn bhòidheach. Ged is lag, dìblidh mi'n nochd tha fuil dhaoine treuna, air an cuala sibhse iomradh, a' ruith 'am chuislibh. Cha robh leanabh aig m' athair 's aig mo mhàthair ach mi, agus ghràdhaich iad mi le toighe mhòir.

"Bha mi, gu truagh, air mo mheas na b' àillidh agus na bu bhòidhche na aona chaileag eile 'bha 's an dùthaich. Bha crodh 'us caoraich againn, 'us gabhail bheag fhearainn: cha robh dìth no uireasbhuidh oirnn, no farmad ri aon teaghlach 's an eilean.

"'N uair a thàinig mi gu h-aois, bha 'h-aon no dhà ag iarraidh mo phòsadh; ach cia mar a b' urrainn domh mo làmh a thoirt do dhuin' eile, 's gu-n robh mo chridhe o cheann fhada aig Mànus donn na Beinne?

"Thogadh sinn le 'chéile, agus mar a dh' fhàs sinn 'suas neartaich ar gaol. Cha-n 'eil stàth innseadh a thricead 's a bhòidich e nach robh air aghaidh an t-saoghail té d' an d' thug e gaol ach Màiri a' Ghlinne; agus, mo chreach! 's e mo chridhe bochd a dh' innseadh dhomh-sa cho blàth, sheasmhach 's a bha mo ghaol-sa dha-san. Chaidh an aimsir seachad gu maith; bha m' anam mar gu-m b' ann a' snàmh ann an sòlas. Cha robh cleth no falach eadaruinn: c'ar son a bhitheadh? Cha robh 'n a bheachd ach na bha ceart agus measail, agus focal cha d' thàinig as a bheul ach a' chainnt a bu bheusaiche agus a bu chliùitiche.

" Bha càirdean Mhànuis dhomh-sa mar mo mhuinntir fhéin, gach aon diubh ach a phiuthar, a bha fada, fada 'm aghaidh, gun fhios c'ar son. Cha robh dòigh a b' urrainn i 'chleachdadh nach d' fheuch i chum cur eadaruinn; ach so cha deachaidh aic' air an àm a dheanamh. Bha 'n ùine 'dol seachad, agus bha latha na bainnse gu bhi air a shuidheachadh, 'n uair a thàinig litir as na h-Innsibh an Ear, o bhràthair-athar Mhànuis, ag iarraidh air e 'dhol thairis g'a ionnsuidh agus gu-m fàgadh e 'bheairteas aige. Thàinig a phiuthar le cabhaig agus le sòlas a dh' innseadh so dhomh. Thàinig e fhéin air an là 'm màireach; agus tha mi 'làn-chreidsinn gu-m b' fhèarr le Mànus fuireach leam 's a' ghleann air a' bheagan, na m' fhàgail air son òir nan Innsean. Ach cha d'fhuair e tàmh no fois o 'chàirdibh. Bha bràthair 'athar aosda, euslan, bha e saoibhir mar an ceudna; ann an ùine ghèarr bhiodh Mànus dhachaidh a rithist, agus an sin choimhlionadh e gach gealladh dhomh-sa. Mar so labhair càirdean Mhànuis, agus chunnaic mi gu-n robh e fhéin deònach air falbh. Cha dubhairt mise gu-m b'olc, agus cha mhò 'thubhairt mo mhuinntir.

" Chaidh e mach do Dhun-Eideann a cheannach gach goireis a bha dhìth air, oir thàinig dhachaidh am pailteas chum na crìche so. Fhuair e 'dhealbh fhéin air a tharruing, agus coslas na b' fhìrinniche cha-n fhacas le sùil. Bha'n dealbh so air a shuidheachadh ann an òr, le 'fhalt donn fhéin agus m' fhalt-sa air an amladh le 'chéile mu-n cuairt da. Thug Mànus an dealbh so far an robh mi an oidhche mu-n d' fhalbh e. 'So,' ars' esan, 'a Mhàiri, cuimhneachan beag a thug mi dhachaidh air do shon. Giùlain ann ad uchd e, agus fagus air do chridhe; agus ma chluinneas tu tuaileas orm-sa, ma bhios

eagal ort gu-n dì-chuimhnich mi thu, amhairc air an dealbh sin: chì thu fìrinn, 'us bàigh, 'us gràdh 's an t-sùil sin, nach caochail am feadh 's a tha 'n t-anam 'am chom.' Chàirich mi ann am uchd e. ''S e 'm bàs,' arsa mise, 'a dhealaicheas sinn;' agus mar a thubhairt, b' fhìor. Ciod a th' agaibh air—b' éigin dealachadh. Bha 'ghealach ag éiridh cùl na beinne 'n uair a phill mi o'n tràigh. Tha farum nan ràmh, agus onfhadh trom, tùrsach a' chuain fhathast 'am chuimhne mar gu-m b' ann an raoir a dhealaich sinn.

"Phill mise dhachaidh—ach chaidh an t-saighead 'am chridhe air an oidhche sin, a dh' fhàg guin nach d' thàinig, agus nach tig, as. Bha mi gòrach, amaideach, aineolach; air mo Chruithfhear bha mi tur dhì-chuimhneach. Bha ìodhol eile aig mo chridhe —'us dhìol mi gu trom air a shon. Air-san bha mi 'smaointeachadh moch agus anmoch; bha e ann am smaointibh 's an latha—bha e ann am aisling 's an oidhche. Ge b' e taobh a rachainn bhiodh 'fhaileas fa chomhair mo shùl: a' siubhal an rathaid-mhòir, bhithinn a' meòrachadh a bhriathran, agus, ge h-oillteil r'a innseadh e, 's ann air a bhiodh m' inntinn a' ruith ann an tigh-aoraidh an Tighearna; oir ged a dh' éirinn 's a shuidhinn mar a dheanadh càch—ged bhiodh am Biobull 'am làimh—ged bhiodh fonn nan salm air mo bhilibh, 's ann anns na h-Innsibh, aig Mànus na Beinne, 'bha gràdh agus tlachd m' anama.

"O! 's mise 'bha cealgach! 's ann de thròcairean an Tighearna nach d' thàinig sgrios orm 'an lorg mo ghiùlain fhaoin, ghòraich. 'S ann air an dealbh a bha 'n crochadh ri m' uchd, ag éiridh 's a' luidhe leam a bha 'cheud sealladh 's a' mhaduinn, agus an sealladh mu dheireadh 's an oidhche.

"Bha 's a' cheud dol a mach litrichean a' teachd uaithe gu tric, làn de'n chainnt a bu bhlàithe 's a bu ghràdhaiche; ach chinn iad na b' ainmice agus na b' fhuaire. Mu dheireadh stad iad gu buileach, agus cha robh fios a' teachd 'am ionnsuidh ach mar a bha naidheachd na dùthcha 'g innseadh.

"Bha *aonta* m' athar a mach; chuireadh màl mòr mu choinneamh a' bhaile; bha e fhéin breòite, euslan; mhothaich e mar a bha mise 'sìoladh as. Is minic a chanadh e rium, 's na deòir a' tuiteam gu frasach:—'A Mhàiri, a chuilein mo rùin, cha-n 'eil thusa mar bu mhiann le d' athair.' Thàinig a' bhàirlinn—thàinig latha Bealltuinn. B' éigin an gleann bòidheach 'fhàgail. Reiceadh gach crodh 'us caoirich; ach mu-n d' thàinig latha na h-imrich, bha 'n t-athair a bu bhàigheile fo'n fhòid!

"Thog mo mhàthair 'us mis' oirnn; agus ann am bothan bochd air aon mhart, agus baidnein beag ghabhar, fhuair sinn gabhail againn ann an ceann eile na dùthcha. Cha b' fhad' a sheas mo mhàthair. Bliadhna an déigh bàis m' athar chàireadh a corp r'a thaobh. Chaitheadh am beagan a bh' ann, 'an àm a bàis, 'us dh' fhàgadh mise 'm dhùile bhochd, laig, bhreòite, gun athair gun mhàthair, gun phiuthar gun bhràthair, gun duine air uachdar an t-saoghail mhòir ann an dlùth-chàirdeas domh. Ach 's fad' o'n a chuala sibh e, 'Thig Dia ri h-airc 's cha'n airc 'n uair a thig.' 'S mis' a dh' fhiosraich gu-m b' fhìor. Chuir Esan caraid 'am rathad. Bha ministeir 's an eilean sin—fear a' chridhe mhòir. 'S iomadh truaghan bochd a fhuair fasgadh 'n a thigh; 's iomadh dilleachdan bochd d' an robh e mar athair; 's iomadh allabanach dìblidh a fhuair e air seacharan, 's a bha e 'n a mheadhon 'n an treòrachadh a dh'-ionnsuidh an Tì àird a chum agus a chruthaich iad

—'s b' ann diubh mise. Chaochail thu, 'fhir mo chridhe!—ach tiota beag, agus coinnichidh sinn ann an dùthaich a's fèarr! Bha càirdeas fad' a mach eadaruinn, 's cha-n fhòghnadh leis ach mi 'dhol a dh'ionnsuidh a thighe. Turus an àigh dhomh-sa! A mach o'n latha sinn fhuair mi misneach—fhuair mi beachd ùr air an t-saoghal—bha mi 'fàs na bu làidire, ach bha mo chridhe fhathast goirt—agus bithidh.

"Thàinig bean-uasal cheanalta, bheairteach dhachaidh air an t-samhradh sin á Dun-Eideann, 's cha ghabhadh i diùltadh uam gun dol leatha gu Galldachd, a' gealltuinn gu-m faigheadh i cosnadh dhomh, leis an tugainn mi fhéin troimh 'n t-saoghal gun a bhi 'm uallach air neach air bith. So na bha 'dhìth orm. Dh' fhàg mi tigh an duine bheannaichte, 's ràinig mi Dun-Eideann. Fhuair mi cosnadh ann an tigh measail, le teaghlach caoimhneil, far nach robh 'bheag agam r'a dheanamh ach cùram a ghabhail de dhithis phàisdean, cho lurach, àluinn 's a bha riamh ann an aon teaghlach. Bha mi dìleas, faicilleach. Latha de na làithean mar a bha mi 'mach air na sràidibh leis na leanaban, mhothaich mi òg-bhean uasal, eireachdail, agus duin' uasal àrd flathail a' labhairt r'a chéile, dlùth do'n àite 'n robh mi 'am sheasamh. Dhealaich iad; ach mar a bha esan a' gabhail tarsuinn air an t-sràid, chuala mi ise 'g éigheach gu h-àrd 'n a dhéigh air 'ainm. Ciod an t-ainm a bha so ach an t-ainm a bu bhinne leam-sa éisdeachd? Ràinig am fonn mo chridhe. Dh' amhairc mi agus mhothaich mi gu-m b'e Mànus a bh' ann. O! dh'-aithnichinn e 'm measg sluagh an t-saoghail. 'S e a th' ann, arsa mise, ach ceum cha robh mi comasach air gluasad. Thàinig tuainealaich 'am cheann; thàinig breisleach orm; 's mur bithinn air mo thaic

a leigeil ri ceann tighe 'bha dlùth dhomh, bha mi air tuiteam air a' chabhsair. Ghabh iad (ise 'leigeil a taic air a ghàirdean), a nall far an robh mi, agus bha mo fhradharc a rithist a' tighinn. Bha 'h-aon de na leanaban air a' chabhsair, 's thòisich a' bhean-uasal ri brìodal ris. Dhlùthaich iad orm; mhothaich iad nach robh mi gu maith, oir bha mo thaic fhathast ris a' bhalla ged a bha sùil agam air na leanaban. Dh' amhairc mi gu geur 'n a aodann. Dh'fhàg an deirge a ghruaidh—thug e clisgeadh beag as. Cha robh comas agam air aon fhocal a labhairt: thàinig reachd 'am mhuineal. Cha d' aithnich e mi—tha mi làn-chinnteach nach d' aithnich: ach an déigh, dhoibh dol seachad chunnaic mi e 'toirt sùil 'na dhéigh, agus uaithe so thuig mi a dh' aon chuid, gu-n d'thug e fainear gu-n robh samhlachadh eadar mi 's Màiri a' Ghlinne.

"Thachair dhomh bhi 'mach latha eile, agus choinnich mi té de mhuinntir mo dhùthcha, a dh'-innis domh gu-n robh Mànus 's a' bhaile; gu-n do phill e as na h-Innsibh le anabarr beairteis; agus gu-n cual' i gu-n robh e fhéin agus maighdean òg Shasunnach a' dol a phòsadh. Chuala mi an t-àite 's an robh e 'fuireach, ach cha leigeadh mo chridhe leam dol far an robh e. Chaill mi mo shlàinte. B' éigin mo chosnadh 'fhàgail. Chaidh an teaghlach aig an robh mi do Shasunn, ach cha robh e 'm chomas an leantuinn. Thàinig mi do'n bhaile-mhòr so, gun fhios c' ar son: agus fhuair mi fasgadh agus càirdeas ann an tigh na mnatha còire sin a chunnaic sibh maille rium 's an àite so. Reiceadh na bh' againn, a chuid 's a chuid; bha mo bhana-charaid bochd—cho bochd 's a bha mise. Thuig mi gu-n robh am bàs dlùth. Chuala mi gu-n robh Mànus pòsda; ghlac mi 'm peann uair agus uair chum fios

a leigeil d'a ionnsuidh air a' chor bhochd anns an robh mi, ach thàinig fuil mo shinnsirean, 'Sliochd Olghaire an Dùin' beò, lag mar a bha mi, agus thilg mi 'm peann as an t-sealladh. Cha dubhairt mi focal na bu chruaidhe riamh 'n a aghaidh na am Freasdal a thoirt maitheanais da. 'S e sin guidhe dùrachdach mo chridhe. Mheall iad e!—mheall iad e!—cha deanadh Mànus riamh mar a rinn e mur biodh iad air a mhealladh. Tha mi 'n so a nis, agus am bàs dlùth. Is e 'bheatha—fàilt' air! Tha mi sgìth de'n t-saoghal—tha mi 'nis a' mothachadh gu-m bheil gràdh aig mo Dhia orm. Roimhe so bha 'm bàs 'n a chulaidh eagail leam, ach mar is dlùithe 'tha mo cheann-crìche 'tighinn orm 's ann a's soilleire an sealladh a tha 'm Fear-saoraidh a' toirt dhomh air àilleachd an Ard-Righ, agus maise na dùthcha 'tha fad' as. Tha m' fhuil 'us m' fheòil a' fàilneachadh, ach anns an Tighearna Dia tha neart siorruidh. 'S e mo chùl-taice 's mo shòlas, nach 'eil dìteadh dhoibh-san a th'ann an Iosa. Air-san a mhàin tha m' earbsa air son tèaruinteachd. 'S tric a leugh mi 's a' Bhiobull nach 'eil saorsa ann ach tre fhuil Chriosd; ach a nis tha mothachadh agus fiosrachadh làidir agam air an fhìrinn so. 'N uair a dh' amhairceas mi air m' ais air mo chaithe-beatha, cha léir dhomh 'bheag ach aobhar nàire agus aithreachais—ach 'n uair a bheachdaicheas mi air mo Shlànuighear, cha léir dhomh 'bheag no 'mhòr ach neart, agus dòchas, agus slàinte. Tha fhios agam gu-n do riaraich e 'n lagh, gu-n d' thug e steach fìreantachd shiorruidh. Tha 'fhios agam gu-n d' thug e an gath as a' bhàs, agus gu-n d' thug e buaidh thairis air an uaigh; air chor agus ged a bhàsaicheas mi gu-m bi mi beò, oir tha m' Fhear-saoraidh beò, agus seinnidh mi fhathast a chliù

maille ri spioradaibh nan daoine maithe, foirfe, ann an glòir. Tha mo thaic air tròcair Dhé ann an Criosd. O! cia mòr a mhaitheas!"

Mar so chrìochnaich Màiri a' Ghlinne a h-eachdraidh. Cha robh latha fhad 's bu bheò i 'n a dhéigh so, nach deachaidh mi g'a h-amharc. Bu shoilleir gu-n robh crìoch a turuis shaoghalta 'n impis a bhi seachad—bu shoilleir gu-n robh an teud òir a' fàilneachadh. Bha a tùr 's a tuigse, agus comas labhairt aice gach àm. Cha-n iarradh i ach a bhi 'leughadh a' Bhiobuill. "O! leabhar an àigh!" arsa Màiri bhochd—"cliù Dha-san a dh' fhàg againn e mar fhuaran fionnar, beò 's an tìr airsnealaich so." 'S iomadh seanachas taitneach a bh' againn le 'chéile. Thogadh i gu tric laoidh le guth fann, briste. 'N uair a shaoileamaid gu-n robh i 'n a suain, dh'fhosgladh i a sùil chiùin le aomadh àrd—"Tha mi 'n so, a Thighearna, a' feitheamh d' àma-sa, deònach, togarrach gu falbh: ach ma tha 'm barrachd agad-sa mu m' choinneamh 's an t-saoghal so, do thoil féin gu-n robh deanta."

Latha de na làithean, mar a bha mi 'suidhe aig taobh a leapa, agus mo chùl ris an dorus, thug Màiri sgread àrd aisde, agus chunnaic mi neul a' bhàis air a gruaidh. Dh' fhosgail i 'rithist a sùilean—thug i oidhirp air a làimh a thogail—"'S e gun teagamh," deir ise, "a th' ann—cha-n 'eil mo fhradharc 'g am mhealladh—'S e a th' ann. O! 'Mhànuis, a Mhànuis, an tu a th' ann!" Tuilleadh cha b' urrainn dh'i—thuit i thairis. Thug mi sùil a dh' ionnsuidh an doruis, agus chunnaic mi àrd uasal eireachdail 'n a sheasamh maille ri lighiche 'n tighe. Cha robh suim aige de ni: oir cha chual' e na thubhairt Màiri. "Thig a nall," arsa mise, "agus amhairc 's an aodann so." Shaoil mi gu-n do chaochail i, agus

chuir mi romham 'innseadh dha cò i. Bha 'dhealbh fhéin aice 'n a làimh. Dh' amhairc e gu geur—dh'-fhàg an fhuil 'aodann—thàinig seòrsa de chrith air. " Is i a th' ann," arsa mise, "*Màiri a' Ghlinne*. Sin agad buil agus crìoch do cheilge!"

Thuit e air a' chathair—thilg e an nèapaicin shìoda 'bha 'n a làimh thairis air 'aodann—tharruing e osna throm: thug e taobh na leapach air—thilg e e fhéin air a ghlùinibh—ghlac e a làmh fhuar, agus chunnaic mi a dheòir a' tuiteam gu frasach.

Thigibh an so, a luchd na ceilge—a luchd nam breug, a mhealltairean! faicibh toradh an uilc! éisdibh na h-osnaichean, a tha 'dùsgadh as a' chogais leònta so. Thigibh an so, sibhse 'tha le geallaidhnibh pòsaidh a' dùsgadh dòchais nach 'eil a mhiann oirbh a choimhlionadh—faicibh an àilleag thruagh so air leabaidh a bàis air tàilleadh ghellaidhnean briste!

Thàinig Màiri as a' phaiseanadh—dh' fhosgail i a sùil ghorm a rithist—bha 'm fallus fuar air a bathais ghil, ach bha fiamh a' ghàire air a h-aodann ciùin. "Tha thusa 'n sin, a Mhànuis," ars' ise; "thig na's dlùithe dhomh—tha mi lag, lag. Tha mi 'toirt maitheanais duit—tha, o ghrunnd mo chridhe. Mhealladh thu. O! 's mòr a dh' fhuiling mi air do shon—ach nach coma cò dhiubh—tha fuasgladh dlùth. Tha mise sona, 'Mhànuis. O! gu-n robh thusa mar a tha mise 'n uair a chàirear thu air leabaidh bàis. Tha thu pòsda, 'Mhanuis: gu-n robh thu sona! ach O! cha ghràdhaich té thu gu bràth mar a rinn mise. C'àit' am bheil thu? Tha tuainealaich 'am cheann. A Mhànuis, na fàg mi—tiota beag." "Cha-n fhàg—cha-n fhàg! O! nach robh mi riamh gun d' fhàgail! Cha robh mi sona latha o'n a thréig mi thu. Cha do mheall duine mi ach mo chridhe uaibhreach fhéin. Cha robh mi sona—

's cha bhi; slàn le sonas an t-saoghail so dhomh-sa! Mhort mi thu, agus bithidh mallachd an uilc air mo shiubhal fhad 's is beò mi. Cha d' thug thu maith-eanas domh, a Mhàiri—cha-n urrainn duit maitheanas a thoirt domh!" "Thug," ars' ise: "aige-san a thug dhomh an comas sin a dheanamh tha 'fhios gu-n d' thug mi làn mhaitheanas duit;—ach na fòghnadh sin leat-sa—guidh air Dia maitheanas a' thoirt duit."

Thug i 'mach an dealbh a bha crochta r'a muineal—"So," ars' ise, "gabh air 'ais an cuimhneachan so—bha Màiri a' Ghlinne dìleas—thubhairt thu rium, 'Gléidh e, a Mhàiri, gu latha do bhàis.' Thàinig an latha sin a nis—cha-n 'eil feum air na's fhaide. So, a Mhànuis, gabh air 'ais e; ach stad—leig dhomh aon sealladh eile 'ghabhail deth—leig dhomh a chur aon uair eile ri m' chridhe. Is iomadh latha 'thug e sòlas dhomh. Cha d'thàinig atharrachadh air an dealbh sin riamh: tha blàs na sùla sin—tha fiamh a' ghàire sin—tha àilleachd na mala sin, agus cumadh a' bheòil sin, cho bàigheil neo-chaochlaid-each dhomh-sa gu latha mo bhàis, 's a bha iad air a' cheud latha anns an d' fhuair mi uait e air an tràigh. O! 's iomadh faochadh a fhuair mo chridhe bochd o'n chuimhneachan bheag sin. So, a Mhànuis, gabh air 'ais e—Slàn leis—slàn leis an t-saoghal!"

Thuit i seachad tamull beag. Cha do labhair sinn focal. Thog i 'rithist a ceann—"Tha mi," ars' ise, "'dol air mo thurus—tha mi deònach. Tha mi 'mothachadh gu-m bheil tobar na beatha a' traogh-adh—gu-m bheil an teud airgid a fuasgladh. Tha dorchadas a' tighinn orm. Tha mo chridhe fuar, fuar. Na fàg mi, 'Mhànuis. An dùin thu mo shùil 's a' bhàs? Cha léir dhomh thu—O! tròcair do m' anam, a Dhé!"

Thuit a ceann air uchd Mhànuis—tharruing i aon osna—mhothaich mi aon spàirn lag. Bha 'n uspàirn dheireannach seachad. Bha Màiri a' Ghlinne ann am fois shiorruidh.

SGEUL MU CHOIRE-NA-SITHE.

RE mòran ùine, bha 'n amaideachd a b' fhaoine air a chreidsinn, feadh Galldachd agus Gàidhealtachd, mu thimchioll nan Daoine Sìthe. Do réir na h-eachdraidh a thàinig a nuas d' ar n-ionnsuidh, anns na sgeulachdan spleadhach a bha air an aithris umpa air feadh na dùthcha, bha iad 'n an creutairean neo-shaoghalta, guanach, eutrom, do-léirsinn do shùilibh dhaoine, ach an uair bu toil leo fhéin e; a' sìor ghluasad air an ais agus air an aghaidh: a làthair anns gach cuideachd, agus a mach air gach còmhdhail. Bha aig na Sìthichean, ma b' fhìor, an còmhnuidh ann an uamhan fada fo thalamh, ann an uaigneas ghleann, agus fo gach tolman uaine. Chuireadh as an leth gu-n robh iad a' sealbhachadh àrd-shubhachais 'n an lùchairtean rìomhach fo thalamh; gu-n robh aca cuirm shuilbhearra air àmaibh àraidh, le ceòl a bu bhinne na chualas riamh air thalamh; agus gu-n robh am maighdeanan na b' àillidh na uile òighean an t-saoghail so, 's iad a ghnàth ri aighear 's ri dannsadh, gun sgìos, gun airsneal; ach 'n a dhéigh so gu léir, gu-n robh sìor fharmad aca ri muinntir an t-saoghail so—a h-uile togradh aca gu brìgh gach sòlais a dheothal uatha, agus domblas a thilgeadh anns gach deoch a bu mhìlse. Anns na linntibh dorcha 'chaidh seachad, bha gach bàs obann, gach sgiorradh, agus dosguinn, air a chur as an leth;

goid naoidheanan, agus gnàthachadh iomadh druidheachd, nach fhiach aithris. Mar bha anns gach dùthaich 's an àm sin daoine cuilbheartach, seòlta, a bha 'mealladh na muinntir shocharaich le 'n gisreagaibh faoine, 's ann, ma b' fhìor, o 'n leannain shìth' a thàrmaich iad an t-eòlas, a bha iad a' gabhail os làimh a bhi aca.

Ged a chaidh an saobh-chràbhadh so, agus iomadh amaideachd eile de'n t-seòrsa air chùl, ann an tomhas mòr feadh na Gàidhealtachd, agus ged a tha 'n t-iarmad de na tha làthair a' teicheadh roimh ghathan dealrach an t-Soisgeil, mar a sgaoileas ceò na h-oidhche roimh éiridh na gréine, innsidh sinn sgeul air duine misneachail, tapaidh, a thàinig troimh iomadh cruaidh-chàs 's a' chogadh fa dheireadh, nach d' thug a chùl riamh air a nàmhaid: gidheadh le bhi 'g éisdeachd na faoineachd so 'n a òige, a bha 'n impis fàilneachadh le h-eagal, anns a' bharail fhaoin gu-n cual' e ceòl nan daoine sìth' air oidhch' àraidh; agus ged is culaidh shùgraidh e, bheir sinn seachad e mar a fhuair sinn e, a chionn gu-m bheil e 'leigeadh ris duinn cia faoin an ni as an éirich sgeulachdan de'n ghnè so.

Thachair dhomh (a deir fear-eòlais o'n d' fhuair sinn an sgeula), 'bhi 'siubhal, o cheann beagan bhliadhnachan, troimh Gharbh-chrìochan na Gàidhealtachd, troimh mhonaidhnean fiadhaich, far nach robh aon rathad, 'n uair a thuit dhomh, air feasgar samhraidh, 'bhi air mo chuairteachadh ann an ceò dòmhail, 'n uair a bha mi 'gabhail ath-ghoirid thairis air guala beinne, cho àrd 's a bha 's an dùthaich. Mar a bha àgh orm, bha fear-cuartachaidh nan crìochan farsuing sin maille rium 's an àm, a thug mi leam gu m' sheòladh gu bearradh àrd, as am faicinn sealladh air a' ghleann a chum an robh mi

'dol. Fada mu-n d' ràinig sinn am bearradh so, thuit an ceò cho dòmhail, 's gu-m b'amaideach smaointeachadh dol na b'fhaid' air ar n-aghaidh. Bha Eachann Ruadh saighdear, a bha maille rium, 'n a dhuine tuigseach; bha e fada 's an arm: chuir e suas an còta-dearg fo'n Cheannard urramach sin Ailean an Earrachd. Bha e maille ris ann an iomadh cath cruaidh, agus b' fhiach e 'éisdeachd gach sgeul a bh' aige mu gach sealladh déistinneach a chunnaic e. 'N uair a thuig e nach robh e tèaruinte imeachd na b' fhaid' air bile nan sgàirneach a bha fodhainn, threòraich e mi gu bun na frìthe, far an robh ionad dìonach 's am faodamaid fuireach gu maduinn. 'N uair a bha sinn a' teurnadh, dh'-fheòraich mi dheth an robh na creagan a bha 'n a bheachd fada uainn. "Tha creagan na's leòir far am bheil sinn, agus tha uamh fhasgach goirid o'n àite so," ars' esan; "ach 's coma leam iad; tha e cho maith dhuinn an seachnadh. 'S e so," a deir esan, ann an guth ìosal, mar gu-m biodh e 'cagarsaich 'am chluais, "'s e so Coire-na-sìth', agus, a dh' innseadh na fìrinn, b' fhèarr leam a bhi fliuch leis a' cheò, na fasgadh iarraidh anns na h-àiteachan grànda sin." "Cha-n fhaod e bhith," thubhairt mi ris, "gu-m bheil thusa, 'Eachainn, a' creidsinn a' leithid sin a dh' amaideachd: gun teagamh cha-n 'eil thu ach ri feala-dhà." "Feala-dhà ann no as," deir esan, "is coma leam iad; mar a thubhairt an seann duine, 'Fhad 's a dh' fhuir'eas an t-olc uainn fuireamaid uaithe.' Thig air d' aghart: tha sinn dlùth do dh' Uamh-na-h-ochanaich—ach beannachd 'n an siubhal, 's 'n an imeachd—'s i 'n nochd Di-haoine, 's cha chluinn iad sinn."

Thug mi air seasamh car tamuill, 's thòisich mi air cur 'an céill da faoineachd a' leithid sin de

smaointibh. Chual' e mi gu crìch, gun stad a chur air mo sheanachas; ach a' socrachadh a bhreacain thar a ghualainn, 's a' toirt sgrogaidh a nuas air a bhoineid, ghramaich e na bu tinne air a' bhata 'bha 'n a làimh, agus thug e ceum air 'aghaidh, ag ràdh, "Bi 'bruidhinn an tràs', éisdidh mi riut am màireach; gabhamaid seachad air an àm; cha-n àite so gu mòran seanachais a labhairt." "Dean stad, 'Eachainn," thubhairt mi ris, "tha mi 'cur romham an oidhche 'chur seachad ann an Uamh-na-h-ochanaich—fuirich leam, 's na fàg mi. Ach ma tha eagal ort"—"Eagal!" ars' Eachann, 's e 'tionndadh air a shàil; "bi air d' earalas, a dhuine chòir, agus tagh do chainnt; ge nach tig dhomh-s' a ràdh, 's tu fhéin a' cheud fhear a chuir eagal as mo leth." "Tha mi 'g iarraidh maitheanais," thubhairt mi ris; "thig leam do 'n uaimh, agus feuchaidh sinn ciod a th' agad ann an lùib do bhreacain, 's ni sinn réite." "Théid mi leat," ars' an saighdear còir, "agus fuir'-idh mi leat, ged a bhiodh e làn de na Frangaich, gun tighinn air na creutairibh leibideach, faoin sin, nach 'eil ma dh'fhaoidte ann idir, ged tha 'leithid de sheanachas m'an timchioll." Bha sinn a nis aig beul na h-uamha, agus sheas Eachann Ruadh. "Sin i agad a nis," a deir e; "'s urram na h-uaisle do'n choigreach, gabh air d'aghart." Chaidh sinn a stigh fo dhìon, agus shuidh sinn air a' cheud chloich chothromaich a fhuair sinn. Cha robh mo chompanach ro dheònach air mòran cainnte: bha e 'sgioblachdh a bhreacain, 'n uair a ghrad-thog e 'cheann mar gu-m buaileadh peileir e. "Ciod e so?" a deir e, 's e farchluais: "mur creid thu mise, creid do chluasan." Thàinig a nuas oirnn 's a' cheart àm sin ceòl tiamhaidh, binn nach d' fhiosraich mi éisdeachd r'a leithid riamh roimhe; agus bha dearbh fhios agam nach b'

ann o aon inneal-ciùil a b' aithne dhomh a thàinig e. Cha-n fhaodadh so gun mhòr ìoghnadh a chur oirnn: bha 'n oidhche dorcha; bha 'n t-àite ùdlaidh, uaigneach; bha sinn fad' o thigheadas dhaoine, am measg garbhlach chreag, ann an coire fiadhaich. Eagal cha robh orm, oir bha mi làn-chinnteach gu-m bu cheòl saoghalt' a bh' ann, agus chuir mi romham, na-m b' urrainn domh, fhaotainn a mach cia as a thàinig e. "An téid thu suas leam, 'Eachainn?" "Théid," ars' esan, 'us e 'cur seachad na bha e 'toirt as a' bhreacan: "'s minic a thachair e mar so fhéin, eadar am bile 's an deoch. Shaoilinn gu-m biodh e cho maith fuireach gu maduinn; ach coma cò dhiubh, gabh air d' aghaidh, leanaidh mis' thu; ach cuimhnich am fear a théid 's an dris gu-n iomair e teachd as mar a dh' fhaodas e." Ghabh sinn suas—am feadh a bha an ceòl a' sìor fhàs na b' àirde: fa dheireadh, thàinig leus soluis oirnn: sheas Eachann beagan air deireadh, 's an uair a chaidh mi timchioll stùc creige, chunnaic mi sealladh nach téid gu luath as m'aire. Dh' fhan mo chompanach far an robh e, theagamh a' smaointeachadh gu-m faca mi tuilleadh 's a bu mhiann leam. Bha lasair chridheil theine aig ceann shuas na h-uamha o ghiubhas seachdta a bha pailt mu'n àite; agus 'n a shuidhe aig an teine bha leth-sheann duine làidir, colgarra; currachd àrd molach air a cheann, anns an robh dos de dh' ite an fhìrein, agus a chom uile air a chòmhdachadh le béin fhiadh agus earbaichean. Bha làn shealladh agam-s' air-san, ged nach b' urrainn da-san mise 'fhaicinn. Bha e 'cluich gu sùrdail air dà thrùimp mhòir Abraich, a bha air an deanamh 's an àm sin gu h-ealanta, dlùth do sheana chaisteal dubh Inbherlòchaidh. 'An crochadh ris gach meur d'a làmhan, bha clag beag airgid a rinn fuaim anabarrach binn,

agus o'n do thàrmaich a' cho-sheirm a chuir orm-sa na h-uiread iongantais, agus na -m faoidteadh a ràdh, a chuir mo chompanach fo eagal cho mòr. "Thig air d'aghart," thubhairt mi gu sàmhach ri Eachann. "Am bheil iad an sin?" thubhairt e. "Am bheil iad a' dannsadh 's an t-solus, no ri fleadhachas cuirme?" Dhlùthaich e gu sgàthach ri m' thaobh, agus air dha a' cheud phlathadh fhaicinn de'n fhear-chiùil, thug e sitheadh seachad orm, a' glaodhaich a mach le h-aighear nach b' urrainn da 'cheannsachadh, "'Iain mhòir nan creag, an tusa 'tha 'n so? Mo bheannachd air do cheann molach, 's mi tha toilichte d' fhaicinn!" Dh' éirich Iain bochd, 's chuir e fàilt' oirnn, a' tilgeil tuilleadh mhaidean air an teine. Shuidh sinn mu-n cuairt air a' chagailt; agus dh' aidich Eachann còir, oir cealg cha robh 'n a chom, nach b' urrainn da gu bràth a bhi cho taingeil 's a bhuineadh dha, air son nach d' fhuair e cead tilleadh mar a bha 'rùn air 'n uair a chual' e 'n ceòl. "Is iomadh sgeul," thubhairt e, "a chuala mi riamh mu Choire-na-sìthe; 's na-m bithinn an nochd air tilleadh gun so 'fhaicinn, bha mo sgeul fhéin chum an dearbhadh. Cha tugadh am ministeir fhéin orm a chreidsinn nach robh na daoine-beaga ann an Uamh-na-h-ochanaich." Dh' fheòraich mi dheth, an robh da rìreadh eagal air? "Eagal!" deir esan, 's e 'suathadh air falbh an fhalluis fhuair a bha fhathast air a ghnùis; "air nàile bha, 's gu leòir dheth, barrachd 's a bha riamh orm a' dol sìos do'n bhlàr le Ailein an Earrachd: ach ma bha, cha bhi tuilleadh mu'n ghnothuch cheudna."

Tha so a' leigeil ris duinn cia cho faoin an ni o'n éirich seanachas dùthcha mu ni 'bha gnàthaicht' a chreidsinn: agus na-n rannsaicheadh daoine gu

mionaideach m'a thimchioll, thuigeadh iad gur e bh' ann, 'an àit' a bhi 'n a chùis eagail, culaidh àbhacais agus fearas-chuideachd.

Fhuair mi 'mach o Eachann eachdraidh an duine bhochd so a bha 's an uaimh. Bu neo-dhuine gun mhaith gun mhilleadh e: a nuas o 'òige, ged a bha e gun mhòran toinisg no tuigse, bha e 'n a sheòl fhéin fo chàileigin de mheas 's an dùthaich. Bha e eòlach air aisridh chumhainn an fhéidh 's na h-earba, 's b'e 'thoileachas-inntinn an fhaoghaid a leantuinn le òigridh na tìre. Cha robh bearradh no bealach, no aithghearradh troimh mhonadh, no beul-àtha air abhuinn, no càrn, no garaidh, air nach robh e mion-eòlach. Ré an t-samhraidh bi uamh nan creag a chòmhnuidh: ghluais e o àiridh gu h-àiridh, 's cha deachaidh e riamh air falbh falamh o h-aon diubh. Cha bhiodh e gun lòn fhad 's a bhiodh dearc air tom, meas no cnothan ann an coille; cha-n fhàilnicheadh a leaba, am feadh 's a gheibheadh e fraoch badanach gorm, a' fas gu dosrach anns gach àite; agus mar thubhairt e fhéin, bha a chuid tromp soirbh r'an gleusadh. Bha 'dhachaidh anns gach àite far an luidheadh a' ghrian air; agus còmhladh cha do dhruideadh riamh air. Cha robh 'mhàileid doirbh r'a giùlan; cha robh innte ach a' chlach theine agus am fada-spùinge—sgian dubh a dh' fhionnadh nam fiadh—ribe a ghlacadh an fhìrein, agus cromag iaruinn a lùbadh nan geug. Ach ma bha 'n duine bochd so air bheag eòlais, bu taitneach r'a fhaicinn an t-saothair a ghabh a phàrantan air ann an làithibh 'òige. Ghabh e dhuinn mòran de laoidhean agus de dhàin naomha: rinn e so le uiread chràbhaidh, agus air dòigh a bu stòlda na iomadh fear a b' fhaid' a leughadh. Sheinn e iad le fonn tiamhaidh, muladach, 's e ri turaman air 'ais agus air

'aghaidh, a ràinig mo chridhe. Mu-n do leag e a thaobh ri làr, dh' earb e e féin ri Dia. Allabanaich bhochd! thubhairt mi rium fhéin, caidil gu tèaruinte, gabhaidh Dia cùram dhiot. Truagh 's mar tha thu ann am beachd an t-saoghail, tha thu cho prìseil 'n a shealladh-san ris an righ a's mò air thalamh. Is lìonmhor iad a tha air an oidhch' an nochd air an dìteadh leat d'an d'thug Dia tuigse, fiosrachadh, agus fòghlum, a tha 'luidhe sìos air an leapaichean rìomhach, gun suim dha-san a tha os an ceann, o 'm bheil iad a' sealbhachadh gach beannachd.

SEALLADH O MHULLACH BEINNE 'AN EARRA-GHAIDHEAL,

MU DHOL FODHA NA GREINE.

BHO 'N is cuimhne leam beathach no duine b'e mo thlachd a bhi 'siubhal nam beann; agus is minic a ghabh mi sealgaireachd mar leth-sgeul, chum an srath 'fhàgail, agus farsuingeachd a' mhonaidh a ghabhail fo m' cheann. Tha toileachas-inntinn r'a fhaotainn air mullach beinne àird', leis an t-sealladh fharsuing a tha uaithe air muir agus air tìr, nach fhaod gun àrdachadh inntinn a dhùsgadh a tha air dòigh àraidh taitneach agus tarbhach. 'S ann uaithe so a tha e 'tachairt, gu-m bheil spéis mhòr aig gach aon do'n bheinn a's dlùithe do'n àite 's an d'fhuair e 'àrach—bàigh a leanas ris fhad 's is beò e; agus thigeadh e dhachaidh á Innsibh na h-àird' an Ear no'n Iar, cha bhi e fada 's a' choimhearsnachd gun togradh a dh' ionnsuidh an àit' anns an d'fhuair e, ar leis, a' cheud bheachd air farsuingeachd an

t-saoghail; agus bithidh e déidheil mar an ceudna air 'eòlas ath-ùrachadh air gach glaic agus coire a b'àbhaist da 'thaghal 'n a òige, 'n uair' a bu lùth-mhor a cheum, agus a bu bheag a bha'n saoghal a' cur air a chridhe de chùram. B'àluinn an là ann an céitein an t-samhraidh, 'n uair a dh'fhalbh mi gun duine maille rium, le rùn fìor mhullach na beinne a ruigheachd, agus sealladh 'fhaotainn air dol fodha na gréine. Bha'n là 's an àm sin 'n a fhad agus 'n a bhlàs: bha gach eun a' seinn aig beinn 's aig baile, agus obair na cruitheachd fo shòlas. Dhìrich mi o ghuala gu guala, o choire gu coire, gus an d'ràinig mi an t-àite 's an robh an àiridh ri m' cheud chuimhne: bha làraichean nam bothan fhathast r'am faicinn: bha crò nam meann 'n a tholman uaine, an t-sòbhrach 's an neòinein a' fàs air. B'aighearach an sùgradh a b'àbhaist a bhi 'n so moch-thrath agus feasgar 'an àm bleodhan na spréidhe. Bha 'n t-alltan beag a' siubhal gu sèimh troimh 'n àilein, le torman cho tùchanach 's a bu ghnàth leis. Shuidh mi car tamuill air a' bhruaich ag iarraidh fionnachd 'n a bhraonaibh tlàtha. Cha deachaidh mi seachad air aon tobar a chaisg ìota m'òige gun 'fheuchainn, no air eas no leum-uisge gun seasamh air an cùl a dh' fheuchainn an robh cho liugha bogha-frois r'a fhaicinn 's a b'àbhaist. Mar so chaidh mòran de'n latha seachad, ach ràinig mi fa dheireadh mullach na beinne. Shuidh mi 'm fasgadh an liath-chùirn a bh'air a mullach, agus dh'amhairc mi air an dùthaich mu'n cuairt—

"B'àluinn a beinnean 's a srathan;
B' éibhinn dath a gleanntan."

Bha tìr-mòr na dùthcha ri m' chùl, ach bha 'mach calg-dhìreach mu'm choinneamh a' chuid 'bu mhò a

dh'Innse-Gall, an cuan mòr le 'chaoil 's le 'luingeas, agus a' ghrian ghlòrmhor fhéin a' teurneadh o àirde nan speur ann an àilleachd an fheasgair.

Cha robh eilean eadar Caol-Ile mu dheas, agus an Caol-Sgiathanach mu thuath; cha robh sliabh eadar Beinn-an-òir 'an Diùra, agus a' Chul'inn ann an Eilean-a'-Cheò, nach robh gu soilleir a' m' bheachd. Bha Muile dorcha, le 'chaol-mara mar abhuinn àluinn ag iadhadh mu-n cuairt da, dìreach fo m' shùil. Bha I nan Deòraidh le 'làraichibh briste, ann an uaigneas sàmhach r'a thaic; *Staffa* ainmeil le uamh' nan tonn mar dhùradan beag a mach air an fhairge; Tirithe ìosal an eòrna—Cola creagach—Eig, le 'Sgùr ri speur; 's an t-Eilean Sgiathanach, ban-rìgh an iomlain; agus a mach air an cùl gu léir, ann an iomall na rìoghachd, an t-Eilean Fada mar mhìle sgeir, ag éiridh air aghaidh a' chuain, smùid ghàirdeachais ag éiridh o gach aon diubh, 'n uair 'bha 'ghrian a' siubhal seachad os an ceann, 'g am fàgail mìle de mhìltibh 'n a déigh. Bu dìomhain oidhirp a thoirt air a' choi'-lion smaoint a bha tarbhach, a dhùisg suas leis an t-sealladh so. Air a' leithid so a dh'àm cha ruigear a leas an inntinn a chumail fo smachd. Bu shona a bhiodh daoine na-n giùlaineadh iad, 'am measg ùinich agus othail na beatha so, càileigin de'n aigne mhaith sin, a tha uaigneas agus sàmhchair a shamhuil so de dh'àit' a' tàrmachadh. Oir, gu cinnteach, mar is mò a thàirngeas sinn air falbh o 'iorghuill an t-saoghail so, 's ann is mò a ruigeas sinn air an fhonn spioradail sin, trìd am bheil an t-anam air a chur air ghleus gu co-chomunn àrd a chumail r'ar n-Athair nèamhaidh. Na-m bu mhaith leinn blasad de'n aoibhneas so, cha bu neo-iomchuidh dhuinn air uairibh comunn an t-saoghail so 'fhàgail, agus a ràdh ris gach imcheist

bhuaireasaich a bhuineas dha, mar thubhairt Abraham r'a òganaich, Fanaibhse 'an so, agus théid mise suas a thairgseadh na h-ìobairt.

Bha 'ghrian a'teurneadh gu luath; bha dath an òir air 'aghaidh nan speur; bha a leadan àillidh cheana 's a' chuan, agus an fhairge, mar gu-m b' ann, a' dùnadh mu-n cuairt dh'i. Is blasd' a' chainnt a chleachd Bàrd na dùthcha so fhéin, 'n uair a bha'n sealladh so aige, ma dh' fhaoidte, o 'n mhullach cheudna, mar a chì sinn ann an "Dàn Oisein do'n Ghréin 'an àm luidhe." Ach bu dall sinne mur gabhamaid beachd a b' àird' air an t-sealladh so na dh 'fhaodadh esan 'fhòghlum o thuigse nàduir. An neach nach mothaicheadh o'n t-sealladh so, glòir an Tì naoimh a chruthaich a' ghrian, agus a sgeadaich an saoghal le 'uile àilleachd, bu bhochd, gu dearbh, a chor, agus cha chulaidh fharmaid a chridhe; oir, gu deimhin, bu ghlòrmhor an taisbeanadh a bha'n so air cumhachd agus maitheas Dhé. A bhi 'mothachadh do'n ghàirdein threun sin air am bheil an domhan crochta, a' fosgladh air an dara làimh dhiom dorsan na h-oidhche do'n ghréin, 'g a cur a mach a shoillseachadh taobh eile 'n t-saoghail, 's a dhùsgadh nam mìltean as an suain; 's a bhi 'faicinn a' ghàirdein cheudna a' togail na gealaich dhuinne 'n a h-àite, an robh e comasach gun éigheach a mach, Is glòrmhor thusa, O 'Dhé uile-bheannaichte! tha nèamh agus talamh làn de d' ghlòir, a Thighearna nam feart; tha thu 'toirt dhuinne gach beannachd 'n a thràth, agus cha-n 'eil thu, air àm sam bith, 'g ar fàgail fo an-dòchas no dìth!

Chaidh a' ghrian fodha, agus shaoileadh tu gu-n robh an saoghal a' caoidh: bha'n drùchd trom, mar dheòir na oidhche 'n a déigh, a' braonadh gu làr. Dh' fhalbh a' ghrian, ach bha fhathast àirde nan

speur air an òradh le 'gathan àghmhor, a' lùbadh a nuas gu fann fhathast air an t-saoghal, 's 'g a bheannachadh le eadar-sholus an anmoich. Bha'n ceò a' sgaoileadh sìos air an leacainn, agus bha 'n t-àm dhomh 'nis am monadh fhàgail. Bu bheannaicht' an t-sàmhchair a bha 'mach air feadh an domhain; bha còrr fhuaim ann, ach cha bu chulaidh eagail no uamhais iad—torman nan allt, mar a bha iad a' tuiteam leis an aonach o chreig gu creig—sgriach na h-iolaire, 's i 'g itealaich air bile a' chreachainn ag iarraidh a h-àil air an aisridh chorraich: an fheadag ghuanach o thom gu tom; gogail a' choilich-ruaidh 'g am dhoichioll o'n bheinn; a' chearc a' gairm a h-àil fo 'sgéith, agus miogadaich nan gabhar ag iarraidh nam meann. O! cia iomadh mìle beò chreutair air feadh an t-saoghail, smaointich mi a tha 's a' cheart àm so a' dol gu tàmh fo shùil-choimhead an Fhreasdail sin a bha 'faireadh thairis orra, agus a dh' uidheamaich àite tàimh do gach aon aca fa leth. Tha sùilean nan uile ort, O! 'Dhé; tha thu 'toirt doibh gach sochair 'n a thràth. Agus ma tha Dia mar so a' buileachadh orra-san uiread de chùram, an dean e dearmad air mac an duine? "Feuch," a deir Criosd, "eunlaith an athair; cha chuir iad, agus cha bhuain iad, agus tha Dia 'g am freasdal; agus nach fèarr sibhse gu mòr na iadsan?" Eisd so, O! thusa air bheag creidimh: giùlan na smaointean so leat do d' leabaidh: earb thu fhéin ri Dia, leis an dòchas a tha 'g éiridh uatha, 'us bithidh do chadal taitneach.

SGEUL AIR MAIRI AN AOINIDH-MHOIR.

AIR 'AITHRIS LEATHA FHEIN.

"B'E sin latha na bochdainn do dh' iomadh aon, an là anns an do dhealaich Mac-Cailein ri oighreachd a shinnsir 's an àite 's an d'fhuair mise mo thogail.

" Shaoil muinntir an Aoinidh-mhòir nach tigeadh imrich orra 'm fad 's bu bheò iad. Am feadh a phàigheadh iad am màl, agus cha robh sin doirbh r'a dheanamh 's an àm sin, cha robh iomaguin orra; agus aonta cha d' iarr iad. 'S ann an sin a bha 'choimhearsnachd chàirdeil, ged nach 'eil an diugh ach an aon smùid o thigh a' bhuachaille Ghallda, far an robh roimhe so dà theaghlach dheug a chòmhnuidh.

" An latha 'fhuair sinne bàirlinn gu falbh, shaoil sinn nach robh ann ach maoidheadh chum am barrachd màil 'fhaotainn, agus thairg sinn sin gu toileach; ach cead fuireach cha d'fhuair sinn. Reiceadh am meanbh-chrodh, agus mu dheireadh b' éigin dealachadh ris an aona mhart. C'uin a dhì-chuimhnicheas mise ciùcharan bochd nam pàisdean, ag ionndrainn a' bhainne nach robh na b' fhaide r'a thoirt doibh? C'uin a dhì-chuimhnicheas mi 'n sealladh mu dheireadh a fhuair mi de m' bhadan bòidheach ghabhar, a' miogadaich air bile nan creag, mar gu-m biodh iad g'am fhuran gu dol g'am bleodhan?—ach cuach cha do leigeadh dhomh a chur fòpa. Thàinig latha na h-imrich; bha na maoir 'n a chois, agus fiù aon oidhche na b' fhaide cha robh ri 'fhaotainn de dh'-fhasgadh tighe. B' éigin falbh. Ràinig e mo chridhe a' ghaoir a thug an teine as air lic an tein-

tein 'n uair a bha iad 'g a bhàthadh. O'n a dh'-fhairtlich oirnn bothan 'fhaotainn 's an dùthaich, cha robh againn ach a' Ghalldachd a thoirt f'ar ceann. Bha 'n t-seana bhean, mo mhàthair-chéile, 's an àm sin beò, 'n a cripleach lag, aosda; thog Seumas i ann an cliabh air a dhruim; lean mis' e, le Iain beag 'n a naoidhein air mo chìch, agus thusa nach maireann, a Dhòmhnuill ghaolaich, 'ad loireanach beag a' coiseachd le d' phiuthair ri m' thaobh. Ghiùlain ar coimhearsnaich leo am beagan àirneis a bh' againn, agus thaisbein iad gach caoimhneas a b' urrainn caomh chàirdeas a nochdadh. An latha 'dh' fhàg sinn an t-Aoineadh-mòr shaoil mi gu-n sgàineadh mo chridhe; bhithinn ceart, ar leam, na-m faigheadh mo dheòir sileadh, ach faochadh air an dòigh so cha d' fhuair mi. Shuidh sinn greis air Cnoc-nan-càrn, a' gabhail an t-seallaidh mu dheireadh de 'n àite 's an d' fhuair sinn ar n-àrach. Bha na tighean cheana 'g an rùsgadh; bha mèilich nan caorach-mòr' air a' bheinn—fead a' bhuachaille Ghallda, agus tathunn a chuid con air an uchdaich. Bha sinn brònach, ach, taing Dha-san a thug dhuinn an comas, cha chualas guidhe, no droch rùn o aon againn. 'Cha-n eagal duinn,' arsa Seumas; 'tha 'n saoghal farsuing, agus seasaidh Dia sinn; tha mis' ann an so, a' giùlan mo mhàthar, agus thusa, a Mhàiri, agus mo phàisdean, ag imeachd maille rium, air an imrich bhochd so, 'chearta cho sona, agus ma dh' fhaoidte 'm chulaidh fharmaid cho mòr ri oighre 'n fhearainn, a chuir air an allaban sinn.'

"Ciod a th' agad air ach gu-n d' ràinig sinn Glascho, agus le litir an duine bheannaichte nach maireann, mo mhinisteir gaolach ('s beag a shaoil mi nach faicinn tuilleadh a ghnùis fhlathail), fhuair sinn a stigh a dh' obair-chotain, far an robh cosnadh maith

seasmhach aig Seumas, agus aig na pàisdean mar thàinig iad air an aghart. Bha sinn socrach, agus tha dòchas agam gu-n robh sinn taingeil. Bha 'n t-seana bhean fhathast beò—a tùr agus a meomhair aice cho maith 's a bha iad riamh. Bha de chonaltradh taitneach aice mu eachdraidh na Gàidhealtachd, 's gu-m b' fhaochadh le Seumas, 'n uair thigeadh e 'stigh sgìth o'n obair, suidhe sìos a sheanachas leatha. Fhuair sinn deadh chothrom a thoirt do'n chloinn: leughadh iad a' Bheurla agus a' Ghàelic co-ionann; agus na chunnaic an t-seana bhean riamh ach a bhi 'g ad éisdeachd-sa, a Dhòmhnuill rùnaich, a' leughadh a' Bhiobuill agus leabhraichean maithe eile 'bhiodh agad; agus is tusa 'dheanadh sin gu suidhichte, ciallach. Thoilich Dia an t-seana bhean a ghairm air falbh, agus thuit i ann an suain a' bhàis, a' tiomnadh suas a h-anama do'n t-Slànuighear bheannaichte 'chaidh gu bàs air a son. Dh'ionndrainn sinn i gu mòr. 'An àite 'bhi taingeil an fhad 's bu deòin le Dia a caomhnadh, 's ann a bha sinn 'g a caoidh thar tomhas. Smachdaich Dia sinn. Ghabh mo mhac lurach, àluinn, am fiabhrus gabhaltach a bha 's an àm sin 's a' bhaile-mhòr, agus beagan 'n a dhéigh sin ghabh 'athair agus a phiuthar e. 'S ann aige-san a mhàin a thug comas domh-sa 'sheasamh, a tha 'fhios air na dh'fhuiling mise 's an àm. Na canadh daoine gu bràth nach 'eil iochd anns na Goill—'s mi nach d' fhuair gun iochd iad. Ged a chum eagal an fhiabhruis air falbh a' chuid a bu mhò de 'm luchd-eòlais, thog Dia suas domh càirdean a sheas mi. Ghabh bana-choimhearsnach air nach robh ach beag eòlais agam, mo chaileag uam, agus chuir mi Iain, a sheachainn am fiabhrus, do thigh caraid. Thugadh an duine agus Dòmhnull do'n tigh-eiridinn 'am bràigh' a' bhaile, agus dheòn-

aicheadh dhomh fhéin an leantuinn. Bu trom, airsnealach mo cheum as déigh a' charbaid a bha 'g an giùlan. Shaoil mi nach b' urrainn domh 'bhi na bu bhrònaiche ged a bhithinn 'g an leantuinn do'n chill; ach O! 's fada o chéile mar a dh' fhairich mise an dà ni. Chuala mi cho liugha sgeul mu'n tigh-eiridinn 's gu-n robh oillt orm roimhe. Ach 's mi nach ruigeadh a leas; chuireadh iad ann an seòmar a dh' fhòghnadh do righ, agus léigh agus muime-thinneis a fhrithealadh dhoibh, a bha cho cùramach umpa 's ged a b' iad a b' ionmhuinne leo a bh'air uachdar an t-saoghail.

"Còig là-deug 'an déigh dhoibh dol a stigh, air maduinn là a' Chomanachaidh, chaidh a' ghuin sin ann am chridhe nach d' thàinig, agus nach tig as. Chaill an saoghal o'n àm sin dhomh-sa mòran d'a thlachd—chaochail thusa a Dhòmhnuill, a mhic mo ghràidh, nach dubhairt riamh ri d'athair no ri d' mhàthair gu-m b' olc. Ach c'ar son a bhithinn a' gearan? 's ann aige féin a ghairm d'a ionnsuidh e a bha 'm barrachd còir' air: cha-n 'eil againn ach a bhi strìochdta. Dh' fhalbh Dòmhnull, ach taing do'n Athair chaomh, cha d' fhalbh an t-iomlan; thàinig Seumas uaithe; agus ochd seachduinean an déigh dha dol a stigh, phill sinn a rithist dachaidh. Ach O! 's ann air an dachaidh sin a bha'n t-atharrachadh. Dòmhnull cha robh ann. 'S esan a b' àbhaist leughadh dhuinn mu anmoch, 'an àm gabhail mu thàmh. Mhothaich mi fhéin an neul bochd a bh' air gruaidh an duine 'n uair a thubhairt e, 'A bhean, c'àite 'm bheil am Biobull? Thoir a' m' ionnsuidh fhéin an nochd e.'—'Thig an so, 'Iain,' arsa mise, ''s gabh am Biobull.'—'O! nach fhìor,' arsa Seumas; 'buidheachas do Dhia gu-m bheil thu ann.'

"Cha robh comas aig an duine gu cosnadh a ghabhail; bha e lag, fann, gun mhisneach. Cha robh againn ach na bha Iain a' toirt a stigh o là gu là, air chor 's gu-m b' éigin domh 'bhi 'reic, uidh air n-uidh, cuid de'n àirneis a b' fhèarr a dh' fhaodamaid a sheachnadh, ann an dòchas gu-n tigeadh làithean a b' fhèarr. Mu dheireadh bha'm màl r'a dhìoladh 's gun dad m'a choinneamh. Thog Seumas a mach le uaireadair Dhòmhnuill, agus ainm m' eudail air a ghearradh air a chùl. Thill e 'stigh 'an déigh am màl a phàigheadh, agus leig e e fhéin 'n a shìneadh air an leabaidh, gun fhocal as a cheann: ach mar 'thug Dia mu-n cuairt, a' cheart fheasgar sin cò 'thàinig a stigh ach am ministeir, agus b'e sin céilidh an àigh dhuinne. Rinn e mòran seanachais: chuir e suas ùrnuigh a dhrùigh air ar cridheachan. Thog ar misneach gu mòr: bha 'chainnt mar dhrùchd an anmoich air luibhean maotha 'bha 'seargadh.

"Bha slàinte Sheumais a' teachd air a h-aghaidh, agus fhuair e gnè de chosnadh eutrom fad na bliadhna; ach oidhche de na h-oidhchibh sin, toiseach a' gheamhraidh, o cheann chòig bliadhna, thàinig Iain a stigh agus mulad mòr 'n a ghnùis, mar gu-m biodh e 'gul. 'Ciod a th' ort, a ghràidh,' arsa mise. 'Cha-n 'eil mòran,' a deir e. 'Theagamh gu-m fosgail àit' eile, ged tha 'n obair anns am bheil mise 'n déigh stad. Tha'n luchd-oibre air éiridh 'an aghaidh am maighstir, ag iarraidh àrdachadh tuarasdail, agus a' maoidheadh an obair a losgadh mur géill iad doibh. Tha iad 'an déigh sgrìobhadh a tharruing a mach, agus tha iad a' bagradh olc a dheanamh air gach neach nach cuir a làmh ris.' Bha Seumas 'n a shìneadh 's an leabaidh, agus cho luath 's a chual' e so, thog e 'cheann agus thubhairt e, 'Tha dòchas

agam, 'Iain, nach do chuir thusa do làmh ris an droch phaipeir sin.'—'An e mise, 'athair?' ars' am balach bochd: 'da rìreadh cha do chuir, agus cha chuir.'—'Cha chuir, a laochain,' arsa 'athair; 'bi dìleas, onorach, mar 'bha na daoine o'n d' thàinig thu. Seas thusa ri d' righ agus ri laghannaibh na rìoghachd, agus na biodh companas agad riu-san a tha 'g iarraidh gu mì-riaghailt. Tha againn na dh' fhòghnas an nochd, agus na chuireas seachad an t-Sàbaid; agus 'n uair a thig Di-luain, fosglaidh Dia dorus eile. Thig Dia ri h-airc, 's cha'n airc 'n uair a thig. Gabhamaid an nochd an t-sèathadh salm thar an t-seachd fichead; togamaid am fonn le 'chéile. Is minic a sheinn mi i 's a' chuideachd mhòir, maille ri cuid diubh-san nach 'eil a nis air aghaidh an t-saoghail: agus cha chuala mi riamh i nach d' thug i faochadh do m' chridhe.'

"Chaidh sinn do'n eaglais air an là màireach, agus chuala sinn teagasg a chuidich leinn an saoghal bochd so a leigeil air dì-chuimhn'. 'Is beannaichte,' deir Seumas, 'n uair a phill sinn dachaidh, 'latha na Sàbaid: 's e Dia féin a chuir air leth e.' Toiseach na seachduin thàinig dithis dhaoine o'n mhuilleann-chotain, air an robh sinn eòlach, ag iarraidh air Seumas agus air mo mhac seasamh a mach leo—nach robh feum dhoibh fuireach air leth, agus a' labhairt mòran mu fhòirneart agus sannt nam marsantan mòra, agus anabarr eile mu'n righ agus mu'n rìoghachd, nach b'urrainn domh-sa 'thuigsinn. 'Fàgaibh mi,' arsa Seumas, 'cha-n 'eil stàth dhuibh a bhi 'labhairt na's fhaide. Cha seas mise 'mach, 's cha mhò a ni mi lochd air na daoine còire 'thug dhomh cosnadh o'n a thàinig mi do'n àite, agus a fhuair mi gu fìrinneach, seasmhach, anns gach càs. Fàgaibh mi, cha-n 'eil fuil na ceannairc ann am chuislibh.'

Dh' innis iad da gu-n robh e 'n an comas cuideachadh a dheanamh ris, gu-n robh aca airgiod a thàinig á Sasunn, air son cobhair na feadhnach a sheasadh a mach leo; agus mar chomharadh air so, thairg iad bonn crùin 'fhàgail aige. 'Cha-n fhàg,' arsa Seumas, 'cha-n fhàgar sgillinn d 'ur n-airgiod 's an fhàrdaich so; tha mallachadh 'n a chois;—cha seas mise leibh, ni mò a ni mo mhac; cha-n 'eil agam ach e: chunnaic mi a bhràthair, mo dheadh mhac dìleas, air a ghiùlan do'n chill, gun chomas a bhi fo 'cheann, agus bu chruaidh an deuchainn e, ach b' fhèarr leam esan a tha làthair 'fhaicinn air a chàradh r'a thaobh, na e 'bhi 'm broilleach na muinntir a tha 'g iarraidh fuil agus aimhreit a thoirt air an dùthaich. Togaibh leibh 'ur n-airgiod. Cha-n 'eil peighinn an nochd a'm' fhàrdaich; cha-n 'eil sgillinn ruadh agam air aghaidh an t-saoghail: ach an là a dh' éirinn leibh-se, gu-n robh mi gun fhasgadh na h-oidhche. Falbhaibh', ars' esan, 'ach guidheam oirbh togaibh d 'ur n-amaideachd; cha soirbhich leibh.' Rinn iad glag gàire, agus dh' fhalbh iad, a' deanamh fanaid air a chainnt.

"Bha là an déigh latha 'dol seachad, agus cha robh cosnadh r'a fhaotainn: bha gach ni a ghabhadh reic air falbh, ach an dà leabaidh agus trealaich bheag eile nach b'fhiach a chur a mach. Chaill Seumas a shunnd gu buileach. Cha rachadh e 'mach air an dorus, ach a' turamanaich taobh a' ghealbhain, gun smid as a cheann. Bha againn Biobuill ùra 'bhuineadh do Dhòmhnull; mhothaich mi 'n duine 'g an toirt a mach an tràs 's a rithist as an àite 's an robh iad glaiste, agus an déigh dha sùil a thoirt orra, chithinn e 'sileadh nan deur—a' clisgeadh air 'ais le osna thruim, agus 'g an càradh a rithist anns a' cheart àite 's an robh iad. 'Cha reic sibh iad sin,

'athair,' ars' Iain, 'agus mise beò.' 'Da rìreadh, a mhic, cha bu mhaith leam dealachadh riu, na-m b'urrainn domh idir an gleidheadh.'

"Air an fheasgar sin fhéin chaidh Iain a mach, agus o nach do thill e 's an àm 'am bu ghnàth leinn gabhail mu thàmh, bha sinn fo iomaguin mhòir uime. 'N uair a thàinig e bha seòrsa de lasadh 'n a ghruaidh, agus togail éigin 'n a ghnùis a chuir ìoghnadh agus eagal oirnn. ''Athair,' ars' esan, 'thugaibh maitheanas domh, agus a mhàthair mo ghràidh, na deanaibh-se mo dhìteadh. Cha reic sibh Biobuill Dhòmhnuill, ni mò an leaba air am bheil sibh a' luidhe: sin agaibh na chuidicheas leibh.' Thug e 'mach deich buinn òir, agus chàirich e air a' bhòrd iad. Chlisg 'athair le h-oillt, 's mur biodh taic r'a chùl bha e gu glan thairis air an ùrlar. 'Ciod e so a rinn thu, a mhic; ciod so a rinn thu? An do leig Dia gu buileach thar a làimh' thu? Ciod, tha mi 'g ràdh, a dh'éirich dhuit?'—'Cha d'éirich,' ars' Iain, 'ach gu-n do ghabh mi 's an arm. Tha mi an nochd 'am shaighdear aig Righ dearg Deòrsa; agus tha dòchas agam nach toir mi nàire air mo dhaoine no air mo dhùthaich.' Thog Seumas a shùil agus thill an fhuil a bha'n déigh a ghruaidh 'fhàgail. ''Iain, thig dlùth dhomh; dh'fhaodadh e, a laochain, a bhi na bu mhiosa; 's e 'dh'fhaodadh; O! 's maith nach 'eil: ach c'ar son nach d'innis thu dhuinn na bh'ann ad bheachd?'—'Cha bhitheanta le òigridh,' deir e, an comhairle chur r'am pàrantaibh mu-n gabh iad an t-òr; agus is maith do'n Righ gur ann mar so a tha. Ghabh mi aig Fear an Earrachd, agus gheall e tighinn am màireach agus mo leth-sgeul a ghabhail.' Air an là màireach thàinig Ailean mòr mar a gheall e; agus an uair a thuig e cò sinn, rinn e còmhnadh mòr ruinn. Ciod a tha r'a ràdh ach nach

do chaill e sealladh air Iain fhad 's a bha e fodha. Thog e ceum air cheum e 's an arm. Tha e 'nis air a rathad dachaidh le saor dhuais o 'Righ 's o 'dhùthaich, a chumas socair e fhad 's is beò e. Tha e réidh de'n t-saighdearachd tuilleadh, agus tha dùil againn ris dachaidh, 'an ceann mìos. Tha Seumas 'n a shlàinte; fhuair e àit' athaiseach o na daoine cneasda nach do dhìbir e. Tha mo nighean pòsda air gille glic, grunndail, a mhuinntir na Gàidhealtachd; agus a nis, buidheachas do'n Tì ghràsmhor a fhreasdail duinn! tha guth an aoibhneis r'a chluinntinn 'n ar measg. Thàinig cruadal 'n ar caramh, ach bheannaich Dia e 'chum ar maith. Sheas e leinn anns gach cruaidh-chàs a thàinig oirnn. 'S minic a thig Seumas, ann an conaltradh an anmoich, thairis air gach ni a thàinig 'n ar caramh, a' lorgachadh mar is fèarr a dh'fhaodas e, ceumannan freasdail an Tighearna 'chum leas ar n-anama. 'S i 'chainnt, 'Is maith dhomh gu-n robh mi fo thriobIaid; agus de gach uile aobhar sòlais a tha againn, cha-n e 'n t-aon a's lugha gu-m bheil Iain, a réir gach cunntais, cuimhneachail air a Dhia, agus gràdhach m'a Shlànuighear. Cha do dhealaich e riamh ri Biobull a bhràthar. Is minic a bha e air a shiubhal air latha 'bhlàir, agus 'n a cheann-adhart dha 's an oidhche ann an tìr chéin. Tha e 'g innseadh gu-n robh a' cheart leabhar so air a bheannachadh a chum maith do mhòran d'a cho-shaighdeiribh d' am b' àbhaist da a leughadh. Agus a nis, nach ann againn a tha 'n t-aobhar gu bhi taingeil! O! na cailleadh daoine gu bràth an dòchas ann an Dia—na tugadh cruaidh-chàs no bochdainn orra a lagh a bhristeadh, no dearmad a dheanamh air 'òrduighean. Mar is aird', a bhuaileas an doinionn, gu ma h-ann mar sin is dlùithe 'theicheas iad fo sgàile na creige mòire

anns an tìr airsnealaich. Thubhairt thusa, a Thighearna, agus is fìrinneach do bhriathran gu léir,

A chionn gur ionmhuinn leis-san mi
Sàr fhuasgladh bheir mi dha;
Air m' ainm a chionn gur eòlach e,
Ardaicheam e gach là."

Agus is sinne da rìreadh a dh'fhiosraich gur fìrinneach Esan a gheall."

AN LEINE-BHAN.

CHA tig an t-aon latha 'dhì-chuimhneachas mi an uair mu dheireadh a chunnaic mi duine 'seasamh 's an eaglais anns an Léine-bhàin. Tha 'nis leth-cheud bliadhna uaithe; ach tha e cho soilleir a 'm' chuimhne 's ged a b' ann air Di-dòmhnaich so 'chaidh a thachradh e.

Bha duine àraidh anns an sgìreachd anns an d' rugadh mi—ceatharnach borb, dùr, dannarra ris an canadh iad Iain Bàn mòr. Bha peacadh salach, sgreamhail air a chur as a leth; cha robh dearbhadh soilleir air a' chùis, agus sheas e 'mach 'n a aghaidh, a' cur lagh na h-eaglais gu dùlan. Bha e 'chòmhnuidh ann an gleann uaigneach gu h-àrd 's a' mhonadh, dà mhìle o'n bhaile-gheamhraidh, 'n a fhearcuartachaidh do thuathanach còir aig an robh a' ghabhail. Chuireadh an cléireach uair agus uair d' a ionnsuidh a thoirt gairm dha gu Seisean, no a thighinn a chainnt ris a' mhinisteir; ach bha Iain Bàn cho suarach mu ghuth a' chléirich 's a bha e mu dhùrdail a' choilich-dhuibh air Cnoc-carrach, bràigh' a' ghlinne. 'N uair a chunnaic am ministeir

nach robh maith dha 'bhi 'cur fios a dh' ionnsuidh Iain Bhàin, chuir e roimhe dol far an robh e, agus seanachas a bhi aige ris 'n a thigh fhéin. Bha am ministeir 'n a dhuine làidir, treun, smachdail, agus bha 'm meas sin air 's an àite. Gun fhocal a labhairt ri neach, thog e air, oidhch' àraidh le bata buidhe a' chinn-airgid 'n a làimh, agus ruigear Coire-nan-Gabhar, far an robh Iain Bàn a chòmhnuidh. Fhuair e e gun neach leis 'n a shuidhe a' fuaigheal cuarain bhròg dha fhéin taobh an teine ; 's b'i sin a' chagailte shunndach, an giubhas caoin 's na caorain chruaidh, gach aon diubh cho tioram ri spuing.

Is furasda 'thuigsinn gu-n robh iongantas agus seòrsa de sgàth air Iain Bàn 'n uair a thuig e cò 'bha aig 'an àm sin a dh' oidhche 'n a bhothan. Bha 'n sgian dubh fhathast 'n a làimh leis an robh e 'gearradh an leathraich—bha biodag mheirgeach crochta ris an uinneig, agus ceann iaruinn a' chlaidhe'-mhòir r'a fhaicinn bràighe na leapach—claidheamh air nach robh meirg no stùr latha Chuil-fhodair.

Thilg Iain Bàn an sgian 's na cuarain seachad; thug e àite-suidhe do'n mhinisteir—ach bha seòrsa de bhuaireas agus de cholg 'n a ghnùis, agus 's gann a dhùraichdeadh e amharc ann an aodann an duine bheannaichte 'thàinig air turus an fhìor chàirdeis a sheanachas ris. Ciod a labhradh taobh air thaobh cha chuala mi; ach so ni a dh' innis an cléireach dhomh, oir mhothaich esan am ministeir a' falbh do 'n ghleann agus lean e gu dlùth as a dhéigh ; agus 'n uair a dh' amhairc e 'stigh air an uinneig 's e 'gabhail fadail ciod a bha 'g a chumail, chunnaic e iad le chéile air an glùinibh, ann an ùrnuigh, agus thuig e air cainnt a' mhinisteir gu-n do thaisich cridhe Iain Bhàin, agus gu-n robh e air a dhùsgadh gu mothachadh a ghabhail de dh' uamhas na cionta

sin a bha air a cur as a leth. Dh'fhan am ministeir ùine mhòr maille ris an duine thruagh so. 'N uair a dhealaich iad, tharruing an cléireach suas ris a' mhinisteir. "Ciod e an spiorad anns an d' fhàg sibh an duin' ud an nochd?" arsa Calum. "An tusa 'tha 'n so?" deir am ministeir. "'S mi," arsa Calum, "'s minic a thug sibh o 'n tigh mi maille ribh air astar a bu shunndaiche; ar leam gu-n robh Iain Bàn air a thiomachadh an nochd 's bu mhithich dha." Fhreagair am ministeir, "Tha dòchas agam gu-n robh—biodh an t-each marcachd deas agad-sa 'm màireach—deas gu maith tràth; ma chaomhnar sinn 's éigin domh falbh na's tràithe na's àbhaist leam—gheall Iain Bàn mo chòmhlachadh air an rathad agus seasamh an làthair an t-sluaigh, a fhreagairt a thaobh na th' air a chur as a leth." "Chì sinn," arsa 'n clèireach, "nach còir fios a leigeil a dh' ionnsuidh Ealasaid mhòir a bhi 'làthair?" "Tha thu ceart, dean sin—gabh thusa ceum roimh chàch 'us fàg brath aice—an droch bhuinneag." "Nìtear sin," arsa 'n cléireach, "Ni-maith 'n a thoiseach."

Chaidh am ministeir d'a sheòmar fhéin, far an do chuir e seachad barrachd ùine na b' àbhaist da, agus b' fhurasda 'thuigsinn o'n chainnt a chleachd e 'n a ùrnuigh theaghlaich air an oidhche sin, gu-n robh iomaguin mhòr air, 's gu-n robh 'inntinn a' ruith air na bha eadar e fhéin 's Iain Bàn mòr. Bha e air a chois gu moch. Mar bha e 'g a nigheadh fhéin 's a cur uime 'chuid aodaich, thubhairt e ri Bean-a'-Bhaile ('s e a beul fhéin a dh' innis dhomh e), "Bhruadair mi fhéin," ars' esan, "aisling iongantach an raoir, 's cha-n urrainn domh gun tighinn thairis air, ged is tric a tha mi 'cronachadh feadhnach eile air son a bhi 'g aithris faoineis de 'n t-seòrsa.

Ar leam gu-n robh mi, mar is tric a thachair, a' cur seachad froise fo fhasgadh Creag-nam-meann air latha na Sàbaid, 'us ciod a chunnaic mi ach nathair lùbach, riabhach a' tighinn a mach á preas—a sùil-ean lasarra—a teangadh ghobhlach, phùinseanta a mach, 's i 'g iadhadh mu m' chasan mar gu-m bu mhiann leatha mo lot 's mo mhilleadh. Cha robh bata 'm làimh, 's cha robh clach r'a faicinn 's an àite. Bha 'm Biobull agam, agus ann an ionnsuidh no 'dhà 'thug i orm, bhuail mi 's a' cheann i leis, agus thuit i air an làr. Uair agus uair thachair so; mu dheireadh mhothaich mi gu-n d' thàinig atharr-achadh air a coltas—chinn a sùilean ciùin—luidh i gu sàmhach ceannsaichte aig mo chasan. Bha seòrsa de dh' òran tùrsach aice—chaill mi gach sgàth 'bha agam roimpe—thog mi air mo ghàirdean i—ghiùlain mi leam i do'n eaglais, agus mhothaich mi gu-n robh iongantas mòr air an t-sluagh mar a chunnaic iad mi a' gabhail an rathaid, agus an nathair so cho soitheamh, shàmhach, neo-lochdach air mo shiubhal. So a nis, a chuilein, mo bhruadar—'s ged ma dh' fhaoidte is amaideach r' a ràdh e, tha mi 'tarruing seòrsa de shòlas uaithe. Gheall Iain Bàn mòr mo choinneachadh 's a' cheart àite 'm faca mi an nathair. Cha-n 'eil ceist nach bi colg 'us fearg air, ach tha aobhar-dòchais agam gu-n taisich e. Cha mhòr nach d' aidich e a pheacadh an raoir. Bha mi 'smaointeachadh m' a dhéidhinn fad na h-oidhche, bha mi 'guidhe air a shon, agus ciod a bu nàdurra na 'm bruadar a chunnaic mi; ach ma thig an caochladh air-san a chunnaic mi 'tighinn air an nathair 's mise 'bhios toilichte." Agus ceart mar a thubhairt thachair. Chòmhlaich Iain Bàn am ministeir—bha e fo bhuaireas mòr, ach 'an déigh seanachais chàirdeil, thòisich e, 's ged

nach d' aidich e 'chionta, cha deach' e gu tur 'n a h-aghaidh. Choisich iad le 'chéile do'n eaglais, agus gheall Iain Bàn gu-n seasadh e suas 'an làthair an t-sluaigh 'an déigh na searmoin, a thoirt freagairt fhollaisich anns a' chùis a bha air a cur as a leth. Bha sluagh mòr cruinn air an latha sin 's a' Chill. Bha 'm ministeir 'n a shuidhe mar bu ghnàth leis, air fòid na feadhnach a dh' fhalbh, e fhéin agus dithis de na foirbhich, agus Iain Bàn. Bhuail an clag—thòisich an t-seirbhis—shearmonaich e air an latha sin mu uamhais là a' Bhreitheanais anns an éigin do gach aon seasamh 'an làthair Dhé, agus freagairt air son nan gnìomharan a rinneadh leo anns a' choluinn, cò dhiubh bha iad maith no olc. 'S minic a chuala mi fear mo ghràidh le sòlas, is minic a chuir e uamhas agus eagal orm; ach ar leam gu-n d' éirich e air an latha so os a chionn féin. Bha cainnt agus uirghioll beòil aig an duine aoidheil, eireachdail so nach cuala, 's ma dh' fhaoidte nach cluinn mise o neach eile fhad 's is beò mi. Chriothnaich iomadh aon air an latha sin, agus 'n am measg sin bha Iain Bàn mòr. Thàinig atharrachadh gu tric air a neul, chunnacas na deòir a' ruith a sìos o 'shùilean—agus chual' iadsan a bha dlùth dha iomadh osann o 'uchd.

An déigh do'n t-searmoin a bhi seachad, ghairmeadh air a' bhoirionnach a bha 'cur a' pheacaidh as leth Iain Bhàin, seasamh suas. Rinn i so—b' àrd a currachd, 'us b' àrd a bathais. Ged sheasadh nathair suas 'an làthair a' phobuill, cha b' urrainn doibh barrachd sgreimh no oillt a bhi orra—chriothnaich iad—oir cha b'e so a' cheud uair no an dara h-uair a sheas i 's an àite cheudna, fo ascaoin eaglais. Dh' ainmich am ministeir i, agus 'an déigh a brosnachadh chum an fhìrinn innseadh, thubhairt e,

"Cò is athair do d' leanabh?—labhair a mach." Mu-m b' urrainn i so a dheanamh, sheas Iain Bàn suas. Thog e 'làmh. "Mise," ars' esan, "athair an leinibh—'an làthair Dhé agus dhaoine tha mi 'g a aideachadh"—agus an sin le iarguin mhòir, le reachd 'n a mhuineal, ghlaodh e 'mach, "A Thighearna, air sgàth Chriosd dean tròcair air m' anam!" Ràinig an glaodh so gach cridhe 'bha 's an eaglais; agus tha dòchas gu-n d' ràinig e an Tì àrd agus thròcaireach ris an robh e air a labhairt. Cha robh ceann nach robh crom—cha robh sùil nach robh a' sileadh:—tha mi 'm mearachd—bha a h-aon—a ceann 's a bathais cho àrd 's a bha iad riamh—air a sùil-se cha robh deur—as a h-uchd-se cha chualas osann—agus b'i so a' bhean thruagh leis an do thuit Iain Bàn. Mo thruaighe! mo thruaighe! aon taiseachadh cha d' thàinig, do réir coslais, oirre-se, ged a bhrist am peacadh anns an do thuit i cridhe a peathar a bha 'nis fo'n fhòid—boirionnach cho ceanalta 's a bha 's an dùthaich, agus ged a bha a cionta air an latha sin air a rùsgadh m' a coinneamh air dhòigh a dh' fhaodadh cridhe cloiche a thaiseachadh;—ach Iain bochd, shuidh e 's a cheann eadar a dhà làimh, a' gul mar leanabh a bhiodh air a sgiùrsadh. Bha sàmhchair fhada 's an eaglais—mu dheireadh thuirt am ministeir. "Seinneamaid a chum cliù agus moladh Dhé o thoiseach na h-aon sailm deug thar an dà fhichead."

"Dean trôcair orm a Dhia nan gràs!
Cum bàigh ri m'anam truagh;
'Réir meud do thròcair agus d' iochd
Glan m' uile pheacadh uam.

"Glan mi o m' chiont' a réir do ghràis;
Deònaich do shlàinte shaor:
Dhuit tha mi 'g aideachadh mo lochd;
O nochd do thròcair chaoin!"

B'e sin an ceileireadh tùrsach, tiamhaidh. "Deanamaid ùrnuigh," ars' am ministeir; 's bi sin an ùrnuigh dhrùighteach. Bha Iain Bàn a' caoidh, 's cha b'e caoidh a' chealgair—thàinig taiseachadh air a chridhe cruaidh—b'e so latha cumhachd Dhé d'a anam—latha an aithreachais—latha nan gràs.

Thàinig a' chùis so mu choinneamh na Cléire, agus chuireadh mar fhiachaibh air Iain Bàn seasamh trì làithean 's an eaglais anns an Léine-bhàin. Bha an léine, no an lùireach so, air a deanamh de chainb, currachd oirre 'bha air a cheangal fo'n smig, agus i sìos gu sàil an duine.—Cha do chuir Iain 'n a aghaidh so, bha a spiorad dannarra 'nis air a cheannsachadh. Sheas e na trì uairean, agus rinn e aidmheil mhaith. Air an Dòmhnach mu dheireadh theirinn am ministeir as a' chrannaig, thug e an Léine-bhàn dheth le 'lamhan fhéin—ghlac e air làimh e 'an làthair an t-sluaigh, agus thubhairt e, "Dia g'ad neartachadh!"

Cha do chaochail Iain Bàn gus an robh e 'n a dhuine aosmhor. Bha e stòlda, seasmhach, suidhichte 'n a ghiùlan. Bha aobhar a smaointeachadh gu-n robh e 'n a aithreachan fìrinneach. 'S minic a chunnacas e 'n a shuidhe air fòid a mhuinntir 's a' chladh a' sileadh dheur; agus cha do labhair e riamh mu dhéidhinn a' ghnothuich so ach le taingealachd mhòr.

Ged tha 'chuid eile de 'n sgeul so rud-eigin amaideach, faodar innseadh mar shoilleireachadh air an sgàth 'bha aig daoine 's an àm sin roimh ascaoin-eaglais. Thug an cléireach an Léine-bhàn air a h-ais, agus chuir e i 's an àite 'n robh iad a' gleidheadh brat-nam-marbh—'S maith tha cuimhn' agam air an àite.—'S beag feum a bh' aig an tigh sin air glais 'us iuchair 's an oidhche. Cha b' e h-uile

fear a dhùraichdeadh a thaghal leis fhéin 's an dorcha.

Bha aig a' mhinisteir ri dol thar a' chaoil gu coinneamh Cléire ann an eilean àraidh, agus 's ann air a' chléireach a bha cùram a' bhàta-mhòir. "Feuch, a Chaluim," ars' esan, "gu-m bi 'm bàta deas agad Di-ciadain gu maith tràth chum an seòl-mara 'ghlacadh—tha bh'uait putagan ùr' a dheanamh: agus feuch gu-n cuir thu cearcall-màis air an spùidsear, cha mhòr nach 'eil e 'n a chlàraibh briste; gabh beachd air na siùil 's air an acfhuinn uile, oir tha 'n aimsir robach." "Nìtear sin," arsa 'n cléireach, "ach amhaircibh-se am faigh sibh dhomh stròic a dh' aodach cainb' a chàradh an t-siùil-mheadhoin a shracadh an latha 'bha na sgaomairean òg' ud a mach a' luingearachd leatha—baothairean gun tuigse; ach cha-n 'eil fàth gearain o nach do chuir iad thairis i."

Ma ta, 'Chaluim, cha-n fhiosrach mi gu-m bheil òirleach de'n t-seòrsa 'stigh—ach fuirich—gabh an Leine-bhàn, freagraidh i gu gasda; tha dòchas agam nach bi feum oirre a' m' linn-sa tuilleadh 's an sgìreachd so; 's fèarr a cur gu feum na leigeil leatha dol a dholaidh." "Ciod a thubhairt sibh? an Leine-bhàn! Ni-maith eadar mi's i! cha chuala mi riamh a' leithid, an seòl-meadhoin air a chàradh leis an Leine-bhàin! 's mise nach rachadh gu sàile innte." Bha fhios aig a' mhinisteir nach robh maith dha bhi 'connsachadh ri Calum—ach chuir e fios air Seòrus nan Long—thug e dha greim tombaca 's dh' innis e dha na bha 'dhìth air. Cha b' fhada bha Seòrus a' càradh an t-siùil, agus a' càradh a bhrigise-cainbe fhéin mar an ceudna. Thàinig Di-ciadain —'n uair a ràinig am ministeir an cladach bha 'm bàta-mòr fo 'h-uidheam. Bha sgairt mhaith ghaoithe

ann o'n àird' an iar-dheas, agus toiseach lìonaidh. Ghiùlaineadh am bàta gach òirleach a b' urrainn iad a sparradh oirre, ach chuir an cléireach *reef* 's an t-seòl-mheadhoin. Thog iad a mach o'n chladach —shuidh an cléireach aig an sgòd—a shùil ri fuaradh—aon chuairt de na buill-tharruing aige mu 'n tobhta le lùb-ruithe—deas chum gach stròic a thoirt uaipe na-n tigeadh an t-sìd cas orra. "Bi furachail, a Sheòruis," arsa 'n cléireach, "amhairc a mach. Cha chreid mi" ars' am ministeir nach 'eil fiughair agad ri latha gailbheach an diugh, a chléirich." "'S coma, le'r cead, ciod an fhiughair a th' agam; na bithibh-se na's dlùithe air Sgeir-nan-sgarbh—sin sibh—cha chreid mi gur misd i 'n *reef:* nach dean thu suidhe, a Sheòrnis, ciod an stabhcaireachd 's am falbhan a th' air d' aire?" "Ma ta, a chléirich ghaolaich, o'n is seòrsa de phears-eaglais thu, bhuineadh dhomh-sa 'bhi modhail—tha mi 'g amharc air an t-seòl-mheadhoin. Nach gasda tha 'n Leine-bhàn ag amharc?" "Uist!" arsa 'n cléireach, "faodaidh i bhi 'n a léine-dhuibh dhuinne mu-n tig an oidhche —cum do theangadh." Rinn am ministeir gàire. "Cumaibh-se astar oirre" ars' an cléireach—"tha fuara-froise 'mach o 'n ghleann ud thall, mar is minic a bha; 's coma leam na casachain-ghréin' ud fhéin—mur 'eil mi meallta tha salachar air an cùl. Sin sibh, cumaibh astar maith oirre—leigidh mi òirleach no dhà de 'n sgòd a mach—mar is luaithe gheibh sinn fo fhasgadh a' chladaich! 's ann is fèarr." "Air d' athais a chléirich, na dean; cum air, tha fras sgairteil a' tighinn; ach coma cò dhiubh; tha rathad aice-se 's rathad againne." Le 'so thàinig aon chaitean a mach o thìr, ioma-ghaoth chuartach, a' togail cathafairge agus omhan còbhrach roimpe, a' sguabadh na fairge, agus siubhal nam marcaiche-sìne eagalach a

mach air a' chaol. "Nach dubhairt mi ribh?" ars' an cléireach, "tha na doideagan Muileach beò fhathast; aotromaichibhse oirre." 'S a' cheart àm so bhuail oiteag choimheach am bàta, luidh i thairis, leig an cléireach as tarruing an t-siùil mheadhoin, dh' aotromaich e oirre mar an ceudna leis an sgòd; ach coma cò dhiùbh, thàinig glumag mhaith fhairge stigh air an taobh leis mu achlais tobhta a' chroinn. "Tàirngibh air falbh," ars' an cléireach, "gu fasgadh an rudha, gus an cuir sinn fo shiùil aotrom i." B' éigin so a dheanamh, thugadh a stigh an seòl-meadhoin, ghrad tharruing an cléireach a mach an sgian dubh agus mu-m b' urrainn am ministeir a ràdh gu-m b' olc, ghrad ghèarr e 'mach na bha de 'n Léine-bhàin 's an t-seòl, agus thilg e 'mach air an fhairge e. "Ciod so 'rinn sibh?" arsa Seòrus. "Uist!" ars' an cléireach, "air neo cuiridh mi do bhrigis chainbe le 'clùdan grànda 'n a dhéigh." Cha d' thuirt Seòrus diog. "So, so," arsa Calum cléireach, "suas na siùil, cumaibh a nis oirre fhad 's a thogras sibh, 's mise nach abair gur olc; thig a' so a Sheòruis, suas e—sin thu—gabh aige—tha 'n fhras seachad—na caomhnaibh a nis—mo ghalad! 's tu nach obadh e—sin thu, ni thu ceòl duit fhéin a nis—tha srann fo d' shròin."

Chaidh an fhras seachad—shìn air an t-soirbheas ràinig iad tìr—ghabh iad mu 'n bhàta—'s cha-n 'eil de Chléir air thalamh na bheireadh air Calum Cléireach a chreidsinn nach i 'n Léine-bhàn a dhùisg an iorghuill.

SAOBH-CHRABHADH NAN GAIDHEAL

ANNS NA LINNTIBH A CHAIDH SEACHAD.

'S TAITNEACH r'a thoirt fainear mar tha seann dòighean amaideach, saobh-chràbhach, a bha cumanta 'measg ar luchd-dùthcha anns na làithean a dh'fhalbh, a' dol a nis air dì-chuimhn'. Lìonadh e leabhar mòr 'cunntas a thoirt air na cleachdaidhnean sin gu léir. Cò 'nis a tha 'creidsinn ann an taibhsean, ann an sìthichean no daoine-beaga? gu-m bheil gruagaichean anns na seana chaisteil, no glaistig air na bruachan? Cò aig am bheil suim de sheun, de ghisreagan, de gheasan, de dhruidheachd, de bhuidseachas, de chumhachd-tàlaidh no mealladh-sùgraidh?

Tha na nithean sin uile air dol 'an dì-chuimhn', agus is maith gu-m bheil: oir ma tha cuimhne orra, 's ann mar nithean iongantach a chaidh seachad, agus a tha air an cumail air chuimhne mar shoilleireachadh air cleachdaidhnean na h-aimsir a dh'fhalbh.

'S iomadh barail neònach a bha 'm measg nan Gàidheal mu chumhachd na gréine 's na gealaich. 'S ann mar urram do'n ghréin a chaidh na Gàidheil *deiseal* air gach còmhdhail chudthromaich. Rachadh iad *deiseal* leis a' ghiùlan mu'n uaigh; *deiseal* trì uairean 'n uair rachadh iad a dh' òl do'n tobar choisrigte. 'N uair thigeadh muinntir-na-bainnse dhachaidh, rachadh bean-na-bainnse 's a' chuideachd *deiseal* mu'n tigh. 'N uair a rachadh an t-sreith mu'n cuairt aig banais, no aig tòrradh, 's ann *deiseal* a b' éigin so a dheanamh. 'S ann *deiseal* a rachadh am bàta 'mach o thìr. Cha deanadh

duine no bean sreothart no casad trom, nach gairmeadh a' chuideachd, "*deiseal!*" Air oidhche-Choinnle, b'àbhaist doibh dol *deiseal* mu thimchioll an tighe leis a' Chollainn. B'àbhaist do'n bhean-ghlùine solus a chur trì uairean *deiseal* mu'n naoidhean cho luath 's a rugadh e. Ach tha so uile a' dol á cleachdadh a nis; roimh sholus glan an t-Soisgeil, tha na cleachdaidhnean amaideach a' teicheadh. Bha am meas ceudna aca air a' ghealaich. Cò, am measg nan Gàidheal, a ghabhadh ni cudthromach air bith os làimh anns an èarra-dhubh? cò 'phòsadh, a rachadh air imrich, no air thurus fada, ann an làithean deireannach na gealaich? 'N uair tha *rath*, no *roth*, na gealaich làn, tha sin 'n a àm fortanach, sealbhach. 'S ann uaithe so 'tha'm focal *rathail* a' tighinn; agus theirear, tha rath air an fhear so, no air an fhear ud eile; agus theirear, gu-m bheil *mi-rath* air—'s e sin, cha d' éirich a' ghealach làn air.

Bha e 'n a chleachdadh am measg nan Gàidheal, 's na linntibh a chaidh seachad, beachd sònraichte 'ghabhail air na neòil, agus air àirde na gaoithe, air ceud oidhche na bliadhn' ùir'. Air an oidhche so, ma tha a' ghaoth o'n àird' an iar, tha sin anabarrach sealbhach, rathail; agus their iad ris, uime sin, "Dàir-na-Coille"—'s e sin, oidhche anns am bheil beatha ùr air a cur anns na craobhan, no anns a' choille; agus tha daoine fiosrach ag ràdh, gur ann uime sin a thugadh oidhche-*choinnle*, no *choille*, mar ainm air an oidhche so.

Bha meas mòr aca air a' ghaoith 'n iar, mar tha na sean-fhocail ag innseadh dhuinn:—

Gaoth á deas, teas 'us toradh;
Gaoth o'n iar, iasg 'us bainne;
Gaoth á tuath, fuachd 'us gaillionn;
Gaoth o'n ear, meas air crannadh.

Bha mothachadh sònraichte aig na seana Ghàidheil air coslas ceud thrì làithean a' gheamhraidh. Bu mhaith leo ceud thrì làithean a' gheamhraidh a bhi dorcha, doilleir. 'S e so a's ciall do na seanfhocail :—

Dorcha, doirionnta, dubh,
'Cheud trì làithean de'n gheamhradh;
Ge b'e bheir céill do'n spréidh,
Cha tugainn fhéin gu samhradh.

'S iomadh sgeul gòrach a th'againn air taibhsean, agus seanachas eadar daoine beò agus spiorad na feadhnach a dh'fhalbh. Chaochail boirionnach ceanalta, tlachmhor ann an ait' àraidh, agus bha a céile pòsda fo bhròn mòr. Dh'éirich e air meadhonoidhche, 's chaidh e do'n chladh, agus shuidh e air uaigh a mhnatha. Labhair e rithe mar gu-m biodh i 'g a éisdeachd; ghuidh e oirre aon fhocal a labhairt ris, agus gu-m biodh e toilichte. Thàinig, air leis, fannan soirbheis seachad air a chluais, agus chual' e, ann an guth ciùin a mhnatha, na briathran a leanas—'s e sin, smaointich e gu-n cual' e iad. Dh'éirich e, agus chaidh e dhachaidh cho toilichte 's a b'urrainn duine 'bhi. 'S iad na focail, ma's fìor, a chual' e—

Na biodh ro-ghaol, 's na bitheadh fuath,
Agad-s' air sluagh Innis-threud;
Na smaointich air na chaidh 'thoirt bh'uait,
'S a' chuid nach deachaidh bh'uait gu-n téid.

Am measg nan sgeulachdan amaideach so, tha seann fhear-eachdraidh a' toirt duinn sgeul air duine còir (agus mur 'eil sinn meallta, bha e cho gealtach 's a bha e còir) a bha 'siubhal troi' ghleann dorcha, doilleir, uaignidh, 's an robh seann àite-tiodhlacaidh. 'N uair 'bha e 'gabhail seachad air a' chladh, agus a

chridhe a' bualadh trom le h-eagal, choinnich, ma's fìor, taibhs' e, sgàil no faileus aotrom air dhealbh, agus air cumadh òighe òig'! Bha i 'na suidhe air stoc seana chraoibhe. Chuir e roimhe gabhail seachad oirre. Mar bha e dlùth do'n àite, agus oillt air an duine, chual' e osnadh throm, agus an sin na briathran a leanas:—

Bha mi fada 'n céin an raoir;
B'eutrom 's bu luaineach mo cheum;
An dùradan 'an gath na gréine
Cha-n 'eil annam féin de neart.

Ach 's e an sgeul a's mò thug a dh' fhearas-chuideachd dhuinn, an ni a thachair do mhinisteir Gallda a bha 's a' Ghàidhealtachd air turus a' coimhead caraid da. Bha e ann an cuideachd fad an fheasgair, far an robh an t-slige-chreachainn 'a dol mu'n cuairt na bu luaithe na b' àbhaist do 'n duine chòir a chleachdadh 'n a dhùthaich féin. Bha 'chuideachd a' seanachas mu shìthichean, no daoine-beaga. Dh' innis a h-uile fear a sgeul féin, ach rinn am ministeir Gallda glag gàire; cha chreideadh e aon fhocal de na chual' e. 'N uair a sgaoil a' chuid-eachd, dh' fhalbh esan dachaidh do thigh an duin' uasail far an robh e 'fuireach. Bha aige ri marcachd troimh ghleann dorcha, agus troimh choille bharr-aich, anns an robh iomadh tolman bòidheach uaine, dùin-shìth, anns an robh, na-m b'fhìor, na daoine-beaga 'gabhail tàimh. Bha seòrsa de sgàth air, agus cha robh fhios aige c'ar son; ach coma cò dhiubh, chuir e roimhe nach labhradh e gu bràth tuilleadh 'an aghaidh nan daoine-beaga. Chuir e'n spuir 'an cliathaich an eich. Ghrad leum an t-each air aghart. 'Am prioba na sùl', chual' e gaoir agus bruidhinn, agus guthan tormanach mi-nàdurra! Bha

sgaoth de dhaoine-beaga 'leum roimhe, 's a' dannsadh 'n a dhéigh. Thug iad bhàrr an eich e; ghiùlain iad suas troi' na speuran e; ràinig iad taobh na gealaich; leig iad as e; thuit agus thuit e, a cheann fodha 'an tràs, 's a chasan fodha a rithist, an saoghal a' ruith mu-n cuairt. Mu dheireadh thuit e 'an lub nan giadh, dlùth do thigh an duin' uasail far an robh e 'fuireach. Dh'éirich e mar a b'fhèarr a b'urrainn da. Bha'n t-each aig dorus an stàbuill; ach bha'n dìollaid fo 'bhroinn, 'an àite 'bhi air a dhruim. Chrath e dheth, mar a b'fhèarr a b'urrainn da, am poll 's an t-eabar. Chaidh e 'stigh agus chaidh e a luidhe, 's cha do labhair e diog tuilleadh fhad's bu bheò e mu na daoine-beaga; ach cò dhiubh is iad-san, no tuainealaich a dhùisg na bha 's an t-slige-chreachainn, a thug so uile mu-n cuairt, cha-n 'eil fhios againn, agus cha ruigear a leas 'fheòraich.

Bha aon seòrsa de shaobh-chràbhadh cumanta bho shean 's a' Ghàidhealtachd, ris an abradh iad seun—seòrsa de rann air a chur suas ann an criom-anan anairt, agus air uairibh saighead-shìth, air am fuaigheal gu teann 's an aona bhréid. Bha so air a ghiùlan fo'n léine, dlùth do'n chridhe: agus bha earbsa mhòr aig daoine gòrach gu-n robh cumhachd mòr aige an dìon o gach olc agus gàbhadh.

Fhuair sinn seun de'n t-seòrsa so, 'bha air a chleachdadh ann am Muile bho cheann fhada. Cha-n 'eil dùil againn gu-m bheil cailleach, no bodach, no balachan beag, cho amaideach a nis 's an dùthaich sin, 's gu-n tugadh iad creideas air bith d'a leithid. Mar chuimhneachan air na làithean a thréig, tha sinn a nis 'g a thoirt seachad; agus le so crìoch-naichidh sinn na bha againn r'a ràdh air an àm mu na nithean faoine so.

SEUN

A FHUARADH O CHIONN DA-FHICHEAD BLIADHNA O SHEANN DUINE ANN AN GLEANN-FORSA, ANN AN EILEAN MHUILE.

Air do shon, 's air do shealbhaich,
An seun a chuir Brìde mu nighean Dhoirdheal—
An seun a chuir Muire m'a Mac
Eadar a buinn 's a bràghaid,
Eadar a cìoch 's a glùn,
Eadar a sùil 's a falt.
Claidheamh Mhìcheil air do thaobh;
Sgiath Mhìcheil air do shlinnein.
Cha-n 'eil eadar nèamh 'us làr
Na bheir buaidh air Righ nan gràs.
Cha sgoilt roinn thu,
'S cha bhàth muir thu.
Bratach Chriosd umad;
Sgàil Chriosd tharad.
O 'mhullach do chinn gu bonn do choise,
Tha seun an àigh ort-sa 'nis.
Falbhaidh tu 'an ainm an Righ,
'S thig thu 'n ainm do Cheannaird.
'S le Dia, 's na cumhachdan còmhla thu.
Cuiridh mi an seun Di-luain
'An astar cumhann biorach droighinn.
Falbh a mach 's an seun mu d' chom,
'S na biodh bonn a dh' eagal ort;
Dìridh tu mullach nan stùchd,
'S cha leagar thu 'taobh do chùil.
'S tu mac Eala chiùin 's a' bhlàr;
Seasaidh tusa 'measg an àir;
Ruithidh tusa troimh chòig ceud,
'S bi 'dh fear d'eucorach an sàs.
Seun Dhé umad!
Sluagh 'dol tharad!

THOGAINN FONN AIR LORG AN FHEIDH.

A' CHEUD EARRANN.

A Chuairteir Rùnaich,

FHUAIR mi 'ur litir, agus bha sodan air mo chridhe 'n nair thuig mi nach do dhì-chuimhnich sibh Ailean-na-Beinne. 'S minic a ghiùlain mi sibh air mo ghuaillibh, 's a dh'innis mi dhuibh sgeul mu Thìr nam Beann. Tha mi 'nis aosmhor, os ceann ceithir fichead bliadhna; ach tha mo thùr 's mo thoinisg agam, mo chiall 's mo mheomhair mar a bha iad riamh; tha da rìreadh a' cholunn air fàs breòite, ach tha 'n inntinn beothail, togarrach agus ait. Cha dìrich mi bruthach 's cha siubhail mi mòinteach, tha mo cheum goirid, agus is beag a bheir an anail do'n uchd; ach tha mo chridhe fhathast 's a' bheinn, agus aisling na h-oidhche 'am measg nan stùcan àrda—dùisgidh an smior a'm' chnàmhan aosmhor 'n uair a chluinneas mi "tailmrich dhos, 'us chon, 'us shreang." 'S minic, 'n uair shuidheas mi ri gréin trà nòin, fo dhubhar a' bharraich, no a'm shìneadh air na neònainean aillidh, 'thig cuimhne nan làithean a dh' fhalbh mar aisling na h-òige air m' anam.

> " 'N sin chì mi ar leam an gadhar
> A leanadh mi anmoch 'us moch;
> 'S na sléibh 'bu mhiann leam 'bhi 'taghal,
> 'S na creagan a fhreagradh do'n dos."

Bha mi fhéin còrr agus dà fhichead bliadhn' a' m' fhorsair aig Mac-'ic-Alastair, agus bha m' athair, agus 'athair-san 'n am forsairean maraon, air chor 's gur dùth dhomh seòrsa de dh' eòlas a bhi agam air eachdraidh nam fiadh agus faoghaid nam beann.

Feuchaidh mi na ceistean a chuir sibh orm 'n 'ur litir a fhreagairt mar is fèarr is urrainn mi.

A thaobh na h-aois' a ruigeas cuid a dh'fhéidh 's duilich labhairt gu poncail. 'S i mo bharail fhéin o'n a chuala mi o dhaoine fiosrach mu dhéidhinn so, agus o Mhac-'ic-Alastair fhéin, a tha eòlach air eachdraidh nam fiadh anns gach cèarna de'n t-saoghal, gu-m bheil cuid diubh a' ruigheachd aois mhòr. Tha làn dearbhadh againn gu-n robh cuid diubh ann am frìth Ghlinne-garadh, a bha ceithir fichead bliadhna, agus os a cheann; agus tha daoine eòlach ag ràdh gu-n ruig iad sè fichead no seachd fichead bliadhna! Anns a' bhliadhna 1826, bha Mac-'ic-Alastair le Moraire Dhùn-mhòir a' sealg air Tòrr-na-corra, agus ghrad leum damh mòr, cròcach a mach as a' choille. Loisg Mac-'ic-Alastair air, agus thuit e. 'N uair a ràinig iad e fhuaradh comh-arra-cluais' àraidh air. "Thig an so," arsa Gleanna-garadh ris an fhorsair, "agus innis domh ciod an comharradh cluaise 'th' air an damh so.' "S e," ars' am forsair, "comharra'-cluaise Eòghain-mhic-Iain-Oig. B'e Eòghan-mac-Iain-Oig forsair ainmeil a chaochail ceud gu leth bliadhna roi 'n àm sin. Tha cabair an fhéidh so air an gleidheadh ann an teaghlach Mhic-'ic-Alastair gu ruig an latha'n diugh.

Tha iomadh eachdraidh eile de 'n t-seòrsa cheudna againn 's cha 'n eil teagamh nach cuala sibh fhéin na sean-fhocail Ghàelic do thaobh so, mu aois an fhéidh:—

Trì aois coin, aois eich;
Trì aois eich, aois duine
Trì aois duine, aois féidh,
Trì aois féidh, aois fìrein;
Trì aois fìrein, aois craoibh-dharaich.

Sin agaibh-se barail nan daoine 'dh' fhalbh, agus

cha bhreugaichear an sean-fhocal. Tha fios cinnteach gu-n robh aon agh geal ann am fàsach Lochtréig fad chuimhne thrì linntean. Bha uile shealgairean na dùthcha eòlach oirre. Bha i cho geal ris an t-sneachda, ach cho furachail, sheòlta 's nach d' fhuaradh riamh urchair oirre; agus tha eachdraidh air damh a' Mhonaidh-léith 'am Bàideanach air an do loisgeadh leis na sealgairean a b' fhèarr cuimse 'chaidh do'n bheinn, fichead agus fichead uair, agus dh' fhairtlich orra fuil a tharruing as. Fad leth-cheud bliadhna bha muinntir na dùthcha sin eòlach air; agus 's iomadh duine tapaidh a chaill cadal na h-oidhche agus craicionn nan cas air a thòir, gus mu dheireadh an do leònadh e le duin' uasal a Chlann Dòmhnuill; thuit e, ach coma cò dhiubh, dh' éirich e, agus thàr e as. Deich-bliadhna-fichead 'na dhéigh sin, mharbhadh a' cheart damh so bràighe Bhàideanach, agus fhuaradh am peileir a chuireadh ann leis an Dòmhnullach deich-bliadhna-fichead roimhe sin 'n a ghualainn! Cha b' urrainn do dhamh mòr a' Mhonaidh-léith 'bhi fo sheachd fichead bliadhna dh' aois. B'e an damh a bu truime 'chunnaic mi riamh air a mharbhadh aon a thuit fo làimh Mhic-'ic-Alastair fhéin, a bha deich-clacha-fichead —ach 's fiadh maith a thig os ceann sè-clacha-deug.

Tha sibh a' feòraich mu na coin a b' àbhaist a bhi aca ri linn m' òige, a ruagadh nam fiadh, mìol-choin air neo gadhair, oir b'e 'n t-aon seòrs' iad? Bha na mìol-choin ann ri linn Fhinn Mhic Cumhail, mar thubhairt Oisein :—

" Chluinnteadh fuaim nan arm 's gach ceum,
Meaghail mhìol-chon 's cleasachd àrd."

Tha na coin, no na gadhair-fhiadh so mòr, làidir, anabarrach luath, misneachail. Cha-n 'eil an seòrsa

so 'nis furasd' fhaotainn—ach b' eireachdail iad ri amharc orra :—

" Sud mar thaghadh Fionn a chù,
Sùil mar àirneig, cluas mar dhuilleig,
Uchd mar ghearran, speir mar chorran,
'S an t-alt-lùthaidh fad' o'n cheann."

Tha fios cinnteach againn gu-m b' àbhaist doibh le gadhair làidir na féidh a shealg o shean, gun bhogha-saighead no idir acfhuinn theine.—Tha sibh fhéin, a Chuairteir, na's eòlaiche na mise air eachdraidh na rìoghachd, anns am bheil sinn a' leughadh gu-n deachaidh Bàn-righ Ealasaid a mach a shealg 's a' bhliadhna 1595, ann am frìth fharsuing shuas 'an Sasunn, le mìol-choin, agus gu-n do mharbh iad sè-daimh-dheug, gun saighead, gun urchair. Cha-n 'eil seòrsa madaidh idir ann a's misneachaile na mìol-chu an fhéidh, de 'n t-seòrsa cheart. Tha 'n seòrsa so 'nis duilich fhaotainn; tha còrr fhear, tha iad ag ràdh, ann an Eirinn agus 'an Sasunn; agus theagamh gu-m bheil air an àm mu thuaiream deich no dusan diubh ann an Albainn. 'S dòcha gu-m bheil an seòrsa 's fìrinniche 's a's fèarr dhiubh so a nis r'a fhaotainn ann an Oronsa aig Caiptin Mac-Nèill, oighre òg Cholonsa, agus tighearna Ghiogha. 'S e 's ainmean dhoibh sin Busgar agus Bran, da mhìol-chu gun coimeas 's an rìoghachd.

Cha-n 'eil 'fhios 'am an cuala sibh riamh sgeul a tha air aithris mu dhéidhinn an dà mhadaidh thréin so. " Mu latha Lunasdail, 's a' bhliadhna 1835, chaidh uaislean òg' o Cholonsa do cheann-uachdrach Dhiùra, a shealg fhiadh. Bha iad ann seisear shealgairairean, sgioba bàta, Donnachadh Mac-Carmaig, am pìobaire, agus Fionnladh mòr, am forsair. Ràinig iad Diùra 's an anmoch, air feasgar àillidh ; dhìrich

iad a suas uchd na beinne, agus aig bun cas-chreige àird, bha dorus uamha mhòir, dhomhain, far an deach' iad a stigh a chur seachad na h-oidhche fo fhasgadh. Las iad gealbhan cridheal de chonnadh tioram—sgaoil iad raineach 'us luachair, 's am fraoch badanach, donn air an do shuidh iad fhad 's a bha lòn an anmoich 'g a dheasachadh. Thog am pìob-aire suas port, agus fhreagair mac-talla o mhìle creag. Gu ìoh-ṣal aig an tràigh bha a' bhìrlinn leis an sgioba, an cuan mòr a' sgaoileadh a mach uapa, fèath nan eun air, agus gidheadh chluinnteadh an onfha' throm. Bha a' chorra-ghriobhach agus an guilbneach a' sgriachail o chreig gu creig—chluinn-teadh geum nam bò shìos air an t-srath—bùirich nan tarbh—fead a' bhuachaille; agus gu h-àrd 's a' chreacheann, langan an fhéidh. Chaidh na sealgair-ean gu tàmh, 'an déigh doibh an lòn itheadh, a dheas-aicheadh dhoibh leatha-se nach do leig le sgioba-bàta Colonsa 'fhàgail riamh gun an cliabh làn. Chaidh an t-slige-chreachainn mu-n cuairt—chluich Donnachadh Mac-Carmaig cuairt an anmoich—thilg gach aon e fhéin air an fhraoch 'n a bhreacan, agus bha iad 'n an suain—mar 'bha am fiadh cabrach donn mar an ceudna 'n a leabaidh luachrach, gun fhios gu-n robh Bran agus Busgar cho dlùth. Fada mu-n d' éirich a' ghrian air Beinn-an-Oir, bha Donnachadh pìobaire aig beul na h-uamha; thog e caismeachd Chlann-Nèill, 's bha 'h-uile h-aon air bonn. Thug cuid an tràigh orra gu snàmh—thug cuid am fuaran orra gus iad fhéin a nigheadh ann an uisge glan nam beann—thòisich càch air an lòn-maidne 'sgaoileadh a mach, 's cha robh sinn fada 'g a ghabhail. Thug-adh a mach na gadhair, a bha air lothainn; ach cha bhlaiseadh iad greim ged nach d'ith iad a bheag o mhaduinn an latha 'chaidh seachad, cho togarrach

eusgaidh 's a bha iad air an t-seilg, agus fios maith aca c' àit' an robh iad a' dol.

" Thog a' chuideachd orra 'n àird ri uchd na beinne —bha 'mhaduinn àillidh—a' ghrian ag éiridh gu dearg, glòrmhor 's an àird'-an-ear—an ceò ag éiridh air an leacainn—mullach nam beann fhathast a' tàmh anns na neòil—an fheadag a' feadaireachd o thom gu tom, agus an coileach fraoich a' gogail le h-iongantas cò iad na coigrich a bha cho tràth air an raon.

" Ràinig iad guala àrd, o'n robh sealladh farsuing air a' choire gu h-ìosal—dhlùthaich iad gu fòil, athaiseach air creig—ghabh iad a' ghloin'-amhairc, ach cha robh fiadh 's an t-sealladh. Thionndaidh iad gu àit' eile, a' leantuinn Fhionnlaidh mar 'thogair e an treòrachadh. Bha esan ag imeachd rompa—cha robh diog air a labhairt. Mu dheireadh stad Fionnladh—smèid e orra stad far an robh iad—leig e e fhéin air a bheul 's air a shròin air an raon, ag iadhadh mu thimchioll uchdaich a bha roimhe air mhàgaran, air a làmhan 's a chasan, gun ad gun bhoineid. Tharruing e air 'ais agus smèid e orra—lean iad e gu h-athaiseach, faicilleach, eadar seasamh agus falbh air mhàgaran; chunnaic Fionnladh cròc eadar e 's fàire, ach cha robh sùil ann a thog e ach a shùil fhéin. Dh' amhairc na h-uaislean leis a' ghloine mar a dh' iarr e orra, 's iad 'n an sìneadh air an làr, agus mu dheireadh mhothaich iad damh mòr, cabrach, donn 'n a luidhe air tolman rainich, agus a chròicean àrd a suas, e 'cnàmh a chìre 's ag amharc mu-n cuairt da le sùil fhurachail. Theirinn na sealgairean gu aigeal a' ghlinne, air slighe air an robh iad air an cleth o'n fhiadh—lean iad Fionnladh o àite gu h-àite—troimh amar aibhne, troimh mhòintich, troimh fhéithean agus bhoglaichean—a' seasamh,

air uairibh, 's a' màgaran air uairibh eile, gun smid á beul. Ràinig iad àite far an d' iarr Fionnladh orra stad. Chaidh e fhéin air aghart gu furachail —luidh e air an fhraoch, agus shlaod e e fhéin air aghart mar gu-m biodh e 'tolladh a stigh ann an àite cumhann, aimhleathan—leag e 'smig air an làr, cùl a chinn r'a dhruim, 's a shròn gu h-àrd 's an t-soirbheas, smèid e orra dlùthachadh. Cha b' e 'nis an fheala-dhà Bran 'us Busgar a chumail air lothainn—cha b' i 'h-uile h-iall a chumadh iad. Ràinig iad an t-àite.—'Fuasglaibh na coin,' arsa Fionnladh, 's e 'g éiridh. Ghrad chunnaic sinn am fiadh, bha e 'deanamh a chàs, sheas e mu thrì fichead ceum o'n àite 'n robh iad, agus dhlùth-bheachdaich e orra 'n clàr an aodainn, ach ghrad thionndaidh e uapa agus thàr e as. Leig iad Bran 'us Busgar 'n a dhéigh, thog iad iolach bhrosnachaidh, agus shìn iad air? A mhic chridhe, 's ann an sin a bha 'n sealladh—a chròcan cabrach air a dhruim, a chuinnean fosgailte ri speur, 's e 'cur nan con gu dùlan. Dhìrich na sealgairean an cnoc a b' àirde a dh' fhaotainn seallaidh air an fhaoghaid. Thug am fiadh air chum na beinne, ach cha deanadh sin feum; phill e gu leathad, o choire gu choire, o ghleann gu gleann, suas Bealach-nan-agh, a stigh troi'n Airidh-ghlais, a mach gu Sgàirnich-na-gaoithe. Sud iad sìos a rithist gu ìochdar a' Ghlinn-mhòir, 's a nunn gu taobh a' cheirt chnoic air an robh na sealgairean 'n an seasamh. Thogadh a rithist iolach àrd a bhrosnachadh nan con! Bha iad a nis dlùth air a shàil. Ghabh e gu Creag-nan-gabhar far an do sheas e tamull—bha sgàirneach chreagach fodha, ach cha robh àm stad—sìos ghabh e air a mhàsan—clachan 'us gainmheach a' tùirleadh gu fuaimneach 'n a dhéigh. Ràinig e 'n còmhnard—ach ma ràinig

bha na deadh choin dlùth—Bran 'us Busgar cùl a shàlach. Ach faic! tha grabadh air tighinn air—tha Bran an sàs, crochta r'a shliasaid—tha e 'g a shlaodadh 'n a dhéigh. Ach cò sud eile? An cù gleusta, Busgar—thug e dui-leum seachad air Bran, agus tha e ann am broilleach an fhéidh, le greim bàis aig' air gu gramail, teann 'n a sgòrnan. Bha 'nis an dà ghadhar crochta ris, ach shlaod e leis iad! Bu shoilleir cò dhiubh gu-n robh e 'fàilneachadh—thuislich e—ach ghrad dh'éirich e 'rithist, a' gearradh leum le langan gearanach.—Fa dheòidh thuit e, car mar char 's cha d' éirich e, 's an dà mhìol-chu threun air 'uachdar.

" 'N uair a ràinig na sealgairean far an robh e, fhuair iad marbh e gun sgrid, a h-aon d'a chasan as an alt, agus a sgòrnan air a ghearradh o thaobh gu taobh. Bha na coin 'n an sìneadh air an réidhlean a' plosgadh gu trom, air an claoidh gu buileach, 's cha b' iongantach e; ach 'n uair a thòisich na daoine air an fhiadh a làimhseachadh, theab iad a bhi 'n sàs annta a thiota, agus b' éigin an cur air lothainn 's an iall earbsadh ri Fionnladh.

" Chàirich iad am fiadh air guaillibh nan gillean —shéid Donnachadh a' phiob, agus ghabh iad an t-slighe 'bu ghiorra dh' ionnsuidh na h-uamha. Chaidh am biadh 's an t-slige mu-n cuairt—thug iad an sin an cladach orra—dhùisg fannadh sgairteil de ghaoith 'n ear, sgaoil iad na siùil gheala—chuireadh a mach na ràimh fhada, righinn—thogadh an iorram shùrdail, agus ann an trì uairean an uaireadair ràinig iad tràigh bhàn Cholonsa; agus mur robh oidhche shunndach aca ag innseadh eachdraidh na seilge, luas agus treuntas Bhrain agus Bhusgair, tha mise meallta."

Ma chaomhnar mi cuiridh mi litir no dhà d' ur

n-ionnsuidh mu shealg 'an fhéidh, agus cuid de na chuala 's a chunnaic mi a'm òige 'an Tìr nam Beann.

Air an àm, slàn leibh! a Chuairteir rùnaich,

'S mi 'ur caraid dìleas,

AILEAN RUADH NA BEINNE.

THOGAINN FONN AIR LORG AN FHEIDH.

AN DARA H-EARRANN.

" O! ceum an t-sealgair ri mo chluais,
Le sranna ghath, 'us chon feadh sléibh!
'N sin dèarsaidh an òige air mo ghruaidh,
'N uair dh' éireas toirm air sealg an fhéidh!"

A Chuairteir Rùnaich,

CHUIR sibh mòran meas air seann Ailein-na-Beinne le 'litir a chur a mach 's an Aireamh mu dheireadh de 'n Chuairtear. 'S iomadh sgeul neònach a dh' fhaodainn a thoirt duibh mu Shealg an Fhéidh; oir chuir mise seachad a' chuid a bu mhò de m' làithean 'am measg chreag, agus air feadh a' cheò; agus 's iomadh cunnart a ruith mi air lorg an fhéidh—air seacharan gu tric ann am monaidh-nean farsuing 'an àm cur 'us cathaidh, a' cur seachad na h-oidhche fo sgàil creige, no ann an uaimh ùdlaidh. Ma tha daoine-beaga, no sìthichean ann, bu chòir dhomh-sa eòlas a bhi agam orra. 'S iomadh bruth 'us tolman uaine air an do shuidh 's air an do chaidil mi, anns am bheil iadsan, ma's fìor, a' tàmh; ach cha-n fhaca 's cha chuala mi a h-aon diubh riamh. Choinnich iomadh saighead-shìth orm, ach cha-n

fhaca mi riamh iad air an tilgeadh, agus cha mhò a dh'fhiosraich mi gu-n robh buaidh no feart air bith annta; ach, o'n a thuit domh tighinn thairis air a' leithid so de sheanachas, innsidh mi dhuibh sgeul beag mu ni àraidh a thachair orm, agus a chuir seòrsa faiteachais orm aig an àm.

Tha 'nis còig bliadhna-deug-'ar-fhichead o'n a thachair dhomh-sa agus do dh'Iain Ruadh a' Choire, forsair a bha aig Diùc Athuill, a bhi 'mach air a' bheinn air tòir fhiadh. Thog sinn oirnn gu moch. Bha 'mhaduinn dorcha, duaichnidh. Ràinig sinn guala na beinne, far an do shuidh sinn greis, gus an deachaidh fras throm shneachda seachad. An sin ghabh sinn air ar n-aghaidh gu aisridh chorraich, chais, far an robh dùil againn lorg nam fiadh fhaicinn, agus seòrsa de bharail fhaotainn ciod an taobh de'n bheinn air an robh iad. Chunnaic sinn a' ghreigh ann an aigeal a' ghlinne, agus ghabh sinn sìos gu h-athaiseach. Cha-n 'eil fhios agam ciod a chuala no 'chunnaic iad; ach thàr iad a nuas, dìreach glan a dh' ionnsuidh a' cheart àite 's an robh sinn. Chaidh sinn cùl creige, as an t-sealladh. Ghabh a' chuid a bu mhò dhiubh, gu socrach, seachad oirnn; ach thàinig aon damh donn, cabrach, mòr, cho dlùth 's gu-n do loisg sinn air. Chunnaic sinn gu-n robh e air a leònadh, ach cha do thuit e. Lean sinn an lorg. Thòisich an sneachda, cur 'us cathadh anabarrach trom. Bha'n fhuil r'a faicinn air uachdar an t-sneachd', agus thuig sinn air a luirg gu-n robh e leònta gu trom. Lean sinn e o àite gu h-àite. B'e deireadh an fhogharaidh e, agus tha fhios agaibh mar tha 'n sean-fhocal ag ràdh:—"Mar chlach a' ruith le gleann, feasgar fann fogharaidh." Chaidh sinn air seacharan—cha robh fhios c'àite 'n robh sinn—cha robh eòlas againn air stùic, no creig, no

monadh, air an robh sinn a' siubhal. Cha robh feum a bhi 'strì na b' fhaide. 'Am measg gharbh-chrìoch 'us chreagan àrda, fhuair sinn sloc far an robh fasgadh o'n ghaillinn. Chaidh sinn a stigh air mhàgaran; agus air dhuinn aran 'us càise, agus dileag bheag dhibhe 'bhi againn, agus deadh bhreacain ghlas' anns an do shuain sinn sinn fhéin, chuir sinn seachad an oidhche 'n ar cairtealaibh fiadhaich gu ro mhaith. Thàinig a' mhaduinn, ach cha do sguir an sneachd'; shéid a' ghaoth—chluinnteadh onfha' trom agus gaillionn air a' bheinn. Cha robh suim againn a nis de 'n fhiadh leòinte; ach bha sinn fo iomaguin ciod a dheanamaid. Bha fhios againn gu robh a' ghaoth as an àirde-tuath. Thionndaidh sinn ar cùlaobh ris an stoirm, agus ghabh sinn air ar n-aghart, a' tèirneadh gu faicilleach. Cha robh greim r'a itheadh, no deur dibhe r'a òl, 's a' mhàileid; ach choisich sinn mar a b' fhèarr a b' urrainn duinn, agus gun fhios gu ro mhaith c'àit' an robh sinn a' dol. Mu thuiteam na h-oidhche, chunnaic sinn gleann ùdlaidh, domhain, seòrsa de choire creagach, romhainn. Theirinn sinn sìos; agus, mar bha sinn ag amharc a mach air son fasgaidh am measg nan creag, mhothaich sinn bothain-àiridh agus cròithean chaorach air lèanaig bhig, chòmhnaird taobh aibhne! Cha robh dùil no dòchas againn gu-n robh duine no creutair beò 's an àite. Ghabh sinn a dh' ionnsuidh an aoin a bu sheasgaire coltas. Dh' fhosgail an dorus gun bhuille 'bhualadh, agus sheas seana bhoirionnach duaichnidh, gruamach air an stairsnich. "Gabhaibh a stigh," ars' ise; "bha dùil agam ribh—bha 'fhios agam gu-n robh sibh air a' bheinn—'s e 'ur beatha—tha 'ur biadh 's 'ur leaba deas." Agus mar a thubhairt, bha! Bha bòrd mu choinneamh a' ghealbhain, agus anart glan—aran cruaidh

coirce agus mulchag chàis' air a' bhòrd—agus, mar dh' fhiosraich sinn 'n a dhéigh sin, poit air ghoil, anns an robh eanaraich de shithinn cho maith 's a chuireadh riamh ann am meadar! Cha b' urrainn domh mo shùil a thionndadh o bhi 'g amharc air aodann preasach na caillich—a samhuil cha-n fhaca mi riamh:—aodann fada glas; falt fada, seargta, tana, sìos m'a guaillibh; sùilean beaga glas', air an leth-fholach ann am frògan dorcha, le maildhean mòra, dubha. Cha-n fhaca mi aodann riamh anns an robh barrachd de choltas seòltachd, agus foille, agus droch-bheairt. Bha ceum crùbaich' innte. Bha seòrsa de chrònan òrain 'n a beul mar 'bha i 'taomadh a mach na h-eanaraich ann an dà chuman bhòidheach, leth-chluasach a chuir i mu'r coinneamh. Thàinig sgàth oirnn le 'chéile; agus ged a bha sinn sgìth, claoidhte, acrach, 's gann gu-m b' urrainn duinn itheadh. O'n ghualainn aice, cha robh muilchinn, no léine; agus làmh cho fhada, righinn, chaol, cha-n fhaca mi riamh. Bha focail agus cainnt aice, air uairibh, nach b' urrainn duinn a thuigsinn. "Ithibh," ars' ise, "'s e 'ur beatha." Thilg i connadh air an teine, agus an sin sheas i suas m'ar coinneamh—sreang chaol' chruaidh 'n a làimh, air an robh trì snaimean. "Thug mise," ars' ise, "fuasgladh an nochd do ghaillinn na beinne. Agam-sa tha cumhachd thar nan sìontan; 's an t-sreing chaoil chruaidh so tha a' bhuaidh. Ma dh' fhuasglas mi aon snaim, séididh fathan a réir miann an t-sealgair; ma dh'-fhuasglas mi 'n ath shnaim, séididh gaoth àrd agus gaillionn; ach ma dh' fhuasglas mi an treas snaim, séididh stoirm nach seas duine no beò-chreutair. Thig an doinionn an sin a nuas troi' choire 's troi' ghleann—craobh no crann cha chomas seasamh. Thig an tuil gu ruadh, dorch', air bàinidh, o gach

sgàirnich; agus an gàirdean seargta sin, stiùraidh e an tuil 's a' ghaoth. 'S i mo chathair binnein a' chreachainn àird; 's e mo ghille-freasdail torrunn nan speur. Dh' fhiosraich sibhse an diugh mo chumhachd—'n uair a shéid a' ghaoth, 's a thàinig an sneachd 'n a chuairt eagalaich mu'r timchioll. Agus nach léir dhuibh gu-n robh dùil agam ribh? Cha d' thug sibhse sithionn leibh; ach ma's miann leibh coinneachadh, thig sibh fhathast le fiadh cabrach, no agh seasg o bhràigh' Athuill, air a 'mheadhon-oidhche. Thigibh a nuas o Chàrn-na-fala; cha dean taibhse 'n Fhrisealaich cron oirbh, agus fhios aige c'àit' am bheil sibh a' dol. Ma ni sibh dearmad air a' so," ars' ise, 's i 'togail a gàirdein fada, seargta suas os ceann a cinn, "thig tubaist oirbh—glacaidh an tuil sibh 's an abhuinn, no bàsaichidh sibh ann an cuithe sneachda—togaidh am fitheach 'ur luinneag bhàis, agus bithidh 'ur feòil 'n a lòn aig an fhìrein!" Air dh'i so a ràdh, thionndaidh i air a sàil, agus chaidh i 'mach.

"Nì-maith eadar mi's tu!" arsa mise a'm chridhe fhéin, oir bha eagal orm labhairt. Thàinig uamhchrith agus uamhann orm, agus crith air m' fheòil. Chuair Iain Ruadh a' Choire a bheul ri m' chluais, agus, ann an cagar ìosal, thubhairt e, "'S i so buitseach Beinne-ghlò!" Chaidh sinn a luidhe—chaidil sin gu trom—dhùisg agus dh' éirich sinn; ach seall-adh eile de'n t-seana mhnaoi cha-n fhaca sinn tuilleadh. Ach chuala sin cò i—boirionnach bochd a bha as a beachd, agus a bha a' caitheamh mòran d'a h-ùine o àiridh gu h-àiridh, agus aig an robh, gun teagamh air bith, anabarra fiosrachaidh agus eòlais mu dhéidhinn gach ni 'bha 'dol air aghart 's an tìr.

'S ann dlùth do 'n cheart àite so bha duine 'bha ainmeil 'n a latha fhéin a' tàmh, d'am b'ainm Iain

Mòr. Bha baile beag fearainn aige air mhàl o'n Mhorair Mac-Aoidh. Cha robh cead aige, cha mhò a dh' iarr e cead, féidh a mharbhadh. Ach coma cò dhiubh, chuir e seachad a' chuid a bu mho d'a aimsir a' sealg; agus cha robh latha 's a' bhliadhna air am b' urrainnear sithionn itheadh, nach robh slinnean no sliasaid mhaith ann an tigh Iain Mhòir.

Chaidh am Morair Mac-Aoidh, d'am b' ainm Dòmhnull, a choimhead Iain Mhòir, a dh' fheuchainn am b' urrainn da thoirt air sgur de shealg. Dh'-fhàg e 'ghillean cùl na beinne, 's thàinig e gu tigh Iain gun duine leis. Bha Iain Mòr 'n a sheasamh 's an dorus; chunnaic e am Moraire 'tighinn, agus chaidh e 'n a chòmhdhail. "An toir thu dhomh mo lòn-maidne?" ars' am Moraire. "'S mise 'ni sin gu toileach," ars' Iain. "Ceud mìle fàilt' air m' uachdaran àrd! Thig a stigh, a Dhòmhnuill," ars' Iain Mòr, oir b' e so ainm a' Mhoraire, agus urram na b' àirde cha tugadh Iain da; "thig a stigh, a Dhòmhnuill. Sin agad furm; dean suidhe, agus gheibh thu r'a itheadh na chost dhomh-sa beagan saoithreach a thoirt dachaidh." Dh' fhosgail Iain ciste 'bha taobh an teine, agus thug e mach tubhailte ghlan de dh' anart caol. Chuir e so air bòrd daraich a chuir e 'mach 'am meadhon an t-seòmair, agus sgaoil e anart eile air glùn an duin 'uasail. Ghluais e 'n teine. Thug e 'mach gealag bhòidheach, bhradain a bha deas air son na grìosach. Cha b' fhada bha 'n t-iasg 'g a uidheamachadh; agus an sin thug e mach slinneag de shithinn cho eireachdail 's a chunnaic am Moraire riamh; agus chàirich e so air a' bhòrd, le aran, 'us ìm, 'us càise, m'a choinn-eamh. "Am bheil sgian idir agad, 'Iain Mhòir, no salann?" arsa 'm Mòraire. "'S maith na sgeanan na corragan 's na fiaclan," ars' Iain; "'s a thaobh

salainn, cha d' ionndrainn mi riamh e le sithinn. Tha sithionn mar ìm àiridh, 's mìlse i gun salann." Thug e 'n sin a mach searrag 's an robh deur de 'n fhìor Thòiseach, agus cha-n fhòghnadh leis gus an do ghabh am Morair' aon sgailc chridheil deth.

Thòisich am Moraire 'n sinn ri labhairt ri Iain Mòr. " 'S maith leam" ars' esan, " 'Iain Mhòir, ged tha thu a' marbhadh fhiadh nach buin duit fhéin nach 'eil thu 'g a chleth; oir thug thu dhomh bradan o m' linne fhéin, agus sithionn o m' bheinn. A nis, 'Iain, éisd rium. Bheir mi dhuit cead fiadh a mharbhadh air Fionna-Bheinn, an tràs 's a rithist, ma gheallas tu nach bean thu do dhamh, no dh' eilid, no dh' agh, ann an àit' eile air m' fhearann. 'S éigin duit togail de 'n mhèirle so."

" A Dhòmhnuill," ars' Iain Mòr, " an cuala tu riamh—' Crann á coille—fiadh á fireach—breac á buinne—trì seòrsa mèirle as nach ruig neach beò a leas nàire 'ghabhail gu bràth." A nis, moràn taing dhuit, a Dhòmhnuill, gu-n do chuir thu de dh' onoir orm do lòn-maidne 'ghabhail 'am bhothan bochd. 'S e do bheatha uair air bith a thig thu 'n rathad. Ach a thaobh do thairgseadh air ' fiadh an tràs 's a rithist air Fionna-Bheinn,' na cluinneam focal tuilleadh m'a dhéidhinn. Thoir còir na beinne sin do dh' aon fhear eil' a thogras tu ; ach cia air bith àite, air monadh no srath, ann an gleann no air beinn, air feadh na dùthcha, anns am bi na féidh a 's fèarr culaidh a' taghal, 's an àite sin gheibhear Iain Mòr."

Thuig am Moraire nach robh maith dha 'bhi 'labhairt, agus dhealaich e ris.

Slàn leibh, a Chuairteir rùnaich. 'S mise 'ur seana charaid,

AILEAN-NA-BEINNE.

NOTE.—I am not certain as to the authorship of these two admirable articles on the hunting of the deer. The signature seems to imply that they are not Dr. Macleod's; but I have good authority for believing that they were written by him from facts furnished by a correspondent; and as such I give them.—ED.

I CHALUIM CHILLE.

BUINIDH an t-Eilean ainmeil so do Sgìreachd an Rois Mhuilich. Tha e trì mìle air fad, agus mìle air leud. Chaidh sinn air tìr aig Camus-nam-Mairtireach, an t-àit' anns am b'àbhaist doibh cuirp nan daoin' a dh'adhlaiceadh 's an Eilean so a chur air tìr. Beagan os ceann a' Phuirt so tha àit' air á chuartachadh le seana bhalla cloiche, ris an abair iad Clachan-nan-Druidhneach, far am bu ghnàth leis na Druidhnich a bhi air an adhlacadh, ri linn an Eilein so 'bhi aca, mu-n d'thàinig Calum Cille 's a luchd-leanmhuinn ann; oir ann an seann eachd-raidh Eirinn 's e Eilean-nan-Druidhneach a b'ainm dha. Ghabh sinn air ar n-aghaidh a dh'ionnsuidh tigh nan Cailleacha-dubha. Bha 'n eaglais aca so ochd-troidhe-deug 'us dà-fhichead air fad, agus fichead troidh air leud. Tha leac-lighe na ban-Aba mu dheireadh a bha 's an Eilean so r'a faicinn a stigh air ùrlar na h-eaglais: tha a cruth air a shnaigheadh air an lic, agus aingeal air gach taobh fo thaic' a cinn. Air ceann eile na lice tha dealbh na h-Oighe Muire, le coron air a ceann, an Naoidhean IOSA, 'n a gàird-eanaibh, a' ghrian agus a' ghealach os a ceann, 'g a comharrachadh a mach mar Bhan-rìgh nèimh; agus air a sgrìobhadh aig a casaibh, tha 'n ùrnuigh so ann an Laidinn:—" A Mhuire, Guidh air mo shon." Mu-n cuairt air an lic tha air a chur sìos 's a' chainnt cheudna:—" 'Na luidhe 'an so tha Baintighearn

Anna ni' mhic Dhòmhnuill 'ic Thèarlaich, a b' àrd bhan-Aba ann an I, 's a chaochail 's a' bhliadhna 1511—a h-anam tha sinn a' tiomnadh do'n Tì a's àirde." Tha leacan nan Cailleacha-dubha eile air taobh a muigh na h-eaglais, agus astar beag uatha, ann an cùil leatha féin, tha piuthar nach do sheas dìleas d'a bòid 'n a luidhe.

Air an t-slighe chum na h-eaglas àirde tha crois Mhic-'Illeathain—clach eireachdail, air a snaigheadh gu h-innleachdach. Bha e 'n a chleachdadh cumanta anns na linntibh sin, croisean de'n seòrsa so a thogail, ma dh'fhaoidte chum an ainm 's an cuimhne 'chumail suas; agus, is dòcha, mar thaisbeanadh air meud an urraim Dha-san a cheusadh air a' chrann. Tha e air a ràdh gu-n robh trì cheud 'us trì fichead dhiubh so aon uair 's an Eilean, ach gu-n do mhilleadh a' chuid a bu mhò dhiubh le òrdugh Ard-sheanadh Earra-ghàidheal, agus a' chuid nach do mhilleadh mar so dhiubh thugadh air falbh, agus chithear iad gus an latha 'n diugh ann an iomadh àite feadh na rìoghachd.

Ràinig sinn Réidhlig Orain—cladh farsuing làn de leacan-lighe, fo'm bheil rìghrean, cinn-fheadhna, agus ceatharnaich, a bha cumhachdach agus ainmeil 'n an latha féin, a' cadal taobh ri taobh ann an suain a' bhàis. Ann an so tha 'n t-àite ris an abair iad, Iomaire-nan-rìgh, far am bheil ochd 'us dà fhichead de rìghrean na h-Alba, ceathrar de rìghrean na h-Eirionn, ochdnar de rìghrean Lochlainn, agus a h-aon no dhà de rìghrean na Frainge. Air cuid de na leacan tha ainm nan daoine 'tha fòpa 's a' Ghàelic, mar air lic Mhurchaidh-a-Ghuinn. 'S i n eaglais bheag a tha 'n Réidhlig Orain a' cheud tigh a thog Calum Cille 's an Eilean so. Aig ceann na h-àirdedeas dh'i tha crùiste Lachainn 'ic-Ionmhuinn, athair